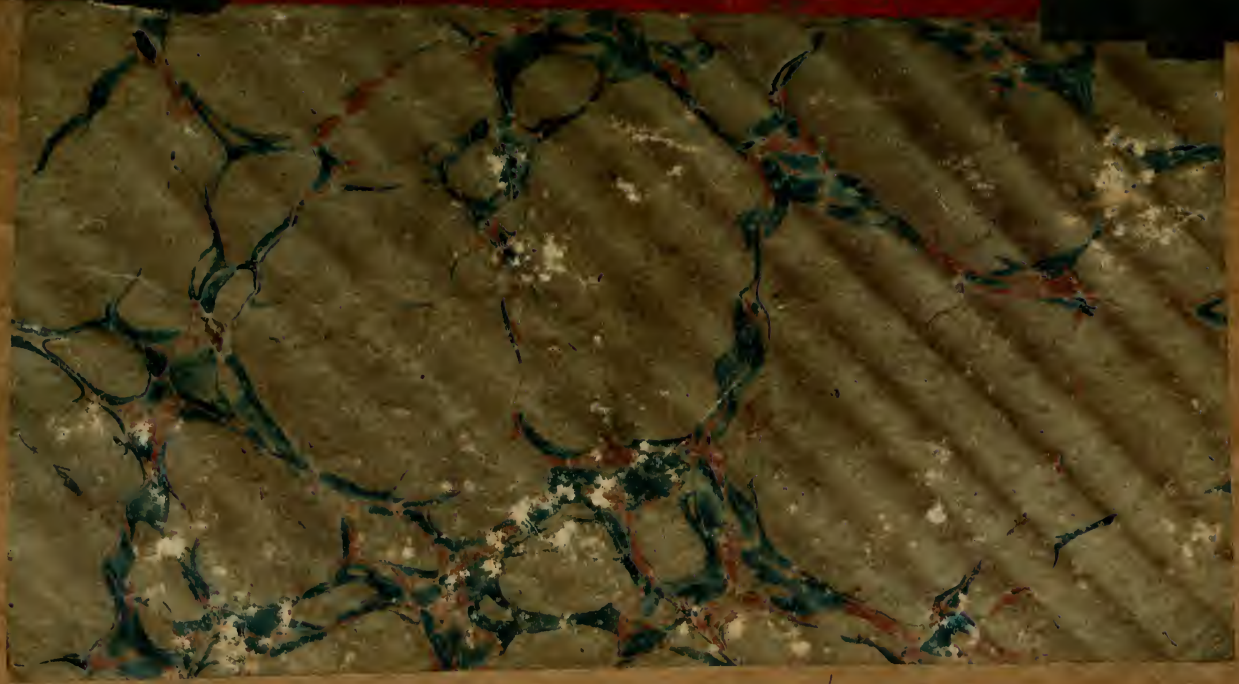

LIBRARY
OF THE
UNIVERSITY
OF ILLINOIS
Emblems
231.73
B63v
v.1

RARE BOOK ROOM

1-2

Vier-honderd-jaerige

JUBILÉ

van't H. SACRAMENT
van Mirakel

tot Brüssel, &c

in twee Boeken

door

F. J. De Boeck, M.R.

Tot Brussel, by J. VANDENBERGHEN,
Boek Drucker, in de Magdeleen Steeweg, 1770

VIER-HONDERD-JAERIG
JUBILÉ
VAN HET
HOOG-WEERDIG EN ALDERHEYLIGSTE
SACRAMENT
VAN
MIRAKEL,

Beruſtende in de Collegiale en Parochiale Kercke van de HH. MICHAEL en GUDULA, binnen de Princelycke Stad Bruſſel:

Waer van de Hiſtorie door Zinne-beelden van Kopere Plaeten, Poëſie, Toe-paſſingen, Chriſtelycke Bemerckingen en Jaer-ſchriften ſtaet uyt-gedruckt en op-geheldert:

VERDEYLT IN TWEE BOEKEN.

Uyt verſcheyde geloof-weerdige Schryvers en Schriftelyke Beſcheeden by een vergaedert ende beſchreven door Pater F. J. DE BOECK, uyt de Orden der Eerw. Paters Minder-broeders Recollecten.

EERSTE DEEL.

TOT BRUSSEL,
By J. VANDEN BERGHEN, Boek-drucker, en Boek-verkooper in den Magdeleene-ſteen-weg.

M. DCC. LXX.
Met Approbatien en Permiſſie.

Digitized by the Internet Archive
in 2010 with funding from
University of Illinois Urbana-Champaign

http://www.archive.org/details/vierhonderdjaeri03boec

231.73
B63v
v.1

AEN DEN
KONING DER KONINGEN
EN
HEER VAN ALLE HEERSCHAPPYEN,

CHRISTUS JESUS,

GODT ENDE MENSCH,
WAERACHTIG TEGENWOORDIG IN 'T ALDERH.
SACRAMENT VAN MIRAKEL,
NAER VIER-HONDERD JAEREN
RUSTENDE EN JUBILERENDE
IN DE COLLEGIALE EN PAROCHIALE KERCKE
VAN DE HH. MICHAEL EN GUDULA
BINNEN DE PRINCELYKE STAD BRUSSEL,
NEDERIGE OP-DRAGT.

AEnminnelyken *Jesu!* die onder de Menschen verkeerende, gezeyd hebt: *Ego sum Panis vitæ* (Joan. 6.) „ Ik ben het Brood des Levens"; en wederom: „ Dat Gy het waerachtig „ Brood zyt, het welk uyt den Hemel „ is neder-gedaelt": en als dan met vyf gerste Brooden ontrent de vyf duyzend Menschen, in de wilderniſſe hebt gelie-

ven te verzaeden, van welcke vyf Brooden noch twelf manden met brockelingen zyn over-gebleven, om door dit groot Mirakel de herten der verſteende Joden bereyd te maecken, op dat ſy daer naer des te gewilliger en krachtiger zouden gelooven, dat Gy, onder den ſchyn van Brood, uw H. Lichaem, met Godtheyd en Menſcheyd, tot voedzel der Menſchen in het H. *Sacrament* des Autaers waerlyk zoud geven. ô *Jeſu!* Gy hebt van in 't Oud Teſtament, onder voor-beelden van Brooden, dèze Goddelyke waerheyd willen te kennen geven en in Figueren als aen toonen. Hiertoe diende het *Manna*, 't Brood der Engelen, het welk Gy in de wildernisſe, tot voedzel der ondankbaere *Iſraëliten*, uyt den Hemel hebt laeten regenen, waer in allen ſmaek en welluſtigheyd gevonden wierd. (*Sap.* 16.) Als ook de Brooden der Voorſtellinge, de welcke op uwe H. Tafel wierden geoffert, en altyd voor uw Goddelyk aenſchyn moeſten ten toon ſtaen. (*Exod.* 25.) Als wederom het Brood, onder de aſſchen gebacken, het welk uwen H. Engel aen den Propheet *Elias* tot voedzel bragt, in welckers kracht hy veer-

tig dagen en nachten heeft gewandelt tot op uwen H. Berg. (3. *Reg.* 19.) Als mede het wonder Brood, het welk aen uwen Dienaer *Gedeon* de victorie over syne vyanden boodschaptede (*Judic. C.* 7. ℣. 13.) En Gy, ô *Jesu!* hebt ons zelfs leeren bidden: „ Verleent ons „ heden ons dagelyks Brood."

Daer en boven, ô goedertieren Saligmaeker! (gelyk uwen H. Evangelist *Lucas C.* 11. ℣. 5., beschryft) hebt uwe Discipelen, naer dat Gy U geweerdigt had hun te leeren bidden, ondervraegt: „ Wie van ulieden zal eenen vriend „ hebben, en in den midder-nacht tot „ hém gaen, en zeggen: *Amice accommoda mihi tres Panes?* Vriend leent „ my Dry Brooden?" Mag ik, ô Goddelyken Meester, in eenen toe-passenden zin, door dêze *Dry Brooden* hier wel verstaen de *Dry* nog over-gebleve H. Mirakeleuse *Hostien*, die in het jaer 1370. door eenige booze Joden wreedelyk zyn door-stêken geweest, en uyt welckers wonden Mirakeleus Bloed is gevloed; de welcke tot den dag van heden ongeschonden gezien, geëert en aenbeden worden in de Collegiale en Parochi aleKercke van de HH. *Michaël*

en *Gudula*, binnen *Bruſſel*, en waer van nu met zoo eene weergalooze Solemniteyt het *Vier-honderd-jaerige Jubilé* word geviert? Ja, ô Goedertieren *Jeſu!* Hier toe moedigt my aen uwen H. Leeraer *Ambroſius*, op dèze uwe goddelyke woorden, vragende en antwoordende: *Qui ſunt iſti tres Panes, niſi Myſtery cæleſtis alimentum* ? (*S. Ambr. Lib. in Luc.*)" Welck zyn dèze Dry Brooden, „ ten zy het voedzel der hemelſche ver- „ holentheyd?" Want het zyn dèze Dry Goddelyke Brooden (het voedzel der hemelſche Verholentheyd) onder welckers ſchyn, Gy, ô *Chriſte Jeſu*, Godt en Menſch, waerlyk tegenwoordig zyt, de welcke nu, door een altyd duerende Mirakel van uwe Almogentheyd, *Vier-honderd jaeren* ongeſchonden en onbedorven zyn gebleven, tot uwe meerder Glorie, Schande der Joden, Over-tuyginge der Ketters, Luyſter en Eer-prael van uwe H. Kerk, Vaſtigheyd van 't Rooms Geloof, Triumph over uwe vyanden, Trooſt en Blydſchap der geheele Princelyke Stad van *Bruſſel*, tot Toevlucht en Byſtand der waere Chriſtenen, en van my ellendigen Sondaer.

Voor dat een Brood teenemael vol-

maekt is, moet eerſt het Terwe-Graen door molen-ſteenen verplettert, met water door-weykt en door-werkt worden, en daer naer in eenen oven, door de kracht van vuer wel gebacken zyn, om tot voedzel der Menſchen te dienen : waer van *Picinelli* (*Mundo Symbol. Tom.* 2. *Lib.* 15. *C.* 18. *Verbo Panis*) dit Onder-ſchrift ſtelt :

UNDAS PASSUS ET IGNES.

't Brood de Waters moet uyt-ſtaen,
En ook in Vuer-ovens gaen.

Aldus ook, ô Saligmaekenden *Jeſu!* als Gy dit H. *Sacrament*, onder ſchyn van Brood, beloofde in te ſtellen, hebt Gy tot de Joden gezeyd : *Ego ſum Panis vivus, qui de Cœlo deſcendi;* (*Joan. C.* 6. ỳ. 41. & 51.) „ Ik ben het le-„ vende Brood, die uyt den Hemel ben „ neder-gedaelt." Voorwaer Gy hebt als het Brood veel moeten lyden en onder-ſtaen, door waters en vueren gaen: want Gy zyt door de waters der bêke van *Cedron* getrocken; daer naer in uw bitter lyden, als het Terwe-Graen, geplettert en vermorzelt geweeſt; en in de plaets van vuer hebben gedient uwe oneyndelyke liefde tot het menſchelyk

Geſlacht, als ook den brandenden haet der Jodſche boosheyd; en eyndelyk hebt Gy den uytgeholden ſteen van uw Graf als in eenen oven verandert, waer uyt Gy verrezen zynde, het Brood des Levens, om uwe Geloovigen te voeden, door heel de H. Kerk in overvloed hebt op-gedifcht. Dit getuygt uwen Dienaer, den H. *Petrus Chryſologus* (*Serm.* 67.) zeggende: *Ipſe eſt Panis, qui ſatus in Virgine, fermentatus in carne, in paſſione confectus, in fornace coctus ſepulchri, in Eccleſiis conditus, illatus Altaribus, Cœleſtem cibum quotidie Fidelibus ſubminiſtrat.* „ Hy is „ het Brood, het welcke voort-gebragt „ zynde in de Maget, vereenigt met het „ Vleeſch, vol-eyndigt in 't lyden, ge„ backen in den oven van 't Graf, be„ waert in de Kercken, en ten toon ge„ ſtelt op de Autaeren, dient hy dage„ lyks voor 't Hemels voedzel aen de „ Geloovigen."

Van de verſteende Joden, uwe vyanden, ô Bermhertigen *Jeſu!* heeft uwen Propheet *Jeremias* (*C.* 11. ỳ. 19.) voorzeyd, dat fy t' zaemen tegen U, ô Godt van Liefde! hebben raed geſlagen, zeggende: *Mittamus lignum in Panem ejus*,

& eradamus eum de terra viventium. „ Laet ons Hout in ſyn Brood werpen, „ en hem uyt-ſchrabben uyt het land „ der levende." ô Duyſtere, nochtans wraek-gierige woorden! wat over-eenkomſte heeft het Hout met 't Brood, en het Brood met 't Hout? Hoe konnen dêze twee t' zaemen vereenigt worden? zeer gevoegelyk: want door het Hout word het Cruys beteekent, waer aen Gy, ô Heere *Jeſu!* gehangen en geſtorven zyt; door het Brood word uw H. *Sacrament* beteekent, onder wiens ſchyn Gy waerachtig tegenwoordig zyt: dit Hout hebben de Joden in uw Brood geworpen; want nauwelyks had Gy dit H. *Sacrament* in Broods ſchyn ingeſtelt, oft de Joden, uwe vyanden, hebben het Hout van 't Cruys op uwe doorwonde Schouders geleyd, het zelve U doen dragen, daer aen vaſt genagelt, opgerecht en gedood. Gy, ô *Jeſu* had voortyds tot de Joden gezeyd: *Panis, quem Ego dabo, Caro mea eſt, quam Ego dabo pro mundi vita.* (*Joan.* 6.) „ Het Brood, het welk ik geven zal, „ is myn Vleeſch, het welk ik geven „ zal tot 't leven des werelds." Naer dat Gy in 't leſte Avondmael, onder den

ſchyn van Brood, uw H. Lichaem aen uwe Apoſtelen gegeven had, hebt Gy dit, uw zelfſte Lichaem tot Saligheyd des werelds aen 't Cruys gegeven. Op dêze uwe woorden, ô Lieven *Jeſus!* zegt uwen Godtvruchtigen Dienaer, den Cardinael *Hugo;* Dat de Joden dit Brood aen 't Cruys hebben gehecht, meynende hier door uwe Gedachteniſſe uyt te dooven. *Panem hunc ligno confixerunt, qui putabant, ſe memoriam illius extincturos.* Maer, Gy, ô *Jeſu!* hebt dit anders gewilt : want Gy hebt dit Goddelyk Brood, dat de Joden gecruyſt hadden, tot uwe Gedachteniſſe in de H. Kerk gelaeten, zeggende tot uwe Apoſtelen : *Hoc facite in meam Commemorationem* (*Luc. C.* 22. ẏ. 19.) „ Doet dit tot mynder Gedachteniſſe." De Joden meynden hier door alle uwe Eere en Glorie te niet te doen, zeggende : *Morte turpiſſimâ condemnemus eum.* (*Sap.* 2. ẏ. 22.) „ Laet ons hem met „ eene alder-ſnoodſte dood ten onde„ ren brengen" : maer den Vader heeft U daerom verheven, en eenen Naem boven alle Naemen gegeven. (*Philip. C.* 2.)

Dit grouwelyk ſchelm-ſtuk en god-

delooz voor-nemen hadde den Jode *Jonathas*, als van dêze fyne Voor-ouders geërft: want hy heeft ook (gelyk *Cayphas*) eenen anderen *Judas* gevonden, die U, ô Heere *Jefu!* verkocht, geftolen en gelevert heeft: hy heeft U, als eenen anderen *Herodes*, met alle fyn volk verfmaet en befchimpt; waerom Gy hem met eene rampfalige dood geftraft hebt. Hier naer zyt Gy in de handen van nog wreeder Joden gevallen, die U, onder de gedaentens van Brood, met meffen doorwond en tot bloedens toe met poingiaers door-fteken hebben; waer van nu dê Vier-honderd-jaerige Gedachteniffe geviert word. Sy meynden en wilden hier door uwe Gedachteniffe en Glorie teenemael vernietigen; maer hebben de zelve meerder verheven en heerlyker gemaekt; als Gy ô Goddelyken *Jefus!* in uwe H. Dry Mirakeleufe Hoftien, naer Vier-honderd jaeren, in dêzen uytmuntenden *Jubilé*, met zoo veele Goddelyke Dienften in de Kercke, met zoo eene folemnele Proceffie door de Stad, en met zoo veele godtvruchtige aenbiddingen van ontelbaere Chrifti Geloovigen verheerlykt word. Dus heb-

ben de Joden uw lyden vernieuwt, en de blydſchap der Geloovigen vermeerdert.

O wat dierbaeren Schat hebt Gy aen uwe H. Kercke, en wat over-groot Hemels weldaed hebt Gy aen de Princelyke Stad *Bruſſel*, door dêze Dry H. Mirakeleuſe Hoſtien verleent? Daer in ruſt al wat 'er Heylig en Goddelyk in den Hemel is : In den Hemel zyt Gy, ô *Jeſu*, Zône Gods, met den Vader en den H. Geeſt, wezende Dry Perſoonen en maekende maer eenen Godt! In *Bruſſel* zyt Gy, ô *Jeſu*, in 't H. *Sacrament van Mirakel*, wezende Dry H. Hoſtien, en maekende maer eenen *Chriſtus*, Godt en Menſch. Dus is 'er een Dry-eenigheyd boven in den Hemel tot vreugd en aenbiddinge der Heyligen, en ook een H. Dry-eenigheyd op der aerde tot blydſchap en aenbiddinge der Chriſte Geloovigen! ô Wonderheyd en Alderh. Pand! welcken Alderh. Pand Gy, door uwe mildaedige Goedertierentheyd, Goddelyke Voorzienigheyd en oneyndelyke Almogentheyd, hebt gelieven te beſchermen en te bewaeren voor de handen der Geuſen en Ketters, geduerende de troubelen der heyligſchendende Beeld-ſtormerye; niet tegen-

ſtaende alle de moeyten, op-zoekingen en door-ſnuffelingen, die de goddelooze Heylig-ſchenders en Kerk-dieven aengewent hebben, om den zelven te ontdecken, te miſhandelen ende te vernietigen: als mede, die den zelven nu Vier-honderd jaeren in vollen ſtand en wezentheyd geweerdigt te behouden en te bewaeren. Waer over ik hier uytroepe met uwen Propheet: *Aſpicite & videte, admiramini & obſtupeſcite: quia opus factum eſt in diebus noſtris, quod nemo credet, cum narrabitur.* (*Habac. C.* 1. ỳ. 12.) „ Aenmerkt en ziet het „ aen, verwondert u en ſtaet door ver- „ wonderinge ſtom; want daer is in „ onſe dagen een wonder ſaek geſchied, „ die niemand (der Ketters) gelooven „ zal, als die verhaelt zal worden"!

Ik roepe dan met den H. *Chryſoſtomus* (*Hom.* 60. *ad Pop. Antioch.*) *O Bone* Jeſu! *quis loquetur potentias Domini, auditas faciet omnes laudes ejus?* „ ô Goeden *Jeſu!* wie zal uytſpreken „ de Mogentheden des Heeren, wie „ zal doen hooren alle ſyne Lof-gal- „ men?" Wie zal uytſpreken, ô *Jeſu!* uwe Almogentheyd, die Gy uytwerkt in 't H. *Sacrament van Mirakel*, waer

in Gy, naer Vier-honderd jaeren, U geweerdigt tegenwoordig te zyn en te blyven? Dit alleen is genoeg: want het is een altyd-duerende Mirakel, het welk alle menſchelyk verſtand te boven gaet, en niet kan bevat worden, als door 't Geloof alleen! Ah! wie zal doen hooren al de Lof-galmen, en dankzeggingen, die voor dit over-groot weldaed aen U toe-komen? Hier toe noode ik alle uwe Schepzels, met *David* zeggende: *Venite exultemus Domino &c.* (*Pſalm.* 64.) „ Kômt, laet ons voor „ den Heere blyde zyn: laet ons vreug- „ de-geroep maeken voor Godt onſen „ Saligmaeker. Laet ons ſyn aenſchyn „ te gemoed gaen met Lof: laet ons „ hem toejuygen met Pſalmen: want „ den Heer is eenen grooten Godt, en „ eenen grooten Koning boven alle „ Goden."

Ik kome dan tot U, ô Heere *Jeſu! Koning der Koningen en Heer van alle Heerſchappyen*, en werpe my neder voor den Throon van uw Alderheyligſte *Sacrament van Mirakel*, U in 't zelve herkennende voor mynen Godt en Al, U aenbiddende en op-offerende de twee geringe Boekskens van 't Vier-honderd-

jaerige Jubilé van Uw Alder-H. *Sacrament van Mirakel:* hier in naervolgende de arme Vrouwe in 't Evangelie, die twee kleyne penningen in uwen Offerblok wierp, en nogtans niet verſtooten is: dus kome ik ook met betrouwen tot uwe Goddelyke Majeſteyt met dêze myne kleyne Offer-gift, ootmoedelyk biddende, dat de zelve mag dienen tot Uwe meerder Eere en Glorie, tot geeſtelyk voordeel der Godtvruchtige, tot heylzaeme bekeeringe der Ketters, en tot Saligheyd van my en alle Menſchen; op dat wy, die U nu aenroepen, eeren en aenbidden in uw Alderheyligſte *Sacrament*, als in eenen Spiegel met de duyſterniſſe van Broods ſchyn overtrocken, U hier naermaels klaer, aengezicht aen aengezicht, eeuwig in den Hemel mogen aenſchouwen.

O Koning der Koningen, en Heer van alle Heerſchappyen, Chriſte Jeſu, Godt en Menſch!

Dit is al den wenſch en verlangen van uw verworpen Schepzel en aldergrootſten Sondaer

F. J. De Boeck,
Minderbr. Onw.

PROGRAMMA.

HOc eſt enim Corpus meum. Hic eſt enim Calix Sanguinis mei, novi et aeterni Teſtamenti, Miſterium fidei, qui pro vobis et pro multis effundetur in remiſſionem peccatorum.

ANAGRAMMA.

Ecce continuum hìc eſt Miraculum.

Judaci, non ſinè pretio, impiiſſimè tres Hoſtias confoderunt.

Sanguis per terram effluxit.

Mementote, Vobiſque Jeſum intimè imprimite.

PROBATIO.

Utrobique ſunt Elementa 140.
nempe:

a.	b.	c.	d.	e.	f.	g.	h.	i.	l.
5.	1.	6.	2.	19.	3.	1.	2.	21.	2.

m.	n.	o.	p.	q.	r.	ſ.	t.	u.	x.
12.	10.	8.	4.	1.	8.	11.	12.	11.	1.

PROGRAMMA.

HOc est enim Corpus meum. Hic est enim Calix Sanguinis mei, novi et aeterni Testamenti, Mijsterium fidei, qui pro vobis et pro multis effundetur in remissionem peccatorum.

ANAGRAMMA.

LUthere non est panis : Calvine non est rei figura. Est Corpus Dei Optimi Maximi, effusè semet-ipsum mihi communicantis in cibum. Nosce, quo ritu & mijsterio te reum redemit.

PROBATIO.

Utrobique sunt Elementa 140.
nempe:

a.	b.	c.	d.	e.	f.	g.	h.	i.	l.
5.	1.	6.	2.	19.	3.	1.	2.	21.	2.

m.	n.	o.	p.	q.	r.	s.	t.	u.	x.
12.	10.	8.	4.	1.	8.	11.	12.	11.	1.

VOOR-BERICHT

TOT DEN

GOEDERTIEREN LEZER.

ALs Alexander *den Grooten in het Oorlogs-Veld bezig was met ſyne vyanden te beſtryden en te over-winnen, en aldus geduerige Lauwer-kranſſen van ſchoone Victorien te vechten en aen een te hechten : als dan was ook den Heydenſchen Philoſooph* Diogenes *bezig met ſyne Tonne (daer hy in woonde) geduerig op en af den berg te rollen, zeggende : „ Dat als wanneer de heele wereld „ in roeren en beweging was, hy dan „ ook niet ſtille konde blyven.” In den zelven zin doen ik hier ook : want als ik de heele Princelyke Stad* Bruſſel, *zoo Geeſtelyke als Wereldlyke, met eenen onvermoeyden iever bezig zien met het vercieren van Kercken en Huyſen, oprechten van Arcken Triumphael en andere Vreugde-teekenen, andere met Studeren en Boeken ſchryven ; en dit alles tot meerder eere en glorie van 't Hoogweerdig en Alder-H.* Sacrament van Mirakel, *het welcke van geene Engelen oft*

Menſchen oyt genoeg gelooft, geëert, en aenbeden kan worden, volgens den H. Thomas (in Lauda Sion &c.) *zeggende:* Quantum potes, tantum aude: quia major omni Laude, nec laudare ſufficis. *Het welk ik aldus vertaele:*

Komt, looft, ô Sion, *uwen Heer,*
Beweyſt uw' Heylant alle Eer,
Met Cythers, Harpen en Tymbal,
Met Stem' en Zang en Lof-geſchal:
Zoo veel als uwe magt vermag,
Brengt zoo veel Lof-eer voor den dag;
Want ſynen Lof te boven gaet,
Al wat 'er hoog verheven ſtaet:
Al uw verſtand en kracht uyt ſtort,
Al doet gy veel, gy komt te kort,
Geen Menſch oft Engel is bequaem,
Genoeg te loven ſynen Naem:
Want in dit Heylig Sacrament,
Daer Chriſtus Jeſus *is preſent,*
Daer blyft men onvolmaeckt in ſtaen,
Daer kan noyt zyn genoeg gedaen,
Voor Jeſus, *die* Vier Honderd Jaer
Blyft ongeſchonden op d'Autaer.

Dit is de oorzaek, dat men nu binnen Bruſſel *zoo veel geleerde Verſtanden en konſt-ryke handen bezig ziet, om het* Vier-honderd-jaerig Jubilé *van't voorſz.* H. Sacrament *met allen mogelyken Luyſter te vieren. Waerom ik dit aenmerckende, met het ydel Tonneke van myne onbequaembeyd ook niet ſtille kan blyven, zonder iet te doen tot Lof en Eere van*

het zelve H. Sacrament, *waerom ik de penne in de hand hebbe genomen om dêze twee geringe Boeken te Schryven van dit* Vier-honderd-jaerig Jubilé.

Hier toe hebben my voornaementlyk dry redens aen-gemoedigt; Ten 1. *de overgroote eerbiedinge, die ik aen dit H.* Sacrament *ſchuldig ben, aengezien ik door 't Geloof verzekert ben, dat daer in waerlyk en wezentlyk tegenwoordig is* Chriſtus Jeſus, *Godt en Menſch, voor welcke waerheyd ik bereyd ben myn bloed te ſtorten en leven te verliezen, ende voor wiens meerder eere en glorie ik nimmermeer genoeg en kan doen. Ten* 2. *om de Joden, Ketters en andere Vyanden van ons Rooms Catholyk Geloof, die dêze Goddelyke waerheyd loochenen, dit Alder-Heyligſte mishandelen, laſteren en menigvuldige oneer aen doen, eenigzints den mond te ſtoppen, op dat ſy de waerheyd ziende, de zelve zouden gelooven, en geloovende Salig worden, ende niet langer zouden blyven onder het goddeloos getal der Ongeloovigen, waer van den H. Apoſtel* Petrus (2. Petri C. 2. V. 12.) *ſpreekt:* Qui ignorant, blaſphemant. „ *Sy laſteren Gods H. Werc-*
„ *ken, om dat ſy die niet en kennen,*

„ *ofte willen kennen.*" *Ten* 3. *en ten leſten, op dat de waere Chriſten Geloovige eene oprechte kenniſſe hebbende van dit H.* Sacrament *en over-groot Mirakel, nu* Vier-honderd jaeren *duerende, tot meerderen iever, eerbiedinge en aenbiddinge zoude opgewekt worden, en kennen den koſtelyken Schat, die ſy bezitten, en den zelven kennende, Godt zouden loven en gebenedyden over de groote wonderheden, die hy aen ſyne ſchepſels heeft gelieven te veropenbaeren; ende daer door meerder in 't waere Rooms Catholyk Geloof verſterkt worden :* Ut videntes credant, & credentes intelligant. „ *Op dat ſy het ziende,* „ *gelooven en geloovende verſtaen.*"

Hebbe de beſchryvinge van dézen Vier-honderd-jaerigen Jubilé *van 't H.* Sacrament van Mirakel *in twee Boeken verdeylt, den eerſten begint met de Hiſtorie daer van zynde, aentoonende hoe de H. Mirakeleuſe Hoſtien zyn verkocht, geſtolen, beſpot en door-ſteken van de Joden, de zelve geſtraft, ende eyndigt met de ſolemnele Proceſſie, in de welcke ſy uyt de Parochiale Kercke van O. L. Vrouwe* Ter Capelle *zyn afgehaelt en over-gebragt in de Collegiale Kercke van*

de H. Gudula. *Den tweeden Boek begint met de beſchryvinge der Kercke van de H.* Gudula, *oude en nieuwe Capelle van't Hoogweerdig; Verborginge der H. Hoſtien, Mirakeleuſe veropenbaeringe der zelve, Inſtellinge der jaerlykſche Proceſſien, wondere voor-teekens der Beeld-ſtormerye, verborginge der H. Hoſtien ten zelven tyde, en naer dien de ontdeckinge der H. Hoſtien, en vervoeringe naer de Collegiale Kercke: en eyndigt met den Triumph en Solemniteyt van't* Vier-honderd-jaerig Jubilé.

Om aen den Goedentieren Lezer den Inhoud van deze twee Boeken wat ſmaekelyker en aengenaemer voor te dienen, heb ik de Hoofd-ſtucken van den eerſten Boek met Zinne-beelden, op de Hiſtorie zin-ſpeelende, met hunne korte onderſchriften voor-geſtelt, daer naer door de Poëſie opgeheldert, met eene Toe-paſſinge uytgebreyd, met de Hiſtorie bekrachtigt, en met de Chriſtelyke Bemerckinge verlicht en geleeraert; waer hier en daer eenige Rymkens en Jaer-ſchriften onder ſwieren, ſluytende de Hoofd-ſtucken met de 26. *Schilderyen en Onder-ſchriften, die in de Kercke van de H.* Gudula *beruſten. In den tweeden Boek zyn de*

Zinne-beelden uytgelaeten, om de koſten der Plaeten en den prys van den Boek niet te beſwaeren.

Dit Hoogweerdig en Alder H. Sacrament van Mirakel, *waer van nu het* Vier-honderd-jaerig Jubilé *op het prachtigſte geviert word, is een Feeſte vol vreugden, en eenen Triumph van ons Rooms Catholyk Geloof, daer de waerheyd van de wezentlyke tegenwoordigheyd Gods, onder de gedaente van Brood, klaerlyk betoont word: des te meerder door een zoo wonderbaer en altyd-duerende Mirakel, dat men nu nog ter tyd, naer het verloop van* Vier Honderd Jaeren, *de gedaente van Brood kan klaer zien, met de ſtéken der Poingiaren daer in gegeven, uyt de welcke door de Goddelyke Almogentheyd mirakeleus Bloed is gevloed, tot ſchaemte der Joden, die dezelve mishandelt hebben, tot een klaere overtuyginge van alle Ketters, die het loochenen, en tot verzekeringe en verſterckinge van ons H. Rooms Catholyk Geloof, dat van de tyden der Apoſtelen tot heden toe alle waere Chriſtenen beleeft en gelooft hebben, en nog beleven en gelooven, ende tot het eynde des levens moeten gelooven, willen ſy Salig worden.*

Voorders zeg ik:

Vind Gy, ô Lezer, hier iet dat U zal mishagen?
Ey! keert dat in het goed, oft wilt het over ſlagen:
Maer zyt Gy, Lezer, wys; een beter Werk eerſt
maekt,
Dat Alle-man behaegt, eer Gy een anders laekt.

Voorders verklaere en belyde ik, dat alles wat in dêze twee Boeken van my geſchreven is, ik met een neerderig en rechtzinnig gemoed onder-werpe aen het gevoelen en oordeel van onſe Moeder de H. Kercke, als aen den onfeylbaeren Regel en onberoerlyken Grond-ſteen der Waerheyd.

INLEYDINGE
TOT DE VOLGENDE
ZINNE-BEELDEN.
EERSTE ZINNE-BEELD.

Dum Vermes Vulnerant, Het boos Wormen knagen,
Arborem fœcundant. Doet den Boom Vrucht dragen.

Verklaeringe van 't Zinne-Beeld.

DEn Terpentyn-Boom is zeer nut en hoog te achten,
Den heelen Boom is vol medecinaele krachten:
Syn Bladers, Schors, en Vrucht, syn Tacken, Gom en Zaed,
Zyn aen den krancken tot gesondheyd, heyl en baet.

Syn Tacken dicht bezet, met Blader-ryke meyen,
Voor d'heete Zonne-ſtrael een' zoete lommer ſpreyen;
Waer den vermoeyden menſch vind ruſt en zoet onthael,
Den Boom geeft deugd en vreugd, en is medecinael.
Maer in ſyn' bladers groeyt een boos gedrocht van Wormen,
Die hunnen eygen Stam en Voort-teelder beſtormen,
't Ondankbaer Worms geſpuys door-knaegt ſyn eygen Stam,
Het Kind ſyn Vader wond, den Wolf verſcheurt het Lam.
Maer ziet Booms goedheyd aen, al is den Stam door-ſtêken,
Hy laet een heylzaem Gom uyt ſyne wonden lêken:
Die hem de ſtêken gaf, geeft hy de Medecyn;
Hoe kan een ſnooden Worm dan dus ondankbaer zyn?
Komt hier, vernufte *Nymph*, wilt klaer met waerheyd ſprêken:
By dit boos Worms geſlacht word 't Jodens Volk gelêken,
Die Godt, den Levens-Boom, waer van ſy komen voort,
Met meſſen hebben wreed door-ſteken en door-boort.
't Zyn nu vier Eeuwen dat dees waerheyd heeft gebleken,
Daer *Bruſſel*, en ook heel de wereld zal van ſprêken;
Hoe 't Jodens boos geſlacht het Heylig heeft geſchend,
En Godt door-ſtêken wreed in 't Heylig *Sacrament*.
Maer ziet! uyt d'Hoſtien, door-ſtêken en doorvrongen,
Quam een zeer dierbaer Gom van Heylig Bloed geſprongen:
Dus uyt den haet quam baet, en uyt het quaed het goed,
Als Godt dit wonder werk deed in ſyn Heylig Bloed.

TOE-PASSINGE.

DEn Terpentyn-Boom, (zegt *Isidorus* lib. 7.) is eenen Boom, waer uyt eene zeer heylzaeme gomme vloeyt, de welcke alle andere te boven gaet; voorders is dêzen heelen boom zeer nut en medecinael, zoo in syne bladeren, vruchten, schorze, zaeden en wortelen, als ook in't heylzaem sap van syne gomme, de welcke taey is en langen tyd goed en onbedorven blyft: syne vruchten zyn kleyn als een boontie, verspreydende eenen aengenaemen geur. Het zelve getuygt *Plinius* (*Lib.* 13. *Cap.* 6.) daer by voegende, dat den Terpentyn-Boom veel wast in *Syrien*, en ryp word met de wyn-druyven: maer in *Macedonien* groeyt hy kleynder, en overvloediger in vruchten. Dêzen Boom is zeer dicht getakt en menigvuldig in bladeren, de welcke gelyk zyn aen de bladeren van den Lauwrier-Boom, die syn zelven kroont; waer door hy een aengenaeme lommer voor afgematte Reysers verstrekt. Daer-en-boven, zegt hy, dat tusschen de bladeren van dezen boom, als in een vliesken, veel kleyne wormen groeyen, de welcke de schorze en stam daer van doorknagen en byten, uyt welckers openingen naerder-hand overvloedige gomme vloeyt, de welcke met zorgvuldigheyd, als eenen heylzaemen balzem, word vergaedert en bewaert: aengezien de zelve een kostelyke en wel-riekende me-

decyne is, die de wonden zuyvert en geneeſt, de hardigheyd ontloſt en zacht maekt.

Den geleerden *Petr. Berchorius (Lib. 12. Tom. 2. Reduct. Moral. Cap. 162. mihi fol. 528. De Terebintho)* verſtaet door dêze wormen het geſlacht der Joden, de welcke uyt Godt geſproten zyn, van hem gevoed en bemint en de H. Schriftuere ontfangen hebben: maer dêze zyn bytende en knagende wormen geworden, als de Opperſte-Prieſters, Schriben en Pharizeën *Jeſus*, den Zone Gods en Boom des Levens, in ſyn bitter Lyden hebben met roeden doorwond, met nagels doorboort, en lancie doorſtêken: uyt wiens H. Wonden is gevloeyt dien alderkoſtelykſten Balzem van ſyn dierbaer Bloed, het welcke een heylzaeme Medecyne is, om de wonden der zonden te zuyveren en te genêzen, alle hardigheyd en verſteentheyd der herten te verzachten en te onloſſen, en eenen welriekenden geur verſpreyd, om de Godt-minnende Zielen te trecken tot weder-liefde en medelyden; op dat ſy zouden loopen en ruſten in de reuk-balzemen van ſyne HH. Wonden.

Den zelven *P. Berchorius (Diction. Moral. Tom. 4. Verb. Judæus, lit. B.)* ſchryft van de hedendagſche Joden, dat ſy verſteent en verblind zyn en aen Godt niet en willen gelooven; en eygent daerom aen hun toe de woorden van den H. *Joannes (Apoc. C. 2. ℣. 9.) Blaſphemaris ab iis, qui ſe dicunt Judæos eſſe, & non ſunt: ſed ſunt Synagoga Satanæ.* " Gy

„ word geblaſphemeert van de gene, die zeg-
„ gen dat ſy Joden zyn, en ſy en zyn het
„ niet; maer ſy zyn eenSynagoge van *Satan.*"
Daer-en-boven zegt hy aldaer, dat de Joden verwoed zyn door wreedheyd, verſteent door boosheyd, en overvallen door ellende. Sy waeren verwoed door wreedheyd, als ſy *Chriſtus* gekruyſt hebben: ſy zyn verſteent door boosheyd, aengezien ſy in *Chriſtus* niet en willen gelooven, noch hem voor den waeren Meſſias herkennen: ſy zyn overvallen met ellenden, aengezien ſy nu als vrêmdelingen en ballingen door heel de wereld verſpreyd zyn, en onder tribuet geſtelt, levende doorgaens zonder Prieſters en Offerranden, en wordende van alle andere Natien gehaet en als vervloekt.

Den vermaerden P. *Abraham à S. Clara* (*Loof-hutt. Tom. 1. in initio.*) ſchryft, dat de Joden in allen hunne benauwtheden en angſt roepen, *Adonai!* Heere!: maer men zal niet licht den Alderh. Naem *Jeſus* uyt hunnen mond hooren, en als ſy zomtyds uyt onbedachtzaemheyd dêzen Alderh. Naem lêzen oft uyt ſpreken, dan geven ſy hun zelven, tot ſtraf, met de hand eenen ſlag, oft zeggen: „ Dat ſynen Naem en gedachtenis uyt ge-
„ vaegt en vernietigt worde." Wederom, zoo dikwils als ſy in de Synagogen by een komen, zoo ſprêken ſy het vloek-woord *Horma* uyt, willende hier door zeggen dêze vermaledyde Gods laſteringe: *Vervloekt zy Jeſus!* zoo groot is den haet en goddelelooze wreed-

heyd van dêze verblinde en rampſalige menſchen tegen *Jeſum Chriſtum* onſen Heere, dat ſy hem en ſynen Alderh. Naem dagelyks verwenſchen en vervloecken. Ja, den geleerden *A. Ginther* getuygt (*Unus pro Omnibus Conſid.* 107. *n.* 4.) dat de goddelooze Joden in 't jaer 1600. aen den Grooten Heer der Turcken op-gedragen hebben vyfmael hondert duyzent goude geld-ſtucken, op dat hy het H. Graf des Saligmaekers binnen *Jeruſalem* zoude verwoeſten en te niet doen. O grouwel! ô uytzinnig Volk!

Dêzen onverzoenelyken haet der verſteende Joden tegen *Chriſtus*, heeft bezonderlyk uytgeſchenen, als den Jode *Jonathas* in't jaer 1369. binnen *Engien*, met ſyn Vrouwe, Zoone, en andere Joden, de H. Hoſtien op een tafel hebben uytgeſtort, de zelve met grouwelyke laſteringen beſchimpt, en veele goddeloosheden daer tegen uyt gebraekt, de welcke op verſcheyde dagen daer naer nog hernomen zyn: waer door Gods wraeke getergt zynde, dêzen *Jonathas* van de Straet-ſchenders in ſynen hof is vermoord. Waerom ſyne Vrouwe bevreeſt met haeren Zoone dêze H. Hoſtien tot *Bruſſel* heeft gebragt, en die aen de aldaer woonende Joden gegeven, de welcke dêzen goddelyken Schat eerſt in hunne Synagoge verſmaedelyk hebben beſpot, en daer naer op den goeden Vrydag in't Jaer 1370. met meſſen en poignaerden doorſteken, waer uyt dan overvloedig bloed vloeyde, met duſdaenige verbaeſtheyd

der Joden, dat sy ter aerde gevallen zyn. Dry van dêze miraekeleuse Hostien worden tot op den dag van heden nog onbedorven in de Kercke van de H. *Gudula* bewaert ende geeert; en naer verloop van *vier honderd Jaeren* (waer van men nu den Solemnelen *Jubilé* viert) ziet men in de zelve nog de lyk-teekenen der steken en van't uyt-gevloeyt mirakeleus Bloed.

Ik keere hier weder tot ons Zinne-Beeld, *en laete door myne* Musa *de volgende Rymen hier in vlocyen.*

DEn Terpentyn,, is medecyn,,
Zoo als nu is gelêzen,
Syn Gom en Zaed,, dient ons tot baet,
Om krancken te genêzen:
Syn Bladers dicht,, voor 't Zonne-licht,,
Een schaduwe verstrecken,
Waer onder kan, een vermoeyt Man,,
Voor Zonne-brand zig decken.
En aldus heeft,, en van zig geeft,,
Den Boom twee nutte saeken;
Die is gewond,, maekt hy gesond,,
Hy droeve bly zal maeken:
Hy ook naer wensch,, den flauwen Mensch,,
Een rust-plaets zal bezorgen,
Waer hy met lust,, zig kan gerust,,
Voor 't Zonne-licht verborgen.
Dees wonder saek,, ik kenbaer maek,,
In 't *Sacrament* geprêzen,
Waer *Jesus* Bloed,, ons toeft en voed,,
En krankheyd doet genêzen:
Ook hy verspreyd,, een koeligheyd,,
Alwaer de Ziel kan rusten;
In druk en pyn,, zal *Jesus* zyn,,
Al wat de Ziel kan lusten.

Twee Eygendommen van den Terpentyn-Boom, toe gepaſt aen 't H. Sacrament van Mirakel.

HIer uyt kan men aenmercken, dat'er twee groote natuerlyke ſaecken in den Terpentyn-Boom beſloten zyn, de welcke geeſtelyk ook eygen zyn aen 't Alderh. *Sacrament* des Autaers: voor eerſt den heelen Boom is medecinael, zeer heylzaem en nut, om menigvuldige krankheden te genêzen en wonden te heelen, byzonder ſyne welriekende Gomme, waer onder men wel zoude mogen ſchryven: *Jnfêſta infêſtis: Medecyn voor't Venyn.* Aldus ook het H. Lichaem en dierbaer Bloed van *Chriſtus* in 't H. *Sacrament* des Autaers is eene hey zaem Medecyn, om niet alleen alle lichaemelyke quaelen, wonden en krankheden; maer ook alle geeſtelyke te genêzen.

Wat aengaet de lichaemelyke krankheden; den geleerden en Eerw. Heer *Stephanus Ydens*, die in het jaer 1605. Canonink der Kercke van de H. *Gudula* binnen *Bruſſel* geweeſt is, en als dan eenen Boek in de franſche en neder-duytſche taele in druk heeft laeten uytgaen, onder den Tytel: *Hiſtorie van het H. Sacrament van Mirakelen*, verhaelt in den zelven Boek een-en-veertig Mirakelen, die tot ſynen tyd aldaer geſchied waeren, en altemael wettelyk onderzocht, met eed bekragtigt en goed gekeurt zyn. Waer blyven nu de an-

dere, die zedert dien tyd, dat is zedert honderd vyf-en-seftig jaeren aldaer geschied zyn? Zoo dat wy met waerheyd aen't H. *Sacrament van Mirakel* mogen toe schryven de woorden, de welcke *Christus* aen den H. *Joannes Baptista* heeft doen boodschappen: *Luc. C. 7. V. 22. Cæci vident, claudi ambulant, leprosi mundantur, surdi audiunt, mortui resurgunt.*" De blin-„ de zien, de kreupele wandelen, de melaet-„ sche worden gezuyvert, de doove hooren, „ de doode verryzen."

Maer meerder zyn de geestelyke Mirakelen te aenmercken, die door het H. *Sacrament* in de ziele geschied zyn. Hoe menigen grooten Sondaer heeft aldaer de goddelyke inspraeke ontfangen, om uyt den vuylen modder der sonde op te staen, eene goede Biechte te sprêken, en syn leven te beteren? En aldus zyn de doode naer de ziele verrezen, en levendig geworden in het leven der heyligmaekende gratie. Daer-en-boven is dit H. *Sacrament* een Tegen-vergift, om de ziele van de dood der sonde te bevryden: voorwaer dit geeft den Naem van dit *Sacrament*, *Eucharistia*, in letter-wisseling te kennen; want *Eucharistia*, door Letter-wisselinge is, *Vis Theriaca*, dat is, *Theriakelsche kracht*: want gelyk den Theriakel den alder-krachtigsten hulp-middel is, om van de lichaemelyke pestziekte bevryd te zyn; aldus heeft dit H. *Sacrament* de kracht, om de Rechtveerdige te bevryden van de dood-sonden, de welcke de

doodelyke peſt-ziekte zyn der ziele, en gewiſſe oorſaek der eeuwige dood, gelyk *Ezechiel* getuygt, zeggende: *Anima, quæ peccaverit ipſa morietur. C.* 18. ℣. 4." De ziele, die „ ſondigt, die zal ſterven."

Dit word bekrachtigt door het H. Concilie van *Trenten, Seſſ.* 13. *C.* 2. Alwaer 't zelve het eynde der inſtellinge van dit H. *Sacrament* aen de Chriſtene Geloovige tracht kenbaer te maeken, zeggende onder andere, dat het is, *Tamquam Antidotum, quo liberemur à culpis quotidianis, & à peccatis mortalibus præſervemur.*" Als een tegen-vergift, oft bewaer-mid- „ del, door den welcken wy van de dage- „ lyckſche ſonden verloſt, en van de dood- „ ſonden bevryd worden." Het zelve leeren den H. *Bernardus Ser. de Cæna Domini*, en den H. *Cirillus, L.* 2. *in Joan. C.* 45. Den H. *Chryſoſtumus Hom.* 45. *ad popul.* zegt: *Hic Sanguis Dæmones procul pellit, qui cum Dominicum Sanguinem in nobis vident, in fugam vertuntur.*" „ Dit bloed verjaegt zeer verre de Duyvels, „ de welcke zoo haeſt ſy dit goddelyk Bloed „ in ons zien, worden ſy op de vlucht ge- „ dreven." En dit met reden, (gelyk den zelven H. Leeraer aldaer voorder aentoont) Is 't dat het bloed van 't Paeſch-Lam, het welk niet anders als een afbeeldzel van dit H. *Sacrament* was, geſtelt zynde op de deurſteylen der huyſen in *Egypten*, de kracht heeft gehad om de Inwoonders der zelve te bevryden van den dood-ſlaenden Engel: hoe

veel te meer zal dit goddelyk bloed van onſe zielen verdryven alle kracht en macht der Duyvelen.

Dat *Chriſtus* eenen waeren Medecyn-meeſter is, heeft hy zelfs te kennen gegeven, als hy tot de Phariſeen, de welcke murmureerden om dat hy met de Publicaenen at, gezeyd heeft; *Matth C. 9. ℣. 12. Non eſt opus valentibus Medicus; ſed male habentibus.* "Voor „ de geſonde is den Medecyn-meeſter niet „ noodig: maer voor die qualyk te pas zyn." Hy was geenen Medecyn-meeſter alleen in ſyn leven; maer is en blyft den zelven nog naer ſyne dood, en dit byzonderlyk in het H. *Sacrament* des Autaers; het welk ik wel mag noemen: eene geeſtelyke *Apotheke*, waer in alle hulp-middelen zyn, om alderhande ziektens en quaelen, zoo geeſtelyke als lichaemelyke, terſtond te genezen. Dit getuygt den H. *Thomas van Aquinen*, *Opuſc.* 57. zeggende: *Nullum Sacramentum eſt iſto ſalubrius, quo purgantur peccata, virtutes augentur, & mens omnium Spiritualium Chariſmatûm abundantiâ impinguatur.*" Daer is geen heylzaemer *Sacra-* „ *ment* als dit, waer door de ſonden gezuy- „ vert worden, de deugden vermeerdert, en „ den geeſt met den overvloed van alle geeſ- „ telyke genaede-giften op-gevult word." Waerom ik zegge:

De Wonden, die Godt heeft in ſchyn van 't brood, gekregen,
Daer vloeyd den Balzem uyt en goddelyken Zegen:

Is 't dat dan uwe Ziel door sonde is gewond,
Gaet tot dit *Sacrament* en gy zult zyn gesond.

Voege daer nog by de volgende Jaer schriften:

EUCHARISTIA INSIGNIS SPIRITUALIS
MEDICINA;
'T BLOET VAN JESUS CHRISTUS IS MEDECYN.

Ik keere my tot het tweede uytwerkzel in den Terpentyn-Boom en H. Sacrament *beruftende.*

TEn tweeden, den Terpentyn-Boom, aengezien hy zeer dicht getakt en over al met groene Bladeren bekleed is, verspreyd op den groen begraesten grond eenen zoeten lommer en aengenaeme schaduwe, waer door den afgematten Reyzer aen gelokt word, om onder den zelven zig te verborgen voor de brandende Zonne-straelen, te beschermen tegen de venynige dieren, en eene gewenschte ruste te bekomen. Voorwaer niet aengenaemer aen eenen vermoeyden mensch, als onder zoo een lommerachtige schaduwe zig te begeven, om aldaer niet alleen syne swaere Packen af te leggen; maer ook om syne vermoeyde leden wat te laeten uyt-rusten, syne verloren krachten weder te bekomen, en synen overigen weg weder kloekmoedig te vervoorderen en geluckig te eyndigen.

Wy Christenen zyn op dêze wereld alle reyzende menschen en Vrêmdelingen; dit getuygt den Apostel, 2. *Corr.* 5. ℣. 6. zeggende: *Quoniam dum sumus in Corpore, Pere-*

grinamur a Domino." Daerom zoo lang als wy „ in 't Lichaem zyn, zyn wy Vrêmdelingen „ van den Heere." En wederom den zelven Apoſtel, *Hebr. C.* 13. ỳ. 14. zegt: *Non enim habemus hic manentem Civitatem: ſed futuram inquirimus.*" Want wy en hebben hier geen „ blyvende Stad; maer wy zoeken een toe- „ komende." Vervolgens dan is het noodig, dat wy tuſſchen zoo menigvuldige ſwaere laſten, perykelen, en andere omgemaeken, die ons op den weg van dit leven ontmoeten, ons voorzien van een heylzaeme en verquickende ſchaduwe, onder de welcke wy de Packen der ſonde konnen afleggen, voor de ziels vyanden ons verborgen, de verloren ziels krachten weder bekomen, en zoetelyk ruſten, om onſe reys naer d'eeuwigheyd met iever te vervolgen en geluk-ſalig te voleyndigen. Dêze heylzaeme ſchaduwe, zegt den geleerden *A. Ginther L. Mater amor. & Dolor. Conſ.* 40. *n.* 1. is niet anders als de lommerachtige Schaduwe van den Gecruyſten *Jeſus*, die ruſtende is in 't Alderh. *Sacrament.* Dit kende *Julius* den II. Paus van *Roomen*, die tot ſyne devotie, door een vernuft penceel hadde doen ſchilderen *Chriſtum* onſen Saligmaeker, met plompe nagels gehecht aen eenen dicht gebladerden Boom, die eene groote ſchaduwe van hem verſpreyde, met dit onder-ſchrift:

Non eſt hâc tutior Umbra.

Daer is geen veyliger Schaduwe als dêze.

Hier moet men aenmercken, dat het Sacrificie, het welke *Chriſtus* onſen Saligmaeker op den berg van *Calvarien* voor de Saligheyd der menſchen, eens bloedig heeft geoffert aen den Autaer van 't H. Cruys; dat dit zelffte Sacrificie in de H. Kercke, door de Roomſche Prieſters, nog dagelyks onbloedig geoffert word. Waer uyt volgt dat het Sacrificie van den Autaer en van 't H. Cruys, een en de zelffte Offerande is, met dit verſchil alleen, dat het een bloedig en 't ander onbloedig is. Dêze waerheyd leert het H. *Concilie van Trenten Seſſ.* 22. *C.* 2. zeggende: *In divino hoc Sacrificio, quod in Miſſa peragitur, Idem ille* Chriſtus *continetur & incruente immolatur, qui in Ara Crucis ſemel ſeipſum cruente obtulit.*" In dit „ goddelyk Sacrificie, het welcke in de Miſſe „ verhandelt word, is den zelven *Chriſtus* „ tegenwoordig, en word onbloedig op-ge- „ offert, die op den Autaer van 't Cruys ſyn „ zelven eens bloedig heeft geoffert." Zoo dat het H. Sacrificie der Miſſe een waere Gedachteniſſe is van *Chriſtus* lyden en dood, niet alleen in vertooninge, maer ook in wezentheyd en waerheyd.

Wy worden alle van *Chriſtus* vriendelyk genood, om onder de heylzaeme ſchaduwe van dit H. *Sacrament* te komen ruſten; Hy roept ons, *Prov. C.* 9. ℣. 5. zeggende: *Venite, comedite Panem meum, & bibite Vinum, quod miſcui vobis.*" Kômt, eet myn Brood en drinkt „ den Wyn, dien ik voor ulieden gemengelt

„ hebbe." En wederom zegt hy *Eccli. C.* 24. ℣. 22. *Ego quaſi Terebinthus extendi ramos meos, & rami mei honoris & gratiæ.*" Ik heb myne „ tacken uytgeſpreyt als eenen Terpentyn- „ Boom; en myn tacken zyn tacken van eere „ en van gratie." Den geleerden *A Lapide* verſtaet door dezen Terpentyn-Boom *Chriſtus*, zoo hangende aen 't H. Cruys, als tegenwoordig in 't Alderh. *Sacrament*, waer onder eene Chriſtene Ziele veylig kan ruſten, en alle eer, Zegen, en Saligheyd bekomen: alwaer *Chriſtus* is roepende:

VENITE AD ME, QUI LABORATIS, AC ONERATI ESTIS, ET EGO RECREABO VOS.

Dat is:

Komt tot My, die belaſt en belaeden zyt, en Ik zal Ulieden vermaeken.

Waerom ik voorder zegge:

Onder de Schaduwe van *Jeſus* Vleeſch en Bloed.
Vind men de Heerlykheyd, Gods Zêgen, 's Hemels Goed.

Dit weyſt ook aen de volgende Jaer-ſchriften:

IN TEREBINTHI UMBRA DECOR, VICTORIA, SALUS.

ESCA DIVINA FAMELICOS NUTRIENS VIATORES.

Dat is:

De goddelycke Speyze, voedende de hongerige Reyzers.

INSIGNIS HOSTIA LUGENTIBUS DULCE SOLAMEN.

Dat is:

Het uytmuntende Sacrament *is de treurige een zoete vertroostinge.*

Waerom een Christene Ziele hier behoorde naer te volgen het deugdzaem voor-beeld van den Patriarch *Jacob*, den welcken naer dat hy veele Jaeren synen Oom en Schoon-Vader *Laban* hadde gedient, en op den weg was, om met syn Volk en Vee-ryke Familie in syn Vaderland een vaste wooninge te stellen; heeft hy eerst vastelyk besloten, heel syn Huys-gezin van alle Afgodery te zuyveren: tot welcken eynde hy aen Godt eenen Autaer heeft op gerecht en den zelven met Olie gezalft, gebiedende op 't alderkrachtigste aen alle syne Huys-genoten, dat sy alle de Afgoden van *Laban*, tot welckers eer-bewyzing sy te vooren zeer genegen waeren, zouden af-worpen en in hunne plaets den waeren en levenden Godt alleen dienen en aenbidden. Alle de Huys-genoten zyn terstond aen dit gebod gehoorzaem, en sy en brengen niet alleen de goude Afgoden, maer ook hunne kostelyke Oor-cieraeden, en worpen de zelve willig voor de voeten van *Jacob*, die dit alles godtdienstig onder eenen Terpentyn-Boom heeft begraeven. Het H. Schrift zegt hier van: *Dederunt ergo ei omnes Deos*

Deos alienos quos habebant, & inaures, quæ erant in auribus eorum: at illi infodit ea ſupter Terebinthum. (Geneſ. C. 35. ỳ. 4.) " Sy gaven hem „ dan alle de vrêmde goden, die ſy hadden, „ en d'Oor-cieraeden, die aen hunne ooren „ hongen: en hy begroef die onder eenen „ Terpentyn-Boom."

Voorwaer een ſaek ten hoogſten wonderbaer! En konde *Jacob*, dêze goude goden en koſtelyke Oor-cieraeden van ſyne Huys-genoten, niet beter beſteden tot goed van ſyn Huys-gezin, tot eere van Godt, oft nooddruft van den Armen? Waerom dan alle dat koſtelyk goud, daer de wereldſche Menſchen zoo driftig naer verlangen, als vuyligheyd weggeſmeten, en wederom onder d'aerde verborgen, waer het met ſoo ſwaeren arbeyd was uyt-gegraven? Hier op antwoord den Geleerden *C. à Lapide* met andere Uytleggers der H. Schrifture *(in hunc locum)* dat *Jacob* dêze goude Afgoden wel zoude konnen verwiſſelt hebben tot een ander en beter gebruyk: maer dit geenſints gewilt en heeft, op dat'er geenen toe-gang meer en zoude overblyven tot de Afgodery; en dat hy hier door aen alle ſyne Huys-genoten eenen grooteren af-keer en walg van dêze Afgoden zoude in boezemen, en dat zy allegader, de gelegentheyd weggenomen zynde, voortaen met meerderen drift en liefde den waeren Godt zouden dienen en aenbidden: tot welken eynde hy alle dêze goude Afgod-Beelden heeft teenemael

vernietigt en onder eenen Terpentyn-Boom begraven: en waerom onder eenen Terpentyn-Boom?

Hier op antwoorden den geleerden Abt *Rupertus* (hic) en *A Lapide* (*in Eccli. C.* 24. ℣. 22.) dat door den voornoemden Terpentyn-Boom, waer uyt eene alderkoſtelykſte gomme vloeyt en een aengenaeme ſchaduwe veroorzaekt, niet anders als het H. Cruys en 't Lichaem *Chriſti* voor-beteekent was: onder de welke alle de Afgoden des werelds en ſonden tot nog toe zyn begraven geweeſt en in het toekomende zullen begraven worden, om voorder geenen toe-gang meer tot de zelve over te laeten. Hoort nu de woorden van *A Lapide* (*in Eccli C.* 24. ℣. 22.) *Terebinthus, ſub qua* Jacob *idola defodit & obruit, figurabat* Chriſtum: Chriſtus *enim idola & Idolatriam ſepelivit & ſuſtulit, ex cujus corpore Terebintina reſina pretioſiſſima, defluxit.*" Den Terpentyn-Boom, waer onder „ *Jacob* de Afgoden heeft begraven en ver„ borgen, beteekende *Chriſtus*: want *Chriſtus* „ heeft de Afgoden en Afgodery begraven „ en weg-genomen, uyt wiens Lichaem de „ Terpentyn-gomme, den alder-koſtelyk„ ſten harſt, is gevloeyt:" te weten zyn dierbaer Bloed aen het Cruys op den Berg van *Calvarien*, ende tot *Bruſſel* uyt de mirakeleuſe Hoſtien, door den haet der Joden, wreedelyk door-ſteken.

Onder dêze heylzaeme Schaduwe van het H. *Sacrament* moeten zig begeven alle Godt-

minnende zielen, op dat sy met de goddelyke Bruyt mogen zeggen: *Sub umbra illius, quem desideraveram, sedi: & fructus ejus dulcis gutturi meo. (Cant. C. 2. ℣. 3.)* " Onder de „ schaduwe van den genen, daer ik naer ver„ langde, ben ik neder gezeten: en syne „ Vrucht is zoet aen mynen mond." Den H. *Joannes* weyst ons aen dêzen Boom des Levens, syne aengenaeme schaduwe, zoete vruchten, en gesonde bladeren, zeggende: *In medio plateæ ejus, & ex utraque parte fluminis Lignum Vitæ, afferens fructus duodecim, per menses singulos reddens fructum suum, & folia ligni ad sanitatem gentium. (Apoc. C. 22. ℣. 2.)* " In 't midden van haer straete, ende aen beyde de zyden van den vloed, is den Boom „ des Levens, voort-brengende twaelf vruchten, tot elcke maend byzonder gevende „ syne vrucht, en de bladeren van den Boom „ zyn tot gesontheyd der Volkeren." O Heylzaemen en over-treffelyken Boom! Maer welk is dêzen Boom des Levens? Hy, is volgens de getuygenisse van den H. *Chrysostumus*, van den H. *Thomas*, *Rupertus* en andere aengewezen by *Sylveira*, *(in C. 22. Apoc.) Christus Jesus* onsen Heer en Godt: en inder waerheyd volgens den H. *Vincentius Ferrerius*, het is *Christus*, zoo in den Hemel regnerende, als in het Alderh. *Sacrament* tegenwoordig; syne woorden zyn dêze: *Lignum Vitæ est Christus: quia in utraque parte est, scilicet in Paradiso, & in Hostia Consecrata in Mundo. (Serm. 3. de*

Corp. Chriſti.)" Den Boom des Levens is „ *Chriſtus*; aengezien hy aen beyde de zy- „ den is, te weten in 't Paradys (dat is den „ Hemel) en op de Wereld in de geconſa- „ creerde Hoſtie."

Chriſtus Jeſus in 't H. *Sacrament* is waerlyk den Boom des Levens: want hy geeft het onſterffelyk leven, gelyk den Boom des Levens zoude gegeven hebben aen *Adam* in 't Ards-Paradys. Hy zegt immers: *Qui manducat meam Carnem, & bibit meum Sanguinem, habet Vitam æternam. (Joan. C. 6. ℣. 55.)*" Die myn „ Vleeſch eet, ende myn Bloed drinkt, heeft „ het eeuwig Leven." Maer welk zyn nu de twaelf Vruchten van dêzen Boom des Levens? Dêze worden aengeweſen door den H. Apoſtel *Paulus*, zeggende: *Fructus autem Spiritus, eſt Charitas, Gaudium, Pax, Patientia, Benignitas, Bonitas, Longanimitas, Manſuetudo, Fides, Modeſtia, Continentia, Caſtitas. (ad Galat. C. 5. ℣. 22.)*" De Vrucht van „ den geeft is Liefde, Blydſchap, Vrede, „ Verduldigheyd, Zachtzinnigheyd, Goed- „ heyd, Langmoedigheyd, Zachtmoedig- „ heyd, Getrouwigheyd, Zeegbaerheyd, „ Kuysheyd, Zuyverheyd." Wy zullen ieder van dêze twaeft Vruchten wat voorder aen-racken en klaerder voor-ſtellen.

Zeer wel ſtelt den Apoſtel onder dêze twaelf Vruchten de *Liefde* de alder-eerſte: want de Liefde is van alle Deugden door noodſaekelykheyd de eerſte, door haer weerdig-

heyd de verhevenſte, en door haere verdienſten de alder-grooſte, gelyk getuygt den zelven Apoſtel, zeggende: *Nunc autem manent Fides, Spes, Charitas, tria hæc: major autem hârum Charitas. (1. Cor. C. 13. ℣. 13.)* " Ende „ nu blyven Geloof, Hôpe, ende Liefde, „ dêze dry: maer de meerſte van dêze is de „ Liefde." Deze is door noodſaekelykheyd de eerſte; want, *Qui non diligit, manet in morte (1. Joan. C. 3. ℣. 14.)* " Die niet en bemint, „ blyft in de dood." Sy is door weerdigheyd de alder-verhevenſte; want *Hoc eſt maximum & primum mandatum. (Matth. C. 22. ℣. 38.)* " Dit „ is het alder-grootſte en eerſte gebod." Sy is door verdienſten de alder-grootſte; want *Charitas operit multitudinem peccatorum. (1. Petri C. 4. ℣. 8.)* " De Liefde overdekt de me„ nigte der ſonden." De Liefde dan is de eerſte Vrucht, die men van dêzen Boom des Levens moet plucken: dat men dan in 't H. *Sacrament* aen den Godt van Liefde geeft ſyn heel hert, aengezien hy ſyn zelven geheel aen ons geeft uyt liefde. Daerom: *Super omnia autem Charitatem habete. (Colos C. 3. ℣. 4.)* " Hebt boven al de Liefde."

De tweede Vrucht, die men van den Boom des Levens moet plucken is de *Blydſchap:* want is 't dat den H. *Joannes Baptiſta* in ſyn Moeders lichaem van Vreugt en blydſchap is opgeſprongen, om dat hy was in de tegenwoordigheyd van *Chriſtus*: hoe veel te meer moet verheugt zyn, die niet alleen tegen-

woordig is; maer den zelven Godt, die de blydſchap der Engelen is, in ſyn Lichaem ontfangt door de H. Communie. Moet dêzen Menſch met *David* niet uytroepen? *Cor meum & Caro mea exultaverunt in Deum Vivum. (Pſalm. 83. ℣. 3.)* " Myn Hert en myn Vleeſch ſprin-„ gen van Vreugde op tot den Levenden „ Godt." En wederom: *Repletum eſt gaudio os noſtrum: & lingua noſtra exultatione. (Pſalm. 125. ℣. 2.)* " Onſen mond is met vreugde ver-„ vult, en onſe tonge met blydſchap," door 't nutten van dit H. *Sacrament.*

De derde Vrucht is den *Vrede*, den welcken dryderley is: Vrede met Godt, met ſynen Naeſten, en ſyn Zelven. Die deſen dryvoudigen Vrede verlangt te hebben, moet noodſaekelyk tot Godt in dit H. *Sacrament* gaen: *Ipſe enim eſt pax noſtra. (Epheſ. C. 2. ℣. 14.)* " Want hy is onſen Vrede." Hy is *Melchizedeech*, *Rex Salem*, dat is " den Koning „ van Vrede," Hy is *Plus quam Salomon*; „ Meerder als *Salomon*": dat is *Vreedſaemig*: hy heeft den Vrede aen ſyne Diſcipelen voor een Teſtament gelaeten, en den Vrede tuſſchen den vergramden Godt en plichtigen Menſch gemaekt.

De vierde Vrucht is de *Verduldigheyd*, die wy moeten leeren en haelen uyt *Chriſtus* in dit H. *Sacrament*, het welk hy heeft ingeſtelt den avond voor zyn bitter lyden en doodt; de H. Hoſtien door de wreede Joden met meſſen heeft laeten door-ſteken, en zig da-

gelyks laet nutten van de Sondaers; om ons de Verduldigheyd te leeren: *Quoniam per multas tribulationes oportet nos intrare in Regnum Dei. (Apoc. C. 14. ỿ. 21.)* " Want wy „ moeten door veele verdruckingen gaen in „ Gods Ryk." Daerom laet ons met een vaſt voor-nemen en kloek gemoed alles verduldig verdragen, op dat wy met den Apoſtel mogen zeggen: *Patior; ſed non confundor. (2. Tim. C. 1. ỿ. 12.)* " Ik lyde; maer ik en worde niet „ beſchaemt."

De vyfde Vrucht is de *Zachtzinnigheyd*, of *Goedertierentheyd*, de welcke *Chriſtus*, dit H. *Sacrament* inſtellende, ons heeft geleert: want al hoe wel daer eenen boozen *Judas* was, heeft hy nogtans zachtmoedig ſyne voeten gewaſſchen, ſyn H. Lichaem gegeven, en *Vriend*, genaemt, zonder hem een ſtuer gezicht te geven oft te kyven. Tot dêze Deugd vermaend ons den Apoſtel zeggende: *Eſtote invicem Benigni. (Epheſ. C. 4. ỿ. 32.)* " Weeſt „ tot malkanderen Goedertieren," Bermher„ tig, vergevende malkanderen, gelyk ook „ Godt in *Chriſto* U vergeven heeft." En aengezien wy de Liefde moeten hebben, zoo moeten wy ook de Goedertierentheyd hebben, want, *Charitas benigna eſt. (1. Cor. C. 13. ỿ. 4.)* " De Liefde is goedertieren."

De ſeſde Vrucht is de *Goedheyd*; *Chriſtus* heeft zelfs gezeyd *Nemo Bonus, niſi ſolus Deus. (Luc. C. 18. ỿ. 19.)* " Niemand is'er Goed, als „ Godt alleen." Ja hy is het Opperſte Goed,

van wie *David* zegt: *Aperiente te manum tuam, omnia implebuntur bonitate. (Psalm.* 103. ℣. 28.) " Doet gy uw hand open, zoo worden sy allen „ met goedheyd vervult." En dit doet hy in dit H. *Sacrament*, op dat wy aen onsen naesten ook onse Goedheyd zouden betoonen, en hem behulpzaem wezen: wel wetende dat het goed, 't welk wy aen den Minsten doen, ook gedaen word aen Godt, die in 't H. *Sacrament* tegenwoordig is.

De sevenste Vrucht van den Boom des Levens is de *Langmoedigheyd*, waer van *David* spreekt: *Dominus Longanimus & multum misèricors. (Psalm.* 102. ℣. 8.)" Den Heer is Langmoedig en zeer genaedig." En van dêze bermhertige, genaedige en langmoedige goedertierentheyd zegt wederom *David: Memoriam fecit mirabilium suorum misèricors & miserator Dominus: Escam dedit timentibus se. (Psalm.* 110. ℣. 4.) " Hy heeft een gedenk-teeken synder „ wonderheden gestelt, de genaedige en berm- „ hertige Heer: hy heeft eene Speys gegeven „ aen die hem vreezen." Te weten, het hemels *Manna*, met het welcke hy de kinderen van *Israel* 40. Jaeren heeft gespeyst in de Wildernisse; welk *Manna* eene Af-beeldinge was van 't H. *Sacrament* des Autaers, het welcke waerlyk een altyd duerende gedenk-teeken is van Gods wonderheden: op dat wy ook bermhertig en langmoedig zoude wezen, tot ons als zeggende: *Estote ergo misèricordes, sicut Pater vester misèricors est (Luc. C.* 6. ℣.

36.)" Weeſt dan bermhertig, gelyk ulieden „ Vader bermhertig is."

De achtſte Vrucht is de *Zachtmoedigheyd*, de welcke byzonderlyk in dit H. *Sacrament* is uyt-ſchynende: want *Chriſtus* is daer als een zachtmoedig Lam, en word aldus genoemt, den Prieſter zeggende: *Ecce Agnus Dei* &c." Ziet het Lam Gods, dat weg neemt „ de ſonden des werelds." Ende *Chriſtus* zegt zelfs: *Ego quaſi Agnus manſuetus, (Jerem. C.* 11. ℣. 19.)" Ik was als een zachmoedig Lam, „ dat gedragen word ter Slag-offer." Dêze zachtmoedigheyd heeft hy aldermeerſt betoont in zyn bitter lyden en dood, en als de H. geconſacreerde Hoſtien van de Joden doorſteken zyn, toonende geen teeken van onverduldigheyd oft wraeke: om ons de Zachtmoedigheyd te leeren: waerom hy ook zegt: *Diſcite a me, quia mitis ſum. (Matth. C.* 11. ℣. 29.)" Leert van my, dat ik zachmoedig „ ben." En hy gebenedyd de zachtmoedige, zeggende: *Beati mites, quoniam ipſi poſſidebunt terram. (Matth. C.* 5. ℣. 4.)" Salig zyn de „ Zachtmoedige; want ſy zullen de Aerde „ bezitten."

De negenſte Vrucht noemt den Apoſtel *Fides*, waer door ook het *Geloof* kan verſtaen worden, het welcke in dit H. *Sacrament* het meerſte noodſaekelyk is en 't krachtigſte moet werken: want het word van de H. Kercke, in de Conſecratie genoemt: *Myſterium Fidei.* " Een geheymeniſſe des Geloofs." Nochtans de

Leeraers verſtaen hier doorgans door 't woord *Fides*, de *Getrouwigheyd* oft *Betrouwen op Godt*, den welcken in 't H. *Sacrament* tegenwoordig zynde, ons in allen nood kan en zal helpen: want hy roept aldaer, gelyk hy tot ſyne bevreeſde Apoſtelen gezeyd heeft. *Habete fiduciam, Ego ſum, nolite timere. (Matth. C. 14 ỳ. 27.)* "Hebt betrouwen, Ik ben het, en wilt „ niet vreezen."

De thiende Vrucht is de *Zeegbaerheyd*, de welcke van den H. *Ambroſius* genoemt word: *Virtutûm Purpura*, "Het Koninglyk Purper „ der Deugden." Om dat zonder de Zeegbaerheyd alle andere deugden hunnen glans en luyſter verliezen. En als *Chriſtus* door dit H. *Sacrament* in eygen Perſoon tot ons komt, dan vraegt hy van ons de Zeegbaerheyd. Den H. *Gregorius Nazean.* zegt: *Ubi* Chriſtus *eſt, modeſtia quoque eſt. (Epiſt. 193.)* " Al waer „ *Chriſtus* is, daer is ook de zeegbaerheyd." Hy wilt dan, dat wy zullen zeegbaer zyn in woorden, wercken, gepeyzen, kleederen en manieren, volgens de vermaeninge van den Apoſtel: *Modeſtia veſtra nota ſit omnibus hominibus: Dominus prope eſt. (Philip. C. 4. ỳ. 5.)* " Dat ulieden zeegbaerheyd kennelyk zy aen „ alle menſchen: den Heere is naer by," in 't H. *Sacrament.*

De elfſte Vrucht is de *Kuysheyd*, de welcke niet alleen en beſtaet in de luſten van 't vleeſch te weder-houden: maer ook in alle andere quaede genegentheden en booze drif-

ten in te toonen. Den H. *Cyrillus* zegt van dit H. *Sacrament : Sævientem membrorum noſtrorum legem ſedat, pietatem corroborat, perturbationes animi extinguit. (Lib. 4. in Joan. C. 17.)* " Het bedaert de woedende gewoonte „ van ons dertele leden, het verſterkt de „ Godsdienſtigheyd, het dooft uyt de be„ roertens van ons gemoed." Als de Arcke des Verbonds in de *Jordaen* quam, bleven de waters terſtond ſtille ſtaen. *(Joſue C. 3. ℣. 15. 16.)* Aldus, als *Chriſtus* ſacramentelyk in ons komt, blyven de quaede luſten, en ſondige driften onberoert ſtaen. Dit getuygt den H. *Bernardus Ser. de Cœna Dom.*

De twaelfſte en leſte Vrucht van dêzen Boom des Levens is de *Zuyverheyd*, waer van ik met *Zacharias* mag zeggen : *Vinum germinans Virgines. (Zachar. C. 9. ℣. 17.)* " Dat het den „ wyn is, Maegden voort brengende," En *Chriſtus*, die daer tegenwoordig is : *Paſcitur inter lilia. (Cant. C. 2. ℣. 16.)* " Neemt ſyn voed„ zel onder de lelien." Waerom de reyne Maegden wel mogen zeggen tot hunnen Bruydegom in dit H. *Sacrament : Paraſti in conſpectu meo menſam... & calix meus inebrians quam præclarus eſt! (Pſalm. 22. ℣. 5.)* " Gy „ hebt eene tafel voor myn aenſchyn toe„ geregt... en hoe koſtelyk is myn dronckenmaekende kelk! " O geluk-ſalige dronckenſchap! waer door de godtvruchtigheyd vermeerdert, en de Ziel in Godt vervoert ende met Godt vereenigt word!

Dit zyn de twaelf Vruchten van den Boom des Levens, de welcke doorgaens van de Leeraers der H. Kercke aen het H. *Sacrament* des Autaers toe-geſchreven worden, waer onder eene godtminnende Ziele moet ruſten, de heylzaeme Vruchten proeven, en in allen nood haeren toe-vlucht nemen. Dan zal ſy met de goddelyke Bruyt konnen zeggen: *(Cant. C. 2. ỳ. 3.) Onder de ſchaduwe van den genen, daer ik naer verlangde ben ik neder gezeten: en ſyne Vrucht is zoet aen mynen mond.* Ja de Bruyt was aen dêze zoete vruchten dus verleckert, dat ſy haer ſchier niet en konde verzaeden, en daerom geduerig meer en meer naer de zelve verlangde, roepende: *Aſcendam in Palmam, & apprehendam fructus ejus. (Cant. C. 7. ỳ. 8.)* "Ik zal op den Dadel-Boom klimmen, „ en ſyne vruchten aenvatten." Dêze zoete vruchten heeft den almogenden en genaedigen Godt nu *Vier honderd Jaeren* bewaert, en ongeſchonden gelaeten in het H. *Sacrament van Mirakel* binnen de Princelyke Stadt *Bruſſèl*, tot groote ſchaemte en klaere overtuyginge van alle Ketters, tot meerder glorie Gods en Triomph van ſyne H. Kercke, en der Princelyke Stad *Bruſſèl*; als ook tot trooſt en toevlucht van alle waere Chriſtenen, tot het welke ſy met de volgende Rymen genoodigt worden.

GOdt, waer van d'Heirelen hun Hemels vreugden haelen,
Komt, onder ſchyn van brood, op d'Autaer neder-daelen,

Zoo haeſt een Prieſter doet, d'Off'rande van de Mis,
Godt aen een Menſchens ſtem terſtond gehoorzaem is!
Den onbepaelden Godt word dan bepaelt gevonden,
Mits hy zig daer verborgt in een kleyn witte ronde:
Syn Vleeſch is waerlyk ſpeys, en drank ſyn Heylig Bloed.
Ziet hier, ô nietig Menſch, gy word met Godt gevoed!
En waer het niet geſchied; wie had het durven wenſchen?
Die heel de wereld Speyſt, is hier de Speys der Menſchen!
Die alles onder-ſteunt, en heel de wereld draegt,
Word door een Prieſters hand, aen d'Autaer onder-ſchraegt!
't Is nu *Vier honderd Jaer*, dat hier tot *Bruſſel* woonden
Veel Joden, boos van aerd, die hunne wreedheyd toonden
Aen 't Heylig *Sacrament*. O boosheyt ongehoort!
Sy hebben dit beſpot, door-ſteken en door-boort.
Die van de Joden eens was aen het Cruys gehangen,
Heeft van dit Jodens ras veel ſpot en ſmaed ontfangen:
Die van de Joden is gebragt geweeſt ter dood,
Is van dit boos geſlagt doorwond in ſchyn van brood!
En g'lyk ſyn Bloed aen 't Cruys quam uyt de wonden leken,
Dus vloeyde hier ook Bloed uyt d'Hoſtien door-ſteken!
Die op den Vrydag ſtirf, door 't Jodens wreed verbond,
Den zelfſten Vrydag ook hier bloedig is door-wond!
O Jodens, boos geſpuys! gy als verwoede honden,
Den Godt der Chriſtenen tot *Bruſſel* gaeſt deez' wonden;
Wat van Voor-Ouders was op Calvaers-Berg beſtaen,
Hebt gy, vervloekte Ras! tot *Bruſſel* ook gedaen.
Dees Hoſtien, door Godt, nog blyven ongeſchonden;
Men ziet nog 't Heylig Bloed in de door-ſteke wonden,

Tot *Bruſſel* ruſtende op 't Heylig Gods Autaer:
Dit ſchoon Mirakel duert nog, naer *Vier honderd Jaer!*
Kômt hier, godtvruchtig Menſch, gaet tot Gods Tabernakel,
Aenbid godtdienſtelyk 't *Sacrament van Mirakel,*
Dat naer *Vier honderd Jaer* in volle wezen blyft,
Waer over *Bruſſel* nu zoo groote vreugd bedryft.
Het was een groot geluk, als *Jeſus* in ſyn leven,
Is *Dry-en-dertig Jaer* in 't Jodſche land gebleven:
Maer niet min is 't geluk dat *Bruſſel* nu geniet,
Als ſy den zeven Godt *Vier Eeuwen* by haer ziet.
Sy viert nu 't *Jubilé* van deez' *Vier honderd Jaeren,*
Dat ſy dien grooten Schat bleef in haer Stad bewaeren:
Sy herſtelt nu d'oneer gedaen aen 't *Sacrament,*
En in dry Hoſtien ſy *Jeſum* Godt herkent.
Geluk, ô *Bruſſelen*! en allen hemels Zegen,
Geen grooter Schat is oyt op 't aerderyk verkregen:
Gy hebt, ô *Bruſſelen*, den alder-grootſten Schat:
Die in den Hemel ruſt, ruſt ook in uwe Stad!

Ik eyndige dèze Inleydinge met het volgende Jaer-ſchrift.

GELOOFT ZY 'T HEYLIG SACRAMENT VOL WONDER.

EERSTE HOOFT-STUK.

Jonathas eenen ryken Jode verleyd en wind door Geld *Jan van Loven*, om het Alderheyligſte *Sacrament* des Autaers te ſtelen.

TWEEDE ZINNE-BEELD.

Conſideret, Sy overdenkt.
Ut noceat. Op dat ſy krenkt.

Verklaeringe van 't Zinne-beeld.

DE Steek-moffel is door-trocken,
Om kleyn Viskens op te ſlocken,
Daer ſy gretig naer verlangt,
En ook zeer argliſtig vangt.
Sy haer ſchelpen ſtelt wyd open,
En ſy dicht in een gekropen,
Ligt ſtil midden in den ſchoot,
Oft ſy teenemael was dood.

't Schynt, sy zynde zonder leven,
Wilt haer lyf ten besten geven;
En ziet, d'open schelp lokt aen,
Om daer binnen in te gaen.
De kleyn Viskens dan met hoopen
Komen in de schelp geloopen,
Om aldaer te vinden aes,
Maer bedrogen zyn: Eylaes!
Want de Mossel, zonder toeven,
Weet haer schelpen toe te schroeven,
En de Viskens, met veel pyn,
In de schelp gevangen zyn.
Sy, die meynden aes te vinden,
En de Mossel te verslinden,
Zyn nu zelfs geraekt in nood,
En hun eynde is de dood!
Dus, een Jode, ryk en machtig,
Tot *Engiën* was woonachtig,
Synen naem was *Jonathas*,
Hy arg als deez' Mossel was.
Hy, door haet heel ingenomen,
Zocht, om ergens te bekomen
Hostiën Geconsacreert,
Op dat hy die blasphemeert.
Altyd bleven zyn gedachten,
De gelegentheyd af wachten,
Op dat den gecruysten Godt,
Van hem worden zou bespot.
Hy vond eenen *Jan van Loven*,
Dèzen heeft hy gaen beloven,
Zoo hy wilde doen dees fout,
Seftig stukken van syn goud.
Dit geld quam *Jan* zoo bekôren,
Dat hy, Jode van te vôren,
Christi trouw is afgegaen,
En als *Judas* heeft gedaen.
't Geld heeft hem tot 't feyt getrocken,
Dit aes quam hem aen te locken,
Om te doen dit grouwzaem stuk,
Tot syn eeuwig ongeluk!

TOE-

TOE-PASSINGE.

DAer is een zoort van Schelp-visschen, die de Latynen *Pinna* noemen; den geleerden *S. Pitiscus* noemt deze *getakte zee-schulpen* oft *zee-hoorens*: maer de hollandsche Visschers noemen die *Steek-mossèlen*. *Plinius* (*Lib.* 9. *C.* 42.) zegt, dat dêze een zoort van Schelpvisschen zyn, hebbende een rond lichaem, zynde van beyde kunne mannelyk en vrouwelyk, en altyd by malkanderen gevonden worden. De Steek-mossel by klaeren dag en heldere maene-schyn doet haere schelpen wyd open, en toont aen de kleyne Viskens, van binnen de schelpe, haer ingekromt lyf als dood schynende, de Viskens hier door aengelokt schieten toe en swemmen in de open schelpe, en gewaer wordende, dat de Steekmossel hun niet en hindert, swemmen sy by menigte daer binnen, op hope van voedzel te vinden: hier op geeft de Mossel vlytig acht, en als sy bemerkt, dat'er Viskens genoeg binnen zyn, dan nypt de Steek-mossel een weynig aen, daer naer nypt sy haer schelpen met haesten toe, en al wat binnen zit, is gevangen, en moet sterven. Waerom men onder deze gevangen en verslonden Viskens dit onder-schrift zoude mogen stellen:

DUM CAPIO, CAPIOR.

Als ik aes wil eten,
Word ik dood gebeten.

P. Berchorius (Diction. Tom. 4. verb. Seductio) eygent dit Zinne-beeld *(uyt Plinius supra)* toe aen de verleyders en bedriegers, die de eenvoudige door giften en gaeven aftrecken van het goed en brengen tot groote schelmstucken. Ja inder waerheyd de verleyders en bedriegers volgen de manieren van dêze Steekmosselen naer: sy zyn argliftig en gretig om kleyne Viskens te vangen en te verslinden; dat is om de eenvoudige te verleyden, de onbedachte te bedriegen, en tot hun ziels verlies te brengen. Tot dien eynde doen sy hun schelpen, wyd open: dat is, sy zyn uytwendig beleeft, vol zoete woorden, en hun huys staet open om minnelyk te ontfangen, die sy bedriegen willen. Sy vertoonen hun al of sy dood waeren: dat is, al oft'er voor hun niet te vreezen was, schynende niemand te willen hinderen; maer in tegendeel goed te doen: tot dien eynde geven sy vriendelyke woorden, noodigen tot hunne tafels, schencken den wyn, en offeren goud en zilver, om de eenvoudige en onbedachte aen te locken en hun te verstouten, om grouwzaeme boosheden te onder-nemen en uyt te werken; de welcke volbragt zynde vinden deze, door geld verleyde, hun bedrogen en gevangen; want de schelpen worden toe gesloten: dat is, oft sy worden door de wereldsche Macht tot Justitie gebrogt; oft sy nemen door wanhope hun zelven het leven; oft eyndelyk sy worden door Gods

rechtveerdig oordeel eeuwelyk in de helle geſtraft.

Ziet men de waerheyd hier van niet klaer in de Opperſte Prieſters der Jodſche Synagoge, en in den rampſaligen *Judas*, Apoſtel van *Chriſtus?* Den H. *Auguſtinus* (*Lib.* 3. *cont. Petil. C.* 55.) getuygt, dat *Judas* zoo wel als de andere Apoſtelen het H. Evangelie verkondigt, de Duyvels uyt de bezeten gejaegt, en Mirakelen gedaen heeft: ja, gelyk den H. *Gregorius Naziancenus* zegt: *Doctrinæ ſuæ verbis multos genuit filios. (de Chriſt. pat.)* " Dat hy „ door de woorden van ſyne leeringe veele zônen heeft gewonnen," zoo dat hy in 't begin, volgens eenige, niet alleen Heylig is geweeſt; maer ook andere heeft Heylig gemaekt: Waerom ik hem het volgende Diſtichon van *Ovidius* wel mag toe-eygenen:

Cœpiſti melius, quam deſinis, ultima Primis
Cedunt, diſſimiles his Vir & ille Puer. (a)

Waer op myn Muſa aldus is Zin-ſpelende:

GY *Judas* in 't beginzel waert
Zeer deugdzaem en van goeden aert,
Maer zegt, wat 't goed Beginzel baet,
Wanneer het Eynd' is boos en quaed?
Al is een goed Beginzel ſchoon,
Het Eynd' verwerft alleen de Croon:
Niet die Begint met goeden ſchyn;
Maer die volhert zal Salig zyn.

(a) Ovid. Epiſt. Dejanir. ad Hercul.

Maer waer door is *Judas* zoo schandig afgevallen van zoo een heylig en goed beginzel, en tot zoo een verschrickelyk schelmstuk en verdoemelyk eynde gekomen? *Tertullianus (de Anim. C. 4.)* zegt, dat de ongeregelde begeerte tot 't geld hier van den oorsprong geweest is. Hy was van *Christus* den Ontfanger der Aelmoessen voor 't Collegie der Apostelen aen-gestelt, hy droeg, bewaerde, deylde uyt en beminde den geld-sak; en hier door is hy geworden eenen Dief, Verkooper, en Verrader van *Christus.* Den H. *Augustinus* zegt: *Acquirit pecuniam, perdit Innocentiam. (in Psalm. 59.)* Dat is ten naerstten by gezeyd:

Als *Judas* 't Geld verkiest,
d'Onnoosselheyd verliest.

Caiphas, den Opperstten Priester, was doen ter tyd gelyk aen de Steek-mossel in 't Zinne-beeld vertoont; hy dêde syn schelpen wyd open, beloofde aen *Judas* een somme gelds, en *Judas* door geld-zucht aengelokt, vroeg: *Quid mihi vultis dare? & ego vobis eum tradam. (Matth. C. 26. ℣. 15.)* " Wat wilt gy my ge-
„ ven? en ik zal hem ulieden leveren." *At illi constituerunt ei triginta Argenteos. (Ibid.)*
" Ende sy hebben hem toegezeyd dertig zil-
„ vere Penningen." En aldus in dezen goddeloozen koop, voor eene zoo kleyne somme, toegeslaegen. Gelyk dan ten tyde van *Christus*, den Prince der Priesteren *Caiphas* eenen

Judas gevonden heeft, om het onnoozel Lam Gods voor 30. zilvere Penningen te verkoopen en over te leveren aen de verwoede wolven, de Schriben, en Pharizeëen en andere bloed-gierige Joden: zoo was'er ook in 't Jaer 1369. tot *Engiën* eenen anderen Prince der Joden, *Jonathas*, die eenen anderen *Judas* gevonden heeft, met naeme *Jan van Loven*. Ende gelyk den eerſten *Judas* was eenen Apoſtel *Chriſti*, zoo was dêzen tweeden *Judas*, eerſt van Jode geworden eenen Diſcipel *Chriſti*, door 't aen nemen van den H. Doop en Chriſtelyke Religie; en dêzen heeft voor 60. goude Penningen (wezende dit getal eens zoo meer als *Judas* 30. zilvere Penningen) ook ſynen Godt verkocht ende gelevert. Mag ik hier met *Virgilius* (3. *Æn.*) niet uyt roepen?

. . . . . *Quid non mortalia pectora cogis*
Auri Sacra fames?
. . . . . O drift tot geld en goed!
Hoe wyd vervoert gy een geld-gierig gemoed?

Eylaes! dit heeft *Judas* vervoert om ſynen Heer en Godt te verkoopen en te leveren: en dit volbragt hebbende, wat was zyn eynde? Gelyk de Viskens in de toe-geſlote ſchelpe van de Steek-moſſel, *Judas* heeft uyt wanhope ſyn zelven verhangen; waer den tweeden *Judas*, *Jan van Loven* gebleven is, heb ik nergens gevonden: ongetwyffel zal hy in de handen Gods gevallen zyn, het welk ſchroome-

lyk is. Eer ik hier van de Hiſtorie beſchryve, herhael ik nog eens de vier leſte regelen van 't Zinne-Beeld der Steek-moſſele:

't Geld heeft hem tot feyt 't getrocken,
Dit aes quam hem aen te locken,
Om te doen dit grauwzaem ſtuk,
Tot ſyn eeuwig ongeluk.

HISTORIE.

IN het Jaer ons Heere *Jeſu Chriſti* 1369., Paus van *Roomen* wezende *Urbanus* den V., den welcken tot *Avignon* den 19. December 1370. geſtorven is; zynde *Carolus* den IV. Koning der Romynen, en ſynen Broeder *Wenceſlaus* den XXXIV. Hertog van *Brabant*, en *Bruſſél* Geeſtelyk nog ſtond onder *Cameryk*, waer van *Robertus de Geneva* den LXII. Biſſchop was, en Cardinael der H. Kercke. (*Belgica Chriſtiana*, *fol.* 144.) Als dan woonden in 't Hertogdom van *Brabant* en in andere Steden van *Nederland*, als ook in de omliggende Landen, een groot getal Joden, die als verſtroeyde Land-loopers, en ballingen waeren; volgens het wraek-zuchtig geroep van hunne Voor-Ouders, de welcke als *Pilatus* tot hun zeyde: *Innocens ego ſum a Sanguine juſti hujus: vos videritis.* (*Matth. C.* 27. *v.* 24.) "Ik „ ben onſchuldig van 't Bloed van dêzen „ rechtveerdigen: ziet gy-lieden toe." Hier door willende zeggen: dit Bloed zal wraek

over ulieden roepen : Het Bloed van dêzen rechtveerdigen zal dienen tot ulieden ſtraffe, *Et reſpondens univerſus Populus, dixit : Sanguis ejus ſuper nos & ſuper filios noſtros. (Ibid* ℣. 25.) " En allen dat Volk antwoordede : ſyn Bloed „ zy op ons en op onſe kinderen." Hier door heeft deze blinde en bloed-gierige Natie de wraek Gods niet alleen op hun ; maer ook op hunne Kinderen en Nacr-komelingen getrocken, de welcke ſy nu van over 1700. Jaeren tot op den dag van heden met veele bitterheyd en ſwaere ellenden hebben gevoelt. Zoo dat ſy nu, naer den onder-gang van hun Volk en verwoeſtinge van *Jeruſalem*, zyn zonder Land en Stad, zonder Tempel, Autaeren en Sacrificie, zonder Opperſte Prieſters en Princen, door heel de wereld veſpreyd, wezende onder de Macht der Koningen en Princen van alle Volckeren onder-worpen en onder Tribuet geſtelt. Daerom den Veld-Overſten *Titus*, tot ſtraffe en wraek van *Chriſtus*, die ſy gecruyſt hadden, heeft in de belegeringe vaa *Jeruſalem*, als de Joden, door den hongers-nood gepraemt, met hoopen uyt de Stad quamen, om voedzel te zoeken, hy dagelyks vyf honderd en meerder aen Cruyſcen doen hangen ; dusdaenig gelyk *Joſephus* getuygt: *Ut tandem locus Crucibus deeſſet & corporibus Cruces. (Lib. 6. Belli C.* 12.) " Dat de „ plaets aen de Cruyſcen ontbrak, en aen „ de lichaemen de Cruyſcen." En den H. *Hieronymus* zegt: *Perſeverat uſque in præſentem diem*

hæc imprecatio Judæis, & sanguis Domini non auffertur ab eis: quia ut prædixit Daniël C. 9. ℣. 27. Usque ad consummationem & finem permanebit desolatio. (citat. ab A Lap. in Matth. C. 27. ℣. 25.) " Deze vervloek-wenſching blyft dueren tot op den dag van heden aen de Joden, „ nog het bloed des Heeren word van hun „ niet weg-genomen. " Want gelyk *Daniël* „ voorzeyd heeft: " Tot de vol-eyndinge ende „ tot den eynde zal de verwoeſtinge dueren."

Onder andere van deze vermaledyde Natie, woonde in 't voor-genoemde Jaer 1369. binnen *Engiën*, eene Stad in het Graeffchap van *Henegouw*, en vyf mylen van *Bruſſel* gelegen, eenen zeer ryken en machtigen Jode met naeme *Jonathas*, met ſyne Vrouwe en Zoone *Abraham*, den welcken om ſynen rykdom van de Jodſche Natie zeer geeert wierd en aengezien als eenen *Rabbi*, oft Prince van hunne Synagoge.

Dêzen voorzeyden *Jonathas*, wezende als raſend, vol boosheyd en ingewortelden haet [die hy van ſyne goddelooze Voor-Ouders geerft hadde] tegen *Chriſtus Jeſus*, den Godt der Chriſtenen, en waerachtigen *Meſſias*, die de Jodſche Natie nog dagelyks, maer te vergeefs verwacht, en ook niet konnende lyden de groote eerbiedinge, die de Chriſtenen bewyzen aen dien Godt, verborgen onder den ſchyn van brood in het Alderh. *Sacrament* des Autaers, heeft langen tyd, met eenige andere Joden ſyne Vrienden, eenen middel gezocht,

om eenige geconſacreerde Hoſtien onder ſyn macht te krygen, om tegens de zelve, als in den Perſoon van *Jeſus Chriſtus*, te verzaeden ſynen ingeboren haet en te vernieuwen de ſchande en oneer van ſyne goddeloze en zinneloſe Voor-Ouders, die *Jeſum*, naer veel lyden en bloedſtortingen, hadden aen 't Cruys doen ſterven.

Naer dat hy hier op eenigen tyd rypelyk gedacht hadde, en zig verſcheyde middelen voor-geſtelt, heeft hy eyndelyk zyn boos voor-nemen willen uytwerken door zekeren *Jan van Loven*. Dêzen woonde tot *Bruſſêl*, en hadde weynigen tyd te vooren de Jodſche Religie in 't openbaer afgeſworen, zig laetende doopen, en de Roomſche Catholyke Religie aengenomen. *Jonathas* hem wel kennende, en wetende, dat hy een zeer geld-gierig Man was, betrouwde vaſtelyk, dat hy hem door middel van groot geld zoude over-winnen, en brengen, om dit ſyn voor-nemen in 't werk te ſtellen en uyt te voeren.

Als nu ontrent de maend Octóber van 't zelve Jaer, hy dezen middel had uyt gevonden, wilde hy den zelven zonder uytſtel in 't werk leggen, hy ſchryft dan eenen brief aen *Jan van Loven*, waer door hy hem op 't alderviendelykſte verzoekt van zonder toeven, op 't ontfangen van den brief, by hem tot *Engiên* te willen komen, belovende hem minzaem te onthaelen, hertelyk te tracteren en rykelyk te beloonen, aengezien hy ſynen ge-

trouwen dienſt, in een ſaeke van groote aengelegentheyd, die hy hem dan zoude kenbaer maeken, op het hoogſte noodig hadde.

Dezen brief wierd heymelyk en met haeſte door eenen Vriend tot *Bruſſel* gebragt en aen *Jan van Loven* ter hand geſtelt: zoo haeſt hy den zelven aendachtig door-lezen hadde, niet wetende wat *Jonathas* van hem begeerde, en aengelokt door den ryken beloofden loon, begaf hy zig terſtond op de reyze, en quam wel gemoed tot *Engiën* in 't huys van *Jonathas*, alwaer hy zeer willekom was. *Jonathas* ontfong hem met groote beleeftheyd, tracteerde hem hertelyk aen tafel, en liet hem van ſyn beſte wynen proeven: hier naer leyde hy hem in een ſtille kamer, herhaelt weder ſyne ryke belooninge; maer eer hy de ſaek en dienſt, waer toe hy hem noodig hadde, wilde kenbaer maeken, dêde hy hem ſweeren en met eede beveſtigen, dat hy aen niemand ter wereld, de ſaek, die hy hem zoude voorſtellen, en den dienſt, die hy hem zoude verzoeken, en zoude bekent maeken; mits het een ſaek van groote aengelegentheyd was, die onder hun beyde moeſt geheym blyven.

Naer dat *Jan van Loven* dêzen eed hadde geſworen, ſtelde *Jonathas* hem voor, dat ſynen wenſch en begeerte was, van eenige geconſacreerde Hoſtien [die de Chriſtenen zeggen hun Godt te wezen] te konnen bekomen, om de zelve naer ſyn believen ergens toe te gebruyken, en zoo hy hem dêze wilde bezorgen en

ter hand ſtellen, beloofde hy hem voor ſyne moeyte te zullen geven ſeſtig goude Moutoenen, zoo haeſt hy dêze geconſacreerde Hoſtien zoude leveren, hem hier toe van ſynen kant ook met eede verbindende. Dêze Moutoenen is een zeker goude gemunt geld van Vrankryk, wegende 3. engelſche en 26. aeſen, weerdig 8. guldens en 2. oorden wiſſel-geld, en van dêze goude Penningen zyn daer tot heden toe nog ſeven vaſt-gehecht aen de Remonſtrantie van 't Alderh. *Sacrament* van *Mirakel*, en waer van de eygen groote en gedaente, gelyk de zelve van weder-kanten gemunt zyn, alhier vertoont worden.

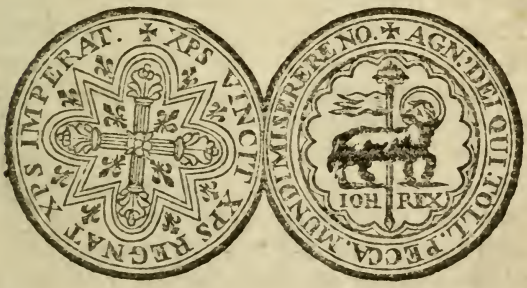

Dêze goude Penningen zyn geſlagen ten tyde van *Joannes* den I. Koning van *Vrankryk*, den welken naer de dood van ſynen Vader *Philippus de Valois*, het Ryk heeft beginnen te regeren in 't Jaer 1350: ſy wierden *Moutoenen* genaemt naer het frans woord

Mouton, het welk een' *Schaep* oft *Lam* beteekent, en dit om dat op eene zyde van de munt een Lam met glorie-ſtraelen om't hooft en Cruys-Vaen geprint ſtaet. Rond-om den boord van de munte ſtaen in oude Gothieſche letteren dêze woorden: *Agnus Dei qui tollis peccata mundi, miſerere nobis.* Dat is: *Lam Gods, dat weg-neemt de ſonden des werelds, ontfermt u onſer.* Van d'ander zyde der munte, rond-om een Cruys en vier franſche Leliën, ſtaen de volgende woorden: *Chriſtus vincit Chriſtus regnat, Chriſtus imperat.* Dat is: *Chriſtus overwint, Chriſtus voert heerſchappy, Chriſtus gebied.*

Jan van Loven hoorende dat *Jonathas* hem voor dit feyt uyt te werken 60. goude Moutoenen beloofde, verſchrikte in den eerſten en was hier in ongewillig: want aengezien hy maer onlangs de Catholyke Religie hadde aengenomen, konde hy wel dencken, wat eene groote boosheyd en grouwelyk ſchelmſtuk dit zoude zyn: maer gelyk den goddeloozen *Judas*, aengelokt door het geld, en aengedreven door het ingeven van den Duyvel, ſynen Heer en Meeſter aen de Joden heeft verkocht, verraeden en gelevert; aldus heeft dêzen tweeden *Judas*, die een zeer geld-gierig menſch was, door het zelve ingeven des duyvels, zig laeten beklappen en verleyden, om den zelven *Jeſus*, tegenwoordig in de HH. geconſacreerde Hoſtien, te rooven en over te leveren. Hy ſlaet dan eyndelyk den god-

deloozen koop toe, neemt met vaste belofte syn affcheyd, en vertreckt naer *Brussel*, om dit goddeloos schelm-stuk in 't werk te leggen en uyt te voeren.

CHRISTELYKE BEMERCKINGE.

MEn mag hier wel aenmercken, dat dêzen tweeden *Judas* daer voor ontfangen heeft 60. goude Moutoenen, op de welcke uyt geprint word het *Lam Gods*, waer voor hy het waerachtig *Lam Gods*, *Christus Jesus* aen den Jode *Jonathas*, Prince der Synagoge heeft verkocht ende gelevert. Den eersten *Judas* ontfong zilver, dêzen goud; den eersten kreeg tot belooninge van 't goddeloos feyt 30. Penningen, en dêzen 60.: den eersten heeft geen gebruyk van 't geld gehad, heeft door wanhôpe syn zelven verhangen, en ligt nu voor eeuwig in de helsche vlammen: schoon wy niet en weten waer den tweeden *Judas*, *Jan van Loven*, gebleven is, mogen wy wel gissen, dat syn eynde rampsalig is geweest, ende dat hy nu met *Judas*, wiens boosheyd hy heeft naer-gevolgt in syn leven, ook de zelve straffe in de helle voor eeuwig moet lyden. Waer op wel past dit volgende Jaer-schrift:

CUpIDUs sIbI sCeLestIssIMUs.

Waerom ik voorder mag zeggen:

Een gierig Mensch naer geld en goed,
Syn eygen Ziel meerst hinder doet.

Dit getuygt den goddelyken Predikant, zeggende: *Avaro autem nihil eſt ſceleſtius. (Eccli C. 10. ỳ. 9.)* " Niets is'er ondeugender als een „ gierig menſch." En hy voegt'er de reden by zeggende ỳ. 10. *Nihil eſt iniquius quam amare pecuniam: hic enim & animam ſuam venalem habet: quoniam in vita ſua projecit intima ſua.* " Niets is'er onrechtveerdiger dan geld te be„ minnen: aengezien zoo een menſch zelfs „ ſyne ziel te koop heeft; want, terwyl hy „ nog leeft, werpt hy ſyn ingewand uyt." Dit geſchied, als hy voor eene alder-ſlechſte ſaeke, gelyk het verganckelyk geld is, ſyn leven en ziel, de welcke met allen den ryk-dom des werelds niet en kan vergeleken worden, in gevaer ſtelt van oneyndelyke ellenden, en eeuwige tormenten. Ja, terwyl hy nog is in 't leven, is hy duſdaenig geſtelt, al oft hy geheel ſyn ingewant hadde uyt geworpen; aengezien hy alle geſtelteniſſe van menſchs-leventheyd, beleeftheyd en gevoelen heeft afgeleyd, wezende ondeugende voor ſyn zelven en voor alle andere.

Om dit te kennen te geven, ſtaet'er van *Judas* geſchreven: "Dat hy ſyn zelven ver„ hangende, in 't midden is geborſten: *Et „ diffuſa ſunt omnia viſcera ejus. (Act. C. 1. ỳ. „ 18)* En alle ſyn ingwand is uyt geſtort." Heeft het in dêzen en in den tweeden *Judas* niet klaer gebleken, dat'er niet ondeugender en is als een gierig menſch? Blykt in dêze niet, dat eenen gierigaerd ſyne Ziel te koop

heeft ? Ziet, als sy voor zoo weynig geld *Christus* verkocht hebben, hebben sy te zaemen ook hunne Zielen verkocht aen den Duyvel, en het eeuwig en tydelyk ellendig verloren, en goddeloos verquist. En wat doen hedendags andere veele Gierigaers, de welcke voor goud en zilver, Penningen en geld eenen valschen Eed doen, en Godt tot getuygen van hun schelm-stucken aenroepen; en aldus hunne Zielen, ja *Christum* zelfs, goddeloos verkoopen? Dat dêze *Christus* verkoopen, blykt uyt de Rechten, [1. 1. q. 3.] alwaer dus geschreven staet: *Proficôò, qui veritatem, pro pecunia negant, Deum pecuniâ vendunt: ipse enim dixit, Ego sum Veritas.* " In der waerheyd, „ die de waerheyd voor geld loochenen, ver- „ koopen Godt voor geld: want hy heeft ge- „ zeyd: *Ik ben de Waerheyd.*"

Waer uyt klaer blykt, hoe waerlyk den wyzen Man gezeyd heeft: *Dat'er niets ondeugender en is als een gierig mensch:* en wederom; *Niets is'er onrechtveerdiger dan geld te beminnen.* Voorwaer niet en is'er goddeloozer, als het geld meerder te warderen als synen Godt en ziels Saligheyd. O uytzinnige geld-zuchtige Menschen! waer kan ik u beter by vergelyken als by de Spinne-koppen? De Spinne-koppen wercken en slaeven zeer, sy spinnen hun eygen ingewant en dermen uyt met Spinne-webben te macken; en waer toe dient allen hunnen grooten arbeyd, dan om magere vliegen daer mede te vangen. En gy-lieden, ô

Geldgierige! waer voor werkt en flaeft gy? Waer voor brengt gy dagen en nachten over in geduerige moeylykheyd, en droeve bezigheyd? Tot wat eynde, als om de vergancklyke goederen van dèze wereld by een te verfamelen, om 't nietig geld te fchrafelen, en onrechte winften te bekomen? Maer wat gefchied'er eyndelyk met de Spinne-koppen en hunne webben? Sy worden door eene Meyd met den beffem vernietigt, gevangen en in 't vuer geworpen. En wat zal van u-lieden, ô Gierigaers! eyndelyk gebeuren? Naer zoo grooten vruchteloozen arbeyd, waer mede gy uw ingewand als uyt gefponnen hebt, zal door de dood uw leven vernietigt worden, en gy van allen uwen rykdom en fchatten berooft zynde, door Gods rechveerdig oordeel in 't eeuwig vuer der helle gefmeten worden.

Het woord *Corpus*, een *Lichaem*, door letter-wiffeling is *Porcus*, een *Vercken*: en gelyk een Vercken, zoo lang als het leeft nergens toe nut oft goed en is, 't en zy naer dat het fterft en gedood is: waer van *Picinellus* dit onder-fchrift ftelt: *Tandem in funere prodeft.* Het welk ik aldus vertaele:

Zoo lang als het vuyl Vercken leeft,
Het geenzints nut, oft voordeel geeft:
Maer nu gekeelt en dood gedaen,
Is alles goed, wat daer is aen.

Aldus is ook een geld-gierig Menfch, zegt den Seraphinfchen Leeraer *Bonaventura [Diæt. Sal.*

Sal. C. 6.) zoo lang hy leeft is hy nergens toe nut, noch en geeft aen niemand eenig voordeel, aengezien hy niet en wilt weder-geven, het gene hy onrechtveerdig oft door woeker heeft ontnomen, noch geene Aelmoessen aen den Armen wilt uyt-ryken, ja aen syn eygen lichaem weygert te geven, dat den nood en de nature vereyschen. Maer gaende sterven begint hy mildaedig te worden, om dat hy syne goederen en rykdommen niet mede en kan draegen; en als dan geniet den Duyvel syne ziel, de Wormen erven syn lichaem, en de Vrienden syne rykdommen. Dit blykt wederom in den rampsaligen *Judas*, den welcken weynigen tyd voor syne dood aen de Opperste Priesters met droefheyd zeyde: *Peccavi &c.* " Ik heb gesondigt, leverende het „ onnoozel Bloed: " aen hun de 30. zilvere Penningen willende weder-geven; maer sy die weygerende te ontfangen, heeft hy de zelve in den Tempel geworpen, waer van naerderhand eenen Acker is gekocht, tot begraefplaetze der Vremdelingen van *Jerusalem.*

Den goddeloozen koop-handel, van den Jode *Jonathas* met *Jan van Loven*, staet in een schoone Schildery verbeeld in de Hoofd-Kercke van den Aerds-Engel *Michael* en de H. *Gudula*; wezende vereert door den Hoogweerdigsten Heer *Petrus Josephus de Francken Sierstorpff*, Bisschop van *Antwerpen*, waer boven syne Wapen en onder den Naem, met schoon vergulde leysten en andere cieraeden

zyn geſtelt: gelyk ook zyn de ſchilderyen van alle de byzonderſte Hooft-ſtucken der Hiſtorie van het Alderh. *Sacrament van Mirakel*, door andere Biſſchoppen, Abten, en Abdiſſen bekoſtigt en vereert, gelyk wy in 't vervolg, achter ieder Hooft-ſtuk zullen aentoonen. En op dat den goetwilligen Lezer zoude konnen aenmercken, hoe dêzen goddeloozen koophandel (gelyk ook de volgende Myſterien op 't bitter lyden *Chriſti*) is paſſende op het verkoopen en leveren van *Chriſtus Jeſus* door den verrader *Judas*, worden de Verſſen, de welcke ſtaen onder ieder Schildery, hier by gevoegt. Onder dêze, wezende de eerſte, ſtaet als volgt:

Quid vultis mihi dare? & ego vobis eum tradam.
Matth. C. 26. v. 15.

Ter denos *Jonathas* Nummos, totidemque rependet
Si ſibi Chriſticolum fas ſit habere Deum.
Venditus Argento *Chriſtus*, nunc venditur Auro:
Ira vetus Nummos duplicat ante datos.

Dat is te zeggen:

Wat wildy my geven en ik zal hem u-lieden leveren.

Ses-mael thien ſtucken Gelds looft *Jonathas* te tellen
Wie hem den Chriſten Godt in handen zoude ſtellen.
't Was eertyds dry-mael thien. Siet hoe den Jodtſchen haet.
Een man, door dobbel Geld, verbind door hoog verraet.

Eyndige dit eerſte Hooft-ſtuk met de naervolgende Jaer-ſchriften:

DIVENDITUR JUDÆIS CŒLI CREATOR.
GODT WORT VAN SCHELMEN VERKOCHT.

A QUADRINGENTIS ANNIS SACRILEGUS JOANNES VAN LOVEN E SACELLO SANCTÆ CATHARINÆ BRUXELLIS, IN NOCTE FRACTIS IN FENESTRA VITRIS, RAPUIT BIS QUATUOR ET OCTO CONSECRATAS HOSTIAS.

Dat is:

Het is nu Vier-honderd-Jaeren geleden, dat den Heylig-ſchender Jan van Loven *uyt de Capelle van de H.* Catharina *tot* Bruſſel, *'s nachts de glaſen in de venſter gebroken hebbende, genomen heeft ſeſtien geconſacreerde Hoſtien.*

UNIVERSITY OF ILLINOIS LIBRARY

II. HOOFT-STUK.

Jan van Loven breekt by nacht in de Capelle van de H. *Catharina* tot *Bruſſel*, ſteelt aldaer de Ciborie met ſeſtien geconſacreerde Hoſtien, en levert die aen *Jonathas*.

DERDE ZINNE-BEELD.

Qui male agit, Odit Lucem. Joan. C. 3. ℣. 20.

Het Licht hy haet.
En doet veel quaed.

Verklaeringe van 't Zinne-beeld.

De Kerk-Uyl heeft een ſlecht gezicht,
Waerom hy vyand is van 't licht,
Hy ziet het alder-beſt by nacht,
Wanneer hy om te rooven tracht:
By dag hy zelden vliegen zal;
Mits hy dan vreeſt voor ongeval.
Hy zig verbergt in duyſternis,
Mits hy der Vogels vyand is:

Zoo haeft hem d'ander Vogels zien,
Dan moet hy haeftelyk weg vlien;
Oft hy dient tot hun ſpot en buyt,
Sy ruc'en hem de veiren uyt.
Dan hy zig neer worpt op den rug,
En met den beck en klauwen vlug
Hy zig verweert, als een fel dier,
En maekt een yſſelyk getier:
Maer word hy meeſter in den ſtryd,
Dan vliegt hy weg met ſnelligheyd,
En borgt zig in een duyſter gat,
Om voorder niet te zyn gevat.
En ook het voedzel van den Uyl,
Is zeer onreyn en beeſtig vuyl,
Hy Muys en Ratten zelfs verſlind,
Hier in hy aes en voedzel vind.
Maer dat het ergſte is van al,
Hy zelfs Gods Huys onteeren zal;
Hy vliegt te midden door de Kerk,
En ſtort ſyn dreck op bank en ſerk;
Men word ſyn vuyligheyd gewaer,
Tot zelfs op 't Heylig Gods Autaer:
En ook hy ſtout de Lamp omvangt,
Die voor Gods Tabernakel hangt;
En mirs hy in Godt niet gelooft,
Hy 't klaere licht daer van uytdooft,
En dan, met ſynen beck oft ſnuyt,
Zuygt hy daer alle d'olie uyt,
En op den grond daer van veel ſtort,
Waer door Gods Huys onreynigt word;
Als hy gezopen nu is vol,
Vliegt hy weer naer ſyn duyſter hol.
Den Uyl, ſchoon hy het niet en ziet,
Is eenen *Kerk dief*, doet het niet?
Maer ah! dit ſnoode Uylen-werk,
Waer door onteert is *Chriſtus* Kerk,
Heeft *Jan van Loven* naer gedaen,
Ja, een veel grooter fout begaen;
Als hy met *Rabbi Jonathas*
Nu over-een-gekomen was,

Van hem te leveren tot ſpot,
Den, in Broods ſchyn, verborgen Godt.
Zoo hy tot *Bruſſel* weder quam,
Hy de gelegentheyd waer nam;
Met ſyn verſtand de Stad zocht rond,
Oft hy een Kerk oft Gods Huys vond,
Waer in bewaerd wierd 't *Sacrament*,
Daer in Heer *Jeſus* is preſent.
Op 't leſt heeft hy'er een bedocht,
Die toen niet veel en wierd bezocht,
't Was de Capel van *Sint Catharien*,
Die wy nu een Stads Prochie zien:
Hier hy een leeder heeft gebragt,
En in den duyſt'ren midder-nacht,
Als ieder ruſt op ſyn gemak,
Hy daer een venſter open brak,
Waer door den ſtouten Dief quam af,
Tot Tabernakel zig begaf,
Waer in Heer *Jeſus* was geſtelt,
Dit brak hy open met geweld,
En daer uyt de *Ciborie* nam;
Dus rooft den Wolf 't onnoozel *Lam!*
En deez' *Ciborie* heym'lyk ſtak,
Met ſeſtien Hoſtien in een' ſak,
Waer mé hy ſtil is weg-gegaen,
O boos en goddeloos beſtaen!
Den Kerk-dief volgt den Kerk-Uyl naer,
Hy ſchend Gods Huys en ſyn Autaer;
Hy ſtort geen lamp, of zuygt geen ſmout,
Maer rooft Godt, meerder weerd als goud:
Heeft diën Schelm in Godt gelooft,
Die in Gods Huys Godt zelver rooft?
O Aerds-ſchelm en verdoem'lyk wicht!
De hel is voor U veel te licht:
Uw ſtraf moet als van *Judas* zyn,
Voor eeuwig in de helſche pyn.

TOE-PASSINGE.

DAer zyn verſcheyde Uylen, en dêze hebben in de H. Schriftuer ook byzondere naemen, als daer zyn: *Ulula*, *Noctua*, *Nyeticorax*, *Bubo* &c. *Uyl*, *Nacht-Uyl*, *Steen-Uyl*, *Kerk-Uyl*, &c. Deze wierden in d'oude Wet voor onreyne Vogels gehouden, en daerom van Godt verboden om tot een Sacrificie te offeren op den Autaer; noch ſy en mochten van Gods Volk niet geëten worden. Het woord *Bubo*, ſtaet maer eens uyt-gedrukt in de H. Schriftuere, *Levit. C.* 11. ℣. 17. en volgens *D. van Hoogſtraeten*, in ſyn nieuw Woordboek, beteekent *Bubo*, eenen *Kerk-Uyl.* Den geleerden *P. Berchorius (Reduct. Mor. Tom.* 2. *Lib.* 7. *C.* 15.) Schryft van *Bubo*, den *Kerk-Uyl*; dat hy den vyand en aenſtootzel is van alle andere Vogelen, die hem ziende vervolgen, bevechten en de pluymen uyt rucken: dat zyn geduerig droevig gezucht oft gehuyl een voor-teeken van de dood is: dat hy het klaer licht haet en vlucht, de duyſtere plaetſen bemint, en tot ſyn ruſt en wooninge opzoekt. Als iemand den Uyl wilt hinderen oft vangen, dan worpt hy zig op den rug, en verweert hem met beek en klouwen, een yſſelyk getier maekende: ſyn voedzel is drek, Muyſen, en andere vuyligheden.

Voorder ſchryft hy aldaer van den *Kerk-Uyl*: *Eccleſias frequentat, non ut Deo ſerviat;*

ſed ut Oleum lampadarum bibat. " Hy bezoekt de Kercken, niet op dat hy Godt zoude dienen; maer de Olie der lampen uytdrincken. " Het welk myn *Muſa* aldus uytgalmt:

Ziet den *Kerk-Uyl*,, onnuttig vuyl,,
Zig naer de Kerk gaen wenden:
Niet tot meer eer,, van Godt den Heer,,
Maer om de Kerk te ſchenden:
De lamp aenrand,, die aldaer brand,,
Hy wilt Gods eer uyt dooven;
En ziet hy ſchend,, Gods *Sacrament*,,
Met d'Olie daer te rooven.

Den *Kerk-Uyl* met ſynen vuylen drek onreynigt en bevlekt de cieraeden en Autaeren der Kercken. *Plinius [Lib.* 18. *C.* 35. *& Lib.* 29. *C.* 4. Item *Lib.* 30. *C.* 6.*]* Schryft ook veel van den eygendom en natuér der *Uylen*, uyt wie P. *Berchorius* het boven verhaelde ſchynt ontleent te hebben.

Eenen treffelyken Abt had voor een Zinne-Beeld doen ſchilderen eenen *Uyl*, die by nacht op roof uyt-vloog, met dit onder-ſchrift:

IN TENEBRIS EVOLAT.
Hy vliegt uyt in de duyſterniſſen.

Hier door willende te kennen geven, dat die by nachten veel ſwieren en loopen, onkuyſche, diefachtige en ondeugende menſchen zyn. Sy volgen den *Uyl* naer, daerom:

Die vliegt in duyſternis,
Voor vaſt ondeugend is.

Dit beveſtigt de eeuwige waerheyd, zeggende: *Omnis qui malè agit, odit lucem. Joan.*

C. 3. ŷ. 20.) " Alle die quaed doet, haet het „ licht." Waer op den H. *Cyrillus Alexandrinus* aldus zegt: *Recuſat omnis, qui male agit, lucis illuminationem.* " Alle die quaed doet, „ wilt het ſchynzel van 't licht tot geen ge„ tuygen hebben. " Daerom zegt ook den Propheet *Job*, van de onkuyſche en overſpeelders ſprekende: *Oculus adulteri obſervat caliginem, dicens: non me videbit oculus: & operiet vultum ſuum.*" Het oog des over-ſpeelders „ neemt de duyſterheyd waer, zeggende: „ geen oog zal my zien; en hy bedekt ſyn „ aengezicht." Dit zelve doen ook de Dieven, die by nacht rooven en ſtelen: aldus heeft *Judas* gedaen, des nachts *Jeſum* ſynen Meeſter verraedende en leverende; en *Jan van Loven*, des nachts den zelven Godt roovende en ſtelende in de Capelle van de H. *Catharina* binnen *Bruſſel.*

Chriſtus onſen Saligmacker eens komende in den Tempel, binnen *Jeruſalem* gebouwt, en daer ziende de Heylig-ſchenderyen en onteeringen van dien H. Tempel, dreef hy daer uyt alle de Verkoopers en Koopers, en de tafelen der Wiſſelaers, en de ſtoelen der Duyven-verkoopers heeft hy omgeworpen, tot hun-lieden zeggende dêze ſtraffe en ziel-treffende woorden: *Domus mea Domus orationis vocabitur: vos autem feciſtis illam ſpeluncam latronum. (Matth. C.* 21. ŷ. 13.) " Myn Huys zal een Huys des gebeds ge„ noemt worden: en gy lieden hebt dat een

„ moordenaers ſpelonk gemaekt." Ziet! dêze Verkoopers maekten van den Tempel Gods eenen Winckel om koopmanſchap te dryven, en door gierigheyd en woeker aengedreven zynde, perſten ſy de arme koopers het geld uyt, om al wat-dat ſy kochten, ten dierſten en boven de weerde te betaelen, gelyk getuygen de HH. *Hieronymus* en *Chryſoſtomus (Citati ab A Lap. hîc)* en daerom geeft hun den Saligmaeker den naem van Moordenaers en Dieven, die ſynen H. Tempel ontheyligen en ſchenden.

Hebben deze den naem van Dieven en Moordenaers gekregen, om dat ſy in den Tempel onrechtveerdigen koop-handel dreven: wat naemen zal men dan niet geven aen die in de Kercken ſtelen en rooven? Ziet men eylaes nu niet, dat op groote Feeſt-dagen, als'er in de Kercken grooten toeloop van menſchen is, dat'er onder de zelve ook veele dieven en beurſe-ſnyders gevonden worden, die ten tyde van de H. Miſſe, Biechte, Communie, Sermoonen, en Loven; in het inkomen en uyt gaen der Kercke, tuſſchen het groot gedrang van 't volck, geld, neus-doeken, ſnuyf-doozen, goude en zilvere horlogien, en ander dierbaere ſaeken ſtelen en rooven? Zyn dit geen Kerk-dieven? Zyn dit geen ſchenders en ontheyligers van 't Huys Gods? Ongetwyffelt, en van dêze mag men vry zeggen: dat ſy van het Huys Gods eene ſpeloncke der Moordenaers maeken.

Dat nog goddeloofer en rampſaliger is! vind

men nu in dêze bedrukte tyden niet, dat'er booswichten gevonden worden, die hun des avonds in de Kercken heymelyk verſteken en laeten in ſluyten, oft daer's nachts langs een venſter in breken (gelyk *Jan van Loven* gedaen heeft) en dan daer de Offer-blocken open-breken, en allen het aen Godt geoffert geld daer uyt haelen? Ja, hunne goddeloosheyd gaet nog voorder: ſy durven met hunne diefachtige handen de zilvere Lampen en Kandelaeren van voor en op de Autaeren rooven; de zilvere en goude Croonen van de hoofden der Beelden van *Jeſus*, *Maria* en andere Heyligen nemen. Ja, dat het alder-goddelooſte en rampſaligſte is! zoo wyd is hedendags de boosheyd der heyligſchendende Kerk-dieven gekomen, die met geen traenen genoeg beweent, noch met geen pynen genoeg geſtraft kan worden, dat ſy met geweld Gods Tabernakels open-breken, met ongeweyde handen de geheyligde Vaten aenracken, de Venerabels en Ciborien daer uyt haelen, en de HH. geconſacreerde Hoſtien, die daer in waeren ruſtende, en tot aenbiddinge en nuttinge der Chriſtene Geloovige bewaert wierden, de zelve HH. Hoſtien, den Godt van Hemel en Aerde, daer onweerdelyk uyt haelen, en met de alder-ſchandelykſte oneerbiedinge, op den Autaer, op den grond, oft op andere oneerlyke plaetſen worpen en met voeten treden! ô goddeloosheyd! ô rampſaligheyd! wie kan oft zal duſdaenig ſchelm-ſtuk gelooven?

Maer zouden dusdaenige aerd-schelmen en goddelooſe Kerk-ſchenders met den naem van *Chriſtenen* mogen genoemt worden? Zommige zeggen van ja. Den geleerden *C. à Lapide* geeft aen deze den naem van *Semi Atheos*: (*in Matth. C.* 21. ℣. 13.) *Halve Godt-verloochenaers.* Maer dêzen wyzen Man ſchynt de goddeloosheyd van deze aerds-ſchelmen niet genoeg gekent te hebben: waerom ik durve zeggen, dat ſy *Volkome Godt-verloochenaers zyn.* Want hoe konnen dêze met waerheyd in Godt gelooven, die in ſynen eygen H. Tempel, voor ſyne al ziende oogen, in ſyne getergde goddelyke tegenwoordigheyd, die hunnen almogenden Rechter is, en hun terſtond met de dood en eeuwige verdoemeniſſe ſtraffen kan, niet en ſchroomen en weder-houden worden van dusdaenige goddelooze ſchelm-ſtucken te bedryven? Hoe kan dit H. Geloof 't zaemen ſtaen met hunne verdoemelycke wercken? Vervolgens zyn ſy geen *Chriſtenen* meer; maer *Godt-verloochenaers.*

Ah! met wat wreede en eeuwig-duerende pynen zal den rechtveerdigen Godt dêze heylig-ſchendige boosheyd ſtraffen? laet ons met vreeze en eerbiedinge Godt zelfs dit hooren zeggen door den mond van ſynen Propheet *Jeremias*, (*C.* 7. ℣. 11.) *Numquid ergo ſpelunca latronum facta eſt Domus iſta, in qua invocatum eſt Nomen meum?* " Is dan dit Huys een „ ſpeloncke der moordenaeren geworden, „ waer in mynen Naem aengeroepen is? "

En zonder op dêze vraege iets te antwoorden, voegt hy daer terſtond by : *Ego, Ego ſum, Ego vidi, dicit Dominus.* " Ik, Ik ben „ het, Ik heb't gezien, zegt den Heere." O wondere en verholen woorden ! wat beteekent dit drymael *Ik, Ik ben het, Ik heb't gezien, zegt den Heere?* Den H. *Dionyſius Carthuſianus* antwoord hier op : *Ego ſum Judex*, " Ik ben den Rechter, " die dêze ſchroomelyke ſchelm-ſtukken wreedelyk zal ſtraffen. *C. à Lapide* op dêze woorden zegt : *Ego ſum, qui ea ſcelera brevi vindicabo, & puniam.* " Ik ben het, die dêze ſchelm-ſtucken in 't „ kort zal wreken en ſtraffen, " die in myn Huys geſchieden.

En dit met reden : want is het ſaeke, dat de goddelyke rechtveerdigheyd met een onverwachte en haeſtelyke dood *Oza* heeft geſtraft, om dat hy vermetelyk zyn hand uytſtak om de Arcke des verbonds, die waggelde, tegen te houden. (2. *Reg.C.* 6. ℣. 7.) Met wat ſchroomelyke tormenten, met wat een wreede dood, met wat ſchrickelyke pynen der helle zal hy in der eeuwigheyd niet ſtraffen, die in de Kercken zilvere Lampen en Kandelaeren, Kelcken en Ciborien, zilvere en goude Croonen der Beelden van *Jeſus* en *Maria* rooven ? Ja, die ſyn eygen Vleeſch en Bloed, Godtheyd en Menſcheyd in 't Alderh. *Sacrament* ruſtende, onteeren, rooven, mishandelen, en met voeten treden. Ah, wat grouwelyke tormenten hebben dêze te verwachten!

Ziet *Heliodorus*, eenen Dienaer van den Koning, was te *Jeruſalem* gekomen, om de koſtelyke ſchatten uyt den Tempel te rooven, en zoo hy dit meynde uyt te wercken, quamen twee hemelſche geeſten, die hem met roeden hebben gegeeſſelt, en langen tyd wreedelyk geſlaegen, (2. *Mach.* C. 3.) waer op *Picinelli* zegt: *Iſti ſapite Sacrilegi*, het welk ik aldus vertaele:

Leert door plagen,, en ſwaer ſlagen,,
Wys te worden, boos gezel,
Oft de plagen,, zult gy dragen,,
Eeuwig! eeuwig in de Hel!

Waerom ook *Q. Curtius* gezeyd heeft: *Sacrilegos cum Deo pugnare: (L. 7. Hiſt.)* " Dat ,, de Kerk-roovers met Godt vechten." Veel meer andere Kerk-roovers en ſchenders zouden wy hier uyt de H. Schrifture en andere Hiſtorie-boeken konnen by brengen, de welcke altemael in hun leven grootelyks geſtraft zyn: maer die voor by gaende, keeren wy ons tot den Kerk-roover *Jan van Loven*, waer van volgt de

HISTORIE.

ZOo haeſt als dêzen *Jan van Loven*, van *Engien* tot *Bruſſel* was gekomen, begon hy rypelyk te over-dencken, op wat plaetſe en door wat middelen hy ſyn boos voorne-

men en goddeloos ſchelm-ſtuk zoude konnen in 't werk ſtellen en uytvoeren. Hy hadde nu al lang af-geſpied en door-ſnuffelt veele Kercken zoo van binnen als van buyten, en naer lang zoeken vond hy geen bequamer tot ſyn goddeloos inzicht, als die van de H. *Catharina*, die als dan eene Capelle was, en gelegen ontrent de oude Vlaemſche Poorte, die nu ter tyd is afgebroken. Dêze Capelle wierd zeer weynig van het volck bezocht, vermits daer weynige goddelyke Dienſten gedaen wierden, en de zelve was tot dienſt en gebruyk der Parochiale-Kercke van den H. *Joannes Baptiſta* tot *Molenbeke*, gelegen in de Voor-Stad van *Bruſſèl*. In dêze Capelle wierden bewaert eenige geconſacreerde Hoſtien, om aen Perſoonen, die van de voorzeyde Parochie waeren en in de Stad woonden, des nachts en in andere noodzaelykheyd van ziekte en ſtervens nood, de leſte H. *Sacramenten* te bedienen.

Jan van Loven hebbende, door duyvels ingeven, vaſt beſloten ſyn goddelooz voornemen en grouwelyke Heylig-ſchendery uyt te werken, gaet des nachts ontrent de maend Octobor van 't zelve Jaer 1369. in 't midden der duyſterniſſen, voorzien van eene hooge leeder en andere breek-inſtrumenten, recht naer dêze Capelle: klimt langs de leeder op, breekt eene venſter open, en daelt door de zelve naer beneden, alwaer hy met geweld het Tabernakel heeft open-gebroken. In dit Ta-

bernakel wierd eene Ciborie bewaert, waer in beſloten waeren ſeſtien geconſacreerde Hoſtien, eene groote, om in de Remonſtrantie geſtelt te worden op ſommige Feeſt-dagen, tot aenbiddinge der Chriſte Geloovigen; en vyftien kleyne, om in tyd van noode tot de zieken gedragen te worden. Deze Ciborie met de ſeſtien geconſacreerde Hoſtien neemt hy met ſyn heylig-ſchendende handen uyt het Tabernakel, doet alles in eenen ſak, klimt haſtelyk door de open-gebroken venſter weer naer buyten, en draegt dêzen H. Schat mede, zonder in ſyn goddelooze Kerk-dieverye van iemand gezien oft ontdekt te worden.

Ik mag met waerheyd van *Jan van Loven* hier zeggen, het gene den H. Evangeliſt *Lucas* van *Judas* geſchreven heeft: *Quærebat oportunitatem ut traderet eum ſine turbis. (Luc. C. 22. ℣. 6.)* " Hy zoekt gelegentheyd om hem „ te leveren zonder de ſchaeren. " Zoo haeft dezen rampſaligen Kerk-dief de geconſacreerde Hoſtien in ſyn macht hadde gekregen, was hy zeer verblyd, en den zelven morgend met den vroegen dageraet, treckt hy heymelyk uyt de Stad, en begeeft hem naer *Engiën*, alwaer gekomen zynde geeft hy de Ciborie met de ſeſtien H. Hoſtien aen den Prins *Jonathas*, om van hem (als eenen anderen *Judas* van de Opperſte Prieſters) het geld, dat hem toe belooft was, te weten 60. goude Moutoenen, te ontfangen. Inder waerheyd,

heyd, als dezen Kerk-dief de Ciborie aen *Jonathas* over-leverde, konde hy als *Judas* tot hem zeggen: *Ipsè eſt, tenete eum (Matth. C. 26. ℣. 48.)* Hy is het, houd hem vaſt." Voege hier by dit volgende Jaer-ſchrift:

EX TEMPLO SANCTÆ CATHARINÆ JOANNES DEI HOSTIAS RAPTAVIT.

Dat is:

Joannes heeft met geweld Gods Hoſtien uyt de Kerk van de H. Catharina *gerooft.*

CHRISTELYKE BEMERCKINGE.

HEt was een aldergrootſte oneer en ſchandelyke mishandelinge, die de verſteende Joden *Chriſtus* onſen Saligmaeker hebben aengedaen in ſynen H. Tempel binnen *Jeruſalem.* Hy vroeg aen hun *(Joan. C. 8. ℣. 46.) Quis ex vobis &c.* " Wie van U-lieden zal „ my beriſpen van ſonde? Hier door wierden de Princen der Prieſteren zoo uyt-zinnig vergramt, dat ſy aen den onnoozelen Saligmaeker menigvuldige oneerlyke naemen gaven, onder andere zeggende, dat hy eenen *Samaritaen* was, en met den Duyvel omgong. *Chriſtus* dit weder-leggende, wierden ſy zoo razende gram, dat den H. *Joannes* zegt: *Tulerunt ergo lapides, ut jacerent in eum.* " Sy heb„ ben dan ſteenen opgenomen, om die op „ hem te worpen." Sy wilden hem dood ſteenigen, en dit in ſynen H. Tempel! ô

grouwzaeme Heylig-ſchendery! ô onuytſprekelyke oneer aen *Jeſus* in ſyn eygen Huys! en dit door de rampſalige Joden; voor-ouders van *Jan van Loven*, die hun in de boosheyd is naer-gevolgt. O ongehoort ſchelmſtuk! waerom en daelt het vuer niet uyt den Hemel om hun te verſlinden? Waerom en ſcheurt de Aerde niet open, om hun in te ſlocken? Waerom en ſpannen alle de Schepzels niet t' zaemen om dit te wreken, en hun met een wreede dood te ſtraffen?

Maer waerom hier tegen *Jan van Loven* en verſteende Joden zoo heftig uytgevallen, aengezien daer quaede Chriſtenen gevonden worden, die aen den zelven Heer *Jeſus*, in ſynen H. Tempel, geen mindere; maer nog meerdere oneer en ſchande aendoen? En wie zyn dêze quaede Chriſtenen? Het zyn die, waer van den Saligmaeker zelfs, de H. *Gertrudis* naer de H. Communie eens onderwyzende, zeyde (*S. Gertrud. Inſin. L.* 3. *C.* 18.) " Is 't ſaeken dat iemand ſynen mond niet en wederhoud van ydele, logenachtige, ontuchtige, eer-roovende en diergelyke woorden: (het zelve moet verſtaen worden van alle andere groote ſonden) en zonder leetwezen komt tot de H. Communie, dien ontfangt *Chriſtum* op de zelve maniere, gelyk die eenen Gaſt in den ingang van ſyn huys met ſteenen zoude over-vallen, en worpen." Eylaes! hoe menigmael word hedendags *Chriſtus* niet wreedelyk met ſteenen geworpen

door een quaede en Heylig-ſchendende Communie? Voorwaer deze mishandelen met *Jan van Loven*, *Jeſus* hunnen Heer en Godt!

Tot proef hier van, vraeg ik: waer 't ſaeken dat iemand door eene goddelooze ſtoutigheyd zoude durven de H. Hoſtie uyt de Ciborie nemen, en de zelve worpen in den vuylen ſtinckenden drek: zoude dusdaenigen Heylig-ſchendenden booswicht niet den haet verdienen van Hemel en Aerde? Zoude men pynen genoegzaem konnen uytpeyzen, om hem volgens ſyn miſdaed te ſtraffen? Voorwaer niet minder; maer veel verworpender mishandelt iemand *Chriſtus*, die in doodſonde zynde hem ontfangt door een quaede Communie. Dit getuygt den H. *Bernardinus van Senen* (*apud Lohn. V. Communio §. 2. n. 15.*) zeggende: *Non minus eſt deteſtabile in os pollutum, quam in lutum mittere Dei Filium.*" Het „ is niet min verdoemelyk den Zoone Gods „ te werpen in eenen beſmetten mond, als „ in den vuylen modder."

Om dêze verdoemelyke boosheyd klaerder aen te toonen, ſtel ik hier de gelykeniſſe van den geleerden *Salmeron.* (*Tom. 9. tr.* 41.) Waer 't ſaeken dat eenen Dief en Moordenaer nu door ſyn moorden en rooven zeer ryk geworden was en overvloedig geld en ſchatten vergaedert hadde, de uytzinnige vermetentheyd hadde van den Rechter, met ſyne Dienaers der Juſtitie, in ſyn huys te nooden en te ontfangen, en aen hem aldaer te too-

nen de geſtolen goude en zilvere Kelcken, Diamante Croonen en andere koſtelykheden. Wie en zoude niet zeggen, dat dien Dief en Moordenaer vermeten en vol boosheyd was, en oorſaek van de wreede dood, waer mede hem den Rechter zoude ſtraffen? Aldus doet ook den Sondaer, die onweerdig communiceert, zegt *Salmeron*, hy ontfangt in 't huys van ſyne Ziele ſynen Godt en Rechter, hy vertoont hem daer alle ſyne ſonden en boosheden, ja, hy begaet nog een nieuwe ſonde van Heylig-ſchendery, waer door hy de dood en eeuwige verdoemeniſſe plichtig is. Aenmerkt nu de uytzinnige goddeloosheyd van duſdaenigen Booswicht; hy en vreeſt Godt ſynen Rechter niet, of ſyn Dienaers der Juſtitie, waer door verſtaen worden de goddelyke Eygendommen, de welcke zyn: ſyne Almogentheyd, Alwêtentheyd, en Rechtveerdigheyd, die hem op den zelven oogenblik met de dood konnen ſtraffen en voor eeuwig in de Helle ſmyten en verdoemen.

Dat duſdaenige hun ſpiegelen aen den verrader *Judas*, van wie den H. *Joannes* ſchryft: *Poſt buccellam introivit in eum Sathanas. (Joan. C.* 13. ℣. 27.)" En naer den beete is den Duy„ vel in hem gevaeren." Zoo haeft hy ſyn eerſte Communie onweerdig hadde ontfangen, is den helſchen Vyand wêzêntlyk in hem gevaeren, wiens ſlaeve hy is geworden en gebleven. Dit getuygt den H. *Auguſtinus* zeggende: *Datus eſt panis* Judæ, *per quem man-*

cipatus eſt Diabolo. (in Pſalm. 108.)" Het „ brood is aen *Judas* gegeven, waer door „ hy geworden is de ſlaeve van den Duy- „ vel." Het zelve geſchied, op eene onzien-baere maniere, aen die onweerdig Communiceren. Hoort den Apoſtel *Paulus* ſpreken: *Qui manducat & bibit indigne, judicium ſibi, manducat & bibit. (1. Cor. C.* 11. *v.* 29.)" Zoo „ wie onweerdiglyk (dit Brood) eet en drinkt, „ die eet en drinkt het oordeel voor ſyn zel- „ ven." Wat beteekent het oordeel voor ſyn zelven eeten en drincken? Den H. *Chryſoſtomus* antwoord: *Judicium ſibi manducat, id eſt, damnationem. (in hunc loc.)*" Hy eet het „ Oordeel voor ſyn zelven, dat is, de verdoe- „ meniſſe." Dat dit het eynde is geweeſt van den rampſaligen *Judas*, weten wy zeker: en ook het eynde is geweeſt van den Heyligſchender, *Jan van Loven*, konnen wy gelooven.

De af-beeldinge van dêzen Heylig-ſchendenden Kerk-roof, is de tweede Schildery in de Kercke van de H. *Gudula*, bekoſtigt en vereert door den Hoogweerdigſten Heer *Joannes Baptiſta de Smet*, benoemden Biſſchop vau *Ipren:* onder de zelve ſtaet, als volgt:

Avaro nihil eſt ſceleſtius. Eccli. 10. *v.* 9.

Infringit, *Catharina*, tuas ſceleratus in Ædes,
Et rapit in niveo qui latet orbe, Deum.
Exhorres facinus? Promiſſa pecunia quondam
Sacrilegas *Judæ* fecerat eſſe manus.

Het welcke bediedt:

Niet en is'er arger als een gierig Menſch.
Eccli. 10. ℣. 9.

Een gierig godd'loos Menſch; met naeme *Jan van Loven*,
Breckt 's nachts in dees Capel, durft de Cibori' rooven
Met feſthien Hoſtien in. Schroomt hy dit ſchand'-lyk feyt?
Was 't ook de geld-zucht niet, die *Judam* heeft miſleyd,

Eyndige dit tweede Hooft-ſtuk met de naer-volgende Jaer-ſchriften.

QUI INIQUE FACIT, ODIT LUCEM.

Dat beteekent:

Die ongerechtelyk doet, haet het Licht.

SCELESTUS NOCTE FURATUR DEUM.

Dat is:

Den goddeloozen rooft Godt des nachts.

FURATAS HOSTIAS FUR ISTE JOANNES PRO SEXAGINTA AUREIS, SICUTI CONVERANT, JONATHÆ, JUDEORUM SUPERIORI ANGLIÆ HABITANTI PORTAVIT.

Dat is:

De geſtolen Hoſtien heeft dien Dief, Jan van Loven, *voor* 60. *goude Penningen*, *volgens hun accoort*, *gedragen aen* Jonathas *Overſten der Joden tot* Engiën *woonende.*

III. HOOFD-STUK.

Jonathas den Godt der Chriſtenen in handen hebbende gekregen, beſpot en laſtert de H. Hoſtien in de tegenwoordigheyd van ſyne Huys-vrouwe, Zône, en eenige Joden.

VIERDE ZINNE-BEELD.

Poſuerunt in Cœlum Os ſuum. Pſam. 72. v. 9.

Sy ſpouwen hun vergift en ſpot,
Tot in den Hemel, zelfs tot Godt.

Verklaeringe van 't Zinne-Beeld.

DEn *Baſiliſcus* is den Koning der Serpenten,
Hy ſpouwt ſyn vuyl vergift tot d'hooge Elementen;
Hy kruypt op d'Aerde niet, gelyk ſyn mede-maet,
Maer recht en over-eynd hy als met voeten gaet.

't Is kleyn; syn grootheyd kan geen halve ell' uyt-
maecken;
Maer 't is zeer groot, om syn vergiftigt slym te brae-
ken:
Hy zoo in boschen, als in wilderniſſen swiert,
En ook doods vyand is van alderley Gediert.
Door syne schuyffeling en yſſelyk verzuchten,
Hy de Serpenten doet en ander Dieren vluchten:
Al wat hy raekt, oft waer hy synen adem wend,
Word al vergiftigt en ook doodelyk geschend.
De Vogels in de locht, niet wyd van hem gevlogen,
Zelfs voelen syn vergift met haeſten in gezogen,
En vallen dood ter aerd: al wat hy ziet oft raekt,
Word door syn sterk vergift, van levend dood
gemaekt.
Syn oogen zyn bloed rood, en in den kop als branden,
Wat hy hier mé aenziet, word aes voor syne tanden;
Zoo hy eerſt ziet den Menſch, door kracht van
syn gezicht,
Schiet hy hem in syn lyf een doodelyken schicht.
Hy naer den Hemel spouwt syn boos vergift en galle,
Al oft hy *Jupiter* wou in syn Throon aenvalle:
Hy als een Koning, zelfs geen hooger macht ontziet,
Hy syn vergift tot Godt recht naer den Hemel schiet.

DEn *Baſiliſcus* hier, toont aen Gods-laſteraeren
Die met het boos vergift, van hun tong niet
spaeren
Den over grooten Godt! die over al regeert,
Word van hun booze tong gelaſtert en onteert!
Ziet deez' beſpottingen in *Jeſus* bitter lyden,
Wanneer de Joden hem god'loos vermaledyden:
Hem spouwen in 't gezicht, en slaegen onverwacht,
En hem beſpottende den heelen droeven nacht.
En ook *Herodes*, om Heer *Jeſus* te beſpotten,
Hem heeft in 't wit gekleed, als eenen sot der sotten,
Met syn heel Leger ook heeft smaedelyk beſpot;
Den *Baſiliſcus* spoog syn vuyl vergift op Godt!
Maer hangende aen 't Cruys, heeft hy het meerſt
geleden,
Daer was hy als het wit van hun verſmaedlykheden:

Want buyten 't ſchandig Cruys, wierd hy geblasphemeert,
Van Prieſters, Joden, Beuls, en van al 't Volk onteert!
Maer ah! naer dees ſyn dood; in 't *Sacrament* verholen,
Door *Jan van Loven*; hy is uyt ſyn Huys geſtolen,
Die hem aen *Jonathas* gaf, om te zyn beſpot:
O *Baſiliſcus* ſchuym! beſchimpt gy uwen Godt?
Ja, dêzen *Jonathas*, met ander booze Joden,
Die hy tot ſchimp en ſpot van *Jeſus* had ontboden,
Veel dagen achter een, met bitterlyken haet,
En booze tongen heeft den Chriſten Godt verſmaet.

TOE-PASSINGE.

HEt Latyns woord *Baſiliſcus* ſtaet maer eens, met dêzen, naem uytgedrukt in de H. Schrifture: *Super Aſpidem & Baſiliſcum ambulabis. Pſalm.* 90. ℣. 13. " Over den Ad-„ der en den *Baſiliſcus* zult gy wandelen." Nogtans word den *Baſiliſcus* aldaer zomtyds uytgedrukt door den naem van *Regulus*, het welk eygentlyk een *Koningsken* beteekent; maer ook verſtaen word van den *Baſiliſcus*. Aldus leeſt men *Proverb. C.* 23. ℣. 32. *Sed in noviſimo mordebit ut Coluber, & ſicut* Regulus *venena diffundet.*" maer op 't leſte zal hy by-„ ten als een Slang, en vergift uytſpouwen „ als eenen *Baſiliſcus.*" Aldus word ook door *Regulus* den *Baſiliſcus* verſtaen, by *Iſaïas* (*C.* 11. ℣. 8.) en by *Jeremias* (*C.* 8. ℣. 17. *&c.*) Als om te kennen te geven, dat den *Baſi-*

liſcus den *Koning* der Serpenten is, gelyk *Lucanus* ſchryft *Lib. 9.*

Plinius ſchryft van den *Baſiliſcus (Lib. 8. C. 21.)*," Dat hy zig aldermeerſt onthoud „ in de wilderniſſen van *Affryken*, in 't „ Landſchap van *Cyrenen*: ſyne lengte is „ niet grooter als twelf vingeren, hy is met „ een witte vlecke op ſyn hooft, als met een „ Croon verciert, hy heeft eenen zeer ſcher- „ pen kop, roode oogen, als vuer glinſte- „ rende, en ſyn couleur naer he ſwert trec- „ kende. Door ſyn yſſelyk geſchuyffel dryft „ hy alle andere Serpenten op de vlucht, „ op dat hy alleen, als Koning, zoude ſchy- „ nen Heerſchappy te voeren: daer-en-bo- „ ven, hy kruypt niet langs den grond, „ gelyk andere Serpenten doen; maer recht „ zig over-eynd, en in 't midden om hoog „ verheven, gaet hy, over al ziende, ge- „ duerig voort. De kruyden, groene ſpruy- „ ten en bloemen verzengelt en vernielt hy, „ niet alleen door de aenraekinge; maer ook „ door ſynen vergiftigen Adem: hy en heeft „ geenen vyand, die hem meerder quaed „ doet, als het *Wezelke*: want dit kleyn „ Dierke, gewapent zynde met Wyn-ruyt, „ overwint en vernielt den *Baſiliſcus.*" Tot hiet toe *Plinius [Supra.]*

Iſidorus (Lib. 12. C. 4.) ſchryft met *Plinius*, het zelve van den *Baſiliſcus*, daer nog by voegende, dat hy de Vogelen, ontrent hem vliegende oft naederende, met ſynen

venynigen Adem dusdaenig weet te treffen, dat sy dood ter Aerde vallen: als ook dat hy de waters vergiftigt, die hy aenraekt; en iemand hem met een Spies ofte Lancie aenvallende, zal hy den Aenvaller dooden en de Lancie vernietigen. Andere zeggen, dat als den *Basiliscus* eerst den Mensch ziet, dan is het de dood voor dien Mensch: maer ziet den Mensch eerst den *Basiliscus*, dan moet den *Basiliscus* sterven: als ook, dat hy geenen Vyand ziende, die hy kan hinderen, als dan zyn vergift tegen den Hemel uytbraekt.

Den geleerden *Picinelli*, (*Mund. Symbol. Tom.* 1. *Lib.* 7. *C.* 3. *Verb. Basiliscus n.* 15.) zegt, dat den *Basiliscus* een Zinne-Beeld is van eenen goddeloozen Gods-lasteraer: want, zegt hy den *Basiliscus* braekt uyt syn ingewand eenen dusdaenigen venynigen damp, dat hy niet alleen de lucht, maer zelfs den hoogen Hemel daer mede vergiftigt. Waer toe dient dit Onder-schrift:

VIRUS IN ÆTHERA VOMIT.

Het welk ik aldus vertaele:

Hy braekt zyn vuyl Venyn,
Tot 's Hemels hoog aenschyn.

't Zyn de woorden, de welcke uyt de Tragedie van *Caussinus* ontleent zyn, alwaer den Engel tegen *Nabuchodonosor*, eenen Godt-las-

terenden Koning, met gramſchap aldus uyt-vaert: *(Cauſin. in Traged. Nabuch. Act. 5.)*

Senile Monſtrum, Virus in Cœlum vomis!

Het welk ik aldus over-ſtelle!

O boos oud wan-gedrocht en goddeloozen Guyt,
Gy braekt uw vuyl Vergift tot in den Hemel uyt!

Dit af-beeldzel paſt wel op eenen Godt-laſterenden Menſch, die met ſynen Heylig-ſchendenden mond tegen Godt en ſyne Heyligen goddeloos is. Zeer wel heeft *David* van dit ſchuym der menſchen gezeyd: *Poſuerunt in Cœlum os ſuum. (Pſalm. 72. ℣. 9.)* " Sy „ ſtellen hunnen mond tegen den Hemel." En eylaes! hoe menigvuldige worden daer hedendags niet gevonden, die hunnen mond tegen den Hemel open-ſtellen, met vloeken, ſweiren en afgryſſelyke Gods-laſteringen! Hoort den H. *Auguſtinus: Omnia vitia blaſphemant Dominum; &c. (Tract. de 7. vitiis Tom. 1.)* Alle ſonden laſteren den Heere; de Hoo-„ veerdigheyd zegt, dat Godt niet goed en „ is; den Nyd en Gramſchap zeggen, dat „ Godt niet wel gedaen en heeft: die, om „ dat ſy aen een ander heeft quaed toe-ge-„ bragt: dêze, om dat ſy het aen haer zelven „ gedaen heeft. Aldus dêze dry ſonden ſchy-„ nen byzonderlyk tot oneer van Godt te „ dienen, in de welcke het opperſte goed, „ het welk Godt is, een redelyk verſtand „ goddeloozelyk verlaet."

Maer laet ons dêze grouwelyke fonde van Gods-lafteringe, in het bitter lyden van *Chriſtus Jeſus*, wat voorder aenmercken. Ik gaen ſtilſwygende voor by de ſchroomelyke Godslafteringen, met de welcke de wreede Joden, in de Geeſſelinge, Crooninge en beſchimpelyke Aenbiddinge *Chriſtum* hebben overvallen. Hier hebben ſy gelyk den *Baſiliſcus*, het venyn van hunne beſchimpingen, de galle van hunne verwytingen en 't vergift van hunne Gods-lafteringen tegen den bedrukten Saligmaeker uytgeſpogen: ja, ſy zyn hier in voort-gegaen, tot hy was hangende aen 't Cruys en zelfs naer ſyn bitter dood niet opgehouden, gelyk ons de H. Evangeliſten klaer aentoonen.

Den H. *Mattheus* zegt: *Prætereuntes blaſphemabant eum, moventes capita ſua. (Matth. C. 27. ℣. 39.)* "Die voor by gingen blaſphemeer„ den hem, ſchuddende hunne hoofden." Hier was hy geſtelt als het wit teeken op de doelen voor de Pylen der Schutters; waerom hy door ſynen Propheet *Jeremias* klaegt: *Poſuit me quaſi ſignum ad ſagittam. (Thren. C. 3. ℣. 12.)* "Hy heeft ſynen boog geſpannen „ en my geſtelt als een teeken, voor den Pyl, „ om daer naer te ſchieten;" tot den welcken ſy alle de Pylen van Gods-lafteringen uytgeſchoten hebben: hier door, gelyk *Paulus* zegt: *Rurſum crucifigentes ſibimetipſis Filium Dei, & oſtentui habentes. (Hebr. C. 6. ℣. 6.)* "Wederom hun zelven cruyſcende den Zône

„ Gods, en hem beſpottende." Want 't en was aen dêze Gods-moordenaers niet genoeg, dat ſy *Chriſtum* tot de ſchandelyke dood van't Cruys hadden gebragt; maer ſy verweten hem ook gedueriglyk in 't aengezicht, dat hy zelfs de oorſaek en ſchuld was van de ſtraffe, ſchande en pynen, die aen 't Cruys hem wierden aengedaen, met hun hoofden te ſchudden, met in de handen te ſlagen, hem te blaſphemeren, en beſpottelyk toe te roepen: *Vah! qui deſtruis Templum Dei &c. &c. (Matth. 27. ℣. 39.]*" Foey! ſchaemt U, die den Tem-
„ pel Gods verwoeſt, en binnen dry dagen
„ dien wederom op timmert; verloſt U zel-
„ ven. Is 't dat gy Gods Zône zyt, zôo komt
„ af van het Cruys. Deſgelyks ook de Prin-
„ cen der Prieſteren, hem beſpottende, met
„ de Schrift-geleerden en Ouderlingen zey-
„ den: andere Menſchen heeft hy geſond
„ gemaekt, ſyn zelven en kan hy niet ver-
„ loſſen: is 't dat hy Koning van *Iſraël* is,
„ dat hy af kome van het Cruys, en wy
„ zullen in hem gelooven. Hy heeft op Godt
„ betrouwt, dat dien hem nu verloſſe, is 't
„ dat hy hem wilt; want hy heeft gezeyd:
„ Ik ben den Zône Gods."

Het is zeker dat dêze vermaledydingen en verwytingen groote Gods-laſteringen waeren, om dat ſy wierden beſpottelyk uytgebraekt tegen den Zône Gods, die het Heylig der Heyligen is; zoo dat van dêze boos-wichten den Propheet *Iſaïas* zeer wel voor-

zeyd heeft: *Væ genti peccatrici, Populo gravi iniquitate, ſemini nequam, filiis ſceleratis: dereliquerunt Dominum, blaſphemarunt Sanctum Iſraël. (Iſa. C. 1. ℣. 4.)* " Wee aen het ſondig „ Volk, aen Volk dat ſwaer is van boos- „ heyd, aen 't ondeugend zaed, aen de god- „ delooze Kinderen: ſy hebben den Heere „ verlaeten, en den Heyligen van *Iſraël* ge- „ blaſphemeert."

Meer andere wonderheden zynder geſchied, terwylen *Chriſtus* aen 't Cruys hangende, van de Joden wierd geblaſphemeert: de Sonne, de oog des Werelds, heeft haere ſtraelen ingetrocken: *Tenebræ factæ ſunt ſuper univerſam terram. [Matth. 27. ℣. 45.]* " De duyſterniſ- „ ſen zyn gekomen over heel het Aerdryk." En waerom heeft de Sonne niet gewacht van te verduyſteren, tot dat de *Sonne van Rechtveerdigheyd*, de welcke *Chriſtus* onſen Godt is, aen het Cruys was geſtorven. Den H. *Hieronymus* antwoord: *Videtur luminare majus retraxiſſe radios ſuos, ne aut pendentem videret Dominum, aut impii blaſphemantes ſuâ luce fruerentur. (S. Hier. in C. 18. Iſäiæ)* " Het „ ſchynt, dat het grootſte licht ſyne ſtraelen „ heeft ingetrocken, oft om dat het den „ Heere niet en zoude zien hangen; oft „ om dat het de goddelooze Gods-laſte- „ raers van ſyn ſchynzel zoude berooven." Want de klaer-blinkende Sonne en wilde niet voorder meer dêze afgryſſelyke en verdoemelyke Laſteraers van den Zône Gods aen-

ſchouwen, de welcke eens in de eeuwige duyſternisſen der Helle zouden moeten geſteld worden. Den H. *Hieronymus* zegt wederom: *Nihil horribilius Blaſphemiâ; quia ponit in Cælum os ſuum: omne quippe peccatum, comparatum Blaſphemiæ, levius eſt. [Citat. ſupra]* " Niet „ en is'er ſchroomelyker als de Gods-laſte- „ ringe, om dieswille dat dêze haeren mond „ tegen den Hemel ſtelt: want alle andere „ ſonde, met de Gods-laſteringe vergeleken, „ is veel lichter."

Ook zyn daer in de dood van *Chriſtus* ſwaere Aerd-bevingen geſchied, waer door de bergen zyn geborſten, de ſteen-rotzen geſcheurt, de graven open gegaen, en alle de Schepzels zig wapenden, om wraek te nemen over de grouwelyke laſteringen en goddelooze beſchimpingen, die van de Joden *Chriſtus* toen wierden aengedaen; want dêze hebben den Saligmaeker als dan wreeder gewond en meerder gepynigt als de Beulen, die maer alleen het Lichaem van *Chriſtus* mishandelden; maer dêze hebben ſyn hert en ziele door-ſteken met hunne vergiftige tongen; het welcke nog hedendags de quaede Chriſtenen naer doen, als ſy tegen *Chriſtus* in den Hemel hunnen mond ſtellen. Hoort den H. *Bernardinus van Senen: Nihil horribilius Blaſphemiâ, quæ ponit os in Cælum! ô diabolici Homines! ô incarnati Dæmones! Non mortui laudabunt te Domine, neque omnes, qui deſcendunt in Infernum. (S. Bernardin. Sen. Ser. 4. Tom. 1.)* " Daer is niet ſchroo-

„ ſchroomelyker als de Gods-laſteringe, de „ welcke haeren mond tegen den Hemel „ ſteld! ô verduyvelde Menſchen! ô ge„ vleeſchde Duyvels! De dooden zullen U „ niet loven, Heere; noch niemand der ge„ nen, die in de Helle daelen," zegt *David:* (*Pſalm.* 113. ℣. 17.) onder de welcke de Godslaſteraers de alder-eerſte zyn.

Duſdaenige gevleeſchde Duyvels waeren *Jonathas* met de andere Joden als ſy den zelven *Chriſtus*, naer het voor-beeld van hunne goddelooze Voor-Ouders, onder den ſchyn van de H. Hoſtien, zoo grouwelyk hebben gelaſtert en beeſtelyk beſchimpt, zoo als wy in 't vervolgt zullen zien van deze

HISTORIE.

ZOo haeſt als den Jode *Jonathas* de Ciborie met de 16. geconſacreerde Hoſtien, van den ſchelmſchen *Jan van Loven* ontfangen hadde, gaf hy hem terſtond de 60. beloofde goude Moutoenen, met de welcke den Kerk-dief wel gezind naer *Bruſſël* is wedergekeert: niet eens denckende, dat hy als *Judas*, voor zoo eenen geringen prys ſyn Ziele aen den Duyvel hadde verkocht en gelevert. Den Prince *Jonathas* met dêzen Schat zeer verblyd wezende (gelyk ook was den Prince der Prieſteren *Cayphas*, gevangen hebbende

den onnoozelen *Jesus*, en om dêze reden dede den Raed der Schriben en Phariseën vergaederen) zoo gaf hy hier van ook kennisse aen syne Huys-vrouwe en Zoone *Abraham*, en hy dede de Joden syne naerste Vrienden en Gebueren vergaderen, hun laetende weten, dat hy den Godt der Christenen onder syne macht hadde gekregen, en dat sy zaemen-der-hand, op eenen gestelden dag in hunne Synagoge, dien Godt, hunnen grootsten Vyand, zouden bespotten en mishandelen.

Als nu den gestelden dag was gekomen zag men ten huyse van *Jonathas* veele Joden te zaemen vergaedert, de welcke alle met ongemeyne vreugde-teekenen in de Synagoge zyn getreden, alwaer *Jonathas*, brengende de Ciborie met de geconsacreerde Hostien, de zelve heeft geopent, en de 16. H. Hostien zeer onweerdiglyk op de tafel uytgestort. Dit boos en goddeloos gezelschap, de Hostien ziende, begon terstond te lagchen en te spotten met den levenden Godt der Christenen, van hunne Voor-Ouders gecruyst, en schuylende onder de gedaente van Brood, uytsprekende veele boosaerdige lasteringen en versmaelyke schimp-redenen tegen de almogentheyd Gods en syne waere tegenwoordigheyd in het H. *Sacrament.*

Sy dêden gelyk *Cayphas* met synen Jodschen Raed, die den zelven Zône Gods valschelyk hebben beschuldigt, en geblasphe-

meert, als ook door de Beulen en Soldaeten hebben laeten beſpotten, in het aengezicht ſlagen en berochelen: aldus hebben dêze Joden ook de H. Hoſtien beſpot en beſpogen, en duyzend laſteringen uytgebraekt tegen dat onnoozel Lammeken; en gelyk *Jeſus* in ſyn bitter lyden heeft geſwegen en allen de injurien verduldig verdragen; aldus heeft hy hier ook allen de blaſphemien verduldig verdragen, en als een Lammeken ſynen mond niet open gedaen. Hoe wel heeft *David* van dêze goddelooze Joden niet voorzeyd: *Acuerunt linguas ſuas ſicut Serpentis: venenum aſpidum ſub labiis eorum? (Pſalm* 139. ℣. 4.) "Sy hebben hunne tongen geſcherpt, als die van eene Slange: vergift van Adderen is onder hunne lippen:" en gelyk den *Baſiliſcus* ſyn vergift uyt-braekt tegen den Hemel: aldus hebben dêze het venyn van hunne laſterende tongen uytgebraekt, tegen den Godt des Hemels, tenwoordig in de H. Hoſtien.

Dêze Goddelooze blaſphemien en verdoemelyke Gods laſteringen zyn daer naer, van tyd tot tyde, dikmaels in hunne Synagoge hernomen geweeſt, tot dat eyndelyk de hand des Heeren is gevallen op dêzen booswicht *Jonathas*, den aenlegger en oorſpronk van dit goddeloos werk, gelyk wy in 't volgende vierde Hoofd-ſtuk zullen aentoonen. Voege hier by dit volgende Jaer-ſchrift:

BASILISCUS MOND BRAECKT VERGIFT UYT

CHRISTELYKE BEMERCKINGE.

ONder alle de verdruckingen en lyden, dat den Propheet *Jeremias* eertyds van syne Mede-broeders heeft onderstaen, docht hem geen pynelyker torment te wezen, als dat hy van een ieder beschimpt ende bespot wierd; hy klaegt hier over, zeggende: *Factus sum in derisum omni Populo meo: canticum eorum totâ die. (Thren. C. 3. ℣. 14.)* " Ik ben „ tot eene bespotting geworden aen alle myn „ Volk: Hun-lieder schimp-liedeken geheel „ den deg." Aldus is ook aen onsen Heere *Jesus* geschied hangende aen het Cruys, alwaer hy onder ontellyke smerten, tot eene bespottinge is geweest van alle syn Volk: ja sy en bespotteden hem niet alleen; maer sy versmaededen hem bitterlyk, en lasterdeden hem grouwelyk met hunne gescherpte tongen: waer van den Koning *David* klaegt: *In me psallebant, qui bibebant Vinum. (Psalm. 68. ℣. 13.)* "De Wyn-drinkers zongen liede„ kens van my." *Landsprergus (de Pass. art. 48.)* zegt: dat den goeden Wyn, die van zommige mede-lydende Matroonen voor *Christus* was gegeven, om hem in de pynelyke Cruysginge te versterken, van de verwoede Beulen was uytgedronken, en sy in des zelfs plaets aen den Saligmaeker galle met edik gemengelt hebben gegeven.

Men mag wel gelooven, dat den Prins

Jonathas, voor de beſpottinge der H. geconſacreerde Hoſtien, eerſt aen ſyne Mede-Joden eenen treffelyken maeltyd heeft voor-geſtelt, en dat'er over tafel overvloedig goeden Wyn gedroncken is, om hun hier door aen te moedigen, des te kragtiger en te vinniger de galle en edik van Gods-laſteringen tegen de H. Hoſtien uyt te braeken. O beſpotters en laſteraers van Godt! komt hier en hoort den wyzen Man ſpreken: *Parata ſunt derisoribus Judicia (Proverb. C. 19. ỳ. 29.)* "Daer zyn voor de beſpotters Oordeelen bereyd." Ja andere ſwaere ſtraffen in dit leven, en naermaels de eeuwige pynen in de Helle.

Komt hier ô booze Chriſtenen en verdoemelyke Gods-laſteraers, en aenmerkt wel, dat Gy-lieden erger zyt en goddeloozer doet, als eertyds de verſteende Joden, die *Jeſum* hebben gecruyſt, en *Jonathas* met ſyn Volk, die de H. Hoſtien hebben onteert: om dat Gy-lieden wederom op een nieuw *Chriſtum* aen 't Cruys hecht, en die nu glorieus in den Hemel regneert; met uwe Gods-laſteringen en vermaledydingen, met uw vloeken en ſweeren, door-ſteekt en pynigt. Van de verſteende Joden zegt den Apoſtel: *Si cognoviſſent, nunquam Dominum gloriæ crucifixiſſent. (1. Cor. C. 2. ỳ. 8.)* "Hadden zy hem gekent, ſy en zou-„den noyt den Heere der glorie gecruyſt hebben." En Gy-lieden kent hem, gy gelooft in hem, ja door hem hôpt en verwacht gy uwe eeuwige Saligheyd; en nogtans gy ver-

vloekt, vermaledeyd en laftert hem dagelyks! Hoort hem over U-lieden klagen door *Isaias: Jugiter tota die Nomen meum blasphematur. (Isai. C. 52. ỷ. 5.)* " Geduerig door den heelen „ dag word mynen Naem geblasphemeert." O ongehoorde boosheyd! ô beestachtige ondankbaerheyd! *Quomodo fugietis à judicio gehennæ? (Matth. 23. ỷ. 33.)* " Gy Serpenten der „ Addere gebroedzel! hoe zult gy vluchten „ van het oordeel der Helle?" Vraegt *Christus.* Gy-lieden, gelyk den *Basiliscus*, spouwt nu uw vergift uyt tegen den Hemel: maer weet den tyd zal komen, dat uwe Godt-lasterende tongen in der ceuwigheyd van de Duyvels met gloeyende Priemen zullen door-steken en gepynigt worden!

Komt Gods-lasteraers, hoort nog voorder uwe rampen en straffen! het is waer, dat *Christus* hangende aen het Cruys voor alle Menschen des werelds heeft gebeden, en als nu syn dood begon te naderen, bad hy aldus: *Pater dimittit illis.*" Vader vergeeft „ het Hun-lieden." Maer oft *Jesus* als dan heeft gebeden voor de Gods-lasteraers; daer twyffelen zommige Schryvers aen. Aenmerkt wel de maniere van 't gebed: *Pater dimitte illis; non enim sciunt quid faciunt. (Luc. C. 23. ỷ. 34.)* " Vader vergeeft het Hun-lie- „ den: want sy en weten niet wat sy doen." Aenmerkt: *Wat sy doen*, hy heeft niet gezeyd: *Quid dicunt:* " *Wat sy zeggen:* " Vervolgens heeft hy gebeden voor die hem Cruys-

ten ende voor alle Sondaers, die van dêze pynelyke cruyſſinge de byzonderſte oorſaek waeren, nogtans *Ontwetende*, dat ſy door hunne ſonden den Heere der glorie gecruyſt hadden, gelyk den Apoſtel zegt: *(Supra.)* Maer die uytdruckelyk Godt-laſteren en vermaledyden, en zyn niet *Onwetende:* waerom *Laurentius Scalabron* zegt: *Pro Crucifixoribus Patrem rogat ut ignoſcat: pro blaſphemis autem nec orat nec deprecatur, quaſi crudeliſſime in eum ſæviret. (Dom. Paſſ.)* " Voor die hem Cruyſten „ heeft hy den Vader gebeden, op dat hy „ zoude vergeven: maer voor de Gods-laſte„ raers bidt oft en ſmeekt hy niet; al oft dat „ dêze hem't alder-wreedſte mishandelden." Ja de eeuwige Waerheyd heeft zelfs gezeyd: *Spiritûs blaſphemia non remittetur. (Matth. C. 12. ℣. 3.)* " De blaſphemie tegen den Geeſt „ en zal niet vergeven worden." *Vide Corn. Janſen. in hunc loc.*

Van dêze Gods-laſteraers heeft certyds in den Perſoon van den gekruyſten *Chriſtus* voorzeyd ende geklaegt den Koninglyken Propheet *David: Super dolorem vulnerum meorum addiderunt. (Pſalm. 68. ℣. 27.)* " Sy vermeer„ derden de ſmerten van myne Wonden." ofte, Sy hebben boven de droefheyd van myne Wonden, daer nog ſmerten bygevoegt. Ja, dat grootelyks te beweenen is, de Godtlaſterende Chriſtenen, en wel byzonder, die van vloeken en ſweeren, Godt laſteren en vermaledyden, eene quaede gewoonte heb-

ben, vermeerderen de ſmerten van *Jeſus* wonden, en vernieuwen dagelyks de oorſaek van ſyn bitter lyden en dood. O ellendige Gods-laſteraers! hoe droevig zal U-lieden eynde zyn? Hoort de ſtraffe des Heeren voor de Gods-laſteraers in 't oud Teſtament.

Godt heeft aen *Moyſès* geboden, dat hy tot de Kinderen van *Iſraël* zeggen zoude: *Qui blaſphemaverit nomen Domini morte moriatur. (Levit. C. 24. ỳ. 6)*" Zoo iemand den naem des Heeren laſtert, zal de dood ſterven." Daer wierd eenen gevonden, die den naem Gods gelaſtert hadde, men bragt hem by *Moyſes*, hy wierd in gevangenis geſtelt, en *Moyſes* vraegt aen Godt wat ſtraffe dêzen Gods-laſteraer moet onderſtaen? Godt zeyde tot *Moyſes: Educ Blaſphemum extra caſtra, & ponant omnes qui audierunt, manus ſuas ſuper caput ejus, & lapidet eum Populus univerſus. (Supra ỳ. 14.)*" Brengt den Gods-laſteraer buyten „ 't Leger, en dat allen, die het gehoort heb- „ ben, hunne handen op zyn hooft leggen: „ en dat alle het Volk hem ſteenige." Maer waerom moeſt dien Gods-laſteraer van alle de Kinderen van *Iſraël* geſteenigt worden? En konde hy, in het aenzien van alle dat menigvuldig Volk, niet door weyige met ſteenen dood geworpen worden? *Salvianus* antwoord hier op: *Ut totus Populus imbiberet horrorem & averſionem a Blaſphemia. (Lib. 4. de gubernat. Dei.)*" Op dat alle het Volk eenen „ ſchroom ende af-keer zoude krygen van de

„ Gods-lasteringe." Waer't saeken dit gebod nog duerde en onderhouden wierd, al-hoewel de Steden vol steene huysen en straeten zyn, zouden daer by avondtuere nog somtyds te luttel steenen zyn, om allen de Gods-lasteraers dood te worpen. Maer aengaende de straffen der Gods-lasteraers, zullen wy in 't volgende Hoofd-stuk voorder spreken.

De af-beeldinge van dêze Gods-lasteringe is de derde Schildery in de Kercke van de H. *Gudula*, bekostigt ende vereert door den Eerweerdigsten Heere *Petrus Paradanus*, Abt der Abdye van *Vlierbeek*:&c. Onder de zelve staet als volgt:

Illusit veste alba indutum. Luc. 23. ℣. 11.

Consequitur *Jonathas* Venerabile pignus; & illud
Fit ludus *Jonathæ*, ludibriumque suis.
Luditur & Patitur! mirari desine: rerum
Hæc facies, *Christus* cum caperetur erat.

Dat is te zeggen:

Hy heeft hem bespot gekleed wezende met een wit kleed. Luc. 23. ℣. 11.

Soo haeft als *Jonathas* had dezen Schat bekomen,
Heeft hy het *Sacrament* uyt 't gulde Vat genomen,
En met de syn' bespot. Vrwondert U soo niet;
Als Hy gevangen wiert, is 't zelve hem geschiet.

Eyndige dit derde Hoofd-stuk met de naervolgende Jaer-schriften:

IPSE EUCHARISTICUS A PERFIDIS
BLASPHEMATUR.

DE BOOSWICHTEN ONTHEYLIGEN JESUS SACRAMENT.

HABITIS HOSTIIS ISTIS, GAVISUS EST JONATHAS, QUAS PRÆSENTIBUS UXORE, NATO ET ALIIS, CIBORIO INVERSO, EFFUDIT SUPER TABULAM.

Dat is:

Dèze Hoſtien gekregen hebbende, is Jonathas *zeer verbleyd geweeſt, welcke hy in de tegenwoordigheyd van ſyne, Zoone en andere, de Ciborie omgekeert hebbende, op de tafèl heeft uytgeſtort.*

UBI SCELESTUS ILLE JONATHAS, ET INIQUI SOCII EJUS JESUM IN SALUTARIBUS CONSECRATIS HOSTIIS SPREVERE OPPROBRIIS ET ILLUSIONIBUS.

Dat is:

Alwaer dien booswicht Jonathas, *ende ſyne booze Mede-gezellen* Jeſum, *in de heylzaeme geconſacreerde Hoſtien, door ſchanden en beſpottingen verſmaed hebben.*

IV. HOOFD-STUK.

Jonathas word door de Straet-schenders in synen Hof vermoort, en *Abraham* synen Zoone ontkomt de dood door het vluchten.

VYFDE ZINNE-BEELD.

Qui Deum blasphemat, Seipsum condemnat. Wie Godt den Heer bespot, Sterft door een droevig lot.

Verklaeringe van 't Zinne-Beeld.

'T *Asiliscus* Dier boosaerdig
Men in wilderniſſen vind,
't Is een Dier ook zeer wreedaerdig,
Alle Dieren het verſlind:
't Is een Koning der Serpenten,
Hy vreeſt voor geen grooter macht
Hy zelfs d'hoogſte Elementen
Wilt vergiſten met zyn kracht.

Schoon hy heeft zoo sterke krachten;
't *Wezeltje*, zeer swak en kleyn,
Zal hem van syn macht ontmachten,
En verwinnen syn venyn.
't *Wezeltje* gaet hem bevechten,
Heel gewapent met Wyn-ruyt,
Dat hy weet om 't lyf te hechten,
En dus daegt syn Vyand uyt.
Basiliscus moet dan wyken
Voor den geur van dit sterk kruyd,
Al de krachten hem beswyken,
En hy braekt syn ziel heel uyt.
't *Wezeltje* heeft hem verslagen,
En gestraft al syn boos quaed:
Ziet hier, hoe Godt komt te plagen,
En Gods-lasteraers verslaet.
Jonathas een boozen Jode,
Tegen *Christus* vol van haet,
Ander Joden had ontboden,
Om hem aen te doen veel smaet.
De Ciborie heeft ontsloten,
En de Hostien daer van,
Op een tafel uytgegoten,
Tot spotting van alle Man:
Sy, als *Basiliscus*, dêden,
Braekende hun vuyl venyn,
Wilden Godt met voeten treden.
En bespogen syn aenschyn.
Laet hun goddeloos maer spreken,
En in boosheyd voorder gaen;
't *Wezeltje* daer naer zal wrêken
Al het quaed van hun gedaen.
't Is geschied naer luttel dagen,
Zynde in den Hof gegaen,
Hy van Moorders wierd verslagen,
En de dood hem aengedaen.
Ziet! hoe Godt het laster spreken,
Kan verdraegen voor wat tyd,
Maer daer naer komt bitter plagen,
Dêze groote god'loosheyd.

TOE-PASSINGE.

DEn *Basiliscus* is een alder-wreedste Dier, aengezien het door syn venyn en vergiftigt gezigt alles dood en vernielt; gelyk in 't voorgaende Hoofd-stuk is aengewezen. Niet tegen-staende den *Basiliscus* Vyand is van alle Dieren, zoo heeft hy nogtans ook eenen grooten Vyand, te weten het *Wezelken*, het welk hem bevecht, overwint en dood. De *Wezelkens* zyn wat grooter als de *Eek-hoorenkens*, lang van lyf, kort van beenen, lang hair, tusschen geel en wit, en hebben zeer scherpe tanden. Van de *Wezelkens* schryft *Isidorus*, (*Lib.* 12. *Cap.* 4.) dat hy den *Basiliscus* met Wyn-ruyt bevecht, en victorie over hem behaelende, dood hy hem. *Plinius* (*Lib.* 8. *C.* 12.) schryft ook van de *Wezelkens*, dat sy zeer vernuftig zyn, hunne Jongskens van d'een plaets naer d'ander verdragen; om dat sy niet en zouden gevonden oft gedood worden: als ook: *Hæc armata ruta contra Basiliscum pugnat & ipsum necat.* (*Supra*) " He *Wezeltje* gewapent met Wyn-ruyt, „ vecht tegen den *Basiliscus* en vernielt hem." Voorders zeggen de voornoemde Natuer-beschryvers daer van, dat het de Serpenten haet, en dat het syne Jongskens, zoo hy de zelve by geval gequetst, ja zelfs dood vind (gelyk'er gezeyd word) met het sap van seker Kruyd

geneeſt en levendig maekt, gelyk *Iſidorus* zegt *(Lib.* 12.)

Ook is den *Bonſing* van 't geſlacht der *Wezels*, *Kilianus* maekt daer geen onderſcheyd tuſſchen. Daer-en-boven zegt *Plinius (Lib.* 29. *C.* 4.) dat de *Muſtelæ (*de *Wezels)* zyn van tweederleyen Aerd, men vind'er wilde, die kleynder zyn dan d'andere, en worden van de Grieken *Ihtis* genaemt. Daer zyn ook zommige *Wezels*, die des winters van couleur veranderen, en worden heel wit met eenige bruyne lange hairen: haer Vel is dan zeer ſchoon, dat ſy ook net en zuyver bewaeren van alle ſlyk en vuyligheyd; aldus verandert zynde, worden ſy *Armelynen* genaemt. De Jagers, die deze *Wezels*, nu *Armelynen* geworden, om hun ſchoon en koſtelyk Vel willen vangen, maeken in de ronde, daer de *Armelynen* zyn, eenen cirkel van vuyl ſlyk; als wanneer dêze zuyvere Dieren hun liever laeten vangen, als wel dat ſy hunnen zuyveren witten Pels met eenig ſlyk zouden laeten beſmetten oft vuyl maeken. Daerom ſtelt den geleerden *Picinelli (Mundi Symb. Lib.* 5. *C.* 36. *Verb. Muſtela Alpina n.* 566.) voor de *Armelynen* dit onder-ſchrift:

POTIUS MORI, QUAM FŒDARI.

't Welk ik aldus vertaele:

Om myn ſchoon Vel te houden net,
Liever ſterven als zyn beſmet.

Den zelven *Picinelli* zegt aldaer (*n.* 569) dat door den *Armelyn* Godt kan verſtaen worden, aen wie alle vuyligheyd der ſonde mishaegt, beſonderlyk de ſonde van Gods-laſteringe, die hy ſwaerlyk ſtraft.

Door den *Baſiliſcus*, die ſyn beſmettelyk vergift tegen Godt in den Hemel uytbraekt, word den Gods-laſteraer verſtaen, gelyk hier in 't voorgaende Hooft-ſtuk aengewezen is: en door het *Wezeltje*, het welk met Wynruyt gewapent zynde den *Baſiliſcus* bevecht, overwint en vernielt, mag men Godt verſtaen, die de Gods-laſteraers ſtraft met de dood en verdoemt. Wy en zouden ſchier geen eynde vinden, waer 't dat wy alle de Gods-laſteraers uyt de H. Schriftuere wilden ophaelen, die hier om van Godt wreedelyk geſtraft zyn.

Den eerſten onder alle de Menſchen, die Godt gelaſtert heeft, is geweeſt den goddeloozen *Cain*, zeggende: *Major eſt iniquitas mea, quam ut veniam merear. (Geneſ. C. 4. ỳ. 13.)* " Grooter is myne boosheyd, dan dat ik ge„ naede bekome. " Om dêze grouwelyke Gods-laſteringe is dêzen *Cain* van Godt met de dood geſtraft, wordende van *Lamech* als een wilde beeſte door-ſchoten. Den Koning *Sennacherib*, om ſyne Gods-laſteringe tegen den Heere uyt-geſproken, is met ſyn heel leger ellendig vergaen. *Factum eſt igitur in nocte illa, venit Angelus Domini, & percuſſit in caſtris Aſſyriorum centum octoginta quinque millia.*

(4. *Reg.* C. 19. ℣. 35.) " Het is geſchied op „ dien nacht, dat den Engel des Heeren is „ gekomen, en hy heeft verſlaegen in 't heyr- „ leger van de *Aſſyrien* honderd en vyf en „ tachentig duyzent mannen." De H. Schrifture voegt'er by: " Als hy des morgens vroeg „ op-geſtaen was, zoo heeft hy gezien alle „ de Lichaemen der dooden. En *Sennacherib* „ den Koning van *Aſſyrien* vertreckende is „ weg-gegaen, en wedergekeert en gebleven „ in *Ninive*. En als hy in den Tempel *Neſ-* „ *roch* ſynen Godt aenbad, ſoo hebben *Adra-* „ *melech en Saraſar* ſyne Zônen hem met den „ ſweerde geſlagen." Ziet dêzen Godt-laſte-renden Koning is van ſyn eygen Zoonen vermoord geworden, naer dat door den Engel des Heeren ſyn geheel leger van 185000. mannen was verſlaegen.

Wederom *Holofernes*, om dat hy den Koning *Nabuchodonoſor* over-al voor den waeren Godt wilde doen herkennen, en den Godt van *Iſrael* gelaſtert hadde, is van de kloekmoedige *Judith* onthooft geworden, en ſyn machtig Leger ten deele verſlagen en de overige op de vlucht gedreven: *Et percuſſit bis in in cervicem ejus, & abſcidit caput ejus.* (*Judith* C. 13. ℣. 10.) " Sy gaf twee ſlaegen op den „ nek, en hieuw hem het hooft af." *Anthiochus*, om dat hy tegen Godt zoo grouwelyke laſter-taele had uytgeſproken, is ook zoo wreêdelyk geſtraft geworden, dat de H. Schrifture daer van zegt: *Ita ut de Corpore impii Vermes*

Vermes ſcaturirent, ac viventis in doloribus carnes ejus effluerent, odore etiam illius & fœtore exercitus gravaretur. (2. Machab: C. 9. ℣. 9.) " Alzoo dat uyt het Lichaem van den god-
„ deloozen de Wormen krielden, en dat ſyn
„ levende vleeſch in de pynen uyt-vloeyde,
„ en dat ook van ſynen reuk en ſtank het
„ heel leger beſwaert wierde."

Aldus heeft ook *Judas Machabeus* geboden, dat men de Godt-laſterende tonge van den goddeloozen *Nicanor*, uyt den mond zoude rucken, in ſtucken kappen, en aen de Vogelen tot roof geven: *Linguam Nicanoris præciſam juſſit particulatim avibus dari, manum autem dementis contra Templum ſuſpendi. (2. Machab. C. 15. ℣. 33.)* " Ook heeft hy geboden,
„ dat men de tonge van den ongoddelyken
„ *Nicanor* af-geſneden zynde, by ſtucken
„ zoude aen de Vogelen geven; ende de hand
„ van den dwaezen tegen den Tempel op-
„ hangen." Den Godt-laſterenden Koning *Herodes* is van de Wormen op-geëten: *Conſeſtim autem percuſſit eum Angelus Domini, eo quod non dediſſet honorem Deo: & conſumptus à Vermibus expiravit. (Actor. C. 12. ℣. 23.)* " Maer terſtond heeft hem den Engel Gods
„ geſlagen, om dat hy aen Godt de eere
„ niet en hadde gegeven: verſlonden zynde
„ van de Wormen, is hy geſtorven."

Om van de ſwaere ſtraffen der Gods-laſteraers een eynde te maecken, ziet den quaden Moordenaer aen 't Cruys hangende: *Unus*

autem de his qui pendebant latronibus, blasphemabat eum. (Luc. C. 23. ℣. 39.) " Eenen van „ die Moordenaeren, die daer hingen, blas„ phemeerde hem. " Ziet dezen Gods-lasteraer is van het houte Cruys naer het Cruys der helsche tormenten gegaen, en ligt nu voor eeuwig in den helschen brand! Leert hier uyt, hoe het *Wezeltje*, dat is, Gods getergde gramschap, den *Basiliscus*, dat is, den Gods-lasteraer, op synen tyd weet te vinden en met een wreede dood te straffen. Waer toe dit volgende Jaer-schrift dient:

'T KLEYN WEZELTJE MOORT DEN BASILISCUS.

Dit zal nog voorder blyken in den Godtlasterenden en gestraften Jode *Jonathas*, waer van hier vervolgt de

HISTORIE.

ZEer wel heeft den H. *Thomas* van het Alderh *Sacrament des Autaers* geschreven: *Mors est malis, vita bonis (in seq. Lauda Sion)* " Dat het is de dood voor de quade, ende „ 't leven voor de goede." Het was het leven voor de goede Apostelen, en de dood voor den Verrader *Judas*: 't was het leven voor de Godtvruchtige Zielen, en de dood voor den Gods-lasteraer *Jonathas*! Aldus was die witte Kolomme des Vuers en der Wolcke aen de Kin-

deren van *Israël* tot eenen Beschermer en Wegwyser, naer het Land van Beloften, en aen die van *Egypten* tot droevigen ondergang en eeuwige dood: *Respiciens Dominus super castra Ægyptiorum per Columnam Ignis & Nubis, interfecit exercitum illorum. (Exod. C. 14. ℣. 24.)* " Den Heere ziende door de Kolomme des „ Vuers en der Wolcke, op het leger der Egyp- „ tenaeren, verstoeg hunne Heyr-kracht." Aldus was ook de Arcke des Verbonds aen het huys van *Obededom* tot geluk en goddelyken Zegen: en aen de Philistynen tot een groote plage en ongeluk. *Fiebat enim pavor mortis in singulis urbibus, & gravissima valde manus Dei. (1. Reg. C. 5. ℣. 11.)* " Over alle de Steden quam „ eenen grooten schrik des doods, en een al- „ der-swaerste hand Gods." Aldus wederom het Brood onder d'asschen gebacken van *Gedeon*, het welcke wentelde en rolde tot in 't vyandlyk leger van *Madian*, was een voorteeken van Victorie voor de *Israëlieten*, en van ondergang voor de *Madianiten: Cumque perveniisset ad Tabernaculum, percussit illud, atque subvertit, & Terræ funditus coæquavit. (Judic. C. 7. ℣. 13.)* " En als 't gekomen was aen „ het Tabernakel, zoo sloeg het dat, en wierp „ het ter neder, en maekte het met den grond „ effen gelyk de Aerde."

Aenmerkt hier dat dêze dry: de Kolomme des Vuers en der Wolcke, de Arcke des Verbonds, en *Godeons* brood, volgens 't gevoelen der HH. Vaders, afbeeldingen waeren van 't

Alderh. *Sacrament des Autaers*, het welk voor de goede en godtvruchtige is het Brood des levens, den onderpand der toekomende glorie, en verzekeringe van de eeuwige Saligheyd: maer voor de quaede en goddelooze is het de Dood, het Oordeel en de eeuwige Verdoemeniſſe. Aldus is 't zelve, onteert en gelaſtert zynde door den Jode *Jonathas*, voor hem geweeſt de Dood, het Oordeel en Verdoemeniſſe.

Gelyk Godt Rechtveerdig is, zoo is hy ook bermhertig en langmoedig in de oneere en verſmaetheyd te verdraegen, die hem aengedaen word in 't Alderh. *Sacrament*. *Jonathas* met ſyn Huys-genoten en andere Joden, hadden op verſcheyde dagen dêze H. Hoſtien menigmael beſchimpt en gelaſtert, tot dat ten leſten den tyd gekomen was, dat de goddelyke wraeke, dêze goddeloosheyd niet langer meer willende verdragen, door een zienelyk teeken heeft willen wreken, het gene op zoo eene boosaerdige en beſpottelyke maniere tegen ſynen goddelyken Perſoon bedreven was.

Ontrent viertien dagen daer naer, is het gebeurt, dat *Jonathas*, nergens geen achterdencken voor hebbende en wel gemoed zynde, met ſynen Zône *Abraham* in ſyn Luſthof is gegaen, om aldaer te wandelen en zig wat te vermaeken. Dêzen Luſt-hof was toen ter tyd een deel van het Perk van *Engiën*, nu toebehoorende aen den Hertog van *Arſchot* en *Aremberg*, waer toe veel Volk word ge-

trocken, om de wondere ſchoonigheden, en vermaekelyke wandelingen, prachtige gebouwen, fonteynen, en onuytſprekelyke rariteyten van dit voorzeyde uytmuntende Perk te zien. Hier hadde *Jonathas* ſynen Luſt-hof en ook ſyne wooninge in een deel van 't zelve Hertoglyk Caſteel: in dien Luſt-hof wandelende met ſynen Zône, wierd hy onverziens over-vallen van eenige Straet-ſchenders: (*Guilielmus de Buri, Brux. Jub. SS. Sacram. fol.* 20. zegt: *Forſan Dæmonibus*, dat het miſſchien helſche Duyvels zyn geweeſt, die hem quamen ſtraffen) die hem met bloote moord-inſtrumenten zeffens op 't lyf ſpringende, zeer wreedelyk hebben vermoord, en vol wonden in ſyn bloed laeten liggen.

Synen Zône *Abraham* hier door verſchrikt, en vreezende voor ſyn eygen leven, heeft ſnellyk de vlucht genomen, en 't huys aen ſyne Moeder dêze droevige tydinge gedragen, de welcke, zoo men dencken kan, hier door tot in de ziele getroffen wierd. De bedrukte Weduwe niet konnende achterhaelen, wie de Moordenaers waeren, en hoorende ter zelver tyd en ook lang daer naer, de helſche Geeſten yſſelyk ſpooken en een grouwzaem gerucht maecken in zekeren thoren van haer woon-plaetze, en die men zegt nog hedendags aldaer te ſtaen, en den *Duyvels Thoren* genaemt te worden; wierd noch meerder bevreeſt en in haer Conſcientie geraekt: want ſy oordeelde vaſtelyk, dat de

moord van haeren Man een ſtraffe Gods was, om dat hy die Heylig-ſchendery aen de H. Hoſtien bedreven hadde. Sy dan vreezende een diergelyke ſtraffe op haeren hals te trecken, indien ſy langer de Ciborie met de H. Hoſtien quam te behouden, heeft beſloten haere wooninge en de Stad van *Engiën* te verlaeten, en met haeren Zône naer *Bruſſèl* te trecken, om haer aldaer van de H. Hoſtien te onthaeken, en geruſter te leven.

Ziet men hier niet klaer dat dêzen *Jonathas*, die als eenen *Baſiliſcus* ſyn vergift tegen den Hemel uytgebraekt hadde, door het zuyver *Wezeltje*, dat is door Gods wraeke, wreedelyk met dood is geſtraft geworden? Waerom dit volgende Rymke hier word by gevoegt:

DEn *Baſiliſcus* ſyn vuyl gal
Ten Hemel wat uyt braeken zal;
Maer 't *Wezeltje* hem daer voor gaf
Den dood-ſteek tot verdiende ſtraf.
Aldus heeft dêzen Laſteraer
Ontheyligt Godt met boosheyd ſwaer:
Maer Gods wraek hem op 't leſte vind,
Naer 't Lichaem en naer Ziel verſlind:
En nu ligt dêzen *Jonathas*,
Diep in de Hel met *Satanas*,
Alwaer hy Godt ook blaſphemeert,
En eeuwig word getormenteert;
Syn tong word in het hels vertrek
Gepynigt met den ryken Vrek:
Die hier Godt heeft vermaledeyd,
Vervloekt is nu in d'eeuwigheyd!

CHRISTELYKE BEMERCKINGE.

HEt schynt zeer wonderbaer te zyn, het gene eertyds den goddelyken Predikant met dêze woorden heeft gezeyd: *Qui in altum mittit lapidem, super caput ejus cadet. (Eccli. C. 27. ỳ. 28.)* "Den steen, die iemand om hoog „ werpt, zal op des zelfs hoofd vallen." Willen wy dit in den letterlyken zin verstaen, dan weten wy wat het beteekent: maer wie zal zoo dwaes en uytzinnig zyn, die eenen steen zal om hoog werpen, waer van hy te vooren zeker weet, dat hy zal gequetst oft dood geslagen worden? Voorwaer niemand. Wat wilt den H. Geest dan door dêze woorden te kennen geven? Den H. *Joannes Chrysostomus* antwoord hier op zeer schoon: *(Hom. 3. de incomprehensibili Dei natura.) Gelyk iemand die eenen steen om hoog werpt, den Hemel daer mede niet en kan raeken oft hinderen; maer de wonde daer van zelfs op syn eygen hooft krygt, aengezien den steen wederkeert naer die hem geworpen heeft: aldus die dêze salige wezentheyd van Godt lastert, de zelve noyt hinderen en kan, aengezien Godt hooger en verhevender is, als dat hem iemand eenig hinder zoude konnen aen doen: aldus maekt hy zyn rapier bereyd en scherp, om syn eygen Ziele te door-steken, die tegen den Heere, die het opperste goed is, zig ondankbaer toont door de Blasphemie.* Het is de waerheyd, die Godt lastert, doet niemant meer leet als syn zelven, aenzien hy daer door syn zelven plich-

tig maekt van de eeuwige vermaledydinge: 't is waer hy hindert ook ſynen naeſten, door de verergerniſſe, die hy hem geeft; als ook ſyn Vaderland, het welk Godt menigmael om de Gods-laſteringen ſwaerlyk ſtraft. Waer om Godt ook in de oude Wet geboden heeft, dat de Gods-laſteraers met ſteenen zouden dood geworpen worden.

Wat is'er hedendags gemeynder onder de quaede Chriſtenen als Godt te laſteren? Men hoort dit in huyſen en winckels, op merkten en ſtraeten, in brandewyn-huyſen en herbergen, tuſſchen ſchencken en drincken, tuſſchen tuyſſchen en ſpelen: ja men laſtert tegenwoordig Godt in alle taelen: *Je renie Dieu! malgré Dieu! au dépit de Dieu! by Godt! mort Dieu! mille Dieu! Godt doeme &c.* (Myn hand beeft terwylen ik dêze goddelooze blaſphemien ſchryve) Door dêze en duſdanige vervloekte blaſphemien willen de Gods-laſteraers als zeggen, dat Godt zoude ſterven, dat ſy Godt verloochenen, dat Godt hun zoude verdoemen, dat Godt de macht niet en heeft, om wraek te nemen. Het is eene ſonde eygen aen de Duyvels en aen de verdoemde in de Helle, de welcke Godt vermaledyden en laſteren, en waer van den H. *Joannes* ſchryft: *Æſtuaverunt æſtu magno, & blaſphemaverunt nomen Dei, habentis poteſtatem ſuper plagas.* (*Apoc. C.* 16. *v.* 9.) "Sy hebben gebrand met groote hitte, en „ ſy hebben geblaſphemeert den naem Gods, „ die macht heeft over dêze plage." Want

al-hoe-wel de Duyvels en verdoemde in de Helle volgens hunne misdaeden gestraft worden, zoo blasphemeren sy nogtans Godt gedueriglyk, die hun met dêze plage straft.

Komt hier, ô Gods-lasteraers, gy die uwen Godt vermaledyd in taelen, die gy zomtyds zelfs niet en verstaet; gy zegt: *Je renie Dieu.* 't Is te zeggen: *Ik verloochen Godt.* Wel als gy Godt verloochent, dan en zyt gy geenen Christen Mensch meer; maer eenen Ketter: gy verliest uw recht tot den Hemel, en maekt U de helsche straffe schuldig. Gy zegt: *Mort Dieu, dat Godt sterve.* Is het U ô boosewicht, niet genoeg, dat dien goeden Godt eens voor uwe Saligheyd gestorven is? Wilt gy hem meerder doen lyden en dikwilder sterven? En zoo dit konde geschieden, dan moest gy en de heele wereld vergaen. Gy wenscht, *dat Godt sterve!* waer 't dat Godt met U zoo handelde, gy waert al dood en in de Helle begraven. Gy roept: *Godt doem my!* 't is niet noodig dat gy Godt hier toe wilt dwingen, hy zal U op synen tyd verdoemen: en 't is grootelyks te verwonderen, terwylen gy dusdaenige Gods-lasteringe uytsprekt, dat de Aerde niet open en scheure en U verslinde. Hier ziet men dat die dêze oft andere Gods-lasteringe uytsprekt, den steen om hoog werpt, die op syn eygen hooft zal vallen en zyn Ziel verpletteren.

Eenen valschen Eed doen, is een grouwelyke sonde, waer voor alle waere Christe-

nen ſchroomen ; nogtans zegt den H. *Auguſtinus* de Gods-laſteringe is nog een ſchroomelyker miſdaed , en hy geeft daer de reden van , zeggende : *Pejus eſt blaſphemare , quam pejerare : quia pejerando falſæ rei teſtis adhibetur Deus : blaſphemando autem de ipſo falſa dicuntur Deo. (Lib. contr. Mund. C. 19.)* " Erger „ is 't Godt te laſteren , als eenen valſchen „ Eed te doen : want valſchelyk ſweerende „ ſtelt men Godt getuyge van een valſche „ ſaeke : maer Godt-laſterende zegt men van „ Godt zelfs het gene valſch is. " In dêze ſonde word geene kleynigheyd van materie gegeven als die vrywillig is : noch men kan zig niet ontſchuldigen met te zeggen , dat men daer van eene quaede gewoonte heeft : want dêze quaede gewoonte is zelfs ſondig , en men is voor Godt verplicht , alle geweld te doen en middelen in teſpannen , om die quaede gewoonte te breken en af te leeren , anders is men onweerdig de H. Abſolutie te ontfangen.

Godt laſteren is niet alleenelyk een aldergrouwelykſte boosheyd : maer ook een alderdwaesſte uytzinnigheyd. Dat dit de waerheyd is , zal ieder een bekennen. Zal men niet dwaes en uytzinnig noemen de Soldaeten van den Keyzer *Cajus* , van de welcke *Seneca* verhaelt *[Lib. 1. de ira.]* dat ſy zomtyds uyt toornigheyd tegen hunne Goden Pylen naer den Hemel geſchoten hebben , van de welke neder-vallende ſy grootelyks gewond wierden ? Moeten die wederom niet dwaes ge-

noemt worden, die met hun uytgeſchoten Pylen de Zonne wilden quetzen, en dêze weder-keerende op hunne hoofden vielen? De Gods-laſteraers moet men nogtans dwaezer noemen van de welcke *David* zegt: *Exacuerunt ut gladium linguas ſuas, intenderunt arcum. (Pſalm. 63. ℣. 4.)* "Sy hebben hunne tongen als een ſwaerd geſcherpt, ſy hebben den „ Boog opgeſpannen;" om Godt te willen hinderen, hunne tongen gebruykende voor den Pyl, en hunnen mond voor den Boog, om Godt met hunne vermaledydingen als te willen door-ſchieten. Maer wat hebben ſy hier mede gewonnen? *David* antwoord: *Sagittæ parvulorum factæ ſunt plagæ eorum. (Ibid. ℣. 8.)*" De Pylen der kleyne Kinderen zyn „ hunne wonden geworden." Andere lezen: *Sagittæ ſtultorum.* "De Pylen der Sotten." Sy hebben hun zelven maer leed gedaen, en hunne Zielen doodelyk gewond; maer Godt konden ſy niet raeken.

Om in 't kort veel te zeggen, voege ik hier by: dat eenen Godt-laſteraer niet en ſpreekt de tael van Godt, van d'Engelen, oft van de Heyligen in den Hemel; maer de tael der Duyvels, Verdoemde en Vermaledyde in de Helle. Die in den Hemel zyn, loven en gebenedyden Godt, zingende het altyd-duerende *Sanctus.* " Heylig, Heylig, Heylig." Maer die in de Helle zyn, ſchreeuwen en huylen eeuwig." Vervloekt, Vermaledyd en Ver„ doemt." En om hier in dit leven te onder-

kennen wie de Kinderen van Godt zyn, en die van den Duyvel, moet men maer aenmercken, oft sy Godt gebenedyden, oft vermaledyden.

Hier toe dient dêze gelykeniſſe: waert ſaeken dat eenen Wolf, teenemael bekleed was met een Schaepe-vel, en aldus uytwendig aen de Schaepen gelyk-vormig: zonder eenige vyandſchap, in de zelve weyde ging ſyn voedzel nemen, in den zelven Stal ſlaepen, en zig in alles droeg al oft hy een Schaep met d'andere was: waer uyt zoude nu iemand konnen onderſcheyden, dat hy geen onnoozel Schaep; maer eenen wreeden Wolf was? Hier op antwoord *Author operis imperfecti Hom.* 19. zeggende: *Ex voce:* "Uyt de ſtem- „ me." *Ovis inclinata deorſum balat, lupus in aëra convertit caput ſuum contra Cœlum, & ſic ululat.* "Een Schaep bleet met het hoofd „ neder-geboogt; een Wolf ſtêkt ſyn hoofd „ om hoog in de locht tegen den Hemel, „ en alzoo huylt hy." Ziet het onderſcheyd tuſſchen eenen deugdzaemen en goddeloozen Menſch: eenen Gods-laſteraer; zoo hem iet mishaegt, oft misdaen word, ſtêkt ſyn hoofd om hoog tegen Godt in den Hemel, hy huylt en braekt uyt duyzende vloeken en vermaledydingen; maer eenen deugdzaemen gebenedeyd en looft met *Job* ſynen Heer en Godt.

De Gods-laſteringe dan is een afgryſſelyke ſonde en vervloekelyk miſdaed, byzonder voor eenen Chriſten Menſch. Eylaes! dat onſen Heer *Jeſus Chriſtus* van die vermaledeyd,

en ſynen H. Naem gelaſtert word, die hem boven alle andere, uyt reden dat ſy Chriſtenen zyn, hem moeſten loven en gebenedyden! ô ſchande voor 't Chriſtendom! Met recht zeg ik dan tot de Gods-laſteraers, het gene *Chriſtus* eertyds tot de blaſphemerende en Godt laſterende Schriben en Phariſeën gezeyd heeft: *Vos ex Patre Diabolo eſtis, & deſideria Patris veſtri vultis facere. (Joan. C. 8. ℣. 42.)* " Gy zyt van den Vader den Duyvel, en „ de luſten uws Vaders wilt gy doen." Want den zelven H. *Joannes* heeft de Duyvels grouwelyk Godt hooren laſteren: *Blaſphemaverunt Deum Cæli. (Apoc. C. 16. ℣. 11.)* " Sy heb- „ ben den Godt des Hemels geblaſphemeert." Waer uyt den H. *Chryſoſtomus* zeer wel beſluyt: *Diaboli linguam habet, qui ut Diabolus loquitur. (Hom. 79. ſup. Matth.)* " Hy heeft „ de tonge van den Duyvel, die gelyk als „ den Duyvel ſpreekt."

Den H. *Bernardinus van Senen* ſpreekt de Gods-laſteraers met dêze vinnige woorden aen: *O Homines infernales! ô Conſocii inferorum! cuilibet Veſtrum dici poteſt, quod dictum eſt* Petro *: verè tu ex illis es, nam & loquela tua te manifeſtum facit: omnes enim blaſphemorum linguæ, dæmonum fiſtulæ vel ora ſunt. (de Paſs. Dom.)* " O helſche Menſchen! ô „ Mede-gezellen der verdoemde! tot een ieder „ van U-lieden mag gezeyd worden, dat „ tot *Petrus* gezeyd is: waerlyk gy zyt ee- „ nen van die; want U eyge ſpraek maekt

„ U kennelyk, aengezien alle de tongen van „ de Gods-lasteraers, buyzen oft monden „ van de Duyvels zyn."

Mag ik nu niet uytroepen met den Propheet *Isaïas : Audite Cœli* &c. " Hoort gy Heme„ len, en aenveert het met de ooren gy Aer„ de : want den Heer heeft gesproken." *Filios enutrivi & exaltavi : ipsi autem spreverunt me. (C. 1. ℣. 2.)* " Ik heb Kinderen opgevoed „ en verheven : maer sy hebben my ver„ smaed." Mag *Christus* tegen de Godt-lasteraers ook niet zeggen : Ik heb U-lieden als Kinderen opgevoed met myn dierbaer Bloed, Ik heb U verheven tot de glorie, en gy hebt my versmaed, gelastert en vermaledeyd. O ondankbaere goddeloosheyd! Hoort *David* spreken en zig hier over beklagen: *Quoniam si inimicus meus maledixisset mihi, sustinuissem utique. (Psalm. 54. ℣. 13.)* " Want „ indien mynen Vyand my gelastert hadde, „ ik zoud het zekerlyk verdragen hebben:" Indien de Ketters en Heydenen, *Jonathas* en syn andere Joden, die de Heyligheyd van Godt niet en kenden, my vervloekt en vermaledeyd hadden, dit zoude verdragelyk en vergevelyk geweest hebben: *Tu vero homo unanimus, Dux meus & Notus meus! (Ibid ℣. 14.)* " Maer gy zyt het, ô Mensch! myn Een-ge„ zinde, mynen leyds-man, en mynen be„ kende!" Die U door het Doopzel voor my heb aengenomen tot eenen Zône, die U in myn H. Kerk heb aengestelt tot een mede-

litmaet, die U wil Salig maeken: en gy my vervloeken en lasteren! dit is onverdragelyk en onvergevelyk. En wat wensicht *David* aen dusdaenige? *Veniat mors super illos, & descendant in Infernum viventes. (Supra v. 16.)*" Dat „ de dood over hun kome, en dat sy leven- „ dig ter Helle daelen:" gelyk *Dathan*, *Core* en *Abiron* is weder-vaeren.

De afbeeldinge der moord van *Jonathas*, is de vierde Schildery in de Kercke van de H. *Gudula*, bekostigt en vereert door den Eerweerdigsten Heere *Laurentius Reyngodt*, Prelaet der Abdye van S. *Salvator* in *Eename* gelegen in *Vlaenderen* &c.: onder de zelve staet als volgt:

Ingressi sunt domum latenter, & interfecerunt eum. 2. Reg. 4.

Ignota *Jonathas* dextrâ ruit: ictus in horto
Cœditur, & stigiis traditur esca rogis,
Effugit ad tempus proles malesauda, sed iram
Elusi haud fugiet tempus in omne Dei.

Het welke bedied:

Sy hebben heymelyk in syn huys gegaen, en hem vermoord. 2. Reg. 4.

De straf van zyn misdaed moet *Jonathas* bekoopen
Door eene Moorders hand, den Zoon heeft die ontloopen:
Maer weet dat zonder straf den schimp Godt aengedaen,
Die vraek in d'hem'len roept, voor by niet en zal gaen.

Eyndige dit vierde Hoofd-ſtuk met de naervolgende Jaer-ſchriften:

PERJURUS A MALIGNIS OCCIDITUR.

Dat is:

Den laſteraer word van boosaerdige vermoort.

QUI PAULO POST, REFLICIENS SE IN HORTO SUO, A QUIBUSDAM LATRONIBUS PUGIONIBUS TRANSFIXUS FUIT.

Dat is:

Den welcken korts daer naer, zig in ſynen Hof vermaekende, van eenige Straet-ſchenders met Poingiaerds is door-ſtèken.

ITA DIVINA ULTIO LŒSA, PLECTIT REUM.

Dat is:

Aldus ſtraft de gehinderde goddelyke wraek den plichtigen.

V. HOOFD-

V. HOOFD-STUK.

De Weduwe van *Jonathas* en haeren Zône brengen de Ciborie met de H. Hoſtien naer *Bruſſel.*

SESDE ZINNE-BEELD.

Cor impii quaſi Mare fervens, Den Knaeg-worm van het quaed,
Quod quieſcere non poteſt. Syn' Meeſter noyt verlaet.
Iſaiæ C. 57. ℣. 20.

Verklaeringe van 't Zinne-Beeld.

SChippers, die de Zee doorvaeren,
En voort zeylen door de baeren,
Zien dat in den Oceaen
Noyt geen ruſt en is te vinden;
Want daer woelen felle winden,
Die ſchier nimmer ſtil en ſtaen.
Hier van komen voort de baeren,
Die geen groote Schepen ſpaeren;

Maer geweldig randen aen:
't Schip word dan om hoog getogen,
Oft het door de locht gevlogen,
Boven wolcken wilde gaen:
Dan 't Schip weer gaet neder zincken,
Oft het zig wou gaen verdrinc en,
In den alderdiepſten grond:
Dan van onder weer naer boven,
Dan eens rechts, dan ſlinks geſchoven,
Oft het moeſt vergaen terſtond.
Laet den Stierman 't Roer beſtieren,
Laet de Fok en Zeylen ſwieren;
Dat 't Schips-volk doet al wat kan:
En ſchoon dat ſy 't anders willen,
Niemand kan de baeren ſtillen,
Al waer hy den kloekſten Man.
Men kan *Eölus* niet binden,
Daer is nergens ruſt te vinden,
't Word geſlingert t'alle kant:
Men kan geenzints ruſt gevoelen;
Want de Zee is aen het woelen,
Men wenſcht naer het vaſte Land;
Maer vergeefs is dit betrachten,
Men en kan geen ruſt verwachten,
Want het Water ſpeelt de beeſt:
Fok en Zeyl zyn al in ſtucken,
En den Maſt begint te bucken,
Door het yſſelyk tempeeſt.
Dan gaet men het Schip ontlaſten,
En het ſwaerſte pak aen taſten,
Om te werpen over Boord:
Maer wat kan dit alles baeten?
't Omweer wilt hun niet verlaeten,
Men maer droef gehuyl meer hoort.
Komt het Schip een Zand-plaet treffen;
Zoo het zig nog kan veheffen,
Dan ſchynt het bevreyd te zyn:
Maer komt het een Steen klip raeken,
Sy nog meer gejammer maeken;
Want ſy zien het doods aenſchyn.

Dit is 't Slot der ongelucken,
Heel het Schip berſt in veel ſtucken,
Men hoort niet als wee! wee! wee.
Alles moet ten gronde zincken,
En in 't diepe Meir-verdrincken:
Ah wat rampen heeft de Zee!

ALdus gaet het met de booze;
Want het hert der goddelooze,
Is als eene Zee geſtelt.
Noyt geen ruſten,, oft welluſten,,
Noyt geen ſmaeken,, oft vermaeken,,
Altyd word dat hert gequelt.
Eet men, drinkt men,, danſt men, ſpringt men,,
Gaet men, ſtaet men,, ſpeelt men, zingt men,,
Altyd is de droefheyd daer.
Ryd men, vryd men,, kuſcht men, lekt men,,
Malt men, balt men,, ſpookt men, gekt men,,
Altyd volgt den Kryter naer.
Om niet voords hier van te ſprêken
Dit heeft klaer genoeg gebleken
In de Vrouw van *Jonathas*,
Sy zeer rykelyk gezeten,
Lecker wynen en goed ëten,
d'Alderdroefſte nogtans was.
Haer Mans dood, nog verſch door-ſtêken,
Deed haer bitter traenen lêken;
Sy verzuchte dag en nacht:
Ook quam haer 't droef Spook te vooren,
Van de Duyvels in den thooren,
Dat haer groote vrees aen bragt.
Sy docht, dit zyn al ellenden,
Die my Godt komt over zenden,
Om de Hoſtien beſpot:
Wil ik uyt den druk geraeken,
Zoo moet ik my gaen ontmaeken
Van den Chriſtelyken Godt.
Sy met *Abraham*, te zaemen,
Hun vertrek naer *Bruſſel* namen,
Vreezende voor meerder ſtraf.
Sy tot *Bruſſel* aengekomen,

De Ciborie heeft genomen,
Die sy aen de Joden gaf.
Dees in vreugden opgetogen
Brogten in hun Synagoge
Dit zeer kostelyk present:
Om daer wederom 't onteeren,
't Heylig Lichaem van den Heere,
Rustende in 't *Sacrament.*
Laet hun maer vermaledyden,
Sy al Schip-braek zullen lyden,
En eens eeuwig zyn gepynt:
Godt zal hun op 't leste vinden
En met 't helsche Vuer verslinden,
Dit zal zyn hun droevig eynd.

TOE-PASSINGE.

DE Zee word in 't latyn *Mare* genoemt, en volgens *Isidorus* en *Aristoteles* (*Lib.* 8. *de Animalibus*) komt den naem van *Mare* (een Zee) voort van het woord *Amarè*, dat is *Bitterlyk*, oft *met Bitterheyd:* en sy geven hier van de reden, zeggende; dat alle de Waters der Zee uyt hun natuer bitter zyn, en alle de zoete Waters, die in de Zee komen, bitter worden. Den geleerden *Picinelli* (*Mund. Symbol. Lib.* 2. *C.* 23. *n.* 394. *verb. Mare*) zegt, dat de Zee door de geduerige bewegingen der locht, als ook door de toevallende winden, zonder ophouden beroert en ontstuymig word: ja zonder dêze oorsaeken zoude de Zee evenwel in eene geduerige beroeringe zyn, en dit, door de wisselinge van ebbe en vloed, de welcke dagelyks twee-mael haere Waters doet

op en af-vloeyen, zoo dat ſy in eene geduerige beweginge is van op en neder te gaen. Waerom hy aen de Zee dit Onder-ſchrift toeeygent:

NEC REQUIES ULLA.

Dat is ten naeſten by te zeggen:

Oft het my luſt, oft niet en luſt,
Ik ben geduerig ongeruſt.

Den zelven *Picinelli* verſtaet aldaer ook door de onruſt der Zee en haere woedende baeren, die als noyt en konnen geſtilt worden, het hert van eenen Sondaer, die door ſyn quaede en knagende Conſcientie noyt en kan ruſten; waerom den Propheet *Iſaïas* zeer wel van dêze zegt: *Cor impii quaſi Mare fervens, quod quieſcere non poteſt. (Iſaiæ C. 57. ℣. 20.)* " Het hert van eenen goddeloozen is als een „ onſtuymige Zee, die niet en kan ruſten." *Vatablus* leeſt: *Impii autem inſtar Euripi, qui neſcit quieſcere.*" De goddelooze zyn als den „ Zee-arm, *Euripus* genaemt, die van geen „ ruſten weet." *Euripus*, volgens *Plinius H.* 2. 27. *(Sen. H. Oe.* 3. 779. *en Strab.* 9. 278.) is eenen Zee-arm tuſſchen *Aulis* en 't Eyland *Eubæa*, alwaer zeven-mael 's dags ebbe en vloed is. *Ita R. Pitiſcus Lexicon Verb. Euripus.* En den H. *Auguſtinus* zegt: *Cubile noſtrum Cor noſtrum eſt, ubi tumultum patimur malæ Conſcientiæ; & ibi requieſcimus, quando bona Conſcientia eſt. (in Pſalm. 55.)* " Ons Slaep-

„ kamer is ons hert, alwaer wy oproer van
„ eene quaede Conſcientie lyden; en waer
„ wy ruſten, als de Conſcientie goed is."

Nu verſtaen ik eenigzints de reden, waerom den geleerden *Hugo à S. Victore* de woorden van den Propheet *Jeremias*: *Magna eſt velut Mare contritio tua. (Thren. C. 2. ỳ. 13.)* " Uwe vernielinge is groot gelyk de Zee; " van een quaede en knagende Conſcientie verſtaet: en waerom dit? Wat eene gelykeniſſe heeft een quaede Conſcientie met eene beroerde Zee? Hoort ſyne Toe-paſſinge: wy zien door heel de Wereld ontallyke bêken, rivieren en'andere loopende Waters, de welcke klaer, zoet en ſmaekelyk zyn: maer zoo haeſt dêze zuyvere Waters in de Zee vallen, en met de bracke Waters vermengelt werden, dan worden ſy troubel, bitter en ondrinckelyk. Op de zelve weyze, de genuchten van de Wereld, gelyk daer zyn: eenen treffelyken handel en wandel met ſyne Vrienden, vriendelyke zamen-ſpraeken, blyde maeltyden, muſiek en genuchelyk ſpel, ſchoone huyſen en hoven, aengenaeme wandelingen, en veel andere vermaekelyke tyd-verdryvingen, de welcke Godt en de natuerlyke zeegbaerheyd aen de menſchen, tot noodſaekelyke uytſpanningen en eerbaer verzet toe-laet: is 't dat dêze vallen in een quaede en knagende Conſcientie, ſy worden al bitter, verdrietig en onſmaekelyk. Waerom hy zegt: *Tamquam Mare contritio tua: quia in Con-*

ſcientia, prava qualiſcumque delectationis dulcedo ſemper admixto dolore inficitur (Hugo à S. Victore in Cath. Chr. in fine C. 2. Thren.)" Uwe ver-
„ nietinge is gelyk de Zee: want hoedaenig
„ dat ook zy de zoetigheyd van 't vermaek,
„ dêze word altyd in een quaede Conſcien-
„ tie door de gemengde droefheyd verbit-
„ tert, en bedorven."

Wy hebben hier van een klaere getuygeniſſe in den over-ſpelenden Koning *David:* daer komt uyt het Leger van *Iſraël* eenen Bode, van wie den Koning vraegde, hoe dat de Oorlogs-ſaeken ſtonden? Waer op den Bode antwoorde: alles gaet goed en voorſpoedig, wy hebben over-wonnen, den Vyand verſlagen en volle Victorie bekomen. Onuytſprekelyk waeren de vreugde-teekenen, die om dêze blyde tydingen, van de Princen en alle de Hovelingen bedreven wierden, den Koning alleen was droevig en treurig. Wel hoe! zal den Koning in eene algemeyne blydſchap alleen bedrukt wezen? De Veld-Overſten en Soldaeten getuygen, dat ſy onder alle de vreugden des Werelds geen grootere blydſchap en vinden, als in de Victorie over hunne Vyanden: en zal *David* ook over zoo blyde tydinge zig niet verheugen? Geenzints, hy is en blyft bedroeft, ſyne knagende Conſcientie en liet hem geen de minſte vreugd genieten; hy verzucht zeggende: *Peccatum meum contra me eſt ſemper. (Pſalm. 50. ℣. 5.)* " Myne ſonde is altyd voor my." Al oft hy

wilde zeggen : *Ik zien myne ſonden altyd klaer voor myne oogen ſtaen!* Al waer ik myne oogen keere, op de mueren, op de tafel, op myne kleederen, ja over al dunkt my dat ik geſchreven zien dêze ſchand-verwytende woorden: *Adulteraſti! Occidiſti!* " Gy hebt over-ſpel „ bedreven ! Gy hebt dood-ſlag gedaen ! &c." Geen wonder zegt den Geleerden *Speranza: Ob peccati perpetrati dedecus & ignominiam, belli Victoriam non ſentiebat. (Script. Sel. Punct.* 152.) " Om de oneer en ſchande der bedreve „ ſonden, heeft hy de Victorie van den oor„ log niet gevoeld."

Den ondeugenden Koning *Balthaſar* had voor ſyne Vorſten, Vrouwen en Concubinen eenen prachtigen maltyd opgerecht, hy at en dronk met hun zeer vrolyk, de tafel pronkte met de goude en zilvere Vaten, die hy uyt Gods Tempel hadde gerooft, de Muſicanten ſpeelden op verſcheyde Inſtrumenten een aengenaem muſiek, de Hovelingen en genoode riepen met blyde ſtemme : *Rex in æternum vive! [Daniël C.* 5. ℣. 10.] " Leeft ô Koning „ in der eeuwigheyd ! " En ziet ! een ver„ ſchrickelyke ſaek ! In de zelve uere zyn „ daer vingeren gezien als van een menſchens r, hand, ſchryvende tegen den kandelaer op „ 't bovenſte van den muer, en den Koning r, dit aenziende verſtirf, zyn aengezigt wierd „ bleék, en ſyne gedachten maekten hem ver„ ſchrikt, en door vreeze ſtieten ſyne kniën „ tegen malkanderen. " Wat wierd daer ge-

ſchreven? Wat was den inhoud? *Speranza (Scrip. Sel. Punct.* 128.) antwoord dat den goddeloozen Koning in dat geſchrift zag en las ſyne dronckenſchappen, Heylig-ſchendige rooveryen, en alle ſyne andere grouwzaeme boosheden, en te zaemen ook de ſententie van ſyne aenſtaende dood.

O ſondige en knagende Conſcientie! ziet gy in dêzen *Balthaſar*, als in eenen ſpiegel, niet klaer uw afbeeldzel? Laet ons eenen Sondaer tegenwoordig ſtellen in duſdaenige vermaekelykheden en genuchten in de welcke andere, die eene geruſte Conſcientie hebben, groote voldoening en blydſchap gevoelen: hy zal in de zelve niet voelen als bitterheyd en benouwtheyd. Is hy op de vrolyke maeltyden? Hem dunkt dat op alle de ſpeyzen en drancken geſchreven ſtaet: *Gy hebt onkuysheyd bedreven!* Is hy op de Jagt? Hem dunkt, dat al de wilde dieren en boomen hem toe-roepen: *Gy zyt eenen Moordenaer!* Is hy op een muſicael Concert? Hem dunkt, dat alle de ſtemmen en ſnaeren in ſyne ooren roepen: *Gy bezit onrechtveerdig goed!* Ziet hy een vrolyke *Commedie*? Hy voelt in zyn hert een droevige *Tragedie!* In 't kort, hy hoort op alle plaetzen den haen kraeyen van ſyn ongeruſte Conſcientie.

Aenmerkt hier, wat grouwzaeme Pyn-bank een quaede en knagende Conſcientie is! kan daer wel iet ongeluckiger en droeviger uytgepeyſt worden, als zoo eenen Beul altyd met zig

in syn hert te dragen? Voorwaer ik meyne neen! Den H. *Augustinus* is met my van't zelve gevoelen, hy zegt uytdruckelyk: *Inter omnes tribulationes humanæ animæ nulla est major tribulatio, quam Conscientia delictorum [S Augustin. in Psalm. 45.]* " Onder alle de rampspoe-„ digheden van een menschelyk gemoed, „ is'er geenen grooteren rampspoed, als de „ quaede Conscientie van syne misdaeden." Den H. Leeraer volgt'er de reden by: zeggende: " In alle andere ellenden en droefhe-„ den, kan men tot Godt roepen, om ver-„ troost en geholpen te worden: maer de „ quaele van een knagende Conscientie, waer „ zal die iemand vinden om haer te troosten „ en te stillen? Nergens op geene plaetzen." Is'er iemand in armoede, in vervolginge, in ziekten, in pynen, oft in andere ellenden, dat hy tot Godt roepe, en hy zal verhoort worden: maer dat hier het ergste van al is, een quaede Conscientie, buyten alle de onverdragelyke tormenten, die sy zonder ophouden gevoelt, heeft Godt zelver tot haeren Vyand en Rechter.

Hier uyt ziet men klaer, dat een knagende Conscientie zeer wel mag vergelêken worden by een ongestuymige Zee: want gelyk de woedende baeren en winden niemand in 't Schip en laeten rusten: maer geduerig benouwen en met de dood drygen: aldus ook de quaede Conscientie pynigt en knaegt het hert van dusdaenige zonder stilstand. Dit heeft

ondervonden de Huys-Vrouwe van *Jonathas*, naer dat haeren Man vermoort was, de welcke geene ruſt meer konnende vinden tot *Engien*, is met haeren Zône *Abraham* naer *Bruſſël* gekomen, gelyk hier volgt in de

HISTORIE.

DE *Philiſtynen* hadden ſlag gelevert tegen de Kinderen van *Iſraël*, de zelve overwonnen: *Et Arca Dei capta eſt.* [1. *Reg. C.* 4. ℣. 11.] " En de Arcke Gods is genomen, „ en de twee Zônen van *Heli*, *Ophni* en *Phi-* „ *nees*, zyn ook geſtorven." De *Philiſtynen* droegen dêze Arcke in *Dagons* Tempel, en 's morgens lag dêzen Afgod *Dagon* plat ter aerde, ſy ſtelden hem weder op ſyn plaetze, en des anderdags lag hy weder ter aerde voor de Arcke des Heeren, zonder hoofd en palmen der handen. Hier naer: *Aggravata eſt manus Domini ſuper Azotios.* (1. *Reg. C.* 5, ℣. 6.)" De „ hand des Heeren is zeer ſwaer geworden „ tegen de *Azotenaers*, en hy heeft hun ver- „ dorven, en hy ſloeg die van *Azoten* en alle „ die van hunne paelen waeren." Waerom, ſy vreezende te ſterven, hebben de Arcke des Heeren weder gezonden in het Land van *Iſraël*. In dêze Arcke was onder andere het *Manna*, 't welk het brood der Engelen word genoemt, en eene waerachtige figure is van het Alderh. *Sacrament* des Autaers.

Aldus, naer dat de Ciborie, waer in 16. geconſacreerde Hoſtien waeren uyt de Capelle van de H. *Catharina* binnen *Bruſſel*, door *Jan van Loven* was geſtolen, en tot *Engien* gebragt onder de macht van den Jode *Jonathas*, die met andere Joden dêze H. Hoſtien hebben beſpot en gelaſtert: als dan is de hand des Heeren ook gekomen over het huys van *Jonathas*, den welcken korts daer naer, door Straet-ſchenders (oft Duyvels) in ſynen Luſt-hof is vermoort, beginnende de Duyvels in eenen thôren van ſyn huys afgryſſelyk te ſpooken en een hels gerucht te maeken. De Weduwe, ſyne Huys-Vrouwe boven maeten bedrukt, heeft vaſt voorgenomen de Stad *Engiẽn*, haer Huys en Luſt-hof te verlaeten en tot *Bruſſel* te komen woonen. Daer waeren dry redenen, die haer daer toe praemden te weten: de droeve moord van haeren Man, het ſpook der Duyvelen: maer boven al de knaginge van haer ongeruſte Conſcientie, die haer dag en nacht niet en liet ruſten.

Wat wreeden Beul een knagende Conſcientie is blykt in *Judas*: dêzen naer dat hy ſynen Heer en Godt verkocht, verraeden en gelevert hadde, ſpande alle de middelen in, om ſyn quaede Conſcientie te konnen ſtillen; maer alles te vergeefs. Hy gong by d'Opperſte Prieſters, bekende ſyne ſchuld, zeggende, dat hy geſondigt hadde, hun leverende 't onnoozel-bloed, hy wilde hun de dertig zilvere

Penningen weder geven: maer sy die niet willende aen nemen, heeft hy de zelve in den Tempel geworpen: hier door was den knagenden worm van syn Conscientie nog niet gestilt; en hy die knaginge niet langer meer konnende verdraegen: *Laqueo se suspendit: (Matth. C. 27. ℣. 5.)* " heeft uyt wanhôpe met „ een strop zyn zelven verhangen. " Waerom heeft dêzen rampsaligen zyn zelven aldus verdaen? Den H. *Joannes Chrysostomus* antwoord: *Neque Conscientiam, quæ ipsum arguebat, ferre potuit. (Epist. 7. Tom. 4.)* " Hy en konde de „ Conscientie, die hem beschuldigde, niet „ verdragen. " Den Beul van syn knagende Conscientie pynigde hem dusdaenig, dat hem docht minder pyne te zyn, syn zelven te verhangen met een strop, en met dit bitter torment syn leven te eyndigen, als de felle pyn-bank van dêzen wreeden Beul nog langer te verdragen.

Aldus was het knagende hert van dêze Vrouw van *Jonathas* gestelt, vertreckende van *Engien* naer *Brussel*. Ik mag haer vergelyken by eenen Hert in de bosschen, den welcken van de Jagers geschoten zynde met eenen Pyl, met den zelven in syn lichaem blyvende steken, met pynen en benouwtheyd voort loopt, zonder te weten, hoe en waer hy zig zelven daer van zal konnen ontlasten. O droevige gestelteniſſe! ô benouwtheyd zonder hulp-middel! ô droefheyd zonder eynde! Sy tot *Brussel* met haeren Zône

Abraham aengekomen zynde, begaf haer by de Joden van haere Natie, die als dan daer in menigte woonden; sy vertelt met zuchten de moord van haeren ongeluckigen Man, en alles wat haer tot *Engiën* geschied was, en geeft hun over de Ciborie met de geconsacreerde Hostien, de welcke sy heymelyk, in eenen sak verborgen, had mede gebragt. Eylaes daer valt den onnoozelen *Jesus*, wederom in de handen van de bloed-gierige en versteende Joden.

Dêze goddelooze Joden sprongen op van blydschap, over den bekomen Godt der Christenen, vertroosteden de bedrukte Weduwe, haer belovende de dood van haeren Man aen dêze Hostien te wreken: waerom sy met geenen minderen haet ontsteken, als hunnen vermoorden Prince *Jonathas*, hebben de zelve Ciborie terstond gedragen in hunne Synagoge, die als dan was gelegen ter plaetze, daer tegenwoordig eene schoone Capelle gebouwt is tot eeuwige gedachteniſſe van alle de wonderheden, die aldaer geschied zyn, en wy in het volgende Hoofd-stuk zullen beschryven. Dêze Capelle was voortyds binnen het huys van den Grave *van Bossù*, beneden het Hof, nu genaemt *van Salazar*, staende recht over het Gods-huys, gemeynelyk genaemt *Ter Arcken*, oft *Arca Dei*, de *Arcke Gods*, tegen over de trappen, die nog hedendags, genoemt worden de *Jodetrappen*; alwaer sy van tyd tot tyd vergae-

derden, en by een quamen, om te hernemen hunne raeſenden haet tegen het H. Lichaem van *Chriſtus Jeſus*, tegenwoordig in het H. *Sacrament* des Autaers, uytſprekende veele grouwelyke laſteringen en goddelooze blaſphemien tegen den Godt der Chriſtenen.

Aenmerkt hoe hier wederom vernieuwt is een deel van het bitter lyden ons Saligmaekers: want gelyk den Goedertieren *Jeſus* uyt den Hof van Oliveten eerſt gevangen is gebragt tot *Annas*, van *Annas* is gezonden tot *Caiphas*, van *Caiphas* tot *Pilatus*, van *Pilatus* tot *Herodes*, en van *Herodes* wederom tot *Pilatus:* Aldus zyn door *Jan van Loven*, de geconſacreerde Hoſtien eerſt van *Bruſſèl*, gebrogt tot *Engiën*, en van *Engiën*, door de Vrouwe van *Jonathas* wederom tot *Bruſſèl*, alwaer den Koning der hemelſche glorie, die van den Koning *Herodes* met ſyn heel Leger in een wit kleed als eenen Sot wierd beſpot, wederom onder de gedaente van het wit kleed, der witte Hoſtien, op een nieuw is beſpot geweeſt van de Joden, en dit niet eens; maer verſcheyde maelen, tot dat ſy hem eyndelyk met Meſſen en Poingiaerden doorſteken hebben; waer van wy in het volgende Hoofd-ſtuk zullen handelen.

CHRISTELYKE BEMERCKINGE.

IK keere weder tot ons Zinne-Beeld, vertoonende een woedende Zee, waer in de geduerige baeren en geweldige winden de Sche-

pen ontruſten en van den eenen naer den anderen kant ſlaegen, met het Onder-ſchrift:

Den knaeg-worm van het quaed,
Syn' Meeſter noyt verlaet.

Den knaeg-worm van een ſondige Conſcientie veroorzaekt aen den Sondaer een duſdaenig geweldig torment, dat hy zelfs verdriet en pynen vind in ſaeken, die hy te vooren beminde en hem dienden tot vermaek: want dit is den eygendom van een quaede Conſcientie, dat het gene hem vermaek en vertrooſtinge zoude moeten by brengen, het zelve verandert in een geeſſel en torment. Getuygen hier van is *David*, over ſyne ſonden aldus verzuchtende: *Lacrymis meis ſtratum meum rigabo. (Pſalm. 6. ℣. 7.)* " Met myne „ traenen zal ik myne ruſt-plaets begieten." Den oorſpronckelyken hebreuwſchen Text leeſt: *Flagellum meum rigabo.* " Ik zal myne „ roede oft geeſſel begieten. " *(Lectio Hebr. in te ipſo eſt flagellum tuum. S. Auguſtinus Sup. Pſ. 75.)* Dit is een groot en wonder gezeg! dient het bedde aen eenen vermoeyden menſch niet tot verlichtinge, ruſt en gemak naer den arbeyd? Waerom noemt dan *David* ſyn bedde een roede oft geeſſel? De reden is, om dieſwille dat ſyne quaede Conſcientie ſyn hert knaegde, om het over-ſpel, dat hy met *Bert-ſabea* op een bedde bedreven hadde.

Zoo gaet het, al waer de knaginge van een quaede Conſcientie word gevonden, aldaer

daer word alles wat te vooren diende tot ver maek en ruſt verandert in eene bittere roede en pynelyke geeſſel. Den wyzen *Seneca (Lib. de Paupert.)* vraegt: wat ruſt oft gemak kan eenen dood-kranken Menſch hebben, die op eenen zachten ſwaenen-dons, met fyne laekens, koſtelyke ſargien, en in een ledekant met ryk behangzel is gelegen, is 't ſaeken dat ſyn ingewant met een heete kortze word gepynigt, die hem niet eenen oogenblik laet geruſt liggen oft ſlaepen? Dit is de natuer en eygendom der woedende kortze van een quaede Conſcientie, van de welcke den H. *Ambroſius* zegt: *Momentis omnibus culpa pulſat Conſcientiam; nec quieſcere, nec obliviſci ſinit. (in Apolog. David Pſ. 50.)* " De ſonde „ klopt alle oogenblicken op de Conſcien„ tie, noch ſy en laet die niet ruſten, oft „ uyt de gedachten gaen. "

Wel hoe! zal dan een quaede Conſcientie eenen Sondaer niet eenen oogenblik laeten ruſten? Neen, zegt den H. *Ambroſius: Momentis omnibus*, " Allen oogenblicken klopt „ ſy: "duſdaenigen wreeden Beul is een quaede Conſcientie! Laet iemand toe ſtemmen in een dood-ſonde, en terſtond zal alles verdwynen, dat aen hem te vooren diende tot vermaek, alles zal hem verdrietig zyn, alles zal hem pynigen. Duſdaenigen Sondaer voelt geenen ſmaek in ſyn ëten, nog geen ruſte in ſyn ſlaepen; maer altyd en op alle plaetzen is hy ongeruſt en in eene geduerige be-

nouwtheyd. Het aengenaem muziek verveelt hem in de ooren, de blyde tyd-verdryvingen vervullen syn gemoed met bitterheden, de vrolyke wandelingen zyn hem verdrietig en haetelyk; want in't midden der genuchten van dêze Wereld, komt den knagenden worm altyd syn hert en Conscientie doorbyten en wonden: den Hond van syn knagende Conscientie houd noyt op van bassen en byten.

Wel is'er dan geenen middel, om dien wreeden Beul der knagende Conscientie te verzachten; om dien knagenden worm te dooden: en dien bassenden hond te stillen? Ja zeker: en dien middel hier toe weyst aen den vermaekelyken Poëet en Zin-ryken Pater *A. Poirtiers (in Larva Mundi.)* stellende voor Zinne-Beeld een Uer-werk, oft staende Horlogie, waer hy tot Onder-schrift stelt dêze sappige Rymkens:

't Is gestilt,	want	De Biecht,
Als gy wilt:		Die verlicht.

In een Uer-werk, oft staende Horlogie, ziet men de *Onrust* boven, het gewigt onder, en de raders met de tandekens binnen in malkanderen zonder ophouden wercken, en men hoort eenen geduerigen tik-tak van den slinger, en zomtyds met den hamer de quartieren, half en geheele ueren slagen. Hier in word klaer vertoont den staet en gestelteniss van een beswaerde en ongeruste Conscientie,

die niet en is te ſtillen voor al eer het gewicht der ſonden, door een oprechte Biechte word ontbonden en afgenomen. Want wilt men de Horlogie doen ſtil ſtaen, dien geduerigen tik-tak doen ophouden, en het hamerken beletten op 't kloksken te ſlaen: zoo moet men nootſaekelyk het gewicht onder af doen, en dan ſtaet alles van binnen en van buyten ſtil, zonder eenige verroeringe. Aldus ook, wilt men den knagenden worm ſtillen, de onruſt der Conſcientie doen ophouden, en 't beſwaert hert doen ruſten; dan moet men het ſwaer gewigt der ſonde afleggen door een rouw-hertige Biechte, waer door alles vergeven en geſtilt word.

Den geleerden *Juſtus Lipſius* ſchryvende van een goede en quaede Conſcientie, heeft in weynige woorden veel en bondig gezeyd: *Conſcientia ante peccatum eſt frænum, & poſt peccatum eſt flagellum.*" De Conſcientie is eenen „ toom, eer men ſondigt; maer als men „ geſondigt heeft, dan is ſy een geeſſel." Ziet de Conſcientie eer men geſondigt heeft is eenen Hemel vol ruſt en vermaek: maer zoo haeſt men geſondigt heeft, dan word dien ſchoonen Hemel verandert in eenen afgrond van helſche razernyen, de welcke niet en konnen geſtilt worden, ten zy dat men de oorſaek daer van, te weten de ſonde, door eene goede Biechte weg neemt en zuyvert. Te vergeefs dêden die benouwde Matroozen hun beſte met pompen, de zeylen in te

haelen en alles over boord te werpen, zoo lang als *Jonas* noch was in 't Schip: maer zoo haeſt als dêzen was in Zee geworpen, is het onweder geſtilt en ſy in behouden have aengekomen. Dus is het ook, zoo lang de ſonde in de Conſcientie is, dan is het niet als knagen en plaegen, zeëen vol weëen; baeren, die beſwaeren; winden, die verſlinden, en pynen die noyt verdwynen: maer uyt Biechten, volgt verlichten; uyt ſonden belyden, ziels verblyden, en uyt penitentie, een geruſte Conſcientie. Waerom ik tot Slot dit hier nog in voege:

VErgeefs is alles, wat men doet,
Tot ruſt van een beſwaert gemoet,
Den worm, die de Conſcientie knaegt,
Men over al in't hert mé draegt:
't Zy dat men is in Compagnie,
Oft ſchermt in een Academie,
Oft op de luyt oft herp wilt ſlaen,
De onruſt blyft altyd voortgaen;
Daer is altyd iet, dat'er plaegt,
En dat het hert inwendig knaegt,
Daer zit iet binnen in't gemoed,
Dat teirt het jeugdig vleeſch en bloed:
Wat raed voor dêze plaeg? ô Heer!
De ſmert woelt altyd meer en meer.
Hoort al, die zoekt geruſtigheyd;
En vry wilt zyn van ſwaerigheyd;
Gy weet, wat dat'èr in u woelt,
Wat ſmert en pyn, dat gy gevoelt:
Courage dan, 't is meer als tyd,
Gaet, maekt u dêzen Serk-ſteen quyt,
Gaet, gaet en ſpreekt een goede Biecht,
Dan zult gy aenſtonds zyn verlicht;
Zoo gy zult wel te biechten gaen,
Zal al uw' onruſt zyn gedaen.

De afbeeldinge, waer in de Weduwe van *Jonathas*, met haeren Zône *Abraham*, de Ciborie met de geconſacreerde Hoſtien tot *Bruſſel* by de Joden brengen, is de vyfde Schilderye in de Kercke van de H. *Gudula*, bekoſtigt en vereert door den Eerweerdigſten Heer *Cornelius Adrianſſens*, Prelaet van de Abdye van *S. Bernardus aen de Schelde &c.*: onder de zelve ſtaet als volgt:

Sprevit illum, & remiſit. Luc. 23.

Obtentum a *Jonathæ* ſcelerata Conjuge *Chriſtum*
Cœca cohors cereris ſub ſpeciebus habet.
Herodes ſpretum quondam transmiſit *Jeſum*,
Tranſmiſſum hîc iterum, poſt habitumque vides.

Het welcke beduyd.

Hy heeft hem verſmaedt, en wederom geſonden.
Luc. 23.

De Vrouw van *Jonathas* door vreeſe aengedreven,
Heeft *Jeſum* 't Jodſche Volk tot *Bruſſel* aengegeven.
Herodos had' hem eerſt in een wit kleed beſpot
En dus te rug geſtiert, hier krygt hy 't ſelve lot.

Eyndige dit vyfde Hoofd-ſtuk met de naervolgende Jaer-ſchriften:

INIQUA MULIER JUDÆA CONSECRATAS
HOSTIAS,

CONSCIENTIÆ METU, JUDÆIS TULIT.

Dat is:

De ſnoode Jodſche Vrouwe heeft de geconſacreerde Hoſtien,

Door vreeze van Conſcientie, tot de Joden gedragen.

INTERFECTO JONATHA, VIDUA ET NATUS EJUS VENERE BRUXELLAS, ET CONSECRATAS HOSTIAS PORREXERUNT JUDÆIS ILLIC CONGREGATIS.

Dat is:

Jonathas *vermoort zynde, is ſyne Weduwe en haeren Zône naer* Bruſſel *gekomen, en hebben de geconſacreerde Hoſtien gegeven aen de Joden, die aldaer vergaedert waeren.*

JUDÆI ILLI TAM SANCTO THESAURO LÆTATI SUNT.

Dat is;

De Joden, zoo Heyligen Schat bekomen hebbende, zyn zeer verblyd geweeſt.

HOSTIASQUE SACRATAS PARITER CONTUMELIIS DERISERUNT.

Dat is:

En ſy hebben de geheyligde Hoſtien van gelyken met verſmaetheden beſpot.

VI. HOOFD-STUK.

De Joden tot *Bruſſel* beſchimpen en door-ſteken de H. Hoſtien op den goeden Vrydag, waer uyt bloed vloeyde.

SEVENSTE ZINNE-BEELD.

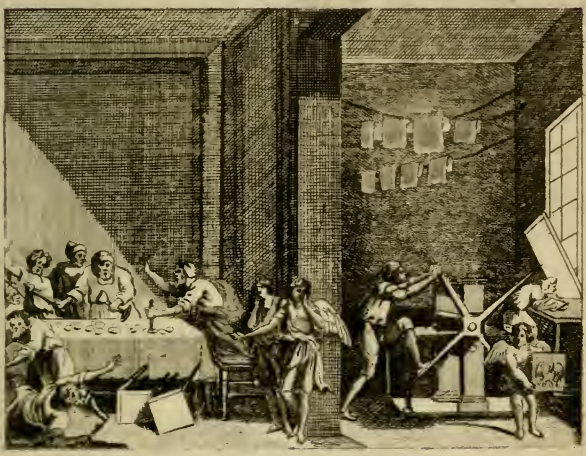

Premitur, Uyt goeden druk,
Ut exprimat. Komt groot geluk.

Verklaeringe van 't Zinne-Beeld.

Et Plaet-drucken naer myn oordeel,
Is een konſt, die geeft groot voordeel;
Want zomtyds in een kleyn Plaet,
Veel Vernuft en Konſt beſtaet.
Men vind ſchoon en fyne Plaeten,
Van Lief-hebbers naer gelaeten;
Daer de konſt den prys behaelt,
En zeer dier worden betaelt.

Men moet eerſt de Plaet wel vryven,
En den Inckt in 't Snydzel dryven,
  En de Plaet dan maeken net,
  Dat men niet als 't Snydzel zet.
Men moet ook 't Papier wel natten,
Om het Beeld daer in te vatten;
  Dus dan in de Pers geſteld,
  Toe-geſchroeft word met geweld.
Als de Plaet is uytgenomen,
Dan heeft 't wit Papier bekomen
  Heel den af-druk van de Plaet,
  Die daer op volkomen ſtaet.
Ziet van Perſſen en van Drucken,
Komen voort veel ſchoone ſtucken
  Ziet, wat dat den Druk al doet,
  Uyt het bitter perſt men zoet.

IK zag leſt met groot verlangen,
Een Plaet in den Winckel hangen,
  Die was ſchoon en net gedaen,
  't Was 't Beeld van een' *Pelikaen;*
Die zyn Jongskens dood betreurde,
En de borſt zig open ſcheurde,
  Waer uyt liep, in overvloed,
  Op de Jongskens van ſyn Bloed:
Door dit Bloed, op hun gedreven,
Keerden ſy weer tot het leven:
  Ah! hoe krachtig is het Bloed,
  Dat de doode leven doet.
O liefde der *Pelikaenen!*
Gy geeft Bloed in plaets van traenen;
  En door 't Bloed van U geſtort,
  Dat dood was, weer levend word.
Ziet Heer *Jeſus*, in ſyn leven,
Door de liefde aengedreven,
  Ons niet minder heeft gedaen,
  Hy is recht een *Pelikaen.*
Wy, door *Adams* val geſtorven,
't Leven hebben weer verworven;
  Door Heer *Jeſus* dierbaer Bloed,
  Wat dood was, weer leven moet.

Hy heeft al syn Bloed vergoten,
Daer door hebben wy genoten
't Leven, voor ons doode Ziel,
Als daer *Jesus* Bloed op viel.
In de geesseling met roeden,
Hy doorwond is tot den bloede:
Hier, in vollen overvloed,
Gaf den *Pelikaen* syn Bloed:
Maer aen 't Cruys voor onse sonden,
Liep het Bloed uyt zyn Vyf Wonden;
Als al 't Bloed getapt was af,
Hy ten leesten Water gaf.
O *Jesu!* als ik zien lêken
Al dat Bloed, dan mag ik sprêken
En U noemen, *Pelikaen*!
Door uw Bloed wy leven gaen.
Dit geschied is in uw lyden:
Maer, eylaes! naer dêze tyden,
Men nog ander Joden vond,
Die U hebben ook door-wond.
Het is nu Vier Hondert Jaeren,
Dat tot *Brussel* Joden waeren,
Die in Broods schyn, *Jesus* Godt
Grouwelyk hebben bespot.
Sy, in hunne Synagoge,
Eerst hem hebben vuyl bespogen,
Dan gelastert altyd aen,
En meer wreedheyd aengedaen.
Daer naer, om hun haet wrêken,
Sy de Hostien door-stêken,
Met Mess' en Poingiaerds in d'hand,
Gaven steken t'allen kant!
En, ah ziet! uyt al die stêken
Quam terstond veel Bloed te lêken,
Dat als uyt de wonden drong,
En tot op hun kleeders sprong.
Sy aenziende dit spectakel,
En zoo overgroot Mirakel,
Vielen, op den oogenblik,
Achter over vol van schrik.

Ziet met dus de Plaet te dringen,
Uyt de Pers een Beeld komt ſpringen,
Dat, met rooden Inkt gedaen,
Eenen *Pelikaen* toont aen.
Hier op *Bruſſel* hoog mag roemen,
En haer zeer geluckig noemen:
Uyt de Pers van Jodens haet,
Pronkt ſy met dit ſchoon Cieraet.

TOE-PASSINGE.

HEt Plaet-ſnyden en Plaet-drucken zyn twee zeer ſchoone en voordeelige Konſten, de welcke aen de Meeſters der zelve veel eer en roem by brengen; en aengezien hunne gedrukte Printen in alle Landen van Lief-hebbers gezocht en gekocht worden, zoo worden dèze Konſtenaers ook over al vermaert en geprezen, duſdaenig, dat zelfs naer hunne dood, hunnen naem en faem blyft leven in hunne naer-gelaete Printen en Teekeningen. De Plaet-ſnyders en Plaet-druckers ſchynen hier in de Schilders te overwinnen, dat de Schilders maer een Taffereel van 't zelve werk en maeken, en de Plaetdruckers menigvuldige: evenwel de Schilders en Plaet-ſnyders zyn Vrienden, en hebben malkanderen dikwils noodig: want zonder den Schilder, kan den Plaet-ſnyder veel tyds niet veel uytrechten, en zomtyds gebeurt het, dat een Schilder iets van den Plaetſnyder ontleent, het welk hy in ſyn Schildery te pas brengt; maer een Plaet-drucker

kan 't in geheel zonder den Plaet ſnyder niet uytwercken, ten waer hy zelfs een Plaetſnyder was, en dus ſyn eygen werk drukte. Een Plaet-drucker heeft tot ſyn Ambacht veele ſaeken noodig, als goed Papier, een ſtercke Perſſe, die zoo in malkanderen moet gevoegt zyn, dat de rollen en de plank, die daer tuſſchen ſchuyft, en waer op de Plaet leggen moet, wel en net op malkanderen ſluyten; als ook goede vilten en docken, en goeden ſwerten, rooden, blouwen, oft anderen gecouleerden Inkt: en ook word tot dit werk groote voorzichtigheyd en ſwaeren arbeyd verzocht.

De Plaet-druckers, onder andere Printen, drucken ook zomtyds Pelikaenen; gelyk men in het Zinne-Beeld de goddelyke Liefde eenen zien vertoonen. Den H. *Auguſtinus*, *Hieronymus*, *Gregorius*, *Epiphanius*, *Thomas*, *Petrus Damianus* en andere Leeraers *(Citati ab Ant. Ghinter, unus pro omnibus, Conſider.* 111.) verſtaen door den *Pelikaen*, *Chriſtus Jeſus*, onſen gekruyſten Godt, en tegenwoordig in 't Alderh. *Sacrament* des Autaers. Den H. *Hieronymus* zegt van den Pelikaen, dat het eenen Vogel is, zig onthoudende in *Egypten* in de wilderniſſen ontrent de riviere de *Nylus*, ſyn lyfs gedaente en groote is niet ongelyk aen eenen Oyvaer, hy vliegt niet met hoopen, maer alleenig, de wilderniſſen en de eenigheyd beminnende, waer van *David* zegt: *Similis factus ſum Pelicano ſolitudinis. (Pſalm.* 101. ℣. 7.)" Ik ben gelyk geworden aen eenen

„ Pelikaen der wilderniſſe." Waer door *Chriſtus* verſtaen word, die in ſyn leven de wilderniſſen beminde, en als eenen Pelikaen zig tot de eenzaeme plaetzen begaf, om aldaer te vaſten, te bidden, en alleen in beſchouwingen de nachten voor ſynen hemelſchen Vader over te brengen, mogende wel zeggen: *Ecce elongavi fugiens, & manſi in ſolitudine. (Pſalm. 54. ℣. 8.)* " Ziet ik vluchte wyd weg, „ en verblyve in de wilderniſſe."

Den Pelikaen bemind boven alle andere Vogelen ſyne Jongskens, de welcke hy zorgvuldig voed, om hun in 't leven te behouden, en voor de welcke hy het vuer en de dood onderſtaet: want als hy ſyne eyers in eenen houten neſt geleyd heeft, en uytgevlogen is om voedzel te haelen; de Jagers, die ſynen neſt afgeſpied hebben, werpen daer in eenig vuer, het welk, uyt den rook, den Pelikaen gewaer wordende komt ſnellyk gevlogen, en willende door het ſlaen van ſyne vleugelen het vuer uytdooven, doet hy het zelve des te meer ontſteken en branden, waer door hy ſyne vleugelen verbrandende, onbequaem is om te vliegen, en aldus te lichter van de Jagers gevangen word: waerom wy hem dit Onder-ſchrift zouden konnen toe-eygenen:

AMANTI NIHIL DIFFICILE.

Het welk ik aldus vertaele:

Al die oprecht bemind,
Geen laſt oft moeyte vind.

Ziet hier wederom eene wel-paſſende afbeeldinge van *Chriſtus Jeſus*, den goddelyken Pelikaen, die met ſyn eygen vleeſch en bloed ſyne Kinderen voed en laeft in het Alderh. *Sacrament* des Autaers, en door ſyne overtollige liefde voor hun de dood aen het H. Cruys geſtorven is: *Qui etiam proprio Filio ſuo non pepercit: ſed pro nobis omnibus tradidit illum. (Rom. C. 8. ℣. 32.)* Den hemelſchen Vader, " die zelfs ſynen eygen Zône niet ge-
" ſpaert en heeft: maer heeft dêzen voor ons
" allen gelevert " ter dood.

Tuſſchen den Pelikaen en de Serpenten is eene natuerlyke vyandſchap: wanneer den Pelikaen uytvliegt, om voor ſyne Jongskens ſpeyze te haelen, zoo begeven hun de Serpenten in den neſt en dooden de jonge Pelikaenen; als dan de Moeder wederkomt, en haere Jongskens ziet dood liggen, dan word ſy treurig, ende met den bek haere borſt opennende, beſproyt ſy met het bloed, daer uyt vloeyende, haere doode Jongskens, waer door ſy wederom levendig worden, waerom men daer onder zoude mogen ſchryven:

MORTUOS VIVIFICAT.

Het welk ſoo veel als te zeggen is:

Den *Pelikaen*, door ſyn bloed,
Doode Jongskens leven doet.

Oft behaegt iemant liever dit volgende Onder-ſchrift:

UT VITAM HABEANT.

Dat is by naer:

Hy syn bloed gaet geven,
Om hun te doen leven.

Waer op slaet dit volgende Jaer-schrift.

PELICANUS SANGUINE DAT ILLIS VITAM

Aldus ook *Christus*, onsen Verlosser, als eenen waeren Pelikaen vol liefde, heeft in het Alderh. *Sacrament* des Autaers en aen het H. Cruys syne borst, ja alle syne aders geopent, op dat hy met zyn dierbaer Bloed ons alle, die door het helsch Serpent gebeten, en door 't venyn der sonden dood waeren, niet alleen van de dood zoude opwecken; maer ook tot een beter leven en eeuwige Saligheyd brengen. Aldus getuygt den Apostel, zeggende: *Propter nimiam charitatem, quâ dilexit nos, cum essemus mortui peccatis convivificavit nos &c. (Ephes. C. 2. ℣. 4.)* " Door de overgroote „ liefde, waer door hy ons lief gehad heeft, „ heeft ons ook, doen wy dood waeren door „ de sonden, levendig gemaekt met *Christo.*"

Hierom ziet men ook in de Roomsche Kercken op de Tabernakels, Remonstrantien en Ciborien den Pelikaen op dêze maniere vertoont. Zeer schoon zegt den H. *Augustinus*: *(in Psalm. 101.) Dicitur Pelicanus sanguinem suum super Filios fundere, quo illi superfusi reviviscunt: fortasse hoc verum, fortasse hoc fal-*

ſum, præſcindo: hoc tamen certiſſimum eſt, Chriſtum Jeſum nos vivificaſſe ſanguine ſuo." Men „ zegt, dat den Pelikaen ſyn bloed op ſyn „ Jongskens ſtort, door 't welcke ſy wederom „ levendig worden: miſſchien is dit waer, „ miſſchien onwaer, dit zoo laetende: dit is „ nogtans het alderzekerſte, dat *Chriſtus Jeſus* „ ons door ſyn bloed heeft levendig gemaekt."

By dit myn Zinne-Beeld van den Pelikaen, mag ik wel ſtellen het overtreffelyk Zinne-Beeld van eenen voornaemen Perſoon, die het zelve heeft toe-geeygent aen ſyne Heyligheyd *Clemens* den XI. die over weynige Jaeren de H. Kerk met groote wysheyd en roem van veele deugden heeft beſtiert: hy dêde ſchilderen eenen Pelikaen, die met ſyn bloed ſyne doode Jongskens beſproeyde en levendig maekte, met dit Onder-ſchrift:

ALIIS, NON SIBI CLEMENS.

Waer door hy was zin-ſpelende op het woord *Clemens* (wezende den naem van dien Paus) het welcke beteekent *Goedertieren.* Ik laete myn *Muſa* dit Onder-ſchrift (*Clemens was voor een ander, niet voor zyn zelven, Goedertieren.*) wat klaerder uytbreyden:

Clemens den elfſten was, in Gods Kerk te beſtieren,
Voor zig zelfs nouw en ſtraf, voor andere *Goedertieren*:
Dus heeft hy 't zaem gepaert, het Bitter met het Zoet;
Het *Streng* hiel hy voor Zig; maer gaf aen andere 't *Goed.*

Hier door wilde hy te kennen geven, dat den Paus *Clemens* den XI. voor andere van syne Onderſaeten zeer *Goedertieren* en mildaedig was: maer voor syn zelven zeer *Streng*, en in geduerige verſtervinge. (*A. Ghinter Unus pro omnibus, Conſid.* III. *n.* 5.)

Met meerder reden mag ik dit toe-paſſen aen *Chriſtus Jeſus*, zoo tegenwoordig in 't Alderh. *Sacrament* des Autaers, als hangende aen 't Cruys: want Hy is onſen Opperſten Prieſter, van wie den Apoſtel zegt: *Non enim habemus Pontificem, qui non poſſit condolere infirmitatibus noſtris. (Hebr. C. 4. v. 5.)* " Wy „ en hebben geenen Opperſten Prieſter, die „ niet en zoude konnen medelyden hebben „ met onſe krankheden." Waerom hy in 't Alderh. *Sacrament* syn zelven geheel geeft, met Vleeſch en Bloed, met Ziel en Lichaem, ende met Menſcheyd en Godtheyd: en aen 't Cruys heeft hy alles gegeven, wat hy hadde, niet de eerſte, maer de leſte druppel van syn dierbaer Bloed; op dat dien goddelyken Pelikaen der liefde, ons zoude hervormen tot een nieuw Schepzel en leven: waer om den H. *Petrus Damianus* wel zegt: *Sapientia Dei in Cruce pendens latus aperuit, ſicque peremptos ad vitam Sacroſanctí Sanguinis ſui profluvio revocavit. (Lib. 2. Ep. 18.)*" " De wys-„ heyd Gods aen 't Cruys hangende heeft „ syne zyde geopent, ende aldus (als eenen „ waeren Pelikaen) door de uyt vloeyinge „ van syn Alder-heyligſte bloed, heeft hy de

„ de gedoode tot het leven wederom her-
„ ſtelt. "

Laet ons dan zeer dikwils, byzonderlyk als wy het Alderh. *Sacrament*, oft den gecruyſten *Jeſus* aenſchouwen, met den H. *Thomas van Aquinen* godtvruchtelyk verzuchten: *Pie Pelicane Jeſu Domine, me immundum munda tuo Sanguine, cujus una ſtilla ſalvum facere totum mundum quit ab omni ſcelere. (in Ryt. Adoro te)* Het welk myn *Muſa* aldus vertaelt:

O Liefdes *Pelikaen!* ô *Jeſu*, mynen Heere!
Doet, door uw Bloed, my vuyl, gezuyvert tot U keere,
Een druppel van uw Bloed d'heel Wereld zuyver maekt,
Dat door uw Bloed, myn Ziel dan zuyver ook geraekt.

Ofte wel de volgende Jaer-ſchriften:

PIE PELICANE DEUS VIVIFICA ME.

JESU PELICAEN! DOET MYNE GESTORVE ZIELE LEVEN.

Chriſtus onſen Saligmaeker heeft niet alleen getoont, dat hy als eenen Pelikaen van liefde, ten tyde van zyn bitter lyden heeft overvloedig bloed geſtort, en daer mede ſyne doode Kinderen (de Sondaers) beſproeyt en levendig gemaekt: maer dat hy in ſynen Perſoon levende getoont hadde, heeft hy ook in ſyne ongevoelyke Beelden gedaen, als déze, van de verſteende Joden en andere Ongeloovigen onteert

en mishandelt wierden, doende uyt de zelve Mirakeleuselyk over-vloedig bloed loopen. Hoort hier van onder veele andere, een waere Historie, die van *Mancinus*, uyt de Societeyt *Jesu*, verhaelt word, (*Lib. de Pass. Dom. fol.* 387.)

In 't Jaer 765. was te *Berytus*, anders genaemt *Barut*, eene Stad van *Phœniciën*, op de Zee-kust, tusschen *Tripoli* en *Damascus*, in de uytterste paelen van *Tyrus*, gelegen onder *Antiochien*, eenen zekeren *Nicodemus* genaemt, den welcken voor syn huys onder een verhemelte het Beeld van den gecruysten *Christus* hadde opgerecht, aen 't welcke dit volgende groot Mirakel is geschied. De Joden, die ontrent dêze plaetse woonden en gesworе Vyanden van *Christus* en van syne Beelden zyn, hebben met eenen ingeboren haet en meer als helsche razernye op dit Beeld hunne wreedheyd uytgewerkt, sy trecken het ter aerde, brengen 't zelve in hunne Synogoge, en aldaer rucken sy het Beeld van 't Cruys, bespotten en berocchelen 't zelve, trappen het met voeten, slaen het met roeden, croonen het met doornen, ende ten lesten (naer 't voorbeeld van hunne boosaerdige Voor-Ouders) hechten sy het Beeld met nagelen wederom vast aen 't Cruys, en op dat'er niet en zoude ontbreken aen hunne goddelooze wreedheyd, naer dat sy het Cruys hadden opgeheven, en met een sponsie galle en edik aen den mond van 't Beeld gestelt, hebben

ſy met een ſcherpe lancie de zyde door-ſteken, uyt welkers opening terſtond, ô wonderheyd! een dobbel ſtrael van bloed en water overvloedelyk heeft beginnen te loopen. De Joden dit groot Mirakel ziende, waeren niet alleen vol van verwonderinge, maer ook van vreeze: maer willende het eynde van dêze wondere ſaek afwachten en aenſchouwen, hebben ſy eenen eemer aen de wonde der zyde geſteld, waer in ſy dit Mirakeleus bloed en water ontfongen en in hunne Synagoge lieten ruſten.

Ondertuſſchen wierden in de Stad te zaemen geroepen veele quelende, Krancke, Creupele, Gigtige, en die met andere ziektens bevangen waeren, de welcke allegader, zoo haeſt ſy van de Joden met dit Mirakeleus bloed en water beſproeyt waeren, terſtond door een goddelyke kracht volkomen genezen wierden, waer door eenen grooten toeloop en gerucht onder 't Volk verſpreyd is. Hier door wierden ook beweegt de Joden en Jodinnen om het waerachtig Chriſten Geloof te omhelzen, en vallende voor de voeten des Biſſchops van die Stad, hebben ſy hun goddeloos miſdaed bekend en daer van vergiffeniſſe gevraegt, van den welcken ſy ook, naer dry dagen vaſtens, en genoegzaeme onderwyzinge in het Rooms Geloof, alle gedoopt zyn geworden, en hunne Synagoge met groote plegtigheyd tot eene Kercke is geweyd: en het Mirakeleus bloed en water uyt

de zyde van het Cruys-beeld vloeyende, is naer verſcheyde Kercken van *Aſiën*, *Afriken* en *Europa* gezonden geweeſt; en tot gedachteniſſe van dit groot en ſchoon Mirakel eenen Jaerlykſchen Solemnelen Feeſt-dag ingeſteld, waer van het Rooms Martelaers-boek aldus heeft: *Berythi in Syria commemoratio Imaginis Salvatoris, quæ à Judæis crucifixa, tam copioſum emiſit Sanguinem, ut Orientales & Occidentales Eccleſiæ ex eo ubertim acceperint. (Martyrol. Rom. 9. Novemb. in fine)* " Tot *Berythus* „ in *Syrien* de gedachteniſſe van het Beeld „ des Saligmaekers, het welk van de Joden „ gecruyſt zynde, zoo overvloedig bloed „ heeft geſtort, dat de ooſterſche en weſ- „ terſche Kercken daer van in overvloed „ hebben ontfangen. "

Meer andere Hiſtorien van Mirakeleus bloed, het welck gevloeyd is uyt de Beelden des Saligmaekers, zouden hier konnen by gevoegt worden: maer dit voorgaende alleen oordeel ik genoegzaem, om klaer aen te toonen, dat gelyk'er bloed Mirakeleuſelyk geloopen is uyt ongevoelyke Beelden, daer te vooren geen bloed in en was, aldus ook het bloed tot *Bruſſèl* Mirakeleuſelyk geloopen is uyt de H. geconſacreerde door-ſteken Hoſtien, in de welcke *Chriſtus Jeſus* met Vleeſch en Bloed waerachtig tegenwoordig is; gelyk ik nu gaen aentoonen in 't vervolg van dêze

HISTORIE.

NAer dat de goddelooze Joden, binnen *Bruſſel*, dêze H. geconſacreerde Hoſtien in hunne Synagoge ſchier dagelyks, op de voorgaende maniere, zoo ſchandelyk onteert, gelaſtert en beſpogen hadden, gelyk op 't eynde van 't voorgaende Hoofd-ſtuk beſchreven is: zyn ſy eyndelyk wederom te zaemen, met meerder gramſchap ontſteken, vergadert in hunne voorzeyde Synagoge in 't Jaer 1370. op den goeden Vrydag, als dan wezende den 4. van April, op welcken dag de godtvruchtige Chriſtenen van *Bruſſèl*, en van 't geheel Chriſtendom gewoon zyn, bezig te zyn met de Kercken te bezoeken, en te overdencken het lyden en dood van *Chriſtus Jeſus*, op dien dag geſchied: op dien godtvruchtigen dag dan, wanneer ſy gewoon zyn (gelyk veele Hiſtorien getuygen) meerder te ſchimpen en te raezen tegen onſen Saligmaeker en ons H. Geloof als op andere tyden, voltreckende de maete van hunne boosheyd, zyn ſy zoo wyd gekomen, naer dat ſy op een nieuw wederom hunne laſteringen en beſchimpingen verdobbelt hadden tegen de H. Hoſtien, berocchelende de zelve met knerzelinge der tanden, dat ſy, uyttreckende hunne Meſſen en Poingiaerden, de zelve wreedelyk door-ſteken hebben.

En ziet, ô wonderheyd ! terſtond begon uyt de door-ſteken Hoſtien veel bloed te loopen, in zulk een overvloedigheyd, dat het zelve tot op hunne kleederen toe geſprongen is, en ſy van ſchrik en ſchroom, zyn altemaal achter overgevallen, op de zelve maniere, gelyk hunne Voor-Vaders, als ſy in den Hof van *Oliveten* hunne goddelooze handen uytſtaken om *Jeſum* te vangen, en den Saligmaeker tot hun zeyde: *Ego ſum:* " Ik ben „ het," terſtond op dêze weynige woorden, als machteloos en dood over rugge ter aerde vielen: en gelyk dêze, hunne Voor-Vaders, door dit ſchoon Mirakel geenzints bekeert en zyn; maer in hunne boosheyd nog voort hebben gegaen, tot dat ſy ten leſten den goeden *Jeſus* naer veele onuytſprekelyke tormenten en menigvuldige bloed-ſtortingen, tot de dood des Cruys hebben gebragt; aldus zyn dêze verſteende Joden, hunne Naerſaeten, door dit groot Mirakel niet bekeert geworden, maer hebben te zaemen raed gehouden, om dêze door-ſteken en bloed-vloeyende Hoſtien, door ander van hunne Natie, nog meerder te onteeren en te mishandelen.

Dat dit in waerheyd aldus geſchied is binnen *Bruſſel*, gaen ik nu voorder (tot meerder eere van dien wonder-doenden Godt in het Alderh. *Sacrament*, en vaſte proeve van ons Rooms geloove) met ontegenſprekelyke getuygeniſſen bekrachtigen, en klaere bewyzen hand-haven. Voor eerſt:

Den Eerweerdigen Heer *Joannes Gielemans*, in 't Jaer 1427. geboren, en 1487. geſtorven, Prieſter ende Canonink der vermaerde Prioryе van *Roode-Clooſter* by *Bruſſel*, van den welcken den geleerden *Sanderus* zegt: *Nec primum ſimilem viſus, nec habere ſequentem. (in Deſcript. Cœnobii Rubræ vallis in Sonia fol.* 13. *C.* 4.)" Dat hy ſyns gelyks niet en heeft, oft „ hebben zal," en dit om ſyne geleertheyd, neerſtigheyd en godtvruchtigheyd: want hy heeft op Parquement zeer veele groote en geleerde Boeken beſchreven, de welcke bewaert worden in 't voorzeyde Clooſter: dêzen geleerden Man beſchryft dit groot Mirakel met korte, maer bondige woorden, in eenen Boek in *Folio*, genaemt: *Novale Sanctorum Belgii*, alwaer hy van de Joden, die tot *Bruſſel* in hunne Synagoge vergaedert waeren, aldus ſchryft: *Et inverſo Ciborio effuderunt illud ſuper menſam, quæ fuit in medio eorum: & Pupugerunt Hoſtias paſſim defluentes de pixide, ac pugionibus & cultris furioſè perforaverunt, omnemque contumeliam, quam excogitare poterant Chriſto Domino in ſuo Sacramento exhibuerunt, ipſam ejus paſſionem renovantes, ac rurſus ſibimetipſis crucifigentes Filium Dei & oſtentui habentes, atque ignominioſè dicentes: ſi tu es Deus, videbimus: manifeſta ergo tu quoque, ſi potes. Cumque in hunc modum diutius garrientes verbis contumelioſis atque punctionibus probroſis ac dedecoroſis ei inſultaſſent: conſpexerunt aperiè guttas ſanguineas ex ipſis Punctaris emanare, & con-*

ſternati plurimùm diſſipati ſunt nec compuncti. (huc uſque R. D. Joannes Gielemans.) Dat is te zeggen:

" Ende omkeerende de Ciborie, hebben die
„ omgeſtort op de tafel, de welcke was in
„ 't midden van Hun-lieden, en ſy hebben
„ de Hoſtien, die hier en daer uyt de Ciborie
„ daelden geſteken, en met Poingiaerden en
„ Meſſen wreedelyk door-ſteken, en ſy heb-
„ ben aen den Heere *Chriſtus* in ſyn *Sacra-*
„ *ment* alle verſmaedheyd aengedaen, die ſy
„ verdencken konden, vernieuwende ſyn
„ bitter lyden, en wederom voor hun zelven
„ cruyſcende den Zône Gods en hem tot ſpot
„ ſtellende, met groote verſmaedheyd zeg-
„ gende: *Wy zullen eens zien, oft dat gy eenen*
„ *Godt zyt: veropenbaert U dan nu, is 't dat*
„ *gy het kont doen.* En naer dat ſy op dêze
„ maniere langen tyd hem beſchimpt had-
„ den met verſmaedelyke woorden, ende met
„ ſchimpachtige en oneerlyke ſteken over-
„ vallen, hebben ſy opentlyk uyt de door-
„ ſteken openingen bloedige druppels zien
„ loopen, waer door ſy boven maeten ver-
„ baeſt en verſtroyt zyn geworden, en noch-
„ tans geenzints beweegt. " Dit is d'eerſte getuygeniſſe.

II. *Theodericus Loërius*, Vicarius der Carthuyſers tot *Keulen*, beſchryvende in 't Jaer 1532. dit groot Mirakel, naer verſcheyde wettige informatien, by hem in 't lang en breed beſchreven, ende genomen door *Joannes de*

Sancto Gaugerico, Land-deken van *Brussel*, door bevel van den Bissehop van *Cameryk*, zegt: "Op den vooorzeyden goeden Vrydag, „ op den welcken onsen Saligmaeker de ty- „ delyke dood gestorven was, hebben sy tot „ spot en lasteringe van syn H. Lyden, de „ Heylige Hostien met Messen en Sweerden „ wreedelyk en schandelyk door-steken, „ waer uyt Mirakeleusely k als druppelen „ bloed verschenen zyn, en gezien zyn uyt „ te vloeden, gelyk men op dêze tegenwoor- „ dige tyden nog klaerlyk zien kan."

III. *Mattheus Pauli*, Prior van de Eerw. Paters Augustynen, zegt uytdruckelyk: "Dat „ de Joden de Hostien door-steken hebben „ met Messen en Poingiaerds. Dat'er uyt de „ H. Hostien overvloedelyk bloed is geloo- „ pen." Het zelve zegt *Meyerus*, *Haræus* en andere, de welcke van *P. C. Hazart*, Priester der Societeyt *Jesu* worden aengewezen in zyn Boek genaemt: *Triumph-boog ter eere van 't Alderh. Sacrament van Mirakel tot Brussel*: gedrukt *t'Antwerpen* by *Michiel Cnobbaert*, Anno 1671. In welcken Boek den gewilligen Lezer de vaste waerheyd van dit groot Mirakel zal vinden, met eene bondige weder-legginge op alles wat de Gereformeerde Schryvers hiet tegen weten in te brengen en valschelyk te loochenen.

IV. Den Eerw. Heere *Stephanus Vdens*; Priester, Licentiaet in de H. Godtheyd en Canoninck van S. *Gudula*, bevestigt ook de waer-

heyd van dit groot Mirakel, in fynen Boek, genaemt: *Hiſtoire du S. Sacrement de Miracle, imprimé par Rutger Velpius à Bruxelles l'An.* 1605. Ende in 't Neder-duyts genaemt: *Hiſtorie van het H. Sacrament van Mirakelen met Figueren, gedrukt tot Bruſſel by Peeter de Dobbelleer.* In welcke twee Boeken, naer veele klaere Proeven, hy daer achter nog byvoegt menigvuldige Mirakelen, geſchied door het het Alderh. *Sacrament van Mirakel*, de welcke wettelyk onderzocht en goed gekeurt zyn.

V. *Arnoldus Raſſius*, in *Belgica Chriſtiana*, gedrukt tot *Douay*, ſchryft hier van. *Tandem etiam pugionibus transfoderunt, è quibus tantus cruoris emanavit imber, ut veſtes quoque eorum largiter indè conſpergerentur (fol.* 147.) " Ten leſten hebben ſy die ook met Poin-„ giaerds door-ſteken, uyt de welcke zoo „ grooten regen van bloed is geloopen, dat „ hunne kleederen daer van ook overvloede-„ lyk beſproeyt wierden."

VI. *Miræus*, Doctoor in de Univerſiteyt van *Loven*, ſchryft in 't Latyn van dêze doorwonde Hoſtien, als hier volgt in 't Neder-duyts: " Daer worden binnen de Princelyke „ Stad *Bruſſel*, met alle eerbiedigheyd be-„ waert dry met bloed beſproeyde Hoſtien, „ die in 't Jaer 1370. de goddelooze Jodſche „ handen hebben onteert."

VII. In den Boek in *Folio* genaemt, *Den Luyſter van Brabant, fol.* 144. ſchryvende op het Jaer 1370. leeſt men als volgt: " In het

„ zelve Jaer geſchiede binnen *Bruſſèl* het groot
„ en vermaert Mirakel van het bloeden der
„ H. Hoſtien, die van de Joden op den goe-
„ den Vrydag in hunne Synagoge (dat nu de
„ Capelle is van den Grave van *Salazar*) wier-
„ den door-ſteken, en welcke Heylige Mi-
„ rakeleuſe Hoſtien tot op den dag van he-
„ den, nog met de bloedige teekenen, wor-
„ den bewaert in de Collegiale Kercke van
„ de HH. *Michaël* en *Gudula* binnen de voor-
„ zeyde Stad *Bruſſèl.*

VIII. In den Boek genaemt : *Delices de Pays-Bas (Tom. 1. pag. 84.)* uyt het Frans vertaelt, leeſt men : " Dat de Joden die H.
„ Hoſtien, hebben door-ſteken met Meſſen,
„ en dat daer veel bloed is uyt geloopen,
„ dat in hun zulk een vreeze verweckt heeft,
„ dat ſy alle middelen gezocht hebben, om
„ hun van de door-wonde Hoſtien te ont-
„ macken, &c.

IX. Dit groot en ſchoon Mirakel word ook beveſtigt in de *Bruſſèlſche Eer-Triumphen*, alwaer onder andere ook beſchreven ſtaet, de groote Feeſt van 't Dry-honderd-Jaerig Jubilè van 't Alderh. *Sacrament van Mirakel*, zoo raekende den goddelyken Dienſt der Kercke, als den gang van de Proceſſie, met alle ſyne bediedzels, Triumph-Wagens en vercierzels van den weg der Proceſſie : en de Arcken Triumphael, in ſyne kopere Plaeten uytgedrukt. Gemaekt en beſchreven door J. S. ingezeten Borger der Stad *Bruſſèl*, in *Folio*, aldaer ge-

drukt by *Peeter de Dobbeleer* in 't Jaer 1670.

X. En ten leften ftaet dit alles klaer en wydloopig befchreven in de *Hoogweerdig Hiftorie van het Alder-heyligfte Sacrament van Mirakel*, alwaer den Autheur zegt: *(in titulo Libri in folio)* " In dêzen Druk, door den Autheur „ merckelyk vermeerdert, met verfcheyde „ Toonen, Preuven en curieufe Omftandig„ heden, met fes nieuwe Schilderyen ende „ de befchryving der zelve; als ook met de „ bediedzels, die zyn hangende aen de feftien „ Capellen, daer de Kerk mede omringelt is: „ als mede eene korte befchryvinge van de „ Arcken Triumphael met haere letter-tel„ lende Jaer-fchriften, voor dêzen noyt ge„ zien, ofte aen 't licht gebracht; alles ge„ trocken uyt geloofweerdige en geappro„ beerde Autheurs. Verciert met fchoone ko„ pere Figueren. " Door den Eerw. Heere *Petrus de Cafmeyer*, Prieftèr en Canonink der Collegiale Kercke van de HH. *Michaël en Gudula*, gedrukt tot *Bruffel* by vier Boek-verkoopers in 't Jaer van Jubilé van 't voorzeyde Alderh. *Sacrament van Mirakel*, 1735.

Dit is de waerheyd; dat Ik en andere Rooms-geloovige, zouden tot handhaevinge en klaerdere beweys-redenen van dit groot wonder en waerachtig Mirakel, nog meerder andere geapprobeerde Boeken, Heylge, Oude en uytmuntende Mannen, en geloofweerdige hand-fchriften konnen by brengen: maer tot wat inzigt? Waer toe zoude dit dienen? Voor

eerſt, niemand der Chriſtene Geloovige, door heel de wereld verſpreyd, en twyffelt hier aen, ſy zyn van dit Geloofs-punct, door de woorden van *Chriſtus*, die de eeuwige waerheyd is, en door ontellyke Mirakels zoodaenig verzekert, dat ſy hun bloed en leven willen verliezen, om dêze waerheyd te belyden, en daer-en-boven zyn ſy door het ontfangen van dit Alderh. *Sacrament* zoo vromelyk hier toe verſterkt, dat ſy wenſchen en verlangen voor dit Geloofs-punct, eene alder-wreedſte dood te onderſtaen, gelyk als blykt in menigvuldige H. Martelaeren, die hier voor hun bloed vergoten en leven verloren hebben.

Wat nu aengaet de Ketters, en Ongeloovige, byzonder de Gereformeerde (beter genaemt Gedeformeerde) die gelooven dit geenzints, ſy loochenen het opentlyk (daer ſy nochtans andere Hiſtorien van minder aenlegentheyd en zekerheyd volkomen gelooven) ſy lagchen en ſpotten daer mede, en noemen dit, tooverye, goocheleryе, verblindinge, by-geloof, bedrog, Papiſte praetjens, en meer andere laſterlyke naemen, om het ongeleert Volk geruſt te ſtellen, en in hun by-geloof te houden, die niet als al te laet hunne dôlinge zullen zien en bezueren.

En zetten wy Roomſche Chriſtenen hun de Prang wat te nauw op den neus, dan beginnen ſy te bulderen, te ſchelden, de goede en waere Boeken der Chriſtenen te loochenen en te verwerpen: konnen ſy dit niet doen,

dan verkeeren ſy den waeren zin daer van in eenen tegen-ſtrydenden oft anders luydenden, als by voorbeeld, *Chriſtus* de eeuwige waerheyd zegt: *Dit is myn Lichaem, (Matth. C. 26. v. 26.)* Sy ſchryven vermetelyk aen de kant-zyde van't *Waere Woord Gods* (zoo ſy dit noemen) dit *beteekent &c.* Maer ô verblinde! my dunkt, dat gelyk Gy-lieden het Chriſten Geloof hebt willen Reformeren, dat Gy-lieden ook hier door't waere Woord Gods hebt willen Reformeren. Gy-lieden gelooft het waere woord Gods niet in den zin gelyk het geſchreven ſtaet: wie zal dan aen U-lieden woorden geloof konnen geven? Oft durft gy zeggen wyzer te zyn, als de eeuwige Waerheyd was? Van wie hebt gy de macht ontfangen, om het Woord Gods in eenen anderen zin te keeren? Ey Lieve! waer't zaeken het aen eenen menſch geoorloft was het woordje *Is*, te veranderen in *Beteekent*; als by voorbeeld! *Het Woord is Vleeſch geworden, (Joan. C. 1. v. 14.)* hy zoude ſtellen: *Het Woord beteekent Vleeſch geworden*; het welcke hy met de zelve reden zoude konnen doen, waer mede de Gereformeerde het woordje *Is*, in de eerſte ſtellinge hebben verandert in *Beteekent.* Ende aldus zoude men haeſt de heel H. Schrifture en't Geloof te niet doen; lezende over al daer *Is* ſtaet, *Beteekent. Hy is gekruyſt, Hy is geſtorven. &c. Hy Beteekent, &c.*

Ik weet wel dat zomtyds het woordje *Is*, in de H. Schrifture in eenen anderen zin moet

genomen worden; byzonder als daer eenigen tegenſtryd is, oft de omſtandigheden het zelve te kennen geven: maer in dêze woorden: *Dit is myn Lichaem*, is geen tegenſtrydigheyd, oft omſtandigheyd, om die in eenen *Beteekenenden zin* te moeten verſtaen: want ſy zyn in dêzen waeren letterlyken zin van de eeuwige Waerheyd geſproken, en in den zelven zin van alle waere Chriſtenen t'allen tyden gelooft geweeſt, gelyk breeder in de volgende Chriſtelyke Bemerckinge zal aengetoont worden.

Maer om klaerder te ſpreken; waer zal oft kan eenen menſch, die goed en ryp oordeel heeft, geloof geven aen die, de welcke dêze goddelyke Waerheyd tegen ſpreken en loochenen, en hun eygen valſche ſtellingen en dôlingen voor waerheyd willen doen doorgaen? Waer om gelooven ſy nu niet, dat hunne Voor-Ouders van 't beginzel af altyd geloof hebben? Ik zien de reden wel: waer't dat de Gereformeerde dêze goddelyke Waerheyd bekenden en geloofden, dan zoude hun by-geloof der Reformatie geheel in duygen vallen; en hun Vry-leventheyd is hun aengenaemer, als de geboden Gods en van ſyne H. Kerck te onderhouden, de welcke nogtans noodig zyn om Salig te worden. Hierom is 't ook, dat ſy het groot Mirakel aen 't H. *Sacrament* tot *Bruſſel* geſchied, niet en gelooven, maer voor een Fabel uyt ſchelden. Geen wonder! want het Mirakel van 't H. *Sacra-*

ment in hunne eygen voornaemſte Stad van *Holland* tot *Amſterdam* geſchied, word van hun ook voor een Fabel uyt gekreten, die nogtans zoo klaer en waer is, als het Licht van den middag is, en hier in 't kort word aengewezen.

Dit Mirakel is in 't lang en breed beſchreven, en met waere beſcheeden wettelyk beveſtigt in eenen Boek, voerende voor tytel: *Amſteldams Eere en Opkomen door de denkwaerdige Mirakelen aldaer geſchied aen en door het H. Sacrament des Autaers:* opgedraegen aen den Edelen Heer *Petro Paulo Rubbens*, verciert met ſchoone fyne kopere Plaeten. Op de Tytel-plaet ſtaet: *t'Antwerpen by Hendrick Aertſſens*, 1639. *door Boëtius à Bolſwert;* die waerſchynelyk niet den Autheur, maer den Plaet-ſnyder van dien Boek geweeſt is. *Iſaac le Long*, in zyn hiſtoriſche Beſchryvinge van de Reformatie der Stad *Amſterdam*, pag. 201. noemt dêzen Autheur *Leonardus Marius*, Roomſchen Paſtoor tot *Amſterdam*. Den korten inhoud van dit Mirakel is als hier volgt:

„ In 't Jaer 1345. tot *Amſterdam*, eenen „ zieken Man ontfangen hebbende, naer 't „ oud gebruyk der Chriſtenen, ſyn Heer en „ Godt onder de gedaente van Brood, heeft „ den zelven, door den overval der ziekte, „ wederom uyt gebraekt. De Vrouwe mey„ nende, dat het alleen eenige fluymen wae„ ren, heeft de zelve in het vuer geworpen: „ en ziet! naer dat dit vuer den heelen nacht

„ ge-

„ gebrand hadde, tot gerief van den zieken,
„ zoo heeft de Vrouwe het zelve des mor-
„ gens geroert, om haer beter te wermen,
„ en aldus zittende voor het zelve, zag sy
„ in het midden van het vuer eene schoone
„ ende geheele Hostie, omringeld met vue-
„ rige straelen, de welcke daer uyt genomen
„ zynde, door den Heere Pastoor, met de
„ Clergie en eene solemnele Processie, naer de
„ Kercke gedraegen is. &c.

Dit is in 't kort de Historie, de welcke wydloopig in den voor genoemden Boek beschreven staet, en bevestigt met de wettige getuygenisse der Magistraet van *Amsterdam*, gegeven op donderdag in de Octave van Paeschen in 't Jaer 1345. Onder de Print, die dêze Magistraet verbeeld, staen de volgende Rymkens:

Quæ sunt facta plena fide
Confirmata, Lector vide
Consulari Calculo.
Quid negatis Novatores,
Quod tot dicunt Senatores;
Cum Balliuo concio?

't Wonder werk, nu aen gebeden,
Word betuygt, versterkt met eeden,
Op 't Stad-huys voor Magistraet.
Kan de waerheyd iemand grieven?
Siet den Zegel, leest de Brieven,
't Is geen droom, noch kinder praet.

In den zelven Boek staen veele Mirakelen aldaer geschied, Kerk-bouwingen, Autaer-

ſtigtingen, Pelgrimagien, devote vereeringen der Chriſtenen en ſchoone leeringen, raekende het H. *Sacrament des Autaers.*

Joannes Biſſchop van *Uytrecht* heeft in 't Jaer 1346. toe-gelaeten, dat alle de Mirakelen *Ter Heyliger Stede* (aldus wierd de plaets, daer dit H. *Sacrament van Mirakel* was ruſtende genaemt) geſchied waeren, en die hier naer nog zouden geſchieden, eenigzints Godt tot den Autheur hebbende, voor een ieder opentlyk zouden verkondigt worden, gelyk den voorzeyden verklaert pag. 64. Het is waer, dat door de Gereformeerde den naem van dêze Capelle *Ter Heyliger Stede*, daer naer verandert is, doende de zelve noemen: *De nieuwe zyde Cappel;* maer te vergeefs: want al-hoe-wel dit niet en is de waerheyd handhaven; maer in tegendeel de zelve willen uytdooven en vernietigen: zoo heeft nogtans dêze Capelle haeren ouden naem, zoo van de Rooms-gezinde als van zommige Gereformeerde tot heden toe behouden, als ook van haeren *Heyligen Weg*, &c. Die tot op heden toe met den zelven naem genoemt worden.

Daer-en-boven in het Jaer 1452. op S. *Urbanus* dag verbrande een zeer groot deel der Stad *Amſterdam*, en onder andere ook dêze Capelle *Ter Heylige Stede* met den Autaer en Tabernakel, en ziet wederom een nieuw Mirakel! de Remonſtrantie met de Mirakeleuſe Hoſtie, daer in beſloten, als ook den zeyden doek, die daer-om was, bleven in dat verſlindende

vuer geheel en ongeſchonden : zoo dat dit geen minder Mirakel en is als het eerſte, als wanneer dêze H. Hoſtie den heelen nacht in het vuer heeft gelegen, zonder hinder en verbranden : zynde hier in voor de tweede mael, gelyk aen den wonderen Braem-boſch die *Moyſes* heeft gezien. *(Exod. C. 3. ℣. 2.) Videbat quod rubus ardebat, & non conbureretur.* " Hy „ zag, dat den Braem-boſch brande, en „ niet en verbrande." Aldus dêze H. Hoſtie is voor de tweede mael, in 't midden van het vuer, ongeſchonden en geheel gebleven.

Wederom, als in het Jaer 1482. *(Wagenaer* ſchryft 1484.) den Aerds-Hertog van Oostenryk *Maximilianus* in 's *Gravenhaege* doodelyk ziek lag, en de Medecyn-meeſters vreesden voor ſyne genezinge, heeft den voorzeyden Aerds-Hertog ſynen toevlucht genomen tot 't H. *Sacrament* van Mirakel *Ter Heylige Stede* binnen *Amſterdam*, belovende het zelve perſoonelyk te bezoeken, en een milde vereeringe daer aen op te dragen, gelyk hy ook gedaen heeft, en is terſtond van ſyne doodelyke ziekte volkomentlyk genezen, tot verwondering en blydſchap van heel zyn Hof, en der Stad, ja van heel *Nederland* : en uyt dit godtvruchtig voorbeeld en ſchoon Mirakel is dêze *Heylige Stede* door heel *Nederland* vermaert geworden, komende de Chriſtene Geloovige van alle Steden en Dorpen, in Pelgrimagie, dit H. *Sacrament* aldaer bezoeken, aenroepen en aenbidden.

Den voorzeyden Schryver heeft in ſynen Boek, genaemt *Amſteldams Eere &c.* hier van een ſchoone Plaet geſteld, vertoonende den Aerds-Hertog knielende, aenbiddende en danckende dit H. *Sacrament*, nevens hem liggende de Keyſerlyke Croone en Scepter &c. waer onder ſtaen geſchreven in 't Latyn en Neder-duyds dêze volgende Rymkens:

Cæſar *Maximilianus*
Æger *Hagæ*, redit ſanus
Amſterdamo: dicite,
Quem non ſanat medicina,
Virtus ſanat hunc Divina,
Hic vos opem quærite.

't Wonder maekt den Keyſer graege,
Hy reyſt ziek naer 's *Gravenhage*,
Keert geſond van *Amſterdam*:
Dien geen medecynen baeten,
Word van *Jeſus* niet verlaeten
Daer hy toe ſyn toevlucht nam.

Ik weet wel, dat *Iſaac le Long*, in ſyne voorzeyde hiſtoriſche Beſchryvinge, dit Mirakel *Ter Heyligé Stede*, als ook dat van *Bruſſêl* voor een Fabel wilt doen doorgaen, en als een Paeps verdichtzel te Boek ſtelt, om (gelyk hy dikwils ſchryft) hier door 't Gemeen te bedriegen, en veel geld te trecken: waerom hy dêze Mirakels noemt:" De goude „ Myn der Roomſche-Geeſtelyke, Paepe „ winckel, en kramery, om het geld der „ ligt-geloovige uyt de beurs te kloppen, en „ hun zelven ryk te maecken &c." Maer dat

iemand aen *Le Long*, eens vraegde: oft de Gereformeerde niet veel ſlimmer gedaen en hebben, als ſy de Kercken en Capellen van de Roomſche hebben afgenomen, hunne goederen ontweldigt, zoo veele geeſtelyke Fondatien, van hunne Voor-Ouders geſticht, te niet gedaen? Zoo veele Kloofters, Gods-huyſen en wooningen der Geeſtelyke tot den grond toe af geworpen en in ſtraeten verandert? Zoo veel Chriſten bloed geſtort, de Prieſters en Religieuſen verbannen, en meer andere onmenſchelyke wreedheden bedreven? Wat zoude hy daer op antwoorden? Ongetwyffelt wederom alles in eenen verkeerden zin trecken, ſtoutelyk loochenen, en ſchandelyk liegen, gelyk hy in ſynen boven genoemden Boek gedaen heeft; waer alles, wat hy daer in tegen de Roomſche geſchreven heeft, niet anders is, als een aen een geſchakelde ketting van logentael, goddelooze laſteringen en beſchimpingen tegen de Pauſen, Cardinaelen en Biſſchoppen, tegen Koningen en Princen; ja tegen Godt en ſyne Heyligen: om hier door de ongeleerde en ligt-geloovende Gemeente in de dôlinge van hunne gewaende gereformeerde Religie te houden en te ſtyven, en tegen de Roomſche op te hitzen.

Uyt duyzende goddelooze ſtaeltjens en Heylig-ſchendige ſtellingen, in dêzen ſynen Boek geſchreven, kip ik'er maer een uyt, en laet daer van het oordeel aen den onzydigen Lezer. Dêzen *Le Long*, in den voorzeyden

Boek, pag. 168. en 169. naer dat hy van de Heyligen *Dominicus* en *Franciſcus* hadde geſchreven: " Dat ſy onder den dek-mantel van „ Gods-dienſtigheyd, hadden niet minder „ als zulks tot haer doel-wit, en ſtrekten „ veel meer tot ſchande van de Chriſtelyke „ Religie, en tot naerdeel van de eere Gods, „ die alleen door alle menſchen behoorde „ geëert en gedient te worden: vermits in „ ſyn plaetſe zulcke menſchen wierden ver- „ heven, die niet anders als haere eygene „ eere, grooten naem, en veele voordeelen „ ſochten te bevoorderen: " eyndigt hy met dêze vermete woorden: *Zoo dat'er waerſchynelyk door de Pauſen zulcke zyn gecanoniſeert en onder 't getal der Heyligen in den Hemel geplaetſt, die tegenwoordig, ja voor eeuwig in de Helle zyn gedoemt!* ô afgryſſelyke laſter-tael tegen Godt en ſyne Heyligen!

Op dêze en ſyne andere Heylig-ſchendige laſter-tael wil ik niet voorder antwoorden: maer zal volgens de woorden van *Chriſtus*: *Orate pro perſequentibus & calumniantibus vos. Matth. C. 5. ℣. 44.* " Bid voor die U vervol- „ gen en valſchelyk betichten: " voor hem bidden, op dat den bermhertigen Godt hem op den weg der waerheyd gelieve te verlichten, en dat hy, die de Heyligen des Hemels in de Helle doemt, met de verdoemde niet eeuwig mag branden.

Le Long hier mede verlaetende, keer ik my tot den Heer *Wagenaar*, den welcken in

ſyn II. Boek III. Deel der Amſterdams Gereformeerde Kercken, van 't voorzeyde Mirakel *Ter Heylige Stede*, met een zoeter en geleerder Penne ſchryft: onder andere zegt hy aldaer pag. 410." Vaſter gaat, dat de Kapel, naer 't Jaer 1421. herbouwd is, en in „ 't Jaer 1452. andermael afgebrand zynde, „ zo veel ſchooner en ruimer werd opgetimmert, dat zy reeds omtrent den Jaare 1500. „ onder de fraaiſte Kerken gerekent werd. „ Zy werd, ten dien tyde, en nog lang daar „ na, van alle kanten, niet ſlegts uit de verſte hoeken der Stad, van de Haarlemmerpoort en 't Hooft af; maer ook uit andere „ Steden, en zelfs uit afgelegene geweſten, „ rykelyk bezogt en begiftigd, met naame „ door zulken, die, van gevaarlyke reizen, „ behouden waren t'huis gekomen. De Aarts-„ Hertog Maximiliaan, in 't Jaar 1484. in „ den Haage krank leggende, deed eene gelofte, om het Sacrament te Amſterdam in „ bedevaart te gaan bezoeken, indien hy in „ gezondheid herſteld mogt worden. Zyne „ herſtelling volgde op deeze gelofte: waar „ op hy zig herwaards begaf, en eene Kelk „ en Waskaars van eene geweldige grootte, „ in de Kapel der Heilige Stede, offerde. Ook „ vereerde hy een glas in de Kapelle, waar „ van nog een gedeelte in den zuidooſtelyken hoek van 't gebouw overgebleven „ is. 't Gemeen gevoelen was, dat, door „ het Sacrament hier ter Stede, verſcheiden

„ wonderdaadige geneezingen geſchiedden,
„ enz. "

Den zelven Heer *Wagenaar* had te vooren fol. 404. geſchreven: " 't Is waar, dat wederom tot beveſtiging van dit verhael ſchynt te ſtrekken, dat Floris van Boekhorſt, Ridder *En* Baliuw van Amſtelland, *Benevens* Schout, Schepenen en Raaden van Amſterdam, het wonder werk, weinige dagen na dat het, in 't Jaer 1345, zou voorgevallen zyn, met hunne Zegels, bekragtigd hebben. " Dog hy wilt daer naer dêzen gezegelden Brief krachteloos maeken en in twyffel trecken, voornaementlyk, om dat dêzen *Floris van Boekhorſt* noyt *Baliuw* van Amſtelland geweeſt is: maer waer ſtaet eygens in dêzen gezegelden Brief, dat hy *Baliuw* geweeſt is? Gelieft dêzen Brief by *I. le Long*, in de Beſchryvinge van de Reformatie der Stad Amſterdam fol. 197. en fol. 198. wel naer te zien; aldaer ſtaen, op 't eynde van dien Brief de volgende woorden: "Ende want „ alle deſe voorſeide puncten van den Hei„ ligen Sacrament waerachtig zyn, ende wi „ bekennen, dat ſi in der waerheit ſo ge„ ſciet zyn, als voorſcreven is, ſo hebben „ wi *Florys van Boechorſt* Ridder, Baeliu des „ mogenden Princes des Heeren Graefs van „ *Hollant*, in den lande van *Amſtel* ende in „ *Waterlant*, Scout, Scepen, ende Rade der „ Stede van *Amſtelredam*, om deze miracu„ len allen Kerſten menſcen te condigen,

„ onſe ſegelen hier aen gehangen. In 't Jaer „ ons Heren M. CCC. XLV. des *Dondredaechs* „ in der *Octavam* van *Paeſſchen.*" Ziet ook *O. Dapper*, Beſchryving van *Amſterdam*, pag. 389.

Hier moet nauwkeurig aenmerkt worden, dat naer 't woord *Ridder*, een comma, volgt, en daer naer volgt *Baeliu* enz., *Scout*, *Schepen*, ende *Rade*, als tot aenweyzinge, dat het alle verſchillende Perſoonen zyn. Hadde de Heer *Wagnaar* naer 't woord *Ridder*, een comma, ende in de plaets van *En*, het woord *Benevens* geſteld, dan zoude hy gezien hebben, dat de *Ridder Boekhorſt* geen *Baliuw*; maer een *Hoog-Hof Bediende* was, oft gelyk hy hem zelfs (fol. 405.) noemt: " *Rent-meeſter Ge-* „ *nerael* van Keizerinne Margareet, *naderhand* „ Gravinne van *Holland.*" Dat dêze *Margareet* niet *naderhand*; maer in 't zelve Jaer 1345. Gravinne van *Holland* geweeſt is, en in *Holland* tegenwoordig, getuygt *Mudzaert* ad An. 1346. n. 4. met dêze woorden: " Sy is, naer „ dat Sy een Jaer in *Holland* geweeſt was, „ weder naer *Beyeren* tot den Keyſer getroc- „ ken." Ziet ook *Auberti Miræi* Belgicarum Chronicon ad An. 1345. alwaer hy haer ook Gravinne van *Holland* ſtelt, en het Mirakel Ter Heylige Stede verhaelt. Vervolgens, uyt den naem van dêze Gravinne, heeft Ridder *Boekhorſt*, Benevens Baliu, Schout, Schepen en Raede den voorzeyden Brief gegeven en gezegelt. Dat *Ridder Boekhorſt* geen *Baliu* kan geweeſt zyn, blykt klaer: want hy was in

dienſt der gezeyde Gravinne en moeſt haer over al opvolgen ; vervolgens konde hy de Baliuſchap van *Amſtelland* en *Waterland* niet waer nemen en bedienen. Dat in dien tyd de *Baliuwen* in *Holland* veel in getal waeren, blykt uyt de volgende Handveſt, van Graef *Willem*, aen die van *Amſterdam*, dry Jaeren te vooren verleent ; ende door *O Dapper ſupra* pag. 73. aengeteekent als volgt:

„ *Willem Grave van Henegauwen, van Hol-*
„ *land, van Zeelant, ende Heere van Vriesland.*
„ Ontbieden U onſen Balieuwen in *Rhynland*,
„ in den Lande van *Woerden*, in *Delfland*,
„ in *Kennemerlant*, in *Vrieſlant*, in *Amſter-*
„ *lant*, ende in *Waterlant*, ende allen Schou-
„ ten, die in onſen Lande gezeten zyn by
„ Noorden der Maze, dat zy onze goede
„ Luyden van Amſtelredamme vryelyk vae-
„ ren laeten onbeſet en onbekommert, hen
„ en hare goet, want wy hen des Vryheit
„ gegeven hebben, die wy hen gehouden
„ willen hebben, vaſte en geſtade, eeuwig-
„ lyk duerende ſonder eenigh wederleggen.
„ In oorconde deſen brief bezegeld met on-
„ ſen Zegele. Gegeven in den Haghe des Maen-
„ daeghs na Sinte Niklaes dagh in den Win-
„ ter, in 't Jaer ons Heeren duyſent drie hon-
„ dert twee ende veertigh." Hier uyt ſchynt ook te blyken, dat de *Balui* van *Amſter-lant* verſchillende is van *Balui* van *Water-lant*, en aldus twee verſcheyde Perſoonen zyn. vervolgens geen Ridder *Boekhorſt*, enz.

Hier dient ook aenmerkt te worden, dat het Mirakel *Ter Heylige Stede* geſchied is 't Jaer 1345.: de Druk-konſt tot *Haerlem* is opgekomen ontrent het Jaer 1440: en de Reformatie begonſt is in 't Jaer 1578: dus is het Mirakel 95. Jaeren ouder als de Druk-konſt; en 233. Jaeren ouder als de Reformatie. Waer uyt volgt, 1°. dat van dit Mirakel geen gedrukte Boeken konnen zyn, als naer verloop van 95. en meer Jaeren. 2°. Dat in 't verloop van 233. Jaeren de Hiſtorie-Schryvers, zoo in zommige omſtandigheden, als in ſtipte Jaerſtonden van dit Mirakel zeer ligt van malkanderen hebben konnen verſchillen, zoo als men, door onder-vindinge, in andere hiſtoriſche geſchiedeniſſen gewaer word. Ende ten 3. Dat in dien tyd van 233. Jaeren geen menſch aen dit Mirakel getwyffelt heeft, oft het zelve tegen-geſproken: maer in tegendeel, het is in't zelve Jaer 1345. met gezegelde Brieven bekrachtigt; daer naer door de Pauſen van *Roomen* en Biſſchoppen van *Uytrecht* beveſtigt, met Aflaeten en geeſtelyke Jonſten begiftigt, met jaerlykſche Proceſſien verheerlykt, van den Aerds-Hertog en ontellyke menſchen Gods-dienſtiglyk bezocht, vermaert door ſchoone Mirakelen, met een byzonder goddelyk Officie vereert, met nieuwe en ſchoone Capellen opgeheldert, enz. enz.

Dog, waer toe zyn alle dêze voorzeyde Oudheden, en andere verſwege Proef-ſtucken noodig, aengezien de tegenwoordige nog

ſtaende Capelle van de *Heylige Stede* alleen, met de ongebroke Overleveringen daer van, genoeg zyn, om dit groot Mirakel klaer aen te toonen en te bekrachtigen? Men weet immers het wonder-werk, het welk in 't 1316. tot *Leyden* in *Holland* geſchied is: alwaer een brood-gebrek lydende Vrouwe gegaen is by haere Zuſter, biddende de zelve om een brood, waer op dêze onbermhertige Zuſter eerſt zeyde, geen brood te hebben; daer naer Godt tot getuygen roepende, wenſchte ſy, dat allen het brood, dat in haer huys was, in Steen zoude veranderen. En ziet! door de goddelyke ſchickinge is allen haer brood Mirakeleuſelyk in Steen verandert. Hier van ſchryft *Mudzaert ad An.* 1316. "Dat nog een van dêze „ Steene brooden binnen *Leyden* in *S. Peeters* „ Kerk te zien is." Nu vraeg ik: oft dit Steenen-brood, met de ongebroke overleveringen, zonder eenig Schriſt oft ander beweys, alleen niet genoeg en zyn, om dit Mirakel aen te toonen, en te doen gelooven? Aldus ook, de nog ſtaende Capelle *Ter Heylige Srede*, met de ongebroke over-leveringen der zelve, zyn alleen genoeg om dit Mirakel aen te toonen en te doen gelooven. Want dêze Capelle is uyt den Hemel niet gevallen oft uyt de Aerde gegroeyt: maer is uyt oorzaek van dit Mirakel gebouwt; de Capelle ziet men, die kan men niet loochenen, waerom dan ook het Mirakel niet gelooft, om welckers oorzaek de Capelle gebouwt is? Dit loochenen is zoo

veel, als oft iemand zoude zeggen, dat het Steene-brood van *Leyden*, door eenen Steenhouwer aldus gekapt was, en geenzints door Godt in Steen verandert, enz.

De waere reden, waerom de Gereformeerde dit Mirakel van *Amſterdam*, als ook van *Bruſſel* niet willen gelooven, is dêze: gelyk ſy hertneckig loochenen de wezentlyke tegenwoordigheyd van *Chriſtus Jeſus*, Godt ende Menſch in het Alderh. *Sacrament* des Autaers: aldus loochenen ſy ook alle de Mirakelen, die uyt 't zelve H. *Sacrament* voort-komen; ende hier toe ſchynen ſy verplicht en gedwongen te zyn: want anderzints hunnen geheelen gereformeerden Gods-dienſt zoude in duygen vallen, als nog gezeyd is.

Maer Gy-lieden, oprechte Roomſche Catholyken, die in de gereformeerde Landen zoo grooten Vrydom niet en hebt, om uw Geloof en Gods-dienſtigheyd, van en tot het Alderh. *Sacrament* des Autaers te belyden en te oeffenen, gelyk in de Roomſche Catholyke Landen: blyft ſtandvaſtig in uw oud Geloof; laet de Ketters praeten, laet hun zeggen, dat gy Afgodiſten zyt enz. Gy-lieden weet, en zyt door 't Geloof verzekert, dat *Chriſtus*, Godt en Menſch daer waerachtig tegenwoordig is; en Godt te aenbidden is geene Afgodery; maer een ſchuldige Godsdienſtigheyd, en goddelyk gebod. Dêze Chriſtelyke Waerheyd (gelyk getoont is en nog voorder zal betoont worden) is ſtandvaſte-

lyk en eendrachtelyk in de Roomſche Kercke gelooft en beleden geweeſt van de tyden der Apoſtelen tot heden toe, en volgens de belofte van *Chriſtus: Ecce, Ego vobiſcum ſum uſque ad conſummationem ſæculi. (Matth. C. 28. ℣. 20.)* " Ziet, Ik ben met U lieden tot de vol-
„ eyndinge des Werelds: " zal ſy ſtaende blyven tot het eynde des Werelds. Naer verloop van 1500. Jaeren is dêze Chriſtelyke Waerheyd beſtreden en geloochent geworden door de Gereformeerde en andere Ketters: maer te vergeefs; want volgens de belofte van *Chriſtus: Portæ inferi non prævalebunt adverſus eam. (Matth. C. 16. ℣. 18.)* " De poor-
„ ten der Helle zullen tegen haer (de Kerc-
„ ke) niet overwinnen. " Deze Waerheyd, die ſy nu in hun leven niet en willen gelooven, zullen ſy naer hunne dood klaerlyk zien, en eeuwiglyk beweenen. In tegendeel Gy-lieden, ô waere Roomſche Catholyke! ontfangt en geniet nu in uw leven, uyt dit Alderh. *Sacrament*, trooſt in droefheyd, overwinninge in bekoringe, verduldigheyd in lyden, ſtandvaſtigheyd in 't Geloof, het voedzel der ziele, den onder-pand der toekomende glorie, en in uwe dood de have der Saligheyd, alwaer gy in den Hemel, tot Loon van uw geloof, dien Godt, die gy nu aenbid onder den ſchyn van Brood, *aengezicht aen aengezicht*, (1. *Cor. C.* 13. ℣. 12.) klaerlyk in glorie zult aenſchouwen.

Voege hier nog by den uytmuntenden Lof-

galm, in 't Jaer 1645. door den Prince der Poëten *J. V. Vondel* gedicht, om de oude Roomsche Borgery aen te moedigen tot het plegtig vieren van 't Dry-hondert-Jaerig Jubilé van 't Mirakeleus H. *Sacrament Ter Heylige Stede.* Getrocken uyt *J. V. Vondels* Poëzy, gedrukt tot *Lecuwarden* by *Gysbert Sybes* Anno 1658. tweede deel Lierdichten, fol. 301.

EEUWGETY

DER

HEILIGE STEDE T'AMSTERDAM,

Aen d'oude Burgery.

NU 't Eeuwgety van 't Vierens waerdig wonder
Zyn' derden ringh op heden toesluit, ronder
Dan goude Pen oft Passer ronden sluit;
Zoo breeck als bloessem uit
In Lentemaent, met haer verquickte looten;
O Burgery, uyt Gysbrechts erf gesprooten,
En noyt veraert van uwen ouden Struick,
In 't wettig Kerck gebruick.
Men vlechte, om strydt, nu lovers en laurieren,
En duurzaem loof, om 't wonder feest te cieren;
Men spann' tapyt, schakeere zangk met snaer,
Bewieroock' 't hooge Altaar,
En eere alom de Heiligheid der Stede;
Daer d'yver placht, met barevoetzen trede,
T'aenbidden, als de Godtstolck (*a*) op het land;
Toen, midden uit den brandt
Der doorne haeg, de Godt der twalef stammen
Hem riep, en 't bosch niet zwichte voor de vlammen:
Die zelve Godt verscheen uwe Oudren hier
In 't weerlicht van hun vier,

(*a*) Moises.

Tot tweewerf toe; verſterckte Kriſtenſche eeuwen
Door wonderheên, en klopte zyn Hebreeuwen
Op hunnen mond; en tradt voor *Jeſus* ſchaer
In dezen vier Pylaer:
Waer van dees Kerck en achtien ſtomme tuigen,
Haer Pylers, die om gunſt noch afgunſt buigen,
Noch weifelen, maer dragen Gods gebouw,
Als Reuſen, ſterck, en trouw.
Uw jonge Stadt, die tweemael Ploſte in d'Aſſchen,
Is tweewerf weêr uyt rook in top gewaſſen;
Gelyk oft Godt zyn gunſt, en macht door vlam
Ontvouwde t'Amſterdam;
Dat, uit moeraſch en water opgetogen,
Nu watren kroont met hoog gewelfde bogen,
En 's Keyzers kroon, van goudt en Diamant,
Op alle kuſten ſpant:
Auguſtus, die U kroonde, heeft Godts Zegen
Door bedevaert genadig hier verkregen:
De Faem trompet hoe Maximiliaen
Gezont is opgeſtaen;
Na dat hy hier de Kriſt geheimeniſſen
Aenbiddende, eer zyn ſtaf en kroon wou miſſen,
Dan 's Heilands trooſt, gevoelt in lyf en Ziel,
Daer hy ten outer viel;
En neer geknielt de zelve kraegt moeſt loven,
Die, aen d'Eufraet, in 't onweêr van den Oven,
Zyn Drietal, (*a*) niet gezengt aen kleed en hair
Verloſte uit gevaer:
Die 't Heiligdom de Vrucht der Maegt, ook louter,
By uwen ſtroom, behoede op 't gloeiende Outer,
En in den haert; twee troonen van Godts Zoon,
Herkruiſt, door Offerhoon
Van blinden, die 't alſcheppend woord miſtrouwen,
En niet het licht der wonderen aenſchouwen,
Dat, Jaer op Jaer, ja eeuwen achter een,
Den Aemſtel overſcheen:
Het zy dit ſtraelde, uyt koor gewelf en tenten,
Hem toegewydt, die over d'elementen

[*a*] Drie Jongelingen.

Den

Den ſchepter voert, en ſpaert dien Offerſchat,
Ons Manne, in 't goude vat:
Het zy 't Geheim, op zyn gezette dagen,
En Jaergety, werdt ſtichtigh omgedragen;
Gelyck van ouds 't Orakel van Godts mondt,
De Heilkiſt van 't Verbondt.
Hoe zag men 't Volck, gewondt van helſche ſlangen,
Dan vloeien, als rivieren, uit verlangen
Naer geene ſlang van Koper, die den doodt
Haer kopre tanden boodt;
Maer naer het Lam, des Talmuds Vloeck, gehangen
Aen 't heilzaem hout, en nu onthaelt met zangen;
Als artzeny des lyfs, en ziele ſpys,
Van 't Hemels Paradys.
Wat Kerck belofte en gaef en Pelgrimagie
Doorgalmden niet dees nette timmeragie,
Met lof en danck, geſtort van klein en groot,
Na'et nypen van den noot;
Zoo dra men friſch, behouden 's lyfs, en ſtercker,
Verloſt van kruck, en boey en bangen kercker,
En blinden ſtock, en Schipbreuck, en van 't bedt,
Zig vondt door Godt geredt.
Nu zing ik niet, hoe 't eeuwig vier van Veſte
Den brand ontſloop, daer Troie lag op 't leſte;
Noch van de vlam, die, ſpokende om het kint, (*a*)
Zyn hairlock niet verſlint:
Noch van den gloet, die 's Konings Dochter (*b*) raekte,
En hare kroon noch blonde vlechten blaekte;
Of wonder ſpoock, en droom, en nacht gezicht,
Uit Heidens brein gedicht:
Maer toom den Nydt, door Zegels, brieven, blycken
Van Sticht en Stadt, en Keuren, en Kronycken.
Is 't valſch? betigt de myters, uw Steêhuis,
En brandt merck 't witte Kruis:
Betigt gewaet en bladen van Meſſias,
's Apoſtels riem, den mantel van Elias,

(*a*) Afkaen.
(*b*) Lavinia.

Oock Arons roede; en Elizeus lyck,
Ja schaduw, min dan slyk.
Hier mangelt niets dat redelycken wenschen,
Getuigenis van Godt en vrome menschen:
Wy mommen hier met geenen Antekrist,
Die gryns van Staet en twist.
Almogentheit, betuigt door d Offerlammers,
Van tydt tot tydt, geley toch d'Amsterdammers
Uw heirbaen op, in 't eeuwigh schynend licht,
En kroon myn Eeuwgedicht.

THRONUS EJUS FLAMMÆ IGNIS. *Dan. VII.*

Hier uyt kan men aenmercken, hoe hoog de Dichter het groot Mirakel der *Heylige Stede* opheldert: ook heeft hy gerymt de *Altaers Geheimenissen*, waer in hy de waere tegenwoordigheyd van *Christus*, Godt en Mensch, geleerdelyk afmaelt en verweert. Dit moet genoeg zyn tot klaer en waer beweys van 't Mirakel der *Heylige Stede* binnen *Amsterdam* geschied: die meerder hier van wilt weten, die leze *Leonardus Marius*, en andere hier vooren aengewezen.

Ik laete *G. G Pontanus*, *M. Fokkens*, *O. Dapper*, *I. de Long* en meer andere Gereformeerde Schryvers dit waerachtig Mirakel en alle andere loochenen en voor een Paepsche Fabel uyt kryten: maer sy zyn te laet in de Wereld gekomen, dit Mirakel en andere, zyn eeuwen en eeuwen voor hunne geboorte geschied; en op hun maniere, kan men alle Oudheden loochenen. Maer dat dit Mirakel waerachtig is, blykt ontegensprekelyk uyt dry

openbaere Brieven van de Biſſchoppen van *Uytrecht*, en van de Heeren der Magiſtract zelfs van *Amſteldam*, als het nog *Rooms* was, bekent, beveſtigt, betuyt, en onder-teekent; gelyk *L. Marius* beſchryft, hier boven geciteert. Op den zelven voet word ook het Alderh. *Sacrament van Mirakel* tot *Bruſſel* geloochent, door *Emanuel van Meteren*, *Henricus Boxhorn*, *Wernerus Helmichius* en andere Gereformeerde Schryvers: maer dêze zyn door *P. Corn. Hazart*, in ſynen *Triumph-boog ter eere van 't Alderh. Sacrament van Mirakel te Bruſſel*; gedrukt *t' Antwerpen* by *Michiel Cnobbaert Anno* 1671. gebotmuylt, van laſter-tael en grove logentael overtuygt. De waerheyd van 't Alderh. *Sacrament van Mirakel* tot *Bruſſel*, zal in 't vervolg van dêze Hiſtorie, nog klaerder aengewezen worden, als ook in de volgende

CHRISTELYKE BEMERCKINGE.

VAn in 't begin der nieuwe Wet en tyden der H. Apoſtelen, is dit altyd in de Roomſche Catholyke Kercke, by alle Chriſti Geloovigen eene algemeyne, ſtantvaſtige en eens-gezinde leeringe en Geloofs-punct geweeſt: dat in het Alderh. *Sacrament* des Autaers, *Chriſtus Jeſus*, Godt en Menſch, waerlyk en zelfsſtandig tegenwoordig is; en dêze Leeringe en Geloofs-punct is in de zelve van eeuwe tot eeuwe, t'allen tyden eendrachtig gebleven, tot den tyd van *Berengarius*, den

welcken ontrent het Jaer 1035. dit algemeyn Geloofs-punct heeft beginnen te beſtryden en te loochenen, zeggende, dat het maer een Figuere van *Chriſtus* was: maer ziende, dat tegen hem opſtonden de alder-geleerſte Mannen van 't Chriſtendom, en dat in 't Jaer 1050. ſyne Ketterſche Leeringe gedoemt was door de Concilien, van *Roomen*, *Vercelles*, *Parys*, en van meer andere, heeft hy ſyne Kettery herroepen en afgeſworen, en openbaere belydeniſſe van dit Geloofs-punct gedaen, en is met leetwezen hier over in 't Jaer 1088. by *Tours*, in den ſchoot der H. Roomſche Kercke geſtorven. (*Joan. Cambuſit in notit. Eccl. Sæculi XI.*) Hier van zal in 't tweede Boek voorder geſchreven worden.

Naer dêzen *Berengarius* hadde de Chriſtelyke waerheyd van 't Alderh. *Sacrament* des Autaers, wederom in de H. Kerk ontrent Vyf honderd Jaeren (zonder tegen-ſpraek van iemand) ongehindert geſtaen; tot dat in het Jaer 1525. *Andreas Carolſtadius* de zelve tot *Wittenberg* vermetelyk heeft geloochent: naer hem is gevolgt *Udalricus Swinglius*, die in 't Jaer 1527. ſyn ketters venyn tegen dit Alderh. *Sacrament* tot *Zurigh* heeft uyt gebraekt. Naer dêze is in 't Jaer 1530. tot *Baſel* gevolgt *Joannes Æcolampadius*; en naer hem *Wolfgangus Muſculus* en *Henricus Bulengerus* in 't Jaer 1540. tot *Zurigh*: en ten leſten den Aerds-ketter *Joannes Calvinus*: in wiens bedorve eeuwe dit venynig onkruyd, nu 25. Jaeren oud zyn-

de, syne bladeren vry wat meerder uyt heeft gerekt door *Lasko*, *Rudolphus*, *Walterus*, *Martyr*, *Sadeel*; en door *Theodorus Beza*, die hun alle in de vuyle laster-tael van penne, mond, en hert wyd overwint.

Ik stelle in dit getal *Martinus Luther* niet, aengezien syne Ketterye van een ander natuer is, en om dat hy nog veele jaeren naer synen afval, de waerachtige zelfsstandige lichaemelyke tegenwoordigheyd van *Christus* in 't H. *Sacrament* des Autaers heeft geleert, en tegen *Carolstadius*, *Swinglius*, en meer andere, (die hy om dêze loocheninge plagt *Sacrament-schenders* te noemen) heeft staende gehouden, en met syne Schriften verweert, gelyk hy onder andere in synen Brief geschreven heeft aen *Jacobus*, Ouderling van de Kercke van *Bremen*, alwaer hy dus zegt: " Het is voor „ de ongeluckigste van alle menschen dêze „ eene Salïgheyd; Salig is den Man, die niet „ en is ingegaen in den raed van de *Sacra-* „ *ment-schenders*, en niet en heeft gestaen op „ den weg van de *Swingliaenen*, en niet en „ heeft gezeten op den stoel van *Zurigh*; " alwaer *Swinglius* Predikte. (*L. Marius supra C.* 16. *fol.* 174.

Dit Alderh. *Sacrament* des Autaers is van *Christus*, in 't leste Avond-mael, weynige ueren voor syn bitter lyden en dood, met eene oneyndelyke liefde ingestelt: het is van dry H. Evangelisten, en naer hun, door den H. Apostel *Paulus* met klaere en over-een

komende woorden beſchreven : het is van veele H. Martelaeren (onder dêze die van *Gorckom*) met hun bloed en dood beveſtigt : het is van alle de Leeraers der H. Kercke, en van ontellyke geleerde Mannen onderteekent : het is door heel de Wereld met menigvuldige Mirakels vermaert en bekrachtigt; en het is van alle waere Chriſtenen, van den tyd der Apoſtelen tot heden toe, altyd eendrachtig gelooft, en volgens de belofte van *Chriſtus* zal het zelve tot het eynde des Werelds altyd in wezen blyven.

Wie is'er dan, die aen dêze goddelyke Waerheyd (waer van geen klaerder in heel de H. Schriftuere ſtaet uyt gedruckt) durft twyffelen ? Wie is'er zoo vermeten van de zelve te loochenen? De eerſte, die hier aen getwyffelt hebben waeren de Joden, de welcke, zoo haeſt als *Chriſtus* tot hun gezeyd hadde: *Panis, quem ego dabo, caro mea eſt pro mundi vita. (Joan. C. 6. ℣. 52.)* " Het brood, het welcke ik „ geven zal, is myn vleeſch voor 't leven des „ Werelds. " Dit gehoort zynde : *Litigabant ergo Judæi ad invicem, dicentes : quomodo poteſt hic nobis carnem ſuam dare ad manducandum ? (Joan. C. 6. ℣. 53.)* " Hierom waeren „ de Joden twiſtig onder malkanderen, zeg- „ gende : hoe kan dêzen ſyn vleeſch aen ons „ te ëten geven? " Hier uyt volgt, dat de Joden dêze woorden van *Chriſtus* klaer verſtonden in den letterlyken zin; dat hy ſyn eygen vleeſch tot voedzel om te ëten zoude

geven : maer ſy en konden niet verſtaen oft gelooven, hoe en op wat manier hy dit zoude doen; hierom vroegen ſy, onder malkanderen ſtrydende: *Quomodo poteſt?* " Hoe kan „ dêzen dit doen? &c." Sy meynden dat hy ſyn Vleeſch met ſtucken hun zoude geven &c.

Aenmerkt nu aendachtig de volgende woorden van *Chriſtus: Dixit ergo eis* Jeſus: *Amen, Amen dico Vobis: niſi manducaveritis Carnem Filii Hominis, & biberitis ejus Sanguinem, non habebitis vitam in Vobis.* (*Joan. C.* 6. ℣ 54.) " Daerom heeft *Jeſus* tot Hun-lieden gezeyd: „ Voorwaer, Voorwaer ik zegge tot U-lie- „ den: 't en zy dat Gy-lieden zult ëten het „ Vleeſch van den Zône des Menſchen, en „ ſyn Bloed zult drincken, zoo en zult gy „ het leven in U-lieden niet hebben." Door het *Leven* word hier verſtaen het *eeuwig Leven*, de hemelſche Glorie.

In dêze woorden van de eeuwige Waerheyd moeten wy twee ſaeken rypelyk aenmercken. Ten eerſten: dat *Chriſtus* hier belooft en verzekert, dat hy ſyn waerachtig Vleeſch en Bloed, tot ſpeyze en drank aen den Menſch zal geven, zeggende: *Panis, quem ego dabo &c.* " Het Brood, het welk ik geven „ zal, is myn Vleeſch." En dêze ſyne belofte bekrachtigt hy met eenen twee-voudidigen eede, zeggende: *Amen, Amen.* Voorwaer, Voorwaer.

Ten tweeden: Dat *Chriſtus* hier niet en ſpreekt in eene Figure, ofte geeſtelyken zin

door 't Geloof: maer in den letterlyken en waeren zin. Daerom voegde hy terſtond daer by: *Caro enim mea, verè eſt Cibus: & Sanguis meus verè eſt Potus. (Joan. C. 6. ℣. 56.)* "Want „ myn Vleeſch is waerlyk Speyze: en myn „ Bloed is waerlyk Drank." Aenmerkt wel: Hy zegt tot twee-mael: *Verè, verè*, "Waer- „ lyk, waerlyk," en ook tot twee-mael: *Eſt, eſt*: "Het is, het is." Om hier door alle Figuere en geeſtelyken zin uyt te ſluyten. Dêze goddelyke Waerheyd vernieuwt en bekrachtigt hy aldaer nog menigmael. Ziet en leeſt dit by den zelven H. Evangeliſt *Joannes C. 6. ℣. 35. 48. 50. 51. 52. 54. 55. 56. 57. 58. en 59.* en nergens kan men bevinden, dat *Chriſtus* daer geſproken heeft in eene Figuere ofte geeſtelyken zin; maer in eenen klaeren, wezentlyken en waeren zin.

Dêze ſyne beloſte heeft *Chriſtus* volbragt in 't leſte Avond-mael, gevende aen de Apoſtelen ſyn waerachtig Vleeſch tot Speyze; en en ſyn waerachtig Bloed tot Drank; en inſtellende, in de H. Kercke, het Sacrificie der Miſſe en 't Alderh. *Sacrament* des Autaers: het welcke beveſtigt word door de dry andere Evangeliſten; *Mattheus, Marcus, en Lucas*, als ook door den H. Apoſtel *Paulus*.

Voor eerſt den H. Evangeliſt *Mattheus* zegt: *(C. 26. ℣. 26. 27. en 28.)* "En doen ſy het Avond- „ mael aten, heeft *Jeſus* 't Brood genomen, „ en gebenedeyd, en dat gebroken, en heeft „ dat aen ſyne Diſcipels gegeven, en gezeyd:

„ *Accipite & comedite : Hoc eſt Corpus meum.*
„ "Neemt ende eetet: Dit is myn Lichaem:
„ en nemende den Kelk heeft hy gedankt,
„ en heeft hem aen Hun-lieden gegeven,
„ zeggende: *Bibite ex hoc omnes: Hic eſt enim*
„ *Sanguis meus novi Teſtamenti, qui pro multis*
„ *effundetur in remiſſionem Peccatorum.*" Drinkt
„ hier uyt allegader: want dit is myn Bloed
„ des nieuwes Teſtaments, het welk voor
„ veele zal uyt geſtort worden tot vergiffe-
„ niſſe der Sonden. "

II. Den H. Evangeliſt *Marcus* (*C.* 14. ℣. 22. 23. *en* 24.) zegt: " En doen ſy aten, heeft
„ *Jeſus* 't Brood genomen, en gebenedy-
„ dende heeft hy dat gebroken, en aen Hun-
„ lieden gegeven en gezeyd: *Sumite, hoc eſt*
„ *Corpus meum.*" Neemt, dit is myn Lichaem.
„ En als hy den Kelk genomen hadde, danc-
„ kende, heeft hy aen Hun-lieden diën ge-
„ geven ende ſy hebben alle daer uyt ge-
„ droncken, en hy heeft tot hun gezeyd:
„ *Hic eſt Sanguis meus novi Teſtamenti, qui pro*
„ *multis effundetur.*" Dit is myn Bloed des
„ nieuwes Teſtaments, dat voor veele zal
„ uyt geſtort worden."

III. Den H. Evangeliſt *Lucas* (C. 22. ℣. 19. en 20.) zegt: "En als hy het Brood genomen
„ hadde, heeft hy gedankt, en heeft het ge-
„ broken, en aen Hun-lieden gegeven, zeg-
„ gende: *Hoc eſt Corpus meum*," Dit is myn
„ Lichaem, dat voor U-lieden gegeven word,
„ doet dat tot myn der gedachteniſſe. Desge-

„ lyks ook den Kelk, naer dat hy 't Avond-
„ mael geëten hadde, zeggende: *Hic eſt Ca-*
„ *lix novum Teſtamentum in Sanguine meo, qui*
„ *pro Vobis fundetur.* Dit is den Kelk het
„ nieuw Teſtament in myn Bloed, den welc-
„ ken voor U lieden zal geſtort worden."

IV. En ten leſten, den H. Apoſtel *Paulus* (1. *Cor. C.* 11. ℣. 23. 24. *en* 25.) " Want ik hebbe
„ van den Heere ontfangen, het gene ik aen
„ U lieden ook gegeven hebbe. Hoe dat den
„ Heere *Jeſus* in den nacht, als hy gelevert
„ wierd, heeft genomen het Brood, en danc-
„ kende, heeft hy 't gebroken en gezeyd:
„ *Accipite & manducate: hoc eſt Corpus meum,*
„ *quod pro Vobis tradetur.* Neemt en eetet: Dit
„ is myn Lichaem, dat voor U-lieden zal
„ gelevert worden, doet dit tot mynder ge-
„ dachteniſſe. Desgelyks ook den Kelk, naer
„ dat hy 't Avond-mael geëten had, zeg-
„ gende: *Hic Calix novum Teſtamentum eſt in*
„ *meo Sanguine.* Dêzen Kelk 't nieuw Teſta-
„ ment is in myn Bloed: doet dit (zoo dik-
„ maels als gy dien drincken zult) tot myn-
„ der gedachteniſſe."

Hier ziet men nu klaer de getuygeniſſen van vier H. Evangeliſten: van *Joannes*, die de belofte der inſtellinge van dit H. *Sacrament* klaer en wyd-loopig beſchryft: en van *Mattheus*, *Marcus*, *Lucas* en *Paulus*, die de volbrenginge der zelve gelyk-vormig uyt-drucken. Sy gebruyken alle uytdruckelyk het woord *Eſt: Hoc eſt Corpus meum.* " Dit

„ *Is* myn Lichaem." *Lucas* en *Paulus* voegen daer by: *Het welk voor U-lieden zal gegeven oft gelevert worden.* Wat is'er voor de Saligheyd der Menſchen aen 't Cruys gelevert geweeſt? Het waerachtig Lichaem van *Chriſtus Jeſus*, en geenzints eene Figuere (gelyk de Gereformeerde zelfs vaſtelyk gelooven) vervolgens dan heeft *Chriſtus* in 't Avondmael aen de Apoſtelen ook ſyn waerachtig Lichaem gegeven: want hy ſpreekt van d'eene gifte gelyk als van d'andere." *Dit is myn Lic-*
„ *haem, dat voor U-Lieden zal gelevert wor-*
„ *den.*" Daer en-boven *Chriſtus* gevende ſyn H. Bloed tot drank, voegde daer by: *Het welcke voor U-lieden zal vergoten oft geſtort worden;* nu is 't zeker, dat *Chriſtus* in ſyn lyden en ſterven waerachtig Bloed geſtort heeft, vervolgens heeft hy ook in 't Avond-mael ſyn waerachtig Bloed gegeven; en niet eene Figuer daer van, gelyk de Gereformeerde valſchelyk leeren.

Daer-en-boven, volgens den Griekſchen Text en waeren zin van den Latynſchen, by *Lucas C.* 22. ℣. 20. *Hic eſt Calix novum Teſtamentum in Sanguine meo, qui pro Vobis fundetur.*" Dit is den Kelk het nienwe Teſtament,
„ den welcken (Kelk) voor U-lieden zal ver-
„ goten worden." Vervolgens dan den Kelk, waer in *Chriſtus* Bloed was, is voor ons vergoten, zoo was dan in dien Kelk het waerachtig Bloed van *Chriſtus*, zoodaenig als dien Kelk zoude uyt gegoten worden, dan daer

uyt geenen *Wyn* zoude vergoten worden, die daer in was voor de Consecratie; maer 't waerachtig Bloed van *Christus*, het welck daer in was naer de Consecratie: want wy weten zeker, dat wy niet verloft en zyn door 't uytgieten van *Wyn*, maer door 't vergieten van 't waerachtig Bloed ons Heere *Jesu Christi:* gelyk den Apostel opentlyk leert in syn Brief tot de *Hebreën Cap. 9.* Zoo was dan ook het Bloed van *Christus* waerachtig in den Kelk, die voor ons vergoten is. Uyt dêze woorden van den H. *Lucas* volgt dan klaer: 1°. Den Kelk, die *Christus* gaf in 't Avondmael, is voor ons Saligheyd vergoten. Dat is: voor ons is vergoten, dat in den Kelk was. 2°. Het Bloed van *Christus* alleen, en geenen *Wyn*, is voor ons vergoten. Ergo 3. Het Bloed van *Christus* alleen, en geenen *Wyn*, was in den Kelk.

Door dit argument, als ook door de klaere woorden van *Christus* opentlyk zeggende: *Dit is myn Lichaem, dat voor U-lieden gegeven word*, ende, *Dit is myn Bloed, dat voor U-lieden gestort word;* is den geleerden *Erasmus* (by de Hollanders in zeer groote achtinge) dusdaenig overwonnen geweest, dat hy aen *Conrardus Pellicanus*, die hem tot de Swingelsche leeringe wilde overhaelen, geschreven heeft: " Dat hy zig liever van lit tot lit wilde laeten verscheuren en alles lyden, als zig van „ dêze goddelyk waerheyd, der waerachtige tegenwoordigheyd van *Christus Jesus*

„ in het Alderh. *Sacrament* des Autaers, te „ laeten af trecken. &c." *(vide Á Lap. Comment. in* 1. *ad Cor. C.* 11. *V.* 24.*)* Die dit waere Geloofs-punct nu loochenen, zullen hier naermaels de waerheyd daer van zien, en daerom eeuwig verloren zyn. Waerom men tot dêze, met waerheyd mag zeggen, dat eertyds den H. *Stephanus* tot de verſteende Joden, die ook in *Chriſtus* niet en wilden gelooven, gezeyd heeft: *Dura cervice & incircumciſis cordibus & auribus, Vos ſemper Spiritui Sancto reſiſtitis, ſicut Patres veſtri, ita & vos. (Act. C.* 7. *V.* 51.*)* " Gy hartneckige en „ onbeſneden van herten en ooren, Gy-lieden wederſtaet altyd den Heyligen Geeſt; „ gelyk uwe Vaderen, alzoo zyt Gy-lieden „ ook." Waerom ik zegge:

In saCraMentI hostIIs Vere CoLItUr DeUs.

Dat is:

In de Hoſtien van 't H. Sacrament *word Godt waerlyk aenbeden.*

De afbeeldinge, waer in de verſteende Joden de H. Hoſtien met Meſſen en Poingiaerden door-ſteken, waer uyt Mirakeleuſelyk Bloed is geſprongen, is de ſeſde Schilderye in de Kercke van de H. *Gudula*, bekoſtigt en vereert door den Eerweerdigſten Heer *Hieronymus de Waerſegghere*, Prelaet van de Abdye

van *Perck* by *Loven* &c. Onder de zelve ſtaet, als volgt:

Videbunt, in quem transfixerunt. Joan. 19. ℣. 37.

Sacra Cruentatis transfigitur Hoſtia cultris:
Nec mora; transfixus non tulit illa Deus.
Turba cadit (cecedit quondam) nec honorat *Jeſum*
His cadere haud ſatis eſt, nec, cecediſſe, fuit.

't Welk te zeggen is:

Sy zullen zien, in den welcken ſy geſteken hebben. Joan. 19. ℣. 37.

Het Heylig Sacrament word van 't Jodſch Volk doorſteken,
Het Bloed volgt op den ſteek, Godt wilt het ong'lyk vreſen,
Sy vallen over rugh, 't is eertyts nog geſchied:
Maer alles te vergeefs, ſy eeren *Jeſum* niet.

Eyndige dit ſeſde Hoofd-ſtuk met de naervolgende Jaer-ſchriften:

BARBARI JUDÆI BRUXELLIS IN SYNAGOGA IN DIE PARASCEVES DIVINAS HOSTIAS PUGIONIBUS TRANSFIXERUNT.

Dat is:

De wreede Joden hebben tot Bruſſel in hunne Synagoge op den goeden Vrydag de goddelyke Hoſtien met Poingiaerden door-ſteken.

EX QUIBUS CONSECRATIS HOSTIIS, PUGIONIBUS TRANSFIXIS, ABUNDANTER GUTTÆ SANGUINIS EMANARUNT.

Dat is;

Uyt welcke geconſacreerde Hoſtien, met Poingiaerden door-ſteken, overvloedelyk druppelen bloeds gevloeyd zyn.

CARO DEI SALVATORIS MANET CIBUS VIATORIS.

CHRISTUS LICHAEM IS DE WAERE SPEYZE.

HIC EST DEI CALIX NOVI TESTAMENTI.

DIT IS CHRISTUS WAERACHTIG DIERDAER BLOED.

VII. HOOFD-STUK.

De Joden geven aen een Vrouw, *Catharina* genoemt, de H. Hostien, om de zelve naer *Ceulen* by andere Joden te dragen.

ACHTSTE ZINNE-BEELD.

Columba Seducta.
Oseæ C. 7. ỳ. 11.

d'Eenvoudigheyd,
Word ligt verleyd.

Verklaeringe van 't Zinne-Beeld.

DE Duyf is vol eenvoudigheyd,
Sy denkt op geen argliſtigheyd,
Om iemand te bedriegen:
Sy ſterk gepluymde vleugels heeft,
Waer mede ſy de locht door-ſweeft,
Om ſnellyk voort te vliegen.
De Duyf bemint de reynigheyd,
En leeft ook in getrouwigheyd

Met

Met wie sy eens gaet Paeren :
Haer liefd' is ook zeer zoet en goed,
Waer mede sy haer Jongskens voed,
En die tracht te bewaeren.
Sy is zachtmoedig over al,
Sy heeft geen bitterheyd oft gal,
Om haer te willen wrêken :
Haer' klauw aen niemand hinder doet,
Haer bek is nimmermeer verwoed,
Om iemand mé te stêken.
Geen vyandschap quelt oyt haer hooft ;
Want schoon dat men haer Jongskens rooft,
Sy zal geen gramschap toonen :
Sy weder nieuwe Jongskens broeyt,
Waer door haer Meesters goed aengroeyt,
Sy 't quaed met 't goed wilt loonen.
Als *Noach* zig in d'Arck nog vond,
Hy eene Duyf naer buyten zond,
Om 's Werelds stand te raeden ;
De Duyf quam weder op d'Arks dak,
En bragt *Noe* den Olyven-tak,
Tot teeken van genaeden.
Als *Christus* het Doopzel aen nam,
Den Heyl'gen Geest uyt d'Hemel quam,
In Duyfs schyn, neer gerezen.
Ziet ! wat een eer de Duyf behaelt,
Die met zoo groote gaven praelt,
Dient Hemel-hoog geprezen.

MAer die in deugd zoo hoog op gaet,
Heeft ook iet, dat haer dient tot quaed,
En ieder een zal laeken :
De Duyf, door haer eenvoudigheyd,
Word somtyds door wat aes verleyd
En in het net zal raeken.
Den Duyve-melcker zeer verlangt,
Op dat hy vremde Duyven vangt,
Die hy weet aen te locken :
Hy' voed de syn' met honing-raet,
En met een' zoete geur hun laet
Wel-riekend overtrocken :

En zynde aldus toe-geruſt,
Laet hy die vliegen, daer 't hun luſt,
Naer ander Duyve-koten:
Dees' zynde dan wat onder een,
Malkander haeſt worden gemeen,
En zyn als huys-genoten;
En door den trek tot honing-raet,
En zoeten reuk, die hun aenſtaet
Zoo worden ſy bedrogen:
En zoo als d'eerſte vliegen gaen,
De vremde ook met hun op ſtaen,
En komen t'zaem gevlogen,
Tot in het Duyve-melckers hok
Op hope van een lecker brok,
Waer ſy zoo naer verlangen.
Maer zoo ſy zyn in 't Duyve-kot,
De val-deur valt terſtond in ſlot,
En zyn, eylaes! gevangen.
Dees' Duyven zyn zeer los en dwaes,
Die om een weynig lecker aes,
Daer naer lang moeten duchten:
Aldus is ook een domme Ziel,
Die, om wat goud, in ſonde viel,
En daer naer lang moeſt zuchten.
Dit is 't, dat wy met waerheyd zien,
In eene Vrouw, genaemt *Cath'rien*,
Die eerſt was Jods van leere:
Maer ſy wierd van 't blind Jodendom
Bekeert tot 't ſalig Chriſtendom,
En dus een *Duyf* des Heere.
Maer naer dat door den Jodens haet,
Gods Hoſtien waeren verſmaet,
En ſchandelyk door-ſteken;
Doen ſloegen dèze ſchelmen raed,
Om voorts te gaen tot grooter quaed,
En meerder hun te wreken.
Sy wilden dèzen weerden Schat
Verzenden naer een ander Stad,
By wreeder Jodſche Beulen:
Sy zochten dan naer eene Vrou,

Die dêze Hoſtjens dragen zou
Van *Bruſſelen* naer *Ceulen*:
Dit wird *Cath'rina* voor geleyt,
Die eerſt onwillig was in 't feyt,
En dit heeft af geſlagen.
Sy rechten doen een maeltyd groot,
Cath'rina quam, daer op genood,
Men bleef haer 't zelve vragen:
Men offerde haer, boven dat,
Een goud-bors van een ryken Schat,
Zoo ſy die wilde dragen:
En ziet! door dit ſchoon goud-ryk aes,
Verleyd wierd dêze Duyf zeer dwaes,
Den koop wierd toe geſlagen.
Dit is, eylaes! den tweeden keer,
Dat men, voor goud, verkoopt den Heer,
Die niet is te betaelen!
Maer zegt: wat zal hun eynde zyn?
Eylaes! de ſwaere helſche pyn,
Waer in ſy zullen daelen.

TOE-PASSINGE.

DE Duyven hebben veele goede eygendommen, en dienen aen de menſchen tot veele ſchoone leeringen: ſy zyn goed-aerdig, zachtmoedig, zuyver, vriendelyk, eenvoudig en oprechtig: hunne becken en klauwen dienen hun niet tot wapenen, om iemand te hinderen oft leet te doen. Zommige Natuer-kondige zeggen, dat de Duyven zonder gal zyn; ook zyn ſy aen de eerbaerheyd en getrouwigheyd teenemael over-gegeven, zoodaenig dat geen eene Duyve, onder zoo groote menigte in een Duyve-hok, haer met een an-

dere zal verzaemelen : maer zoo haeft twee met malkanderen Paeren, blyven ſy malkanderen getrouw by tot ter dood toe. De Duyf draegt zulk een liefde voor haere Jongskens, dat ſy haer zelven met den bek de pluymen uyt trekt, om voor haer Jongskens eenen zachten neſt te maecken.

Door indruk van de natuer haeten ſy allen vuylen ſtank, daerom vliegen ſy daer het wel riekt, om dêze reden heeft den geleerden *Picinelli (in Mundo Symbol. Lib.* 4. *C.* 20. *n.* 267.) een Duyf verbeeld, die naer eenen witten thoren vliegt, om aldaer te neſtelen, met dit Onder-ſchrift:

AD CANDIDA.

Naer 't Reyn.

Waer op dèze Rymkens paſſen:

De Duyf zeer reyn en zuyver leeft,
De *Wittigheyd* voor *Doel-wit* heeft;
Waer naer ſy vliegt als eenen wind,
Mits ſy de wittigheyd bemind.

Want de Natuer-kondige hebben aenmerkt, dat de Duyven witte en reyne plaetzen beminnen ; en *Columella (Lib.* 2. *C.* 8.) leert, dat men de ganſche plaets wit moet ſchilderen en altyd zuyver houden, om dat ſy daer in dan te liever woonen en neſtelen.

Door dit Zinne-Beeld word ook Godt den H. Geeſt verbeeld, den welcken in het Doopzel *Chriſti*, in de gedaente van eene Duyve

is verſchenen, en gerne in reyne herten woont. Waerom den H. *Auguſtinus* wel zegt: *Mundiſſimo Domino, mundiſſima debetur habitatio (Lib. Medit. C. 35.)* " Aen den Alder-zuy-
„ verſten Heere, is men verplicht de alder-
„ zuyverſte wooninge te geven. " Als ook *Ludovicus Sotomajor* zeggende: *Nihilo enim Deus, id eſt, Sponſus cæleſtis, magis delectatur, quam cordis munditie. (in C. 2. Cant.)* " Daer
„ en is niet daer Godt, dat is, den hemel-
„ ſchen Bruydegom, meerder vermaek in
„ neemt, als in de zuyverheyd des herte."

Petrus de Valle en *Cornelius à Lapide (Comment in Oſeæ C. 11. ℣. 11.)* ſchryven, dat de Duyven, in *Aſiën*, *Egypten*, en andere turkſche Landen, zoodaenig geleert worden, dat ſy voor Poſten en Boden dienen, en de brieven van d'eene plaets naer de andere dragen. Dus was de Duyve eenen aengenaemen Bode, de welcke den Patriarch *Noë*, ten tyde van de algemeyne Diluvie uyt de Arcke liet vliegen, en de welcke tegen den avond weder quam, en eenen afgebroken groenen Olyftak in haeren bek hadde: want daer uyt merkte en kende *Noach*, dat de wateren der Diluvie waeren gevallen, vermits ſy hem het teeken van Vrede overleverde. *(Geneſ. C. 8.)*

Des niet tegenſtaende zoo gaet het met de Duyven, gelyk het gemeyn Spreek-woord zegt: *Geen koren zonder kaf;* en, *Geenen goeden Acker zonder onkruyt;* de Duyven al-hoewel ſy zoo voornaeme treffelyke gaven be-

zitten, hebben ook hunne gebreken, onder andere, dat sy hun zoo ligtelyk laeten verleyden, en hunne Meesters en wooningen verlaeten, ende hun by vremde Duyven en Meesters begeven. In dêzen zin klaegt Godt van den Koning *Jehu*, en Kinderen van *Israël;* dêze door Synen Propheet *Oseas* by eene *Verleyde Duyve*, vergelykende: *Et factus est Ephraim quasi Columba seducta non habens cor: Ægyptum invocabant, ad Assyrios abierunt. (Oseæ C. 7. ℣. 11.)* " Ende *Ephraim* is geworden als eene verleyde Duyve, geen hert hebbende: sy aenriepen *Egypten*, sy zyn tot de *Assyriaenen* over gegaen. " Hier door wilt Godt te kennen geven de boosheyd en goddeloosheyd van *Jehu* en syn Volk, de welcke Godt verlaeten hadden, en tot de Afgoderye waeren overgegaen; hun begevende tot hunne Vyanden, de *Egyptenaers en Assyriaenen*, de welcke Ongeloovige en Afgodisten waeren, laetende door dêze hun aftrecken van den waeren Godt, en van hun schuldige plichten.

De Duyven worden door verscheyde manieren verleyd en bedrogen. Den geleerden *Berchorius (Verb. Columba, lit. E.)* schryft dat dit aldus geschied: eenen Lief-hebber van Duyven, trachtende andere vremde Duyven tot zyn Duyve-hok te locken, geeft aen syn eygen Duyven honing-raed tot voedzel, waer door sy eenen zoeten reuk van hun verspreyen; dan laet hy de zelve uytvliegen, de

welcke hun vermengelende met andere Duyven, en dêze dien aengenaemen reuk gewaer wordende, voegen hun onaffcheydelyk by de honing-riekende Duyven, en zoo haeft dêze naer hun eygen Duyve-hok weder keeren, vliegen alle de andere vremde Duyven mede, op hope van ook honing-raet en lecker aes te vinden, en zoo haeft fy nu binnen het Duyve-hok gekomen zyn, dan laet den Duyve-melcker de val-deur toe vallen, en alle die vremde Duyven zyn dan gevangen, en onder een anders macht geftelt, die met hun handelt naer fyn believen.

Den zelven *Berchorius (Supra)* eygent dit toe, in eenen geeftelyken Zin, aen zommige Dienaers van Godt, de welcke ziende hoe de Minnaers van de Wereld hun begeven, om rykdommen te verzaemelen, om hooge Ampten te bekleeden, om aen hunne luften en zinnelyke driften te voldoen, en om den zoeten honing-raet der ydelheden en welluften te proeven: hier door als aengelokt, begeven fy zig tot de gezelfchappen van dufdaenige, handelen en wandelen met hun, en volgen hunne quaede en verkeerde wegen; meynende daer door ook geluckig te worden en de zoetigheden des Werelds te proeven: en eylaes! hier door worden fy van Godt, hunnen Meefter afgetrokken, en berooft van hun toe gefchikte wooninge, de hemelfche glorie, en zyn geeftelyke *Verleyde Duyven;* en hooren toe aen eenen anderen Meefter, den

Duyvel der Hellen, van wie sy gevangen zyn; en die voor een weynige geproefde zoetigheyd, hun de eeuwige bitterheden in de Helle zal doen smaeken.

Daer-en-boven worden de Duyven nog op andere manieren gevangen, Godt noemt die niet alleen: *Verleyde Duyven:* maer voegt daer by: *Non habens cor,* "Geen hert hebbende:" dat is geen verstand, voorzichtigheyd en achterdencken: want gelyk *Arias (apud A Lap. Supra)* zegt: daer alle de andere Vogelen de netten en stricken van de Vogel-vangers myden en vluchten, de Duyve nogtans is zoo uytzinnig en onverstandig, dat sy om een weynig aes, byzonder ten tyde van den winter, van selfs in de netten zal vliegen, om het voorgeworpe aes te bekomen, en aldus is sy bedrogen en gevangen.

Den H. *Basilius (Epist. 175. ad Julittam)* weyst nog een ander maniere aen, door de welcke de Duyven bedrogen, verleyd en gevangen worden, zeggende: *Ars quædam est aucupandi Columbas,* &c. " Daer is een zeker „ konst om Duyven te vangen, te weten op „ dêze maniere: alle die hun beste doen, om „ wilde Duyven te vangen; als sy nu een „ gevangen hebben, dan maecken sy die tam, „ en gewoon om onder de menschen gemeynzaem te verkeeren, daer naer stryken sy „ de vleugels van die met eenen wel-riekenden balzem, en laeten dan die haer vervoegen by andere wilde Duyven: dêze aen-

„ gelockt door den zoeten reuk des balzems,
„ worden gemeyn met de uyt gezonde en
„ volgen die over al, tot dat dêze hun brengt
„ tot de bezittinge van dien, aen wie sy ey-
„ gen is." *Bene olentes autem sequuntur & reliquæ, atque ita in potestatem Columbarii veniunt.*" En alle de andere Duyven volgen de
„ wel-riekende, ende aldus komen sy onder
„ de macht van den Duyve-melcker."

Prudentius (in Hamatigenia) drukt klaerlyk uyt allen de manieren, met de welcke de Duyve-jagers, de Duyven bedriegen en vangen, en hy toont aen, dat op alle dêze bedriegelyke manieren den Duyvel der hellen de Zielen der menschen vangt, en in den eeuwigen afgrond treckt. Hierom is 't dat *Christus* dêze schoone vermaeninge geeft: *Estote prudentes sicut Serpentes, & simplices sicut Columbæ. (Matth. C. 10. ℣. 16.)*" Weest voor-
„ zigtig gelyk de Serpenten, en eenvoudig
„ gelyk de Duyven:" hy wilt dat wy de eenvoudigheyd der Duyven zullen t'zaemen voegen met de voorzigtigheyd der Serpenten, en met dêze de andere zullen scherpen, opwecken en bewaeren: op dat wy aldus eenvoudig zyn, dat wy een ander niet en hinderen; en ook voorzigtig zyn, op dat wy door de loosheyd van een ander niet bedrogen oft tot quaed verleyd worden: want de voorzigtigheyd zonder de eenvoudigheyd is eene Argliftigheyd: en de eenvoudigheyd zonder de voorzigtigheyd is eene Dwaesheyd.

Hierom is 't dat *Prudentius (ſupra) Eva*, van 't Serpent verleyd en bedrogen zynde, by een onnoozele Duyf vergelykt:

Eva *Columba fuit tum Candida, nigra deinde*
Facta per anguinum maleſuada fraude venenum.

Het welk ik myn *Muſa* aldus laete vertaelen:

Eerſt *Eva* een reyn Duyve was,
Verleyd, verandert ſyt zeer ras;
Van wit word ſy een ſwarte Raef,
En 't zaemen ook des Duyvels ſlaef:
Den Appels lieffelyken ſchyn,
Was haer een doodelyk venyn:
Dus ſy dan, door d'argliſtigheyd,
Is van het hels Serpent verleyd.

Aldus mogen wy den naem en daed van eene verleyde Duyf ook toe-ſchryven aen eene Vrouwe genaemt *Catharina*, die uyt het Jodendom bekeert was tot het Chriſtendom, en van de booze Joden door geld is omgekocht en verleyd, om de door-ſteken H. Hoſtien van *Bruſſel* naer *Ceulen* te dragen, waer van hier volgt de

HISTORIE.

NAer dat de goddelooze Joden, in hunne Synagoge binnen *Bruſſel*, de H. geconſacreerde Hoſtien langen tyd met hunne venynige tongen grouwelyk hadden gelaſtert,

met Poingiaerden en Meſſen wreedelyk doorſteken en nu van hunnen val opgeſtaen waeren ; ziende het mirakeleus Bloed nog overvloedig uyt de ſteken loopen : ſtonden ſy niet alleen verwondert, maer waeren ook zeer verſchrikt en benauwt, en niet wetende wat beginnen, hebben ſy t'zaemen raed geſlagen, om te raemen, wat men met deze bloedige Hoſtien zoude doen. In dêzen raed wierd eyndelyk beſloten, dat ſy hun van dêze Hoſtien op eene heymelyke maniere moeſten ontmaeken, op dat hun ſchelm-ſtuk niet aen den dag en zoude komen, en ſy alle in de handen van de Juſtitie vallen, die hun voor zeker daerom met eene alder-wreedſte dood zoude ſtraffen. Hierom beſloten ſy voorder, dat men de Ciborie met de door-ſteken en bloedige Hoſtien, door eenen getrouwen bode naer *Ceulen* moeſt doen dragen, en daer aen andere Joden van hun natie en kenniſſe overleveren, met eenen Brief, wat hun weder-vaeren was, die dan met dêze Hoſtien konden doen, wat hun beliefde : wezende hun genoeg, dat ſy hier door van alle vreeze, ſchande en ſtraffe verloſt waeren.

Om dan den boozen raed, die ſy onder malkanderen beſloten hadden, in het werk te ſtellen, hebben ſy gaen onder-zoeken, wie men den bequaemſten zoude vinden, om dit hun voornemen uyt te wercken : eyndelyk hebben ſy gedacht en ontboden een zeker Vrouwe met naeme *Catharina*, de welcke

eenigen tyd te vooren van Jods was Chriſten geworden, en al-hoe-wel ſy uytwendig eenigzints Chriſtelyk leefde, hiel ſy nogtans heymelyk goede kenniſſe met dêze verſteende Joden en was hun zeer beleeft en gedienſtig, om dat ſy zomtyds van hun eenige giften kreeg, die ſy haer gerne gaven, op hope, dat ſy hier door wederom tot de Jodſche Religie zoude keeren. Dêze *Catharina* woonde toen in de Parochie van *Onſe Lieve Vrouwe ter Capellen* buyten de *Steen-Poort*, die nu is afgebroken, zynde die ſtraete van beyde de zyden met ſchoone huyſen betimmert, en de miſdaedige, die daer gevangen zaten (gelyk ook dêze Joden gezeten hebben) overgebragt naer de *Oude Halle-poort*, alwaer nu het Gevangen-huys is op gerecht.

Zoo haeſt als dêze Vrouwe by hun gekomen was, hebben ſy haer met vleyende woorden beginnen aen te ſpreken, dat ſy aen haer een ſaeke van groote aengelegentheyd wilden ontdecken, de welcke, zoo ſy die wilde uytvoeren, haer tot groot geluk en voordeel zoude dienen: maer eer ſy aen haer dit wilden te kennen geven, ſy te vooren moeſt vaſtelyk beloven ende met eede beveſtigen, dat ſy hun toe-betrouwt geheym aen niemand ter wereld oyt zoude kenbaer maeken. *Catharina* belooft hun dit, en doet daer op haeren eed; en dit gedaen zynde, zeggen ſy haer, dat ſy beſloten hadden eene Ciborie, waer in eenige Hoſtien waeren, met eenen

Brief te zenden naer *Ceulen*, om dit alles heymelyk en spoedig te behandigen, aen die aldaer van hunne Natie woonachtig waeren, dat sy aen haer geld op de hand zouden geven, om haere reyze te vervoorderen, tot *Ceulen* wezende ook geld zoude krygen van de Joden hunne Vrienden, en weder-keerende (met verzekeringe dat alles wel besteld was) wederom van hun tot *Brussel* rykelyk zoude geloont worden. Voorder verzochten sy haer van die reyze spoedig te willen aennemen en alles getrouwelyk te bestellen, en dêden haer met veele schoone woorden, andere diergelyke beloften.

Catharina dêze voor-stellinge hoorende, wierd geheel ontstelt en vol achterdencken, nogtans en had sy de kloekmoedigheyd niet, om dit verzoek geheel af te slagen: sy vreesde van den eenen kant, zoo zy dit weygerde, dat de Joden dit op haer zouden wrêken; en van den anderen kant knaegde haere Conscientie, waer door sy voor dit groot Feyt verschrikte; eventwel sy bleef ongewillig, en brogt veele uytvluchten by, om hun verzoek te weygeren, zeggende onder andere ook; dat sy te swak en onbequaem was, om zoo een verre reys, van *Brussêlen* naer *Ceulen*, alleen te doen, en dat sy vreesde op den weg berooft oft vermoort te worden. De Joden ziende haer wankelbaer en ongewillig, gaven haer tyd, om haer daer op te beraeden, en dêden haer wederom haer voorige

belofte en eed vernieuwen, van dêze zaeke geheym te houden; want haer leven en dood daer van af hong, verzoekende voorder van hoe eerder hoe liever haere meyninge hier over aen hun te verklaeren, waer mede sy haer lieten vertrecken.

Catharina nu alleen zynde begon dêze voorstellinge der Joden wat rypelyker te overdencken: sy aenmerkte wat groote boosheyd het was, den waeren Godt, tegenwoordig in 't H. *Sacrament*, over te leveren in de handen der Joden, syne gesworen Vyanden; 't is waer dat den Duyvel haer ook quam bekoren, haer voorstellende het groot geld, het welk sy hier door zoude bekomen: maer door de gratie Gods overwon sy dit boos ingeven, en besloot voor vast, van zoo groote boosheyd niet te bedryven, en van noyt weder te keeren by de Joden; nogtans, om haeren gesworen eed, nam sy voor dit geheym aen niemand te veropenbaeren.

De Joden ziende naer verloop van tyd, dat *Catharina* tot hun niet weder en quam, en vreezende voor quaede gevolgen, hebben besloten eenen maeltyd op te rechten, *Catharina* daer op te nooden, en treffelyk te onthaelen, en als dan, onder een groot getal van Joden, door schoone woorden haer over te haelen, en door ryke beloften te winnen. Gelyk het ook geschied is; want *Catharina* met hun aen tafel zittende, op 't eynde van de maeltyd en drincken van veel wyn, hebben sy te zae-

men haer wederom overvallen, en verzochten haer op alle vrindſchappen, van niet langer de reyze naer *Ceulen* meer uyt te ſtellen, en aen hun verzoek te voldoen. Maer *Catharina* bleef ſtandvaſtig en weygerig, zeggende, dat ſy dit niet en konde, noch en mogt doen.

De Joden ziende, dat ſy niet en voorderden, begonnen haer met drygementen aen te gaen, en hunne getergde gramſchap voor te ſtellen, zeggende, dat ſy hun geheym aen haer nu ontdekt hadden, en dat ſy wilden dat dit zoude uyt gevoert worden, oft anderzints dat ſy dit op haer zouden wrêken. Hier door begon *Catharina* eenigzints te waggelen, zonder nogtans aen hun boos voornemen toe te ſtemmen. Ten leſten eenen der Joden bediende zig van 't geld, waer voor alles buygt, en telde haer twintig goude Moutoenen, met belofte van naer haer werder-komſte haer nog meerder te geven. *Catharina*, die te vooren zoo kloekmoedig en ſtandvaſtig was gebleven, ziende dit ſchoon blinckende goud, wierd daer door bewogen, en ſtaet hun verzock toe, met belofte van alles getrouwelyk te volbrengen. Hier op geeft men haer de Ciborie met de door-wonde Hoſtien, die ſy gewillig aenneemt, en eer ſy daer mede naer huys vertrekt, geeft ſy hun vaſte verzekeringe, van zonder uytſtel naer *Ceulen* te vertrecken, en alles getrouwelyk uyt te wercken.

Dit is nu de tweede mael, dat dêze H.

Geconſacreerde Hoſtien aen de Joden, voor geld zyn over-gelevert, eerſt door *Jan van Loven* voor 60. en nu door voornemen, van *Catharina* voor 20. goude Moutoenen. Aenmerckt hier, hoe aen de kracht van geld alles onderworpen is en over-wonnen word! Waerom ik hier nog invoege de twee volgende Jaer-ſchriften:

INANIS PECUNIA SEDUCIT PLURIMOS.

Dat is:

Het ydel Geld verleyd'er veele.

Waerom ik voorder zegge:

sLECHT GELD„ WONDER GEWELD„

CHRISTELYKE BEMERCKINGE.

WAt baet het aen dêze *Catharina*, dat ſy door de gratie Gods uyt het Jodendom tot het Chriſtendom bekeert was? Dat ſy van haere ſonden in 't H. *Sacrament* van 't Doopzel was afgewaſſchen? Dat ſy zoo menigmael den waeren Godt en Menſch in 't H. *Sacrament* hadde aenbeden en ontfangen; en dat ſy nu geſteld was op den rechten weg van haere Saligheyd? Sy hadde het quaed gezelſchap der Joden moeten vluchten, dan zoude ſy door het geld, als een onnoozele Duyf, zoo ſchandig niet verleyd geweeſt zyn, noch zoo droevig in ſonden gevallen hebben. Sy moet aen alle Chriſtenen tot een voor-beeld die-

dienen, en tot een vermaeninge wezen, om in ſonden niet te hervallen; en dit door de quaede gezelſchappen en occaſien van ſonden te vluchten: want zegt den Wyzen-man: *Qui amat periculum, in illo peribit. (Eccli C. 3. ℣. 27.)* "Die het gevaer bemint, zal'er in ver-„ gaen." Ik voege hier nog by:

Zoo men niet wilt droevig zuchten,
Moet men de perykels vluchten:
Want die in 't vuer ſtekt ſyn hand,
Zeker voelen zal den brand.
Die met booze gaet verkeeren,
Zal van hun de boosheyd leeren;
Die zyn hand ſlaet aen het pek,
Krygt daer van een ſwarte plek.
Vlucht de plaetzen boven allen,
Alwaer gy eens zyt gevallen;
Vlucht, al was 't U nog zoo lief,
Want d'occaſie maekt den Dief.
Wilt gy U te veel betrouwen,
't Zal U zeker daer naer rouwen,
Die 't perykel niet en haet,
Zekerlyk daer in vergaet.

Het is niet genoeg ſyne ſonden met een waerachtig leetwezen te belyden, en de H. Abſolutie daer over te ontfangen: maer men moet met alle mogelyke middelen ook de occaſie van ſondigen vluchten, de perſoonen en plaetzen verlaeten, waer men perykel vreeſt; anderzints zal men wederom in ſonden hervallen. Wat baet het, dat iemand met de Vrouw van *Loth* uyt *Sodoma* en uyt den ſtaet der verdoemeniſſe is gegaen, is 't ſaeken dat hy korts daer weder achter rug

ziet en hervalt? *(Geneſ. C. 19. ỳ. 26.)* Wat baet het, dat men de roode Zee is door gegaen, en den weg naer het land van Belofte heeft begonnen, is 't dat men met de Iſraëliten weder verlangt naer de Vleeſch-potten van *Egypten? (Exod. C. 19. ỳ. 3.)* Wat baet het, dat men ſyn hand aen de ploeg ſlaet, en wederom achter om ziet naer oude oft nieuwe gelegentheyd van ſondigen? *(Luc. C. 9. ỳ. 26.)*

Die het venynig gezicht van den *Baſiliſcus* niet en vlucht; wat wonder is het dat hy daer van vergiftigt word? Die moetwillig in 't vuer valt, moet nootſaekelyk zig daer aen verbranden. En gelyk den Wyzen-man zegt: *Qui tetigerit picem, inquinabitur ab ea. (Eccli C. 13. ỳ. 1.)* " Die pek aenraekt, zal'er van „ beſmeurt worden. " Hierom vermaent ons den Saligmaeker, zeer wyſſelyk: *Eſtote ergo prudentes ſicut Serpentes. (Matth. C. 10. ỳ. 16.)* " Weeſt dan voorzichtig gelyk de Serpen- „ ten. " En waerom gelyk de Serpenten? De reden is: een Serpent ziende oft hoorende den Beſweerder, zal tẽrſtond met ſynen ſteert ſyn een oor ſtoppen, en de ander tegen den grond drucken, op dat hy de ſtemme, den zang oft geſchuyffel van den Beſweerder niet en hoore, en aldus in ſyne netten vallende, ſynen gevangen worde. Doet ook aldus, ô Menſch, ſtopt uwe ooren, ſluyt uwe oogen zoo menigmael als gy eene oude ofte nieuwe occaſie van ſondigen hoort, ziet, oft ontmoet.

Hier toe vermaent U ook den Saligmaeker, zeggende: *Quod ſi oculus tuus dexter ſcandalizat te, erue eum &c. (Matth. C. 5. ℣. 29. en 30.)* " Is 't dat uwe rechte ooge U verergert, „ zoo trekt die uyt en worptze van U: want „ het is U beter, dat'er een van uwe leden „ verloren gaet, dan dat uw geheel lichaem geworpen worde in de Helle. En is „ 't dat uwe rechte hand U verergert, zoo „ kapt die af, en worpze van U: want het „ is U beter, dat'er een van uwe leden verloren gaet, dan dat uw geheel lichaem in „ de Helle gaet. " De ooge, die men moet uyt rucken, en de hand, die men moet afkappen, is de quaede gelegentheyd van ſondigen en alles wat de ſaligheyd van onſe Ziel kan hinder doen; rukt dêze ooge uyt, kapt dêze hand af, is 't ſaeken gy in der eeuwigheyd niet en wilt verloren gaen. Betrouwt U niet op uwe krachten oft op uw vaſt voornemen, van niet meer te zondigen: want die het perykel bemint, zal daer in vergaen; en den H. *Hieronymus* zegt: *Miraculum eſt, in occaſionibus non cadere; cum homo ad caſum ſit pronus. (S. Hier. à Pelez. fol. 285.)* " Het is een „ Mirakel, in de occaſien niet te vallen; aen„ gezien den menſch tot den val genegen is."

Maer nog grooter boosheyd bedryven dêze, die dêze verdoemelyke Joden naer volgen, die door vleyende woorden en geld *Catharina* hebben verleyd en tot ſonden getrocken. Van dêze ſpreekt den Propheet *Jeremias: Inventi*

ſunt in Populo meo impii, inſidiantes quaſi aucupes, laqueos ponentes, & Pedicas ad capiendos viros. (Jerem. C. 5. ℣. 26.) " Onder myn „ Volk zyn goddelooze gevonden, laegen „ leggende als Vogel-vangers, ſtricken en „ voet-ſtroppen leggende, om mannen te van- „ gen." Voorwaer dêze zyn Vogel-vangers der Helle, en inſtrumenten van den Duyvel: want dat den Duyvel, door ſyn zelven niet en kan uyt wercken, dat doet hy door dêze Ziel-verleyders en Vogel-vangers der Helle. Wie en weet niet hoe machteloos den Duyvel is, als hy alleen werkt, om een Ziele te verleyden en tot ſonden te brengen? Den H. *Jacobus* zegt: *Reſiſtite Diabolo & fugiet à Vobis, (C. 4. ℣. 7.)* " Weder-ſtaet aen den „ Duyvel, en hy zal van U-lieden vluch- „ ten." Aenmerkt, *Jacobus* zegt niet: *Hy zal ſtil van U-lieden weg gaen:* maer *Hy zal van U-lieden vluchten*, gelyk eenen Dief, die vreeſt gevangen te worden, zeer ſnellyk loopt: zoo vreezachtig en machteloos is den Duyvel, als hy alleen werckende, weder-ſtaen word.

Maer den Duyvel is verſchrickelyk, ſtout en machtig, als hy eenen goddeloozen Menſch heeft, die ſynen mede-helper is. Den Duyvel weet wel, als hy alleen den Menſch komt bevechten, dat hy als dan verraeden is, en ligtelyk weder-ſtaen word en vluchten moet, daerom zoekt hy zig te vermommen, en een andermans kleed oft perſoon te ontleenen en aen te trecken, verzekert zynde hier door te

over-winnen, en den Menſch, die hy bevecht, tot de ſonde en verdoemeniſſe te brengen; als wanneer hy eenen mede-helper heeft, onder wiens dek-mantel hy ſchuylt, en bevecht. In dêzen zin ſprekt den Propheet *Job*, als hy van *Leviathan* (die den Duyvel beteekent) aldus zegt: *Quis revelabit faciem indumenti ejus? Et in medium oris ejus quis intrabit?* "Wie zal 't opperſte van ſyn kleed ontdec-„ken? Wie zal midden in ſynen muyl tre-„den?" (*Job C.* 41. ℣. 4.) Daerom zoekt den Duyvel booze menſchen, om deugdelyke te verleyden en tot ſonde te trecken.

Eenen klaeren getuygen van dêze waerheyd is den Propheet *Job* zelfs: als den Duyvel der Hellen, door ſyn zelven alleen, *Job* quam bevechten, ſyne goederen vernielde, ſyn Schaepen, Kemelen en ander Vee roofde, ſyn huyſinge tot den grond toe verwoeſtede en ſyne Kinderen daer onder verpletterde, en ſyn eygen lichaem van hoofd tot de voeten met de alder-vuylſte ſweeren en zeeren vervulde, doen was, en bleef *Job* verduldig, en den naem des Heeren loven en gebenedyden: maer als den Duyvel de Vrouwe en Vrienden van *Job* tot mede-helpers had, toen begon *Job* te waggelen en onverduldig te worden, zeggende onder andere dêze hert-pynende woorden, gelyk de H. Schriftuer klaer aentoont (*Job C.* 3. ℣. 1.) *Poſt hæc aperuit Job os ſuum, & maledixit diei ſuo, & locutus eſt. &c.*" Daer „naer (naer dat ſyn Vrouwe hem bitterlyk

„ had beſchimpt, en dry van ſyn Vrienden „ bezocht) dêde *Job* ſynen mond open, en „ vervloekte ſynen geboorten-dag, en hy „ ſprak: dat dien dag te niet gedaen worde, „ op den welcken ik geboren ben: " en meer andere duſdaenige onverduldige woorden. Waer uyt klaer blykt, dat den Duyvel alleen machteloos; maer ſtout en geweldig is, als hy booze Menſchen tot ſyne mede-helpers heeft. Zoo dat het zomtyds zoo qualyk niet gezeyd en is: *Dat de tot quaed verleyende en booze Menſchen erger als den Duyvel zelfs zyn.* Ende: *dat den Duyvel zelfs niet en kan, dat betrouwt hy ſyne gaſten.*

Het zelfſte hebben ook onder vonden: *Jacobus* in de boſſchen van *Paleſtinen*, *Macharius* in de wilderniſſe van *Syrien*, *Joannes* in de ſpeloncke van den berg *Serrati*. Ik vrage: Wie van de Duyvels heeft oyt aen iemand in de Wereld een quaed exempel oft verergerniſſe gegeven? Zoude gy met waerheyd wel konnen zeggen; den Duyvel, met my ſprekende, heeft my dêze oft een andere ſonde geleert? Den Duyvel heeft geen tonge, vervolgens kan hy tot U niet ſpreken, ten waer (gelyk in 't aerds Paradys) hy de tonge van 't Serpent gebruykte: als dan iemand aen den Duyvel (den Menſch de ſonde inblaezende) de hand leent, met ſynen naeſten op te hitzen, te raeden, de middelen en manieren voor te ſtellen om te ſondigen, dan is dien arger en boozer als den Duyvel zelfs, gelyk de ceu-

wige waerheyd getuygt, zeggende: *Vos ex Patre Diabolo eſtis, & deſideria ejus vultis perficere. (Joan. C. 8. ℣. 44.)* " Gy zyt van den „ Vader den Duyvel, en de luſten van uwen „ Vader wilt gy voltrecken; " en het quaed, dat hy wilt doen en niet doen en kan, dat werkt Gy-lieden uyt.

O Inſtrumenten van den Duyvel! ô Dienaers der Helle! het is U-lieden dan niet genoeg, dat gy zelfs geheel aen den Duyvel toe-behoort; maer gy wilt ook andere ſlaeven van den Duyvel maeken, die gy tot de ſonden verleyd, quaede exempels en verergerniſſen geeft, waer door ſy ook in ſonden vallen, en hunne Zielen verdoemen. O goddelooze boosheyd! gy rooft de Zielen, die *Jeſus* met ſyn dierbaer bloed gekocht heeft! gy verdoemt, dat hy wilt ſalig maeken! ô wat grouwelyke tormenten zult gy hier voor eeuwig in de Helle lyden! hoe zullen de verdoemde, die door U verleyd zyn, tegen U op ſchreeuwen! Hoe zullen de Duyvels, wiens inſtrumenten gy nu zyt, uwe Zielen pynigen! Hoe zal Godt, wiens heylige Zielen gy hem ontrooft hebt, U-lieden verdoemen! *Ite maledicti, in ignem æternum, qui paratus eſt Diabolo & Angelis ejus. (Matth. 25. ℣. 41.)* " Gaet vermaledyde in 't eeuwig vuer, het „ welcke bereyd is voor den Duyvel en voor „ ſyne Engelen. " Wie zyn de Engelen des Duyvels? Het zyn die andere tot quaed verleyden en tot ſonden brengen. Waerom ik zegge:

SEDUCTORES VARIA SINE FINE SUPPLICIA MANENT.

Dat is:

De Verleyders zullen zonder eynde verscheyde swaere straffen lyden.

De af beeldinge, waer in de Joden de Ciborie met de H. Hostien aen *Catharina* geven, om naer *Ceulen* te draegen, is de sevenste Schildery in de Kercke van de H. *Gudula*, bekostigt en vereert door den Eerweerdigsten Heer *Gregorius Piera*, Prelaet der Abdye van *Tongerloo* &c. Onder de zelve staet:

Quærebat oportunitatem, ut traderet eum sine turbis. Luc: 22.

Ut pignus *Catharina* Sacrum traducat ab urbe,
Multa reluctantem territa turba premit.
Hoc assumit onus temeraria. Rursus *Jesus*
Mittitur ad varias, missus ut ante, Domos.

't Welck te zeggen is:

Hy socht gelegentheyd, om hem te leveren zonder verwerring. Luc. 22.

De Joden heel bevreest, wat mog'lyk is, aenwenden
Om d'Heylig Hostien naer *Ceulen* te versenden.
Cath'rin aenveert dit stuk. Siet hoe door 't Jods gespuys
Godt we'er gesonden word, van't een na 't ander huys.

Eyndige dit sevenste Hoofd-stuk met de twee naervolgende Jaer-schriften:

FATUA COLUMBA AURO SEDUCTA.

CATHARINA VERLEYD ALS DE ONNOOZELE DUYVEN.

VIII. HOOFD-STUK.

Catharina word by nacht zeer gequollen, en van Gods wegen vermaent de H. Hoſtien, niet naer *Ceulen*, maer by haeren Paſtoor te dragen.

NEGENSTE ZINNE-BEELD.

Cecidit Flos,
Spinæ manent.

Als de Roos is heel vergaen,
Blyven nog de Doornen ſtaen.

Verklaeringe van 't Zinne-Beeld.

DE Roos is een ſchoon Bloem, die men met recht mag noemen
De Koningin te zyn van al-te-mael de Bloemen:
De Roos, in form en verf en reuk, te boven gaet
De alder-ſchoonſte Bloem, die in een Bloem hof ſtaet.

Ziet *Flora*, Bloems-Godin, deez' waerheyd zal aentoonen ;
Mits sy haer hooft niet als met schoon Roozen wilt croonen ;
Sy kieft de zoete Roos met purperachtig glans,
En voor haer hooft daer van vlecht eenen Roozen-crans.
Als uyt een groenen Throon ziet men de Roozen groeyen,
De blaeders, wit en rood, zeer cierlyk ronds-om bloeyen,
En midden in de Roos is't pit van Goud couleur,
Waer uyt zig aengenaem verspreyd den zoeten geur.
De bladers, die men ziet ronds-om de Roozen swieren,
Met hun hoog groen couleur, de Roos ook schoon vercieren :
Den Stam met doornen is gewapent t'allen kant ;
Op dat de Roos geen leed zou doen een dertel hand.
Men ziet de schoone Roos nu tusschen doornen leven ;
Maer willen wy geloof aen d'Heyl'ge Vaders (*a*) geven,
De Roos, in't Paradys, van doornen was ontbloot ;
De sonde doornen gaf, en ook voort bragt de dood.
Door *Adams* val de Roos heeft doornen aengenomen,
Ja, door de sonde zyn de doornen voort-gekomen :
Godt, om de sonde, heeft 't Aerd-ryk vermaledeyd, (*b*)
En dus de doornen en de distels zyn verbreyd.
Maer als den Roozen stam van binnen gaet bederven,
Dan ziet men die schoon Bloem en haer groen bladers sterven :
De bladers vallen af, de schoonheyd heel vergaet,
En van al 't zoet en goed, den dooren-stam maer staet.
Dan van den Roozen-boom de schoonheyd is geweken,
De doornen staen alleen om vinniger te steken ;

(*a*) S. Basilius & S. Ambros. Lib. 3. in Hexam. C. 11.
(*b*) Genes. C. 3. ℣. 17. & 18.

De zoetigheyd is weg, de bitterheyd blyft ſtaen,
Den Roozen-ſtam heeft nog ſyn ſcherpe doornen aen.
En in dees doornen word een ſpitſigheyd gevonden,
Die zeer fel ſteken, en ook tot den bloede wonden:
Ziet! naer al 't ſchoon en zoet, den ſcherpen doorn' nog ſtaet,
Aldus al 't goed en zoet, in pyn en ſmert vergaet.

DIt is't, dat alhier in *Cath'rina* word vernomen:
Sy was van 't Jodendom tot 't Chriſten dom gekomen;
Door 't Doopzel reyn gemaekt van 't Jodens goddeloos,
En dus in *Chriſti* Kerk geworden als een Roos.
Maer ziet! zoo haeſt ſy haer laet van de deugd afſcheyden,
En voor een hands-vol geld tot zoo boos feyt verleyden,
Dat ſy, (in d'Hoſtiën doorwond') den waeren Godt
Naer *Ceulen* draegen zou, om meer te zyn beſpot.
Dan heeft die ſchoone Roos al haer cieraed verlôren,
Sy wierd weer duyvels ſlaef, zoo als ſy was te vôren:
Sy droeg de Hoſtiën naer huys met quaed opzet,
Haer Ziel, te vooren ſchoon, wierd met veel vuyl beſmet.
Maer 't droevigſte van al, in dees bedrukte ſaeken
De doornen bleven ſtaen, die heel haer hert doorſtaecken:
Haer vuyl Conſcientie was beſmeurt en ongeruſt,
Waer ſy haer keert oft wend, voor haer is nergens ruſt.
Schoon ſy naer 't bedde gaet, om aldaer wat te ſlaepen,
Den doorn haer hert door-ſteekt, ſy kan geen ruſt daer raepen.
Sy keert, ſy draeyt ſy woelt, en jammerlyk verſchiet,
Sy beeft, en ſy verſchrikt, 't ſchynt dat ſy monſters ziet.
Naer dat ſy heel den nacht ſoo droevig was met woelen,
Liet Godt haer een klaer ſtrael van ſyn genaede voelen;
Sy denkt op het boos feyt, dat ſy nu had begaen,
Sy zag den Hemel toe, en d'hel wyd open ſtaen.

Sy docht, zoo ik den ſchat, naer *Ceulen* wil gaen dragen,
Dan kryg ik op den hals nog meer en ſwaerder plagen:
Sy zucht: O Heer! ah neen! ik heb te veel miſdaen,
Naer *Ceulen* niet; maer ik zal by mynen Biechtvaer gaen.
Zoe ſy dit had beraemt en vaſt in 't hert beſloten,
Heeft haer benouwde Ziel wat ruſt en trooſt genoten:
Sy wagt maer naer den dag, en telt de ueren af,
Op dat ſy dien Schat in Prieſters handen gaf.

TOE-PASSINGE.

DAer is een geweldige kracht in de quaede Conſcientie van den Menſch, de welcke zoo haeſt als de ſonde tegen Godt bedreven is, terſtond den Menſch begint te beſtryden, ſyn hert geduerig knagende, ſyn gemoed wreedelyk pynigende, en zonder ophouden tot hem roepende: *Quid feciſti? (Geneſ. C. 4. ℣. 10.)* "Wat hebt gy gedaen?" Gelyk Godt tot *Caïn* riep, naer dat hy ſynen Broeder hadde vermoort. Duſdaenige Conſcientie mag men vergelyken by eenen getergden Hond, die niet en doet als altyd baſſen, huylen en byten, aen wie men dit by-ſchrift kan geven:

LATRATU ET MORSU.

Het welk aldus kan vertaelt worden.

Hy baſt altyd,
En vinnig byt.

Ook kan men een ſondige Conſcientie vergelyken by ſcherpe en fel ſtekende doornen,

de welcke het hert van den Menſch duſdaenig door-wonden en tormenteren, dat alwaer hy zig keert en wend, geen gewenſchte ruſt en kan vinden. Dit heeft *David* onder-vonden, die naer de bedreven ſonde, met duſdaenige fel ſtekende doornen, in ſyn hert is gepynigt geweeſt, dat hy geduerig was verzuchtende: *Converſus ſum in ærumna mea, dum configitur ſpina. (Pſalm.* 31. ℣. 4.) " In myne el-„ lende, als den doorn door-geſteken wierd, „ heb ik my om gekeerr." Op welcke woorden den geleerden *Le Blanc* zegt: *Spina configens Davidem erat ſtimulus Conſcientiæ, ac remorſus ob peccata præterita.* " Den doorn *Da-„ vid* door-ſtekende, was de ſtekinge der „ Conſcientie, en knaginge over de voor-„ leden ſonden." Het zelve word ook verbeeld in dit Zinne-Beeld van den verdroogden Roozen ſtam, alwaer de wel-riekende Roozen en groene Bladeren afgevallen zynde, niet en is over gebleven als ſcherp ſtekende doornen: aldus naer de genoten ſondige luſten, blyft'er niet over als de knaginge der Conſcientie.

Van de tormenten der knagende Conſcientie zegt den H. *Auguſtinus (in Pſalm.* 45.) *Inter omnes tribulationes humanæ animæ nulla eſt major tribulatio, quam Conſcientia delictorum.* " Onder alle de quellingen van een menſche-„ lyke Ziele, is'er geen grooter quellinge, „ als de Conſcientie der miſdaeden." En den H. *Chryſoſtomus (Serm.* 1. *ſup. Epiſt. ad Rom.)*

zegt: *Qui sibi malè conscius, etiamsi omnium bona possideat, omnium tamen est miserrimus.* " Die kenniſſe heeft van ſyn bedreven quaed, „ al-hoe-wel hy de goederen bezit van alle, „ zoo is hy nochtans den alder-ellendigſten „ van alle." Daerom toont my eenen Menſch, die wys is als *Salomon*, die ryk is als *Crœſus*, wel ſprekende als *Cicero*, machtig als *Alexander*, geëert als *Xerxes;* met een woord, toont my eenen Menſch, in wiens ſchoot de Fortune dën vollen overvloed van alle haere goederen mildelyk heeft uyt geſtort, heeft hy een quaede en knagende Conſcientie, zoo is hy den alder-ellendigſten des Werelds.

Den H. *Chryſoſtomus* geeft hier van, in eene gelykeniſſe, de reden: gelyk de moordenaers en dieven, die om hunne groote ſchelm-ſtukken, op den hals in eenen kercker gevangen en geboeyt zitten, al-hoe-wel ſy goede ſpeyzen om te ëten, en leckere drancken om te drincken krygen, nogtans ellendig leven, en in geduerige benauwtheyd zyn, om dat ſy alle ueren met groote vreeze de ſententie van hunne dood verwachten; aldus in 't midden van alle welluſten is eenen ſondaer, die een knagende Conſcientie heeft, den alder-ongeluckigſten. De woorden van den H. *Chryſoſtomus (Hom. 22. de Nequit. Repuls.)* zyn dëze: *Sicut, qui carcerem habitant capitis damnati, damnationem operientes & mortem, ſi vel deliciis abundè fruantur, vitam longe moleſtiſſimam agunt, & anxiam; ſic, qui improbâ Conſcientiâ*

moleſtantur. Den zin van dêze woorden kan men uyt de volgende Rymkens vatten:

GElyk een dief, of moordenaer,
Om ſyn feyten groot en ſwaer,
Geboeyt zit in vuyl koten;
En aldaer, zoo by dag als by nacht,
Syn dood-vonnis met vreez' verwacht
En blyft in 't kot geſloten:
Schoon dat hy lecker ëten heeft,
En wat hy wilt, men aen hem geeft
Noch vind hy geen genuchten:
Hy vreeſt de dood en felle pyn,
Die hem voor vaſt in 't kort zal zyn,
Dit doet hem altyd zuchten.
Aldus een Menſch in quaeden ſtaet,
Alwaer hy ſtaet, oft henen gaet,
Den worm blyft altyd knagen;
Oft het hem luſt, oft niet en luſt,
Hy blyft gedurig ongeruſt,
En vreeſt voor nieuwe plaegen.
Hy Ziet dé Dood en 't Oordeel ſtaen,
En d'Hel ook, daer hy in moet gaen,
Dit doet hem altyd beven:
Hy desolaet, als desperaet,
Vind geenen raed, oft ergens baet,
Maer blyft in onruſt leven.

Den Eerw. Heer *Joſephus Ignatius Claus (Spicileg. Conc. Part. 2. Conc. 42. n. 4.)* verhaelt de volgende Hiſtorie: Eenen Dief had van den H. *Corbinianus*, Biſſchop van *Friſingen*, geſtolen eenen Ezel, die eene belle aen den hals hadde hangen. Den Ezel maekte wel geen geluyt; maer wel de belle, de welcke dag en nacht bleef klincken: den Dief willende dit geklank beletten, nam de belle van den hals

des Ezels, en begroef die onder de Aerde. Maer te vergeefs, de belle bleef altyd klincken: hy groef die wederom uyt, en vervult die van binnen met hoey; al wederom verloren arbeyd, de belle bleef klincken als van te vooren. Ten leften, hy rukt den klepel uyt de belle, om aldus het geklank te ftillen; maer alles te vergeefs, de belle bleef den zelven klank geven! noch dit klappende metael en wilde niet fwygen, als naer dat den geftolen Ezel aen den H. Biffchop was weder gegeven.

Dufdaenig gerucht en ongeruft maekende belle is eene quaede Confcientie, de welcke altyd klinkt in de ooren van eenen fondaer: ftaet dufdaenigen s'morgens op? het eerfte dat hy hoort is fyne quaede Confcientie, die tot hem roept: *Occidifti:* " *Gy zyt eenen Moor-* „ *denaer.*" Gaet gy wandelen? de Confcientie roept tot hem: *Adulteraffi.*" *Gy hebt Over-* „ *fpel bedreven.*" Eet hy het noen-mael? De Confcientie roept: *Gy hebt het onrechtveerdig goed noch niet weder gegeven.* Handelt hy met fyne Vrienden? Hy hoort de Confcientie roepen: *Gy hebt Onkuysheyd bedreven.* Wilt hy flaepen? De Confcientie dryft hem den vaek uyt d'oogen, roepende: *Gy zyt eenen Booswicht &c.* Dat dit de waerheyd is, getuygt den Propheet *Job (C. 15. v. 21.)* zeggende: *Sonitus terroris fèmper in auribus impii.*" Daer is al- „ tyd een vervaerlyk geluyd in de ooren van „ den goddeloozen." Hier door gefchied het, dat

dat deze Sondaers altyd ſchudden en beven, altyd benauwt en in droevig achterdencken zyn, voor een roerende blad van eenen boom verſchricken, en al-hoe-wel het over al vrede is, zoo duchten ſy altyd voor heymelycke aenſlaegen, gelyk *Job (ſupra)* getuygt.

Deze altyd-duerende knagingen van den Sondaer, drukt den Wyzen-Man zeer ſchoon uyt, door deze gelykeniſſe: *Præcordia fatui quaſi rota curri. (Eccl. C. 33. ℣. 5.)* "Het hert van „eenen Dwaezen is als het rad van een karre." Wy hooren dikmaels hoe de raders van een karre, wiens as met geen ſmeer beſtreken is, een yſſelyk gerucht maeken, en dit geraes en getier zal des te grooter zyn, hoe den wagen oft karre ſwaerder gelaeden is: aldus geſchied het ook met eenen Sondaer, zegt *Paludanus (Enarat. 1. Dom. in alb.) Quia eſt in perpetuo murmure Conſcientia peccatoris.*" Want " de Conſcientie van den Sondaer is in een " altyd duerende ruyſſinge." Laet den Sondaer in eenen Koninglyken Throon zitten, ſyn Conſcientie zal hem ongeruſt macken, en hem zal duncken, dat hy, als *Damocles*, boven ſyn hooft een bloot ſweerd aen eenen zyden draed ziet hangen. Laet hem aen een wel opgediſchte tafel zitten, in't midden der Santeën zal hem ſyn Conſcientie aenbaſſen, en hem zal duncken, dat hy, als den Koning *Balthaſar*, ſyn doods vonnis tegen den muer ziet ſchryven. Laet hem op eenen zachten Swaenen-dons liggen, ſyn Conſcientie zal hem

pynigen, en hem zal duncken, dat, gelyk aen *Sisara* in het huys van *Jahel* geschied is, hem ook met het Sweerd oft Span-nagel het leven ontnomen word.

Den alder-eersten Moordenaer is den goddeloozen *Caïn* geweest, den welcken synen onnoozelen Broeder *Abel* op het veld heeft dood geslagen; en nauwelyks hadde hy dit grauwzaem schelmstuk bedreven, oft syne Conscientie begon syn hert te knaegen, en hy begon nog meer te vreezen, als Godt tot hem zeyde: *Quid feciſti? (Geneſ. C. 4. ℣. 10.)* " Wat hebt gy gedaen? de stem des bloeds „ van uwen Broeder roept tot my uyt d'aerde." Dit dêde hem nog meer verschricken, waerom hy vol wanhôpe uyt-riep? *Omnis igitur, qui invenerit me, occidet me (ibid. ℣. 14.)* " Al „ wie my dan vinden zal, die zal my doo„ den." Ah wat droeven weder-klanck geven deze weynige woorden: *Quid feciſti?* " Wat hebt gy gedaen, " in de ooren van alle Sondaers? Al wat sy doen, al waer sy gaen, op alle plaetzen waer sy zyn, hooren sy zonder ophouden: *Wat hebt gy gedaen?* Gy hebt Godt vergramt! Gy hebt U Vyand van alle de Engelen gemaekt! Gy hebt voor U den Hemel gesloten, de helle geopent, is 't dat gy zoo sterft, gy zyt voor eeuwig verdoemt! ô droeve knaginge vân een quaede Conscientie! geenen Beul ter Wereld kan grooter tormenten uytvinden, om te pynigen, als een quaede Conscientie aen den Sondaer veroorzaekt.

Dit beveſtigt den H. *Bernardus*, zeggende: *Nulla pœna major malâ Conſcientiâ: ipſa eſt delictorum Teſtis, ipſa Judex, ipſa Tortor, ipſa Carcer, ipſa judicat, ipſa punit, ipſa damnat. (S. Bern. de Conſcient. ap. Speranz. Script. ſel. punct. 160.)* " Daer is geen grooter pyne als „ een quaede Conſcientie: Sy is den Getuyge „ van de miſdaeden, ſy is den Rechter, ſy „ is den Scherp-rechter, ſy is de Gevange- „ niſſe; ſy oordeelt, ſy pynigt, ſy verwyſt „ en verdoemt." Wee! wee! den menſch, die aen dezen Rechter, aen dezen Beul, en pyniger overgelevert is! Daer zyn ellendige Sondaers geweeſt, de welcke door de wanhôpe gedreven, liever hebben de dood, als deze knaginge der Conſcientie uyt te ſtaen. Dit heeft in den rampſaligen *Judas* gebleken, die liever verkoren heeft ſyn zelven te verhangen, als langer den knagenden worm van ſyn Conſcientie te lyden: zoo als in't V. Hoofd-ſtuk hier beſchreven is. Dit zyn dan de ſcherpe doornen, die naer de afgevalle Roozen nog overblyven en zoo vinnig ſteken: gelyk deze *Catharina* onder-vonden heeft, die naer 't verbond met de Joden, van de doorwonde Hoſtiën naer *Ceulen* te draegen, zoo grouwelyk heel den nacht van haere knaegende Conſcientie is getormenteert geweeſt; waer van nu volgt de

HISTORIE.

ALs nu de Joden de doorwonde en bebloede Hoſtiën aen *Catharina* hadden over-gelevert, om naer *Ceulen* te draegen, waeren ſy verblyd en eenigzints geruſt, betrouwende dat hun groot ſchelm-ſtuk hier door zoude verholen blyven, en ſy bevryd van de handen der Juſtitie en alle ſtraffen. Maer zoo geruſt was *Catharina* niet, de welcke t'huys gekomen zynde, de Ciborie met de H. Hoſtiën in haer Slaep-kamer heeft geſtelt, het welk gedaen zynde, wierd ſy heel ongeruſt en haer Conſcientie met veel benauwde gepeyſen vervult. Sy aenmerckte haer groote ondankbaerheyd tegen den alwetenden Godt, hoe ſy, die maer onlangs van Jods was Chriſten geworden, het H. Doopzel had ontfangen, en nu wel onder-wezen in't Rooms Geloof, en kennis hebbende van 't groot Mirakel in de doorwonde en bebloede H. Hoſtiën, was ſy verzekert van de waere tegenwoordigheyd van *Chriſtus Jeſus* in 't Alderh. *Sacrament* des Autaers: en voorder denckende wat groot ſchelm-ſtuk het zoude wezen, zoo ſy deze H. Hoſtiën naer *Ceulen* droeg, en die aen de Joden aldaer woonende overleverde, en hoe ſwaer Godt haer daer over zoude ſtraffen; wierd ſy door deze overdenckinge heel verſchrikt, haer hert was vol droefheyd, hae-

ren mond vol zuchten, en haere oogen waeren vol traenen.

Catharina tot in de ziel bedroeft, wilde haer naer 't bedde begeven, om aldaer wat te ruſten, en haere droefheyd te overwinnen: maer alles te vergeefs, alzoo ſy geduerig meer en meer ontſtelt en benauwt wierd, en in geender maniere haer miſtrooſtig gemoed en konde ſtillen. Nu docht haer, dat de Dienaers der Juſtitie aen quamen, om haer te vangen en volgens miſdaeden te ſtraffen: dan docht haer, dat ſy de helle open zag ſtaen, en de Duyvels bereyd om haer daer in te worpen: haer oogen naer den Hemel keerende, wierd ſy nog meerder verſchrikt; want ſy zag dien ſchoonen Hemel voor haer geſloten, en Godt, haeren Rechter met ſyne rechtveerdigheyd gewapent, om haer te ſtraffen.

Geduerende deze benauwde gedachten, wierd ſy door Gods genaede in het binnenſte van haer Ziel geraekt, en vermaent, dat ſy in geender maniere en mogt uyt wercken, het gene ſy aen de Joden belooft had te doen, dat ſy de H. Hoſtien niet naer *Ceulen*, maer by haeren Biecht-Vader moeſt dragen, en het gene aen haer heymelyk toe betrouwt was, al-hoe-wel ſy het zelve met eed bekrachtigt had, niet en mogte verholen houden; maer dat ſy alles aen haeren Biecht-Vader moeſt kenbaer maeken. Sommige zyn van gevoelen, dat aen haer eenen Engel uyt den Hemel verſchenen is, die allen het voor-

gaende haer heeft aen gekondigt. Tot proef hier van dient: dat in 't Jaer 1670. als hier tot *Bruſſèl* het *Dry-honderd-Jaerig Jubilé* van 't zelve Alderh. *Sacrament van Mirakel*, is geviert geweeſt, heeft *Jacques Stroobant* in ſynen Boek in folio, genaemt: *Bruſſèlſche Eertriumphen &c.* in 't zelve Jaer tot *Bruſſèl* gedrukt by *Peeter Dobbeleer*, waer in hy beſchryft alles, wat als dan in de zelve Feeſt geſchied is, zoo raekende den dienſt in de Kercke van de H. *Gudula*, als den gang der Proceſſie, met alle ſyne Bediedzels en Triumph-Wagens, vercierzels van den Proceſſie-weg, en Arcken Triumphael, uyt gedrukt in ſyne kopere Plaeten, &c. In de ſevenſte Arcke Triumphael, die dan geſtaen heeft aen 't eynde van 't Stad-huys, ſtond in 't midden eene Schildery, verbeeldende hoe *Catharina* de H. Hoſtien in haer huys gedragen hebbende, bevangen zynde met groote vreeze, haer in den nacht begeven heeft om te ruſten, als wanneer ſy door eenen Engel vermaent is geweeſt, de H. Hoſtien naer *Ceulen* niet te dragen, maer by haeren Biecht-Vader, en aen hem te verklaeren, alles wat'er tuſſchen haer en de Joden verhandelt was, en daer in te volgen ſynen raed, en te doen, wat hy haer zoude gebieden. Onder deze Schildery was geſchreven:

Catharina *Conſcientiæ ſtimulis agitata, impium Judæorum crimen Parocho ſuo ſignificat.*

Dat is:

Catharina, door het wroegen en prickel van de Conſcientie aen gedreven, geeft het goddeloos ſchelm-ſtuk van de Joden aen haeren Biecht-Vader te kennen.

Dit word nog klaerder bewezen in de achtſte Schildery, op gerecht in de Kercke van de H. *Gudula*, in de welcke men verbeeld ziet de Ciborie, omringelt met ſtraelen van glorie, en ſtaende op eene tafel; als ook *Catharina*, ruſtende op een prachtig Ledikant; neffens haer den *Engel* des Heeren ſtaende in de wolcken, en vergezelſchapt van andere *Engelen*, haer vermaenende ten eynde als voorzeyd is. De Latynſche en Neder-duytſche rymen daer onder ſtaende, waer in den *Engel* genoemt word, zullen wy naer gewoonte ſtellen, in 't eynde van dit achtſte Hoofd-ſtuk.

Zin-ſpelende op het bitter lyden van *Chriſtus Jeſus*, dunkt my, dat aen dêze *Catharina* geſchied is, het welcke eertyds gebeurt is aen de Huys-Vrouwe van *Pilatus*, als haeren Man, den Rechter, den zelven *Jeſus* onder ſyne macht hadde gekregen, wierd ſy in den zelven nacht gequollen met Viſioenen, de welcke haer zeer veel ſchrik en lyden aen dêden, daerom verzocht ſy *Pilatus*, dat hy tegen *Jeſus* niet en zoude miſdoen, voor reden gevende: *Multa paſſa ſum per viſum propter eum. (Matth. C. 27.)* " Ik hebbe veel geleden „ door een Viſioen om ſynen t' wille. " Al

dus wierd ook dêze *Catharina* des nachts door een Visioen van Godt vermaent, op dat tegen den zelven *Jesus* niet voorder en zoude misdaen worden. Ende gelyk *Saulus*, die van de Opperste Priesters de open Brieven hadde ontfangen, om alle de Christenen, die hy vond, te vangen en tot *Jerusalem* te brengen, op den weg van *Damascus*, in dit quaed voornemen, van *Christus* is weder-houden, ter Aerde gesmeten en met blindheyd geslagen is. (*Actor. C. 9.*) en hier door bekeert, en *Saulus* in eenen *Paulus* verandert, die als een uytverkoren Vat en Trompet der waerheyd den naem van *Jesus* door heel de Wereld moest gaen verkondigen: aldus is dêze *Catharina* ook bekeert, en in haer quaed voornemen weder-houden; en de H. door-wonde Hostien by haeren Pastoor dragende, heeft sy aen de Princelyke Stad van *Brussel* eenen onwaerdeerlyken Schat bezorgt, die nu Vierhonderd-Jaeren is onbedorven gebleven, en door de heele Wereld vermaerd geworden.

Den Biecht-Vader van dêze *Catharina* was den Eerweerden Heer Pastoor van Onse Lieve Vrouwe *ter Capellen*, met naeme *Petrus van den Eede*, door den welcken sy ook bekeert ende gedoopt was, en aen wie sy gewoon was raed te vragen, in allen nood haeren toevlucht te nemen, en haere Conscientie te ontdecken: gelyk sy ook gedaen heeft, zoo haest als dêzen droeven nacht was ten eynde gekomen. Sy is dan in den morgend-stond

met de Ciborie ende H. Hoftien by dêzen Paſtoor gegaen, en heeft aen hem, met droefheyd des herten en traenen in haere oogen, te kennen gegeven alles wat tuſſchen haer en de Joden was voor gevallen, hoe ſy van hun eene Ciborie met doorwonde en bebloede Hoftien hadde ontfangen, om de zelve naer *Ceulen* by andere Joden te dragen, de benauwtheden, die ſy den geheelen nacht geleden hadde, en hoe Godt haer vermaend en bevolen had, de H. Hoftien by hem te brengen en alles te veropenbaeren, vragende vergiffeniſſe van haer groot miſdaed, en belovende haer in alles naer ſynen raed te voegen. Voege hier dit Jaer-ſchrift by,

CATHARINA CUM GRATIA DEI NAVITER LABORAVIT.

CATHARINA HEEFT MET GODS GRATIE KRACHTIGLYK VOORT GEWERKT.

CHRISTELYKE BEMERCKINGE.

IN dêze *Catharina* konnen wy aenmercken, hoe de gratie Gods tot twee-mael toe in haer heeft wonderbaer gewerkt; eerſt, als ſy uyt het Jodendom tot het Chriſtendom is bekeert; maer dêze gratie heeft ſy haeſt verloren, haer laetende van de Joden door geld verleyden, om de Mirakeleuze Hoftien, tot meerder onteeringe, naer *Ceulen* te dragen. Als ſy dit boos feyt had voor genomen, den dag

daer naer uyt te voeren, is ſy heel den nacht te vooren zeer ſwaerlyk gequollen geweeſt, tot dat eyndelyk de goddelyke gratie, voor den tweeden keer, in haer begon te wercken; waer door ſy afgetrocken wierd van haer quaed voor-nemen, en aen-gemoedigt om de H. Hoſtien in Prieſters handen te ſtellen.

Dêze goddelyke gratie is aen alle Sondaers ten hoogſten noodſaekelyk; want zonder de zelve kan niemand tot de waere bekeeringe komen: ſy is ook noodſaekelyk aen de Rechtveerdige: want zonder de zelve kan niemand eenig goed verdienſtig werk doen. Waer uyt volgt, dat zoo Sondaers, als Rechtveerdige, de goddelyke gratie zorgvuldig moeten trachten te bekomen en te bewaeren. Het droevigſte is, als iemand door de ſonde dêze goddelyke gratie verloren heeft, hy zoo traeg en onachtzaem is, om de zelve wederom te bekomen, niet eens aenmerckende wat ſchaede hy aen ſyne Ziele doet, en in wat openbaer perykel hy is van ſyne Saligheyd voor altyd te verliezen. Daerom vermaend den wyzen Man: *Fili peccaſti? Non adjicias iterum: ſed de priſtinis deprecare ut tibi dimittantur (Eccli C. 21. ℣. 1.)* " Zône hebt gy geſondigt? Doet het „ niet meer: maer bid voor uwe voorgaende „ ſonden, op dat ſy U vergeven worden."

Als iemand eenen koſtelyken diamantring, een dierbaer Juweel, oft geſchrift van groote aengelegentheyd verloren heeft, dan en ſpaert hy geene moeyte oft aerbeyd; maer

zoekt met groote nerſtigheyd en zorgvuldigheyd zoo lang, tot dat hy die ſaek, die hem zoo aengenaem en voordeelig is, wederom gevonden heeft. Gelyk in 't Evangelie gedaen heeft den goeden Herder, zoekende het verloren Schaep langs bergen en daelen, door velden en boſſchen, tot dat hy het gevonden, op zyn ſchouders genomen, en by de andere 99. Schaepen gebragt heeft. *(Luc. C. 15.)* Als ook de Vrouwe, die een van haer penningen verloren hadde, Sy ſteekt een keirſſe aen, neemt den beſſem, en keert haer huys, en zoekt in alle hoeken en kanten dien koſtelyken penning, tot dat ſy hem ten leſten met groote blydſchap vind: *Quærit diligenter donec inveniat. (Luc. C. 13. ℣. 8.)* " Sy „ zoek nerſtelyk tot ſy hem vind."

O blinden en uytzinnigen Menſch! hoe menigmael verlieſt gy door de ſonde dien koſtelyken ſchat, allen uw goed en geluk, de heylig-maekende Gratie, de welcke *Jeſus*, door het ſtorten van ſyn bloed, en verlies van ſyn leven voor U verkregen heeft, en gy blyft, eylaes! zoo traeg en onachtzaem, om de zelve wederom te vinden en te behouden. Hoort den H. *Bonaventura* hier over klagen: *Perdit Homo bovem, & ſolicitè eam quærit; perdit equum, & non quieſcit; perdit ovem, & poſt eam vadit: ſed perdit Homo peccando Chriſtum, & quieſcit, comedit, bibit, & non quærit. (S. Bonav. Serm. 2. de S. Magdal.)* " Den „ Menſch verlieſt eenen oſch, en hy zoekt

„ hem zorgvuldig; hy verlieft een peerd,
„ en hy en ruft niet; hy verlieft een ſchaep,
„ en hy gaet het achter naer: maer den Menſch
„ met te ſondigen verlieft *Chriſtus*, de hey-
„ lig-maekende Gratie, en hy is geruſt, hy
„ eet, hy drinkt, en hy zoekt niet." O uyt-
zinnigheyd! en beweenelyke blindheyd!

Maer wat is de goddelyke Gratie? De Gods-geleerde zeggen, dat ſy is een gaeve uyt de goddelyke goedertierentheyd voort-komende; de welcke den H. *Thomas van Aquinen* (*q.* 10. *ad.* 2.) aldus beſchryft: " Dat ſy is eene
„ Hoedaenigheyd (*qualitas*) door de welcke
„ de Ziele, om de hemelſche Saligheyd te
„ bekomen, vervoordert word: " want gelyk eenen Pyl, uyt ſyn zelven naer het doelwit niet vliegen kan, ten zy hy door de hand van den Schutter hier toe vervoordert word: en gelyk de Penne uyt haer zelven niet ſchryven en kan, ten zy die door de hand van den Schryver beſtiert word: aldus ook konnen wy tot ons leſte eynde, het welcke Godt is, uyt ons zelven, gelyk uyt ons zelven alleen, niet komen; 't en zy de gratie Gods ons onweerdige en onbequaeme daer toe vervoordert en helpt: daerom bid met reden onſe Moeder de H. Kerk: *Tua, nos, Domine, gratia ſemper præveniat, & ſequatur, ac bonis operibus jugiter præſtet eſſe intentos.*" Dat,
„ ô Heere! uwe gratie ons altyd voor kome
„ en opvolge, en tot de goede wercken ge-
„ dueriglyk vlytig maeke."

Dêze goddelyke Gratie is dat klaer-schynende Licht, waer van den H. *Joannes* (*C.* 1. ℣. 9.) zegt: *Quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc Mundum.*" Het welcke verlicht allen Menſch in dêze Wereld komende." Dêze is het levende Water, waer van *Chriſtus* tot de Samaritaenſche Vrouwe zeyde: *Aqua, quam ego dabo ei, fiet in eo fons aquæ ſalientis in vitam æternam.* (*Joan. C.* 4. ℣. 10.) " Het Water, het welk ik hem geven zal, zal in hem worden een ſonteyn van Water, ſpringende tot het eeuwig leven." Dêze is de Colomne van wolk en vuer, beſchermende en verlichtende, de welcke de Kinderen van *Iſraël* door de wilderniſſen en wonderbaere wegen heeft geleyd naer het land van Beloften: *Numquam defuit Columnæ nubis per diem, nec Columna ignis per noctem, coram Populo.* (*Exod. C.* 13. ℣. 22.) " Noyt gebrak de Wolk-kolomne by dag, noch de Vuer-colomne des nachts, voor het Volk." Dêze is het gewaſſchen lang Kleed en in 't bloed van het Lam gezuyvert en wit gemaekt, met het welk de Ziel bekleed en verciert zynde, geruſtelyk tot Gods aenſchyn kan naerderen. (*Apoc. C.* 7. ℣. 14.)

Dêze goddelyke Gratie is ook het ſchoon Bruylofts-kleed, zonder het welcke den Menſch bevonden zynde geenzints bequaem en is om tot de hemelſche Bruyloft te komen: maer met gebonde handen en voeten in de eeuwige duyſterniſſen geworpen zal

worden. *(Matth. C. 22. ỿ. 11.)* Dêze is eyndelyk dien verborgen Schat in den acker van uwe Ziele, zonder den welcken U niet met allen kan baeten, van al wat gy kont bezitten : en is 't ſaeken gy dêzen Schat alleen bezit, dan hebt gy in alles genoeg, en niet anders meer noodig. *(Matth. C. 13. ỿ. 44.)* Aldus zeyde *Chriſtus*, de eeuwige waerheyd, tot den den H. Apoſtel *Paulus* : *Sufficit tibi gratia mea. [2. Cor. C. 11. ỿ. 8.]* " Myne gra- „ tie is aen U genoeg. " Hoedaenig en moeten wy dan niet arbeyden om dêzen alderkoſtelykſten Schat te bekomen, en altyd te behouden? Laet andere de gratie van Koningen en Princen zoeken, laet hun arbeyden om rykdommen te verzaemelen; laet ons de gratie Gods zoeken en dêze zal ons genoeg zyn : want zegt den Apoſtel : *Gratia Dei vita æterna. [Rom. C. 6. ỿ. 23.]* " De gratie Gods „ is het eeuwig leven in *Chriſto Jeſu* onſen „ Heere. " Aenmerkt, eenen Koning, in ſyn volle heerſchappy, wezende zonder de gratie Gods, is minder als den alder-armſten Bedelaer des Werelds, bekleed zynde met de Heylig-maekende gratie. Ja, *Lucifer*, eenen alder-afgryſſelykſten Duyvel, hadde hy de Heylig-maekende gratie, hy zoude eenen alder-ſchoonſten Engel wezen. Waerom ik hier nog by voege de ſchoone woorden van *Petrus Cellenſis [Cit. à Rupert. in auri fod.] O Gratia gratioſa! ſine te omnia mala, tecum omnia bona : ſine te, inquam, inanis univerſa*

Creatura. O Anima! ſi eſuris gratiam, pulſa ad januam, ſi pulſaveris, aperietur; ſi petieris, dabitur. Welcke woorden ik myne *Muſa* aldus laete vertaelen:

O Gratie! gy zyt lieffelyk,
In deugd en in verdienſten ryk,
Gy zyt, wat men kan wenſchen:
O Gratie! die U niet en heeft,
Schoon hy nog zoo voorſpoedig leeft,
Den droefſten is der Menſchen.
Daerom, myn Ziel, Gods Gratie vraegt;
Met die, gy aen den Heer behaegt,
Godt, die U deez' zal geven,
Zoo gy met dêze leeft en ſterft,
Gy 't Hemel-ryk tot loon verwerft:
Want ſy is 't eeuwig Leven.

De af beeldinde waer in *Catharina*, by nachte verſchrikt zynde, en vermaent word, om de H. Hoſtien niet naer *Ceulen*; maer by haeren Paſtoor te dragen, is de achtſte Schildery in de Kercke van de H. *Gudula*, bekoſtigt en vereert door de weerde Mevrouwe *Ludovica de Liano Velaſco*, Abdiſſe der Abdye van *Ter Cameren*. Onder de zelve ſtaet:

Multa paſſa ſum per viſum propter eum.
Matth. 27.

Angelus in ſomnis *Catharinam* terret & urget,
Conceptumque, monet, prodat ut illa nefas.
Ille monet, *Catharina* tremit: ſed & ante *Pilati*
Territa per viſum Præſidis Uxor erat.

Dat is te zeggen:

Ik hebbe veel geleden door een Viſioen om ſynen t' wille. Matth. 27.

Gods Engel in den ſlaep komt *Catharinam* drygen,
Dat ſy 't beſtemde ſtuk geenzints en mag verſwygen.
Den Engel die vermaent, ſy word met ſchrik belaen,
Wiert ook *Pilatus* Vrouw om *Jeſus* niet beſtaen?

Eyndige dit achtſte Hoofd-ſtuk met de twee naervolgende Jaer-ſchriften:

seDUCta MULIer ChrIstIane reslpUIt
De VerLeYDe DUYf geLUCkIg
HerSteLt.

IX. HOOFD-STUK.

Catharina behandigt de Ciborie met de doorsteke H. Hostien aen haeren Heer Pastoor

TIENDE ZINNE-BEELD.

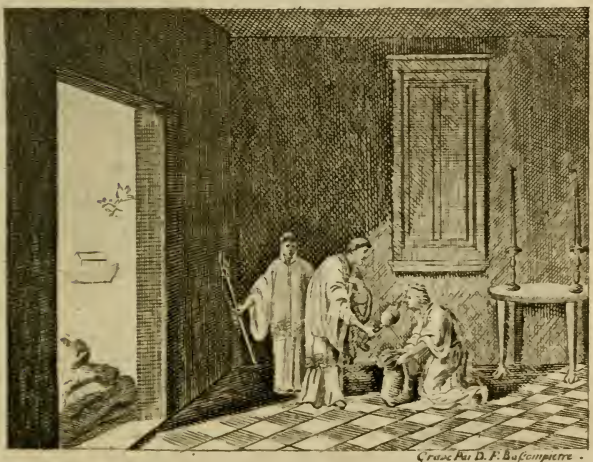

Grave Par D. F. Bassompierre.

Venit ad eum ... portans Ramum Olivæ. Gen. C. 8. ℣. 11.

Die verdwaelt was weg gegaen,
Komt met den Olyf-tak aen.

Verklaeringe van 't Zinne-Beeld.

ALs *Noë* op de woeste baeren,
Met syn Ark had lang gevaeren,
Hy een swarte Raef uyt zond,
Om te zien, hoe alles stond:
Maer dees Raef vloog op en neder,
En sy keerde nimmer weder,
Noë zig nog onzeker vond,
Oft daer was een droogen grond.

Hy, zig ziende dus bedrogen,
Met de Raeve weg gevlogen,
Heeft acht dagen nog gewacht,
En op ander middels dacht.
Om de weet vaſt te bekomen
Hy een Duyve heeft genomen,
Die hy ook liet vliegen gaen,
Zoo de Raeve had gedaen.
Dêze Duyf dus uyt gezonden,
Nergens heeft een plaets gevonden,
Om te ſtellen haeren voet,
't Welk haer veel onruſt aen doet:
En niet wetende waer b yven,
Sy een boom zag van Olyven,
Waer ſy henen vliegt geſwind,
En daer om te ruſten vind.
Zynde daer wat ſtil gezeten,
Heeft een taksken af gebeten
Van den groen Olyven ſtam,
Die ſy in haer bek mè nam.
En dus op de vlucht getogen,
Is ſy recht by *Noë* gevlogen,
Die haer diën Tak nam af,
Dat hem groote blydſchap gaf:
Want den Tak met ſyn groen bladen
Was een teeken van genaeden,
Waer uyt *Noë* kon klaer verſtaen,
Dat Gods gramſchap was vergaen,

ALs *Cath'rina*, Jods te vooren,
Dit geloof had af geſworen,
En het waer Geloof nam aen,
Is ſy in Gods Ark gegaen:
Maer, van Joden weer bedrogen,
Is ſy uyt dees Ark gevlogen;
Sy, eylaes! 't accoord nam aen,
Van naer *Ceulen* toe te gaen,
En de Hoſtien daer te dragen;
Waerom ſy leed veel ſwaer plagen,
En vloog als een Duyf in 't wild:
Maer haer ſmert wierd haeſt geſtilt:

Als Gods Engel openbaerde,
En des nachts aen haer verklaerde:
Dat sy diën weerden pand
Stellen moest in Prieſters hand.
Dit deed al haer ſmert verdryven,
Sy den boom zag der Olyven:
d'Hoſtien met bloed door-wond,
Waer sy ruſt en trooſt in vond.
Sy, des morgens vroeg op ſtaende,
En met de Ciborie gaende,
Die sy deed in eenen ſak,
Droeg sy den Olyven-tak.
Als sy nog was onder-wegen,
Heeft sy meer berouw gekregen
Over haere booze daed,
En dus naer den Paſtoor gaet.
Die uyt d'Arck was weg gevlogen,
Komt daer weder in getogen;
Die verdwaelt was weg gegaen,
Komt nu met d'Olyf-tak aen.
Als sy den Paſtoor ging ſpreken,
Zag men haere traenen leken,
En in 't hert geheel door-wond,
Viel sy neder op den grond.
Sy begon haer ſchuld te ſpreken,
En bekende haer gebreken,
Hoe sy, door den Jodens raed,
Had begaen dit groot miſdaed:
En sy gaf hem de Ciborie,
En vertelde d'heel Hiſtorie,
Van 't Mirakel verſch geſchied,
Sy verſweeg het minſte niet.
De Ciborie hy ontdekte,
Zag het bloed, het welk nog lekte,
Van de Hoſtien door-wond,
Hy verſchrikt daer over ſtond.
Zonder meer zig te beraeden,
Nam d'Olyf-tak van genaeden,
Steld die in d'Heylige Steê,
Zoo *Noë* met de Duyve deê,

Hy ging alles over-wegen,
Goeden raed met and're plegen,
Wat, in zoo een swaer geval,
Tot Gods eere dienen zal.
Brussel, heeft hier door gekregen,
Den Olyf-tak van Gods zegen,
Die behoud zyn wezentheyd,
Naer Vier-honderd-Jaeren tyd.

TOE-PASSINGE.

Wie zoude het gelooven, 't en waer de dagelykſche onder-vindinge het klaer betoonde, dat de bittere en onſmaekelyke kruyden, om de gezondheyd van den Menſch te bewaeren en te herſtellen, meer dienſtig zyn als de zoete en ſmaekelyke? Den bitteren Alzem en onſmaekelyken Rhabarber zyn meer voordeelig aen een kranke Maeg, als den zoeten Honing en Zuyker: hierom is het dat de Medecyn-meesters aen de Zieken, meer bittere en onſmaekelyke drancken voor-ſchryven, als zoete, om door de tegenſtrydende en onſmaekelyke Medecynen de verloren gezondheyd wederom te herſtellen. Aldus is Godt ook gewoon met den Menſch te doen, om ſyne krancke Ziele te genezen: hy zegt zelfs: *Ego enim Dominus Sanator tuus. (Exod. C. 15. v. 26.)* " Want „ ik ben den Heere uwen Genees-meester." Den Caldeeuſchen Text leest: *Quia ego Dominus Medicus tuus:* " Om dat ik den Heere „ uwen Medecyn-meester ben:" den wele-

ken, als hy ons van de krankheyd der Ziele wilt genezen, niet door zoetigheden oft voorſpoed, maer door bitterheden en veel tegenſpoed ons gewoon is tot hem te trecken. Waerom den verduldigen *Job* zeer wel zegt: *Quia ipſe vulnerat, & medetur: percutit & manus ejus ſanabunt. (C. 5. ℣. 18.)* " Want hy „ is het, die quetſt, en heelt: hy ſlaet, en ſyne handen genezen."

Den goedertieren Godt heeft in 't oud Teſtament menigvuldige weldaeden aen 't Volk van *Iſraël* bewezen: hy heeft hun uyt de ſlavernye van *Egypten* verloſt, droog-voets door de roode Zee geleyd; met het hemels *Manna* gevoed &c. Verſwyge ontellyke andere weldaeden: des niet tegen ſtaende dit Volk was ondankbaer, ſy wierden daer door niet verbetert; maer nog arger als te vooren. *David* klaegt van hun: *Non fuerunt memores multitudinis miſericordiæ tuæ. (Pſalm. 105. ℣. 7.)* " Onſe Vaders in *Egypten* namen geen agt „ op uwe wonder daeden: ſy dachten niet „ op de veelheyd uwer bermhertigheden; „ en ſy tergden U." Waerom Godt voornam hun ſtraffer te handelen, en met veel plaegen heeft over vallen: als met vuerige Serpenten, bloedige Oorlogen en andere droeve rampen: *Multiplicatæ ſunt infirmitates eorum. (Pſalm. 15. ℣. 4.)* " Hunne krankheden zyn „ vermenigvuldigt." En wat volgt'er? *Poſtea acceleravcrunt.* " Daer naer hebben ſy zig „ gehaeſtigt," en hun tot Godt bekeert. Waer

uyt de waerheyd blykt van 't gene den H. *Gregorius* zegt: *Mala, quæ nos premunt, ad Deum ire compellunt.*" De plagen, die ons druc-„ken, dwingen ons tot Godt te gaen." *(S. Greg. apud Speranz. punct.* 43.)

Wonderbaer is de genezinge der blindheyd in den ouden *Tobias*. Den jongen *Tobias* was op reys met synen getrouwen Leyds-man, den Aerds-Engel *Raphaël*, en komende by de Riviere *Tigris*, wilde hy in de zelve syne voeten waschen: en ziet! eenen over grooten Visch schoot toe, om hem te verslinden. *Tobias* riep tot synen Leyds-man om hulp, die tot hem zeyde: " Doet den Visch syn inge-„ want uyt, en bewaert syn hert, syne gal „ en syne lever: want die zyn dienstig tot „ het maecken van voordeelige genees-mid-„ delen." Wat kracht is daer in? Den Engel antwoorde: *Fel valet ad ungendos oculos, in quibus fuerit albugo, & sanabuntur. (Tobiæ C.* 6. ℣. 9.) " De gal dient om de oogen te „ bestryken, die eene peirle hebben, en sy „ geneest die." Weder gekeert zynde, vond „ hy synen Vader t'huys met blindheyd ge-„ slagen: *Tunc sumens Tobias de felle Piscis,* „ *linivit oculos Patris sui. (Tobiæ. C.* 11. ℣. „ 13.) " Toen nam *Tobias* van de gal des „ Vischs, en bestreek daer mede d'oogen „ van synen Vader. Hy verdroeg het'er als „ omtrent een half uer aen, en de peirle be-„ gon, als het vliesje van een ey, van syne „ oogen af te gaen. *Tobias* het vliesje vat-

„ tende, trok het van syne oogen af, en „ hy kreeg aenstonds syn gezicht wederom."

Maer, hoe is 't mogelyk, dat de bitter gal van dien Visch de blinde oogen van *Tobias* hebben konnen ziende maecken? Wat is'er bitterder als gal, en vervolgens, wat kond'er aen die gebreckelyke oogen meerder hinder doen? Ik laete dêze saek van geleerde Medecyn-meesters onderzoeken en betwisten, en spreke hier met den H. *Bernardinus* in eenen geestelyken zin: *Tribulatio est amarum fel, quo oculi Tobiæ viri justi, ad Dei cognitionem fuerunt illuminati. (S. Bernardin. tom.* 1. *f.* 8. *a.* 2.) " Den tegenspoed is een bitter gal, „ waer mede de oogen van den rechtveerdi- „ gen Man *Tobias*, tot de kenniss van Godt „ zyn verlicht geweest. " Ziet dan, ô Christene Ziel! hoe dat de gal van tegenspoed aen U noodzaekelyk is, op dat sy uwe blinde oogen open doet, om Godt, uw alder-hoogste Goed, dagelyks meer en meer te kennen. Hoort hier ook spreken den geleerden *A Lapide (in Tob.* 6. *v.* 9.) zeggende: *Fel est amarities perversitatis & tribulationis &c.* De galle „ is eene bitterheyd van quellinge en te- „ genspoed, de welcke de oogen des ge- „ moeds, door de aerdsche wellusten blind „ gemaekt zynde, hier door verdreven zynde, „ opent; op dat sy zouden zien de leelyk- „ heyd der sonde, de afgryselykheyd der „ Helle, de schoonigheyd der deugd, de goed- „ heyd Gods en blydschap des Hemels."

Men ziet zelfs in ongevoelyke zaeken, dat den tegenſpoed hnn tot goed en geluk dienſtig is. Eenen Noten-boom, ten zy hy met ſtocken geſlagen en kluppels getroffen word, zal ſyne vruchten niet mede-deylen. Den Olyf-boom, door ſteken en ſnyden word des te vruchtbaerder. Den Wyngaerd-ſtam ten zy hy met meſſen geſnoeyt is, zal geene zoete druyven geven. Den Roozelaer tuſſchen ſcherpe doornen en ſtinckende look geplant zynde, zal des te aengenaemer reuk geven. Den Cyther met eene wel geoeffende hand geſlagen zynde, geeft des te ſchoonder geluyd. De Wyn-perſſe, hoe ſy krachtiger gedrukt word, hoe overvloediger wyn ſy uytſtort. Aldus zyn wy Menſchen ook geſtelt, aengezien wy ſchier geene vruchten van oprechte deugden en waere boetveerdigheyd voort en brengen, 't en zy wy met veele ellenden, ziektens, vervolgingen en ander lyden overvallen worden. Daerom zegt den H. *Auguſtinus* zeer veel van ſyn zelven: *Percuſſiſti cor meum verbo tuo, & amavite. (L. 10. Conf. 6. C.)* " Gy hebt myn hert „ met uw woord geſlagen en ik heb U be„ mint. " En ik voeg'er by:

Zonder rampen en vedriet,
Deugen veele Menſchen niet.

Aenmerkt aendachtelyk de dry Parabelen, de welcke *Chriſtus*, de eeuwige wysheyd en waerheyd, by den H. Evangeliſt *Lucas (C.*

15.) in een en zelfste Capittel voorstelt: van het verloren Schaep, van den verloren Penning, en van den verloren Zoon: van dry verloren saeken. O geheym vol van verwonderinge! het Schaep is verloren, en 't word gezocht: want den goeden Herder gaet door wegen en omwegen het zelve zoo lang zoeken, tot dat hy 't gevonden, op syne schouders genomen en t'huys gebrogt heeft. Den Penning is verloren, en hy word gezocht: want de zorgvuldige Vrouwe stêkt licht aen, keert het huys schoon, en zoekt onder stoelen en bancken, in hoeken en kanten zoo lang, tot dat sy den zelven met blydschap vind. Eyndelyk den Zoon is verloren, en hy en word niet gezocht: noch Vader, noch Moeder, noch Suster, oft Broeder, noch niemand van de Huys-genoten oft menigvuldige knechten gaet hem naer, oft volgt hem op, om den zelven in verre Landen te zoeken, verloren zynde te vinden, en gevonden hebbende wederom naer zyn geluckig Vaders huys te brengen. En waerom is dit aldus geschied? Is misschien den Zoon van minder weerde als het Schaep, oft Penning? Waerom dêzen dan ook niet gezocht?

Maer ziet! den H. *Petrus Crysologus* toont klaer aen, dat ik in dêze meyninge bedrogen ben, en hy overwint my met dêze woorden van 't Evangelie: *Perierat, & inventus est.* " Hy was verloren, en hy is gevonden." Is hy gevonden, zegt hy, dan volgt klaer, dat

hy gezocht is geweeſt: maer van wie is hy dan gezocht geweeſt? Is hy van ſyn Vader, Moeder, oft van iemand der Huys-genoten gezocht geweeſt? Geenzints. Den hemelſchen Vader heeft tot hem gezonden den hongers-nood, ſchande, verdriet en armoede, dêze hebben hem als met geweld weder naer ſyn Vaders huys getrocken: *Fames revocat, quem ſaturitas expulerat. (S. P. Chryſol. Ser. 2.)*" Den „ hongers-nood roept wederom, die den over-„ vloed had weg gejaegt." zegt den H. *Chryſologus.*

Aldus mag ik dêze *Catharina* met recht ook eene *Verloren Dochter* noemen, die om een hands-vol geld haer Vaders huys (de H. Kercke) heeft verlaeten, en van meyninge was de bloedige door-wonde Hoſtien naer *Ceulen* te draegen, om van de aldaer woonende Joden nog meerder onteert te worden: maer Godt heeft haer in de meyninge van dit boos voor-nemen geſtut, als hy haer des nachts eene groote benouwtheyd en knaginge der Conſcientie heeft over-gezonden, en eenen Engel, die haer vermaende van dêze H. Hoſtien niet naer *Ceulen*, maer by haeren Paſtoor te draegen, waer door ſy tot boetveerdigheyd is gekomen, haere ſonden beweent heeft, en van den hemelſchen Vader wederom in genaede, en tot ſyne lieve Dochter is aengenomen geweeſt. Waer van nu volgt de

HISTORIE.

ALs *Catharina* nu alles verhaelt hadde, wat tuſſchen haer en de Joden geſchied was, en de Ciborie met de H. bebloede en door-wonde Hoſtien aen haeren Biecht-Vader hadde gegeven; ſtond dêzen goeden Man zeer verbaeſt over dit alder-ſchroomelykſte feyt, en over-leggende wat ſwaere gevolgen hier uyt konden voort-komen, heeft hy voorgenomen van in dêze gewichtige ſaeke niet te doen, als met goeden raed van andere geleerde en voorzichtige Mannen. Hy wel wetende dat *Chriſtus* in 't H. Evangelie zegt: *In ore duorum, aut trium teſtium ſtat omne verbum. (Matth. C. 18. ℣. 16.)* " In den mond „ van twee, oft dry getuygen beſtaet alle „ woord. " Hierom is hy gegaen by den Eerweerden Heer *Michaël van Backeren*, wezende als dan Vice-Plebaen der Kercke van de H. *Gudula*, leydende met hem den Eerweerden Heer *Joannes van Woluwe*, in dien tyde *Portionaris*, oft Paſtoor der Kercke van den H. *Nicolaus* binnen *Bruſſel*, wezende twee Mannen van goed verſtand, groote wetenſchap en gezond oordeel, aen de welcke hy verklaerde alles, wat hem *Catharina* gezeyd hadde, hoe hy van haer de Ciborie met de bebloede en door-ſteken Hoſtien hadde ontfangen en alles wat hem voor gevallen was.

Dêze twee Heeren dit alles aendachtelyk gehoort, en rypelyk overwogen hebbende, hebben goed gevonden *Catharina* in de tegenwoordigheyd van hun dryen te doen verſchynen, alwaer ſy gekomen zynde, ende van hun op alles ondervraegt, heeft ſy wederom alles rechtzinnig verklaert, wat tuſſchen haer en de Joden geſchied was, gelyk hier vooren beſchreven is. Naer dêze bekenteniſſe hebben ſy haer vermaent, van dêze ſaeke aen niemand kenbaer te maeken, dat ſy naer haer huys zoude gaen, met beſpreek, dat als ſy weder zoude ontboden worden, dan ook zoude verſchynen. Hier naer hebben ſy beſloten van de Ciborie met de Mirakeleuſe Hoſtien, in het Tabernakel der Kercke van Onſe Lieve Vrouwe *Ter Capelle* eerbiedelyk op te ſluyten, en zyn aldus van malkanderen geſcheyden.

Hier naer dêze dry Eerweerde Heeren wederom t'zaemen vergaedert zynde, om te beraemen, wat in dêze ſaeke voorder behoorde gedaen te worden, zyn ſy te raede gegaen by den Eerweerden Heere *Joannes van Yſſche*, als dan Canonink ende Schoolaſter van de Collegiale Kercke van de H. *Gudula*, en binnen *Bruſſêl* Vicarius van den zeer Eerweerden Heer Biſſchop van *Cameryk Robertus de Geneva*: den welcken, naer dat hy hun hadde gehoort, en van alles onderricht was, heeft hy ook dêze *Catharina* doen ontbieden in ſyne wooninge, en in de tegenwoordigheyd

van dêze dry Heeren Paſtoors onder-vraegt zynde, heeft ſy wederom alles gelyk te vooren, duydelyk beleden, hun verzekerende, dat alles wat ſy verklaert hadde, de oprechte waerheyd was.

Dêzen Eerweerden Heer Vicarius nu alles wel onder-vraegt en over-wogen hebbende, heeft van dêze verklaeringe kennis gegeven aen de andere Heeren Canonincken van het Capittel van de H. *Gudula*, de welcke de voor-genoemde *Catharina* hier op, voor de derde-mael hebben ontboden en doen komen in hunne vergaederinge oft Capittel, alwaer ſy inſgelyks de zelve van alles onder-vraegt hebben, ende *Catharina* heeft wederom alles rechtzinniglyk beleden gelyk te vooren: waer op ſy geraedzaem gevonden hebben dêze Vrouwe in bewaereniſſe te doen ſtellen in de gevangeniſſe der Kercke, tot dat ſy van dêze ſaeke voorder onderricht zouden zyn, en meerder beſcheed hebben, om in de zelve te doen, het gene het gewigt en het recht van de zelve ſaeke zoude konnen vereyſſchen.

Naer alle dêze verklaeringen zyn dêze dry voor-genoemde Heeren Paſtoors gegaen by de Regeerders van de Stad, en hebben hun voor gehouden alles, wat ſy aengaende dit grouwzaem ſchelm-ſtuk gehoort ende gezien hadden. Sy hebben ook aen hun vertoont de door-wonde en bebloede H. Hoſtien, op dat ſy daer in zouden doen volgens den laſt ende plicht van het Officie, 't welk ſy bedien-

den. Den vermaerden Schryver *Joannes Gielemans (in Novali Sanctorum Belgii)* beſchryft dit in 't Latyn aldus: *Itaque hi tres uno animo coram Rectoribus civitatis apparentes, & uno ore univerſa, quæ facta, dictaque fuerunt recitantes, ipſum venerandum Sacramentum per omnia perforatum & cruentatum eiſdem oſtenderunt, ac vindictæ cenſuram condignam ſuper Judæos non immerito poſtulaverunt.* Waer op ſlaet dit volgende Jaer-ſchrift:

CONCILIO DESUPER HABITO, SENATORIBUS
MANIFESTARUNT.

Het welk ik aldus vertaele:

Zynde hier op raed geſlagen,
Sy 't boos feyt hebben gedragen,
Voor het Magiſtraets gebied:
Op dat dit, naer recht en Wetten,
Daer op ſtraffen zouden zetten,
Voor d'oneer aen Godt geſchied.

CHRISTELYKE BEMERCKINGE.

HIer konnen wy leeren, niet genoeg te zyn, dat de goddelyke Gratie ons voorkomt, en onſen vryen wille beweegt om eenig goed werk te oeffenen: maer wy moeten met dêze Gratie mede-wercken, ende het goed werk, dat Godt ons ingeeft en daer toe beweegt, moeten wy volbrengen en uyt-wercken, niet aenziende eenige moeyelykheyd oft ſwaerigheyd, die ons daer in zouden kon-

nen weder-houden. Aldus heeft dêze *Catharina* gedaen, de welcke tot twee-mael door de goddelyke Gratie was voor-komen, gelyk in de voorgaende Chriſtelyke Bemerckinge van 't achtſte Hoofd-ſtuk is gezeyd, ſy heeft ook twee-mael met dêze gratie mede-gewerkt: eerſt, als ſy de Jodſche Religie heeft af-geſworen en de Roomſche omhelſt; en ten tweeden, als ſy haer boos voor-nemen, van de H. Mirakeleuſe Hoſtien naer *Ceulen* te draegen heeft verandert, niet aenziende de moeyelykheyd, oft de ſtraffen vreezende; maer in den vroegen morgen-ſtond heeft ſy dêze H. Hoſtien by haeren Paſtoor gedraegen, en aen hem alles openhertig verklaert, wat tuſſchen haer en de Joden was geſchied; en daer naer nog dry-mael ontboden zynde, heeft ſy de zelve waerheyd rechtzinnig en onbeſchroomt beleden en ſtaende gehouden. Waer uyt wy moeten leeren, met de gratie Gods mede te wercken, gelyk *Paulus* zegt: *Gratia ejus in me vacua non fuit.* (1. *Cor.* C. 15. ℣. 10.)" Syne Gratie is in my niet te vergeefs geweeſt.

Den H. Evangeliſt *Lucas* (C. 18. ℣. 25.) verhaelt, dat *Jeſus* komende ontrent *Jericho*, aldaer eenen Blinden neffens den weg, om aelmoeſſen was biddende, en hoorende, dat den Saligmaeker daer voor by ging, riep hy met luyder ſtemme: *Jeſu*, *Fili David*, *Miſerere mei!*" *Jeſus*, *Davids* Zône, Ontfermt „ U mynder! Men zoude mogen oordeelen,

dat dêzen Blinden te vergeefs was roepende: want wilde hy van syne blindheyd genezen zyn, dan moest hy opstaen, en iemand verzoeken, om hem by *Christus* te brengen; want blyvende zitten, is het te vreezen, dat synen luyde roependen *Miserere mei;* " Ontfermt U mynder," hem weynig zal baeten: want die Gods barmhertigheyd wilt ontfangen, mag niet blyven zitten, en dat nog neffens den weg; maer moet opstaen, loopen en syn beste doen, om by *Jesus* te komen. En ziet! dat dêzen onachtzaemen Blinden verzuymt heeft te doen, heeft den goeden Saligmaecker geboden: *Jussit illum adduci ad se.* " Hy heeft geboden, dat men dien tot „ hem brengen zoude. " Dêzen Blinden was een afbeeldzel van zommige Sondaeren, die wel nu en dan tot Godt roepen: *Ontfermt U mynder!* maer alleen met den mond en woorden, en met de wercken blyven sy onberoerlyk zitten *Secus viam,* " neffens den weg, " dat is in hunne oude quaede gewoonte, en occasie van sondigen: daerom die salig willen worden, moeten opstaen, en alle hunne krachten in spannen, om by *Jesus* te komen; want de bekeeringe van eene sondige Ziele, is niet alleen het werk van Gods barmhertigheyd; maer daer toe word ook verzocht de medewerckinge van den Sondaer.

Den H. *Chrysostomus* verwondert zig over de Cananeusche Vrouwe, de welcke zonder ophouden tot den Saligmacke was roepende:

Miserere

Miserere mei, Domine Fili David. (Matth. C. 15. v. 22.) " Ontfermt U mynder, Heere Zône „ van *David*," ende nochtans van hem niet en is verhoort geweest: *Non respondit ei Verbum:* "Hy en antwoorde haer niet een woord:" Maer liet haer te vergeefs roepen en schreeuwen. Wat kan daer wonderbaerder wezen als dit? Zal de Zonne dan haer licht weygeren? De Fonteyne haer water? En den Hemel syne invloeyingen? *Quam novum & inauditum hoc est?* Roept uyt den H. *Chrysostomus (Hom. 53. in Matth.)* " Hoe nieuws en won„ derbaer is dit? Heeft *Christus* aen den gigtigen Mensch niet van zelfs gevraegt: *Vis sanus fieri?* " Wilt gy gezond worden? " En aen den voor-genoemden Blinden offert hy alles wat hy wilt, zeggende: *Quid vis tibi faciam?* " Wat wilt gy dat ik U doen? " Waerom en geweerdigt hy zig dan ook niet tot dêze ellendige Vrouwe te spreken? Hoort hier van het geheym. Dêze Vrouwe, als sy maer alleen Gods bermhertigheyd en verzocht, zeggende: *Miserere mei,* " Ontfermt U mynder," heeft te vergeefs geroepen; maer als sy den goddelyken bystand verzocht, zeggende: *Adjuva me;* " Helpt my, " dan is sy verhoort geweest: want die alleen de bermhertigheyd verzockt, en denkt niet om syne mede-werckinge daer by te voegen: maer die vraegt om geholpen te worden, belooft ook syne neerstigheyd en mede-werckinge daer by te voegen.

Niemand en mag dan Gods bermhertigheyd verhopen, als dien, die syne medewerckinge daer ook by voegt: want gelyk *Palatius* zegt: *Exigit Deus à nobis materiam, cui ipse præstet formam. (in Matth. C. 15.)* "Godt „ vraegt van ons de stoffe, op dat hy aen „ de zelve de gedaente geve." Wat baet het aen eenen Sondaer, dat hy voor syne bekeeringe en saligheyd dikwils tot Godt roept om bermhertigheyd, is 't dat hy onder tusschen het huys, de occasie en persoonen niet en verlaet, die hem tot sonden trecken? Hy zal altyd blyven onder 't getal van die van Godt verworpen zyn, hy zal niet verhoort worden, 't en zy hy met Gods gratie wilt mede-wercken.

Vega (Serm. 1. Sept.) verhaelt, hoe zekeren Jongeling is gekomen tot het Orakel van *Pallas* [de Godinne der wysheyd] raed vragen, over den uytval van den Stryd, die hy met synen Vyand moest aengaen: het Orakel belooft hem de over-winninge; hy, hier over dusdaenig verblyd, al oft hy de Victorie al in syne handen hadde, gaet naer het Camp-veld, nochtans zonder den degen te trecken, oft eenig tegen-weer te bieden: en ziet, hy word van synen Vyand over-wonnen en doodelyk gequetst. Hy, hier over verzuchtende, beschuldigde de Godinne, dat sy hem ongetrouw was geweest en bedrogen hadde: en ziet, onvoorziens hoort hy eene stemme, tot hem roepende: *Cum Minerva ma-*

num quoque move: Dii enim facientes adjuvant." „ Roert met de Godinne der wysheyd „ ook uwe hand: want de Goden helpen die „ mede-wercken. " Aldus ook, ô Menſch! Godt belooft aen U de over-winninge; maer niet zonder uwe mede-werckinge: word gy dan van den Vyand over-wonnen, beſchuldigt U zelven, en niet Godt, en dit om dat gy U niet verweert en hebt, en vrywillig hebt laeten over-winnen.

Den H. Apoſtel *Paulus* vermaent alle Chriſtenen: *State ergo ſuccincti lumbos Veſtros, in omnibus ſumentes ſcutum fidei. [Ephes. C. 6. ℣. 14. & 16.]* " Daerom ſtaet, U-lieden leden opge- „ ſchorſt hebbende.... In alle voorvallen ne- „ mende den ſchild des Geloofs. „ Hier vraeg ik, waerom hy wilt, dat wy met eenen ſchild moeten gewapent zyn? Zouden wy niet beter beſchermt zyn achter eenen ſtercken muer, oft bol-werk? Hoort het geheym: tuſſchen eenen ſchild en ander plaetſe van beſcherming, is dit onderſcheyd, zegt den ouden *Origenes*, dat, die achter eenen ſtercken muer geſtelt is, geen andere wapen van beſcherminge noodig heeft, als dat hy aldaer ſtil en onberoert blyft ruſten: maer die met eenen ſchild vecht, mag niet ſtil en onberoert blyven; maer moet naer alle kanten den ſchild keeren en wenden, waer hy het noodig ziet te zyn, om de ſcheuten en ſteken van den Vyand af te weeren. De woorden van *Origenes [apud Calmat. in Sylv. Diſc. 21. n. 9.]*

zyn dêze : *Qui ſcuto totum Corpus defendere cupit, brachiorum conatu illud in circuitu ducere oportet, ſicut imminens inimici gladius vel ſagitta poſtulat.*" Die met eenen ſchild ſyn geheel lichaem begeert te beſchermen, moet met de pooginge ſynder armen dezen in de ronde draeyen, gelyk hy het drygende ſweerd oft pyl van den Vyand vereyſcht." Hier uyt ziet men, dat den Propheet *Job (C. 7.)* getuygt, dat het leven van den Menſch eenen geduerigen oorlog op de Wereld is, dat wy in midden van onſe Vyanden zyn, die ons altyd bevechten : willen wy over hun Victorie behaelen, zoo moeten wy den ſchild des Geloofs nemen, en daer mede alle vyandlyk geweld af weeren : want zegt den H. *Auguſtinus :* die U geſchapen heeft zonder uwe mede-hulp, zal U niet ſalig maeken zonder uwe mede-werckinge. Met Godt niet mede-wercken, is aen Godt weder-ſtaen : te vergeefs ſchynt de Zonne, als men de venſters met ſlag-deuren toe ſluyt, &c.

Nu verſtaen ik, waerom de H. Schrifture Godt noemt : *Speculum ſine macula. [Sap. C. 7. ℣. 26.]* " Eenen ſpiegel zonder vlecke." De reden hier van [die wy miſſchien noch oyt in eenen Spiegel aenmerkt hebben] geeft de geleerden *Raulinus [Ser. 1. Dom. 3. poſt Paſch.]* Is 't faeken dat iemand voor den Spiegel ſtaende, tot den Spiegel ſpreekt, zullen ſyne woorden in den Spiegel vertoont worden? Geenzints : in tegendeel, is 't dat hy ſyn

hoofd, handen, oft voeten verroert, dan zal hy terſtond de zelve ook in den Spiegel zien roeren: en dit, om dat den Spiegel niet de ſtemme vertoont; maer de daeden: niet de woorden, maer de wercken: *Speculum repræſentat motum, non ſonum;* " Den Spiegel ver-„ toont de beweging, niet het geluyd." Daerom willen wy van Godt geholpen worden, dan moeten wy niet roepen, maer met ſyne gratie mede-wercken, gelyk gedaen heeft dēze *Catharina*, die *ſ*als het Duyfken den Olyf-tak by *Noë]* de door-woonde Hoſtien by den Prieſter heeft gebragt, en de Joden van hun boos miſdaed beſchuldigt, doende alles wat haer veropenbaert was.

De afbeeldinge, waer in *Catharina* de Ciborie met de Mirakeleuſe Hoſtien behandigt aen haeren Paſtoor, is de negenſte Schildery in de Kercke van de H. *Gudula*, bekoſtigt en vereert door den Eerweerden Heere *Ludovicus Schore*, Edelen Canonink Gradueel en Archidiaken door het Biſdom van *Mechelen &c.* Onder de zelve ſtaet:

Nil tibi & Juſto illi. Matth. 27.

Paruit, exclamans, monitis *Catharina* Supernis,
Res mihi cum tanto Pignore nulla domi eſt.
Detulit hoc Parocho: nec enim conſperſa cruore
Hoſtia fœmineâ ſat bene tuta manu eſt.

Dat is te zeggen:

En hebt dog niet te doen met dezen Rechtveirdigen. Matth. 27.

Cath'rina door den schrik van 't Visioen gedreven,
Heeft den Hoogweerden Pand aen den Pastoor gegeven.
Te weerdig was den Schat, te Heylig dêzen Pand,
Dat hy bevryd zoud' zyn in eene Vrouwe hand.

Eyndige dit negenste Hoofd-stuk met de twee naervolgende Jaer-schriften:

CIborIaM, hostIasqUe saCerDotI sUo tULIt.

sY steLt De heYLIge geWonDe hostIen In prIesterLYCke hanDen.

X. HOOFD-STUK.

De Joden worden gevangen, en op Steen-poort tot *Bruſſel* opgeſloten en vaſt-geſteld.

ELFSTE ZINNE-BEELD.

Væ qui prædaris, nonne & ipſe Gy die ſchend „ Gods Sacrament, *Prædaberis?* Iſaiæ C. 33. ℣. 1. Zulde gy „ van ſtraf zyn vry? „

Verklaeringe van 't Zinne-Beeld.

Ens de Wolven 't zaemen ſpanden,
Om de Schaepen aen te randen;
Sy te vooren ſloegen raed;
Hoe ſy, met hun' ſlimme treken,
In den Schaep-ſtal zouden breken,
In den midder-nacht zeer laet:
Waerom ſy des nachts uyt liepen,
Als de Herders nog vaſt ſliepen,

Komende dus naer den Stal;
Alwaer sy, om in te raeken,
In den wand een groot gat braeken,
Tot den ingang voor hun al.
Als sy daer nu waeren binnen,
Ging hun wreed bedryf beginnen,
Bytende gelyk verwoed:
Sy de Schaepen wreed aen randen,
Bytende met scherpe tanden,
Heel den Schaep-stal stond vol bloed;
Veel daer waeren dood gebeten,
Die sy gulsig gingen ëten,
Tot dat hunne maeg was vol;
En van die door-woond nog lagen,
Elck een hebben mé gedragen,
Slypende tot in hun hol.
Als de Herders 's morgens zagen
Hunne Schaepen dus verslagen,
En onnoozel om gebragt;
Wierden sy tot wraek ontsteken,
En dees wreedheyd wilden wreken
Met een groote Wolve-jagt.
Sy de netten gingen hangen,
Om de Wolven in te vangen,
Aen de boomen over al;
En voor uyt wierden gezonden
Al-te-mael de felle honden,
Maekende een groot geschal:
Naer d'ees, al de Herders t' zamen,
Wel gewapent ter Jagt quamen,
Maekende een groot gerucht;
En de Wolven met heel hoopen,
Uyt hun hollen quamen loopen,
En hun gaven op de vlucht:
Maer sy in de netten vielen,
Die hun vast gevangen hielen,
Daer geen vluchten meer en is.
Sy geboeyt en vast gebonden,
Wierden t' zaemen weg gezonden
Naer een swaer Gevangenis.

DAt de Joden erger wezen,
Als de Wolven voor gelezen,
Blykt uyt hun zeer groot misdaed;
Dat tot *Brussel* heeft gebleken,
In de Hostien door-steken:
O rampsalig en groot quaed!
Sy de Schaepen niet aen vallen;
Maer 't Lam Gods, den Heer van allen,
Die rust onder schyn van brood;
En de Hostien door-kerven,
Om Godt weer als doen te sterven
Een zeer snood, en wreede dood.
Zoo de Herders dit vernaemen,
Sy te zaemen gingen raemen,
Hoe men straffen moest dit feyt?
Sy het Hof dit lieten weten,
Waer den Hertog was gezeten;
Wenceslaus doen ter tyd.
Dêzen heeft terstond geboden,
Dat men vangen zou de Joden,
Die men in syn Landen vond.
Zoo dit Vonnis was gegeven,
Zag men de Justitie sweven,
Zoekende de Steden rond:
En de Joden, die sy vonden,
Wierden alle vast gebonden,
En tot *Brussel* op gebragt;
Alwaer sy wierden gesloten
Op 't Steen-poort, in doncker koten,
En bewaert met goede wagt.

TOE-PASSINGE.

ONder alle schoone leeringen, die onsen Saligmaeker in het leste Avond-mael heeft gegeven, heeft hy ook gewilt, dat syne Apostelen zouden gewapent zyn met Sweerden; en dat dusdaenig: *Qui non habet, vendat*

tunicam, & emat gladium, (Luc. C. 22. ℣. 36.) " En die dat niet en heeft, die verkoope „ fynen rok, en koope een Sweerd." Maer waer toe wilt den zachtmoedigen Saligmaeker Sweerden hebben in den tyd, als hy vrywillig, als een onnoozel Lam, voor de Saligheyd der Menschen wilde lyden en sterven? Hier op antwoord den geleerden *Hildebertus;* dat *Christus* hier door wilde vast stellen de Regeringe van syne H. Kercke: hierom, als de Apostelen zeyden, dat sy twee Sweerden by der hand hadden, antwoorde hy: *Satis est:* " Het is genoeg." Door het eerste Sweerd word de geestelyke Macht verstaen; door het ander de wereldlyke Macht, die men noemt: *Brachium sæculare.* " Den „ wereldlyken Erm." Dêze twee Ermen moeten met het Sweerd voorzien en gewapent zyn, om de eere van Godt voor te staen, ende het quaed te straffen. Hoort nu de woorden van *Hildebertus: (Epist. 40.) Nôsti gladium Regis, nôsti gladium Sacerdotis. Gladius Regis, censura curiæ: gladius Sacerdotis, Ecclesiasticæ rigor disciplinæ: hos Evangelistam figurasse legisti, dicentem: ecce! duo gladii hic. (Luc.* „ *C.* 22. ℣. 38.)" Gy kent het Sweerd des Ko„ nings: gy kent het Sweerd des Priesters. Het „ Sweerd des Konings is, de verbeteringe van „ hofsche saeken: het Sweerd der Priesters is, „ de strengigheyd der geestelyke tucht. Dêze „ hebt gy van den Evangelist afgebeeld gele„ zen, zeggende:" *Zie! hier zyn twee Sweerden.*"

Hier uyt blykt, dat de Rechter-ſtoelen van de geeſtelyke en wereldlyke Overigheyd niet alleen en zyn ingeſtelt tot het ſtaetkundig profyt der Gemeynte : maer ook om de Saligheyd der Zielen te bezorgen; aengezien langs dien weg, onder het Chriſtelyk Volk de ſonden en miſdaeden moeten belet worden. Hierom zegt zeer wel den geleerden *Leſſius: Magiſtratus debet curare, ut omnes tranquillè & honeſtè vivant, & omnes Religionis & morum corruptelæ, quoad ejus fieri poterit è Medio tollantur. (de ſum. Bon. C. 5. n. 24.)* " De Over-
„ heyd moet bezorgt zyn, op dat alle Men-
„ ſchen geruſtelyk en eerbaerlyk leven, en
„ alle bederveniſſe van de Religie en zeden,
„ voor zoo veel zulks kan geſchieden, tee-
„ nemael weg genomen worden." Ook den Koning *Recaredus* zeyde tot de t' zaemenvergaerde Biſſchoppen van *Spagnien* en *Vrankryk:* dat de Rechter-ſtoelen en Vierſchaeren waeren opgerecht, op dat door de macht des Konings het quaed gedrag en ondeugden der Booswichten zouden in-getoomt, en geſtraft worden. *(Conc. Paris. L. 2. C. 1.)*

Maer is 't dat de hooge Overheyd in dêze hunne plicht onachtzaem is, wat is het te verwonderen, dat de ondeugden toe nemen, en de boosheden vermenigvuldigen? Hierom klaegde en vraegde in ſynen tyd den Propheet *Iſaïas: Quomodo facta eſt meretrix civitas plena Judicii? (C. 1. v. 21.)* " Hoe is de
„ getrouwe Stad, vol van oordeel, eene hoere

„ geworden? " En hy beantwoord terſtond ſyn eygen vraege: *Juſtitia habitavit in ea:* " De rechtveerdigheyd heeft in haer ge- „ woond." Den H. *Cyrillus* leeft: *Juſtitia dormivit in ea.*" De rechtveerdigheyd heeft in haer „ geſlaepen." Ende hier door is alle quaed en boosheyd der Stad voort gekomen: want de zorgloosheyd, en ſtil-ſtant der ſtraffen, zegt den H. *Bernardus*, is de oorzaek en wortel van de alder-grootſte miſdaeden: *Impunitas incuriæ Soboles, inſolentiæ Mater, Radix impudentiæ, tranſgreſſionis Nutrix. (S. Bern. L 3. de Conſid. C. 5.)* " De Straffeloozheyd is het Kind „ der onachtzaemheyd, de Moeder der buyten- „ ſpoorigheyd, den Wortel der onbeſchaemt- „ heyd, en Voeſter der overtredingen. " De publieke verergeniſſen, die nu door een algemeyn gebruyk zyn ingeſlopen, komen hier van voort, dat de Overheyd maer alleen betracht de eerbiedinge en hoogachtinge van het volk te bekomen, ende niet om de rechtveerdigheyd te bedienen en het quaed te ſtraffen: en dat nog erger is, dat ſy zelfs dikwils in de ondeugden de Aenleyders en Voorgangers zyn. Den H. *Auguſtinus* zegt; *Rectorum ſplendor attenditur, & labes non attenditur animarum. (S. Aug. Epiſt. 5.)* " Men neemt acht op den „ glans der Overheden, en men let niet op „ 't verderf der Zielen."

Daer-en-boven uyt de zorgeloozheyd en ſtraffeloozheyd der Overſten ſpruyt nog een ander quaed voort: Want de Onder-zaeten

meynen dan, dat hun is toegelaeten en geboden alles, wat niet geſtraft en wordt. Hier van hebben wy een klaer voorbeeldt in't H. Evangelie : De Phariſeën quamen eens by *Chriſtus*, tot hem zeggende : *Moyſes mandavit dare libellum repudii (Matth. C. 19 ℣. 7.)* " *Moyſes* heeft geboden eenen Schey-brief te „ geven," Wat antwoorde *Chriſtus* hier op? Hoort en aenmerkt het wel, hy zegt : *Moyſes ad duritiam cordis veſtri permiſit vobis dimittere uxores veſtras. (ibid. ℣. 8.)* " *Moyſes* „ heeft om de verſteentheyd van u-lieden „ hert, aen u-lieden toe-gelaeten, van uwe „ Huys-vrouwen te ſcheyden. " Ziet hier, dat *Chriſtus* noemt een *Toelaetinge*, noemt dit boozaerdig volck een *Gebod* te wezen : *Chriſtus* zegt : *Permiſit* : Hy heeft *Toe-gelaeten.*" Sy zeggen : *Mandavit* : Hy heeft *Geboden.* "

Zoo gaet het nu in de wereld, dat alles wat ongeſtraft word toe-gelaeten, volgens de meyninge van de verkeerde Sondaers gelooft word geboden en ge-oorloft te zyn ; gelyk zeer wel aenmerkt den Geleerden *Mendoza*, zeggende : *Ea ſunt omnium ingenia, ut malum, quod vident a Principe non prohibitum, exiſtimant imperatum. (in Lib. 1. Reg. 2. annot. 21. Sect. 2. n. 10.)* " Dit is 't gevoelen van ieder „ een, dat het quaed, het welcke ſy zien „ van den Prins niet verboden te zyn, voor „ vaſt meynen Geboden te zyn. " En vervolgens meynen ſy, dat het hun geoorloft

is te vloeken, te ſweeren, Godt te laſteren, te liegen en te bedriegen, te hoerêren, dronken te drinken, en nog meer andere ſonden te bedryven, de welcke grooter en booſaerdiger zyn, en dit, om dat ſy dêze en andere boozheden, van de Magiſtraet zien door de vingeren zien en ongeſtraft gelaeten. Waerom dat *Chriſtus* in den dag des oordeels tot duſdaenige Overheyd zal zeggen: Geeft rekeninge van dat gy uw Officie van Rechter zoo verzuymelyk bedient hebt, dat gy niet alleen de boozheden niet geſtraft en hebt; maer ook door uwe toelaetinge de zelve als geboden hebt.

Noch niemand en mag dencken, dat het maer de plicht is van Paſtoors, Biecht-vaders en Predicanten, de ſonden te beriſpen en te ſtraffen: want het *Concilie* van *Aken* leert uytdruckelyk, dat hier om de wereldlyke Rechter-ſtoelen en Vierſchaeren zyn ingeſtelt; op dat het gene de Prieſters door de woorden van hunne leeringen niet en konnen uytwercken, de wereldlyke Rechters het zelve zouden uytvoeren door ſtraffen en lyf-kaſtydingen. Hoort de woorden van 't voornoemt *Concilie*: *Poteſtates neceſſariæ non eſſent, niſi ut, quod non prævalet Sacerdos efficere per doctrinæ ſermonem, Poteſtas hoc impetret per Diſciplinæ terrorem (Concil. Aq. 3. par. C. 2.)* " De wereldlyke „ Macht en zoude niet nootſaekelyk zyn, „ ten waer op dat, het gene den Prieſter niet „ machtig en is uyt te wercken door het

„ woord der leeringe, de wereldlyke Macht „ dit uytvoert door de vreeze der beſtraf- „ finge." De geeſtelyke Macht heeft maer het Sweerd van Gods Woord : maer de wereldlyke Macht heeft het Sweerd der hooge Juſtitie, waer voor de ondeugende meer ſchricken en beteugelt worden.

Den byſtand van dêze wereldlyke Macht word zeer wee-moedig verzocht van onze Moeder de H. Kerk, met dêze woorden : *Ecce ! in pace amaritudo mea amariſſima. (Iſaiæ C.* 38. ℣. 17.) " Ziet ! in den vrede is myne „ bitterheyd de alder-bitterſte." Door welke wee-moedige woorden, volgens het gevoelen van den H. *Bernardus*, ſy wilt te kennen geven, dat, is't dat de bitterheyd der H. Kercke bitter is geweeſt in de vervolginge der Tyrannen ; is't ſacken dat ſy nog bitterder is geweeſt in de bevechtinge der Ketters : dat ſy nu zeker de alder-bitterſte is, in de quaede en booze zeden van haere kinderen : *Amariſſima nunc in moribus Domeſticorum, (S. Bern. Ser.* 33. *in Cant.)* " Sy is nu de alder-bitterſte „ in de booze zeden van haere Huys-geno- „ ten." Waer toe is het ſweerd dan dienſtig, als om de H. Kerk te beſchermen ? De wereldlyke Macht heeft het ſweerd ontfangen, onder de afbeeldinge van het uytgegaen rood Peerd, van wie, aen die daer op zat gegeven is een groot Sweerd : *Datus eſt ei gladius magnus. (Apoc. C.* 6. ℣. 4.) want de wereldlyke Overheyd, gelyk *Paulus* zegt : *Non*

sine causa gladium portat. (Rom. C. 13. ℣. 4.)" En draegt zonder reden het sweerd niet: want „ sy is Gods Dienaer, en wreker der gram- „ schappen den genen die quaed doet." Vervolgens dan moet de wereldlyke Macht ook Gods eere voorstaen en het quaed straffen.

De Geestelyke en Wereldlyke Overheyd hebben hunne Sweerden te zaemen gevoegt, om de goddelooze Joden te vangen en te straffen, die als woedende wolven het Lam Gods hadden mishandelt en door-steken; waerom sy de zelve hebben gevangen en doen stellen op de Steen-poorte, gelyk hier voorder zal aengewêzen worden in't vervolg der

HISTORIE.

NAer dat dêze dry Heeren Pastoors, als oprechte goede Herders, de Eere van Godt voor-staende, dit grouwzaem schelmstuk aen de Heeren van de Magistraet hadden aen-geklaegt, ende aen hun de bebloede Mirakeleuse Hostien getoont, is het geschied, dat dit schroomelyk feyt door heel de Stad van *Brussêl* verbreyd wierd, en zelfs ter oore is gekomen van de Alder-doorluchtigste Persoonen, den Hertog en Hertoginne van Brabant, de welcke als dan waeren: *Wenceslaus*, genaemt den *Bohemer*, Hertog van *Luxembourg*, Zoone van JOANNES Koning van *Bohemen*

Bohemen en Broeder van Keyſer *Carel* den IV. van dien Naem; ende Vrouwe *Joanna* ſyne gemaelinne, geboren Hertoginne van *Brabant*. Dêze van alles wel onder-recht zynde, hebben zonder toeven gewilt, dat de Heeren van't Capittel aen hun zouden overleveren *Catharina*, die by hun in gevangeniſſe bewaert wierd, belovende, dat ſy de zelve Vrouwe aen hun zouden weder-geven, naer dat de behoorelycke informatien volgens Recht zouden genomen zyn, gelyck ook geſchied is.

Dêze *Catharina* voor den Hertog en Hertoginne gebragt zynde, hebben ſy de zelve doen ſtellen voor de Mannen van hunnen grooten Raed, de welcke, in hunne tegenwoordigheyd, dêze *Catharina* van alles ondervraegt hebben, en ſy heeft wederom, als te vooren, dit groot feyt met allen de omſtandigheden rechtzinnig beleden. Naer dêze wettelycke informatie heeft den Hertog bevolen, dat men alle de Joden, zoo die tot *Bruſſel*, tot *Loven*, als elders waeren, zoude vangen, ende op het Steen-poort ſluyten, om de zelve te ondervragen, en alle die pligtig zouden bevonden worden, volgens hunne miſdaeden te ſtraffen.

Naer dat allen dêze Joden gevangelyck binnen *Bruſſel* waeren opgebragt en op 't Steenpoort geſloten, heeft den Hertog bevolen, dat men hun Proces ſpoedig en volgens 't Recht zoude afmacken, en op dat men de plichtige beter zoude kennen, heeft den voorſz. Raed *Catharina* in de tegenwoordigheyd van alle

de gevangen Joden gebragt, de welcke opentlyck en ſtantvaſtelyck beſchuldigde alle, die ſy wiſt, en kende in dit ſchroomelyck feyt eenig deel te hebben, de welcke terſtond byzonderlyck wierden op gefloten, en des te nauwer bewaert. Maer, gelyck het gemeynelyck geſchied, dêze Joden loochenden en ontkenden in 't beginzel alles, wat dêze *Catharina* tegen hun hadde getuygt ende verklaert; waerom ſy tot de pyn-bank wierden verwêzen. Door dit pynigen is 't geſchied, dat ten leſten eenige van hun dit groot feyt bekenden, en daer en boven ook ontdekten en beſwaerden zommige van die mede plichtigh waeren: verklaerende, op wat maniere, wanneer, en door wie dit Schelm-ſtuk was aengeleyd, begonſt ende volbragt, met alle de omſtandigheden, die daer waeren voor-gevallen, de welcke over een quamen met de beſchuldingen, door *Catharina* gedaen en getuygt.

Dez niet tegenſtaende alle dêze klaere beſchuldingen en over-een-komende getuygeniſſen der waerheyd, bleven zommige andere nog hertneckig in 't onkennen van hun miſdaed, waerom men voort ging met hun nog ſwaerder te pynigen. Even wel door dêze hertneckigheyd en lang duerende loocheningen, vonden de Heeren der Juſtitie groote ſwaerigheyd om hun Proces ſpoedig te voltrecken ende het Vonnis uyt te ſpreken. Ten leſten door de goddelycke ſchickinge gebeurde het, dat daer eenen

onwederleggelyken getuygen te voorſchyn quam, door wiens beſchuldinge dêze hertneckige plichtige tot de openbaere belydeniſſe van hunne miſdaeden gekomen zyn.

Ten tyde van dit ſwaer pynigen en hertneckig loochenen der Joden, gebeurde het dat eenen anderen Jode, die in dit booz feyt mede-plichtig was: maer uyt geveynſtheyd, ofte op dat men op hem geen quaed vermoeden en zoude hebben, was tot het Chriſten Geloof bekeert, ſyn zelven heeft onvoorzichtelyck verraeden, duſdaenig dat hy in ſyn eygen woorden is gevat geweeſt. Ter wylen dan, dat men bezig was met dêze hertneckige Joden, door het pynigen, tot de belydeniſſe van hun miſdaed te brengen: was dêzen nieuwen geveynſden Chriſten geworden zeer nieuws-gierig, om te achterhaelen hoedanig hun Proces ſtond, en oft hun Dood-Vonnis noch niet haeſt en zoude uytgeſproken worden. En aengezien hy zeer gemeyn was en goede kenniſſe met de bediende van't Hof hadde, byzonderlyk by d'Eerw. Heer *Joannes Morelli*, Canonink der Kercke van den H *Gudula* en Capellaen van den Hertog *Wenceſlaus*, zoo was hy op het Hof gekomen, om aldaer te vernêmen, hoe wyd de Juſtitie met de gevangenen gekomen was.

In dien tyd wierd'er in't Hof veel geſproken, van't hertneckig loochenen der gevange Joden, en van de ſwaere pynen, die men hun aen deede, en dat ſy nochtans hier door geen-

zints getrocken wierden om hun misdaed te bekennen; maer dagelyks meer en meer het zelve bleven ontkennen, en met veel tieren en vloeken loochenen. Hy dit hoorende wilde daer in een woordeken mede sprêken, als om te kennen te geven, dat hy oprechtelyk tot het H. Rooms Geloof bekeert was, en niemand op hem achterdencken en zoude hebben; hy zeyde dan duydelyk tot de Omstaenders: *Waerom laeten dêze vuyle Jodsche honden hun zoo grouwelyck pynigen, zonder de waerheyd te belyden; daer sy wel wéten, dat sy in dit stuk plichtig zyn? Ende hoe konnen sy weder-houden hunne venynige tongen, die zoo prompt geweest zyn, om zoo veele lasteringen ende blasphemien te zeggen tegens het Heylig Sacrament? (Sta D. P. De Cafmeyer C. 10.)*

Dêze woorden vielen niet op de steenen, maer wierden aendachtelyck bemerckt en rypelyck over-wogen van zommige Omstaenders, de welcke begonnen quaed vermoeden te krygen van dêzen valsch bekeerden, en besloten uyt syne rede-voeringe; oft dat hy van dit grouzaem schelm-stuk moest mede plichtig zyn, oft ten minsten daer van eenige kennisse hebben: dit was de reden, dat men aen den Hertog dêzen voorval liet aen dienen, die ook terstond dêzen valsch-bekeerden Jode dêde vangen en opsluyten. Zoo haest hy nu was in de handen der Justitie, en van hun scherpelyk ondervraegt, begon hy te waggelen, in de antwoorden syn zelven geduerig te-

gen te sprêken, zoodaenig dat hy meer als half overwonnen was, en klaere teekenen gaf van mede hand-daedig geweeft te zyn in't voorgenoemde schelm-stuk : en wederom nauwer onderzocht zynde, met veele drygementen van ook straffelyk gepynigt te worden, bekende hy openbaerlyk, dat hy mede-plichtig was, door welcke bekenteniſſe, alle de andere, die nog hardneckig in't loochenen waeren gebleven, eyndelyk ook de waerheyd bekenden, dat sy alle mede-handaedig hadden geweeft aen dit zoo grauw-zaem schelm stuk. Waer toe dient dit volgende Jaer-schrift.

NEFARII VICTI, FATENTUR DELICTUM.

Dat is:

De Goddelooze overwonnen zynde, belyden het misdaed.

CHRISTELYKE BEMERCKINGE.

DEn vermaerden *Cæsar Ripa*, in syne *Iconologia*, *verbo Guistitia*, verbeeld de Gerechtigheyd by eene schoone Vrouwe in't wit gekleed, hebbende de oogen verbonden, en in de rechte hand eenen buffel roeden, met een byl te zaemen vaft gebonden; in de slincke hand een vlamme vuers om hoog stygende, hebbende aen haer zyde eenen Struys vogel oft, gelyck andere dêze verbeelden, houd sy in de eene hand een bloot Sweerd en in d'andere een weeg-schael. Dêze is eygentlyck die

Gerechtigheyd, de welcke gebruyckt word by de Rechters en weredlyke gemachtigde Heeren in hunne Rechter-Stoelen en Vierschaeren. Sy is in't wit gekleed, aengezien den Rechter behoort te wêzen zonder eenige vlecke van eygen baet, oft andere genegentheyd, die het Recht kan hinder doen. Daerom houd sy de oogen ook verbonden, als op géene saeke ziende, waer door het Rechters gemoed van de reden en waerheyd zoude konnen afgetrocken worden.

Den busſel met roeden en het byl, wierd van ouds, van de Scherprechters voor de Borgemeesters en opperste Rechters gedragen; om te betoonen, dat de straffe niet en moet achterblyven, alwaer het Recht de zelve vereyscht: men moet niet haestig zyn, maer tyd geven, om't oordeel met rypen raed te over-wegen, het welk door't binden van de roeden word te kennen gegeven. De vlamme vuers weyst aen, dat het gemoed van den Rechter, altyd moet ten Hemel gekeert zyn. Door den Struysvogel word geleert, dat men de saeken, die voor't gerecht komen, hoe duyster en verweert de zelve ook zyn, niet moet naerlaeten te ontknoopen ende te ontbinden, zonder dat men zig de moeyte mag ontzien, en dat met een verduldig gemoed: gelyck als den Struysvogel het yzer verteert, al-hoe-wel het een zeer herte stof is: gelyk veele Schryvers verhaelen. De Weeg-schael beteekent, dat men rechtmaetig moet oordeelen, niet aenziende

vrienden oft maegden, giften oft geld, recommandatien oft eygen baed; maer alleen de regels van het recht. Het bloot Sweerd beteekent, dat volgens de misdaeden de straffen moeten volgen.

Volgens *Pausanias* word de Gerechtigheyd verbeeld, door eene Vrouwe met een schoon opzicht en wel verciert, de welcke met de slincke hand een leelyke oude Vrouwe den krop der kêle toe douwt, slaende de zelve met eenen Stok. De oude Vrouwe, zegt *Pausanias*, is de Onrechtveerdigheyd, de welcke altyd van rechtveerdige Rechters moet onderd-rukt worden: ten eynde de waerheyd niet en blyve verborgen, en sy zullen verduldiglyk hooren, al het gene een iegelyk tot syne verdêdinge zal wêten voor te brengen.

Godt gave dat de Gerechtigheyd aldus altyd bedient wierd: maer eylaes men vind'er, die meer hun zelven trachten ryk te maeken, als het Recht van hunnen Naersten te vervoorderen; waerom eenen zekeren schryver (*J. Claus Manud. ad Excit. Christi. Fest. Epiphan. Conc.* 2.) niet ten onrecht de processen en twist-saeken vergelykt by eene koorde: want gelyk in den Zeeldrayers winckel de koorden, hoe langer sy onder de hand, en in de maek zyn, hoe langer en swaerder sy getrocken worden: aldus gaet het ook met de processen, hoe langer sy onder de hand zyn en dueren, hoe meerder sy door de argliftiheyd van zommige Procureurs, Advocaeten en Rechters, ver-

weert en beſwaert worden, tot naerdeel en ondergang zelfs van ryke Familien, en verdruckinge van Weduwen en Weezen.

Hier paſt wel, het gene ik ontleene uyt *P. A. Poitiers S. I.*

ZOo Procureur als Advocaet
Spinnen t'zaem den langen draet,
En houden draeyen op de bank
Proceſſen heele jaeren lank:
En die het Vonnis ſtryken zal,
Die ſpint het meerſte nog van al;
Hy peyſt het achterwaerts geſpin,
Dat is voor my het meerſt gewin.
Zoo blyft, eylaes! der Weezen ſaek,
Met jaeren hangen aen den haek:
En naer veel loopen by myn Heer,
Schoon woorden, niet een bryzel meer.
O koorde-draeyers al-te-mael,
Gy plukt de Schaepkens al te kael;
En rooft, door uwen ſnooden vond,
Het brood heel uyt der Weezen mond,
Weet, dat gy ook eens voor gewis,
Zult proeven wat Gods Vierſchaer is,
En trooſt zult zoeken, maer te laet,
En ſtraf ontfaen volgens uw quaed.

Onder de vogelen, de welcke Godt in't Oud Teſtament verboden had te eeten, vinden wy (*Levit C.* 11.) de *Wouw* en *Gier*, zynde twee Roof-vogels: en waerom dat? *Lauretus (V. Vultur.)* antwoord, dat dêze de twiſt en Oorlogsſaeken beminnen, en om dieſwille dat ſy de doode lichaemen tot voedzel zoeken, volgen ſy doorgaens de legers naer, op dat als de Soldaeten vechten en ſlag leveren, ſy hun dan by de doode lichaemen zouden vinden. En

hierom zegt hy voorder, dat dêze Roof-vogels een afbeeldzel zyn van zommige baetzuchtige Procureurs en Advocaeten, de welcke langduerige en verwerde Proceſſen beminnen, om dat ſy uyt de zelve hun voordeel trecken en rykdommen haelen : *Deſignat eum, qui gaudet, & paſcitur morte aliorum (Lauret. Supra.)*" Het beteekent dien, die blyde is en „ gevoed word met de dood van andere. „

O hoe wyzelyk hebben gedaen den Leeuw en het wild Vercken, waer van de Fabel verhaelt (*J. Claus Supra.*) dat ſy by een fonteyn wezende, t'zaemen begonnen te twiſten en te tieren, wie van hun beyde den eerſten moeſt wezen, die van dat water zoude drincken : van twiſten en tieren waeren ſy by naer gekomen tot vechten en ſtryden : maer als ſy nu bereyd ſtonden om malkanderen aen te vallen, zagen ſy in de locht eenige Roof-vogels ſwieren, die het dood lichaem van den eenen, oft van den anderen tot hun proeye zochten te hebben; waerom ſy peys maekende, hebben te zaemen vreedzaemig uyt de fonteyn gedronken. Dat dit die voor hun aenmercken en wyz leeren worden, die uyt een koppigheyd, en om ſlechte ſaeken malkanderen tot procederen beroepen : ſy weten wel wanneer ſy beginnen; maer niet wanneer ſy zullen eyndigen, en naer lang procederen en groote vyandſchappen, malkanderen zullen arm en ongeluckigh maeken. Dat zy liever dencken op de voorgaende Fabel, en peyzen,

dat sy de Roof-vogels zien, de welcke tot hun eygen voordeel, den ondergang van de twistende parteyen betrachten; en daer om, met den Leeuw en het wild Vercken, te zaemen den peys drincken en vrindschap macken. Want beter een slecht Accoord, als een goed Procès, &c.

De afbeeldinge, waer in de plichtige Joden op steen-poort tot *Brussél* worden gevangen gestelt, is de tiende Schilderye in de kercke van de H. *Gudula*, bekostigt en vereert door den Eerw. Heer *Odo de Craecker*, Proost der abdye van *Affligem*, &c. onder de welcke staet:

Ligatis manibus mittite eos in tenebras exteriores. Matth. 22.

Perfida gens capitur, gravibusque coërcita vinclis
Mittitur in rigidos, & sine luce specus.
Et bene, quæ lucem fuit aspernata, tenebris
Conditur; hinc Christo restituetur honos.

Het welk bedied:

Met gebonden-handen worpt hun in de uytterste duysternissen Matth. 22.

Men vanght het boose Rot, men vetert hun de handen,
De Steen-poort is haer Lot, een Hol met yser banden
Om-ringelt, en berooft van Sonne ende Maen.
Die't waere Licht verfoeyt, moet in het duyster gaen.

Eyndige dit tiende Hoofd-stuk met de twee naervolgende Jaer-Schriften:

NefarII IMpII oCCLUDUntUr.
sCheLMsChe boeVen WorDen geVangen.

XI. HOOFD-STUK.

De plichtige Joden worden gevonnist en ter Dood verwêzen.

TWELFSTE ZINNE-BEELD.

Judicat & Castigat.

Hy oordeelt wel,
En ſtraft zeer fel.

Verklaeringe van 't Zinne-Beeld.

DEn vroomen Adelaer is Koning van die Dieren,
Die met hun' vleugelen door locht en wolcken ſwieren:
Hy heeft een klaer gezicht, waer me hy zeer wyd ziet,
Voor't helder Zonne-licht ſluyt hy ſyn Oogen niet.

Hy heeft een snelle vlucht, door-dringt de hoogste wolcken,
Ook daelt hy nederwaerts tot in de diepste kolcken;
Hy ook een groote macht in bek en klouwen heeft,
Waer door den fellen draek voor syne sterckte beeft.
Hy is ook 't wapen Beeld der Oostenrykssche Helden,
Die door den Adelaer hun macht en Deugd verbelden;
Twee-hoofdig is hy ook en keyzerlyk gekroont,
De wereld in d'een klouw, in d'ander 't bloodt sweerd toont.
Ja, zelver *Jupiter*, den oppersten der Goden,
Ook eenen Arend heeft, die hy gebruykt tot Bode,
Hy draegt syn wapenen, den scepter en 't bloot sweerd,
Als ook syn blixems vuer, waer mé hy zig verweerd.
Den Arend word nogtans bevochten door vyanden,
Die syn' jongskens, nog teer, in hunnen nest aenranden,
Terwyl den Arend vliegt om voedzel door het veld,
Zyn aendes vyands macht syn jongskens bloot gestelt.
Dan komt Serpent oft Draek de teere jongskens stooren,
En met hun vuyl vergift die jammerlyk vermooren;
De jongskens zyn te teer, sy hebben noch geen maght
Waerom sy machteloos droef worden omgebragt.
Den Arend, zoo hy ziet syn jongskens zonder leven,
Mistroostig en verwoed, tot wraek word aengedreven:
Hy zoekt de moorders op, en zoo haest hy die vind,
Met bek en klauwen hy die wreedelyk verslind.
Dus, die den dood-steek gaf aen jonge Adelaeren,
Den Ouden Arend ook geenzints wilt 't leven spaeren:
De liefde, die hy tot syn teere jongskens heeft,
Aen dèze Moordenaers den wreeden dood-steek geeft.

DE Joden, wreeder nog als slangen oste draecken,
Tot *Brussel* d'Hostien tot bloedens toe door staken:
Den waeren Zoone Gods, die schuylt in schyn van Brood,

Sy aendoen wilden weer een alder-wreedſte dood.
Maer d'Hooge Overheyd, als dapper Adelaeren,
Voor d'Eer van hunnen Godt tot wraek genegen waeren:
Sy zochten over al dit Jodens booz geſlagt,
Het welk gevangen op de ſteen-poort wierd gebragt.
Sy toen, als Adelaers, op Gods vyanden vielen,
Om met blixem en ſweerd de zelve te vernielen:
't Sweerd van Rechtveerdigheyd ſy namen in de hand,
Den blixem, was tot ſtraf, in 't vuer te zyn verbrand.
Hun vonnis was, dat ſy aen ſtaeken vaſt gebonden,
Heel levend, door het vuer, al moeſten zyn verſlonden:
Die Godt hadden doorwond en ſchande aen gedaen,
Zyn van het aerdſche vuer naer 'teeuwig vuer gegaen.

TOE-PASSINGE.

HEt Sweerd der Juſtitie is van Godt aen de Hooge Overigheyd gegeven, opdat ſy Godts eere, en ſyn H. Kerk zouden voor-ſtaen en beſchermen ende boozwichten ende quaeddoenders pyningen en ſtraffen: daerom heeft Godt door *Jeremias* gezeyd: *Maledictus, qui prohibet gladium ſuum a ſanguine. (C. 48. ℣. 10.)* „ Vermaledeyd is hy, die ſyn Sweerd weder-„ houd van 't bloed. " Op welcke woorden den H. *Baſilius* zegt: *A ſanguine gladium prohibet, qui ſe ab inferenda reprobis ultione coërcet (Lib. 1. C. 1.)* " Hy wederhoud ſyn Sweerd „ van bloed, die zig onthoud van wraek te „ nêmen over de goddelooze. " Ziet duſdaenige Rechters worden van Godt vervloeckt: in tegendeel, die ſyn Sweerd uyt de ſcheede

trekt, om de boozwichten te verbeteren en te ſtraffen, word van Godt gebenedeyd, gelyk getuygt den geleerden *Oleaſter*, zeggende: *Non eſt acceptius Deo Sacrificium, quam punire peccatores (in Luc. C. 22 ℣. 38.)* " Daer is geen „ aengenaemer ſacrificie aen Godt, als de Son„ daers te ſtraffen. "

De oogluykinge, oft naerlaetentheyd van het quaed te ſtraffen, is groote ſonde, byzonderlyckals die, de welcke de machtenheerſchappye van Godt hebbende, geſtelt zyn, op dat ſy de ſonden en booze zeden in hunne onderdaenen zouden in-toomen en beletten, met eene verdoemelyke bermhertigheyd de zelve ongeſtraft laeten, tot groot naerdeel van hunnen Naerſten en verergerniſſe der chriſtelyke Gemeynte. Aldus is den ongeluckigen Koning *Saül* van Godt verworpen geweeſt, en dat hy geenen Koning meer en zoude wezen, om dat hy tegen het gebod van Godt de goddelooze en dood-plichtige *Amaleciten* niet en hadde uytgeroeyt. (1. *Reg. C.* 15.) Aldus heeft den Koning *Achab* tegen ſyn zelven de ſententie der goddelycke gramſchap op-gehitſt, om dat hy den boozaerdigen Koning *Benadab*, die hy in den ſtryd over-wonnen hebbende, om ſyne ſonde van afgoderye met de dood had moeten ſtraffen, geſpaert en in't leven gelaeten heeft. (3. *Reg. C.* 20.) Aldus is het te vreezen, dat'er heden-dags ook al veele Rechters gevonden worden, die de goddelyke gramſchap tegen hun beroepen, om dat ſy

de boozheden, dieſy moeſten uyt roeyen, met eene wreede bermhertigheyd toe laeten.

Dit is een byzonder bedrog van den boozen geeſt, waer mede hy de oogen der Overigheyd verblind, op dat de ongeſtrafte boozheden des te meer zouden aengroeyen en vermenigvuldigen: maer als ſy tot het leſte van hun leven zullen gekomen zyn, en de dood begint te naerderen, dan zal den Duyvel hunne oogen wederom open doen, en ſy zullen als dan klaer zien, van hoe veele ſonden ſy hun zelven door dêze ſtraf-verſuymeniſſe hebben plichtig gemaekt tot hunnen eeuwigen ondergang; en hy zal klaer aentoonen, dat dêze ellendige, als ſy alle de ſonden zullen zien, die ſy volgens de rechtveerdigheyd en en hun plicht hadden moeten ſtraffen en beletten, nu van de zelve zelfs plichtig zyn, en van de zelve voor Gods Rechter ſtoel zullen moeten rekeninge geven, en als dan, maer te laet, daer over zullen verzuchten en wenſchen, zeggende: ah hadden wy de vermaeningen van den H. Geeſt waer genomen: *Noli quærere fieri judex, niſi valeas virtute irrumpere iniquitates. (Eccli C. 7. ℣. 6.)* "Zoekt geenen „ Rechter te worden; ten ſy gy met kracht „ d'ongerechtigheden kond verbrêken."

Het was eenen aerdigen vond, die eertyds den Spaenſchen Hertogh *Oſſana*, onder Koning van *Napels* gebruykte, om de ontuchtige Mode der vrouw-perſoonen van die Stad te beteugelen en uyt te roeyen. Alle de Predikan-

ten der Stad hadden ten tyde van den Vaſten beſloten, van t' zaemenderhand op het vinnigſte te prediken tegen het ſchandaleus naekt gaen der vrouw-perſoonen, als wezende het verderf der Jongheyd, en aenlokzel van ontuchtigheyd: maer alles te vergeefs; dienende hunne Sermoonen meer tot ſpot en lagh, als tot verbeterniſſe. Den onder-Koning dit hoorende zeyde opentlyk, dat hy met een blad papier meerder zoude uyt-wercken, als alle de Predikanten met hun vinnige Sermoonen. Ten dien eynde laet hy een gedrukt Bevel uytgaen, en 't zelve door de heele Stad verkondigen en aen placken, van dêzen inhoud: „ Dat alle de vrouw-perſoonen, die voortaen „ met dit verergelyk en ontuchtig kleedzel „ nog te voorſchyn zouden komen, van alle „ man zouden aengezien en gerekent worden „ onder het getal der openbaere Hoeren van „ de Stad. " En ziet nauwelyks was dit onder-Konings Bevel verkondigt, oft men zag dêze verergelyke en ontuchtige Mode verandert in een eerbaer en geſtichtig kleedzel. (*Prugger C. 5. Diſc.* 16.) Ziet duſdaenige kracht en macht is in de wereldlyke Overheyd, dat ſy met een woord meerder zullen uytwercken, als alle de Predikanten met hun geleerde Sermoonen. *O!* dat de wereldſche Rechters hunne krachten wilden t' zaemen voegen met de vermaeningen van de Predikanten, hoe haeſt en zouden de boozheden der onderdaenen niet in't goed verandert wêzen, en met duyzende zielen

len ſalig worden, die nu eylaes verloren gaen!

Maer wat geſchied' er? Den wyzen *Salomon* zal ons dit zeggen : *Quia non profertur cito contra malos ſententia, abſque timore ullo filii hominum perpetrant mala. (Eccle C. 8. ℣. 11.)* „ Om dat het vonnis tegen de goddeloozen „ niet ten eerſte gewêzen word, zoo is het „ dat de kinderen der menſchen zonder eeni- „ gen ſchroom het quaed bedryven. „ Dêze woorden ſpreekt den goddelyken Predikant met verwonderinge uyt over de bermhertigheyd en langmoedigheyd van Godt, als willende zeggen : waer door geſchied het, dat veele Sondaers, om boozheden te bedryven, van dag tot dag ſtouter en ſtouter worden? Dit komt hier uyt voort : om dat Godt den ſondaer niet met eenen en ſtraft, als hy de ſonde bedryft. Waer 't ſaeke dat zoo dikmaels als iemand vloekt en Sweert, ſyne tonge terſtond van de wormen door-bêten wierd : waer 't ſaeken dat ſoo haeſt als iemand ſteelt oft rooft, ſyne handen uyt gedroogt wierden : zoo haeſt als iemand bedrog doet, van ſyn verſtand berooft wierd : waert zaeke als iemand onkuysheyd bedryft, ſyn heel lichaem terſtond met melaetsheyd geſlagen wierd : voorwaer daer en zouden zoo veele Godt laſteraers, niet zoo veel dieven, bedriegers nog onkuyſche gevonden worden. Maer om dat Godt goed, bermhertig en langmoedig is, daer om zyn de kinderen der menſchen booz, ſondig en ondeugende, als zeggende in hun ſel-

ven : *peccavi, & quid accidit mihi triſte? (Eccli C. 5. ℣. 4.)* „ Ik heb geſondigt : en wat leet „ is my dog overkomen? „ Dat is, al hoe wel ik ſondige en verergelyk leve; ik ben nogtans geſond, ik hebbe overvloedige rykdommen, en ik worde over al geeert &c.

Dit is eene alder-goddeloozſte ſluyt-reden! nogtans gelyk het gaet in 't Geeſtelyk, zoo gaet het eylaes ook in 't Wereldlyk : de ſonden en boozheden hebben over al de overhand en vermenigvuldigen nog dagelyks. Wat was de oorſaek, dat voor de Dulivie alle vleeſch ſynen weg bedorven had? De ſtraffeloozheyd der Overſten! wat was de oorſaek, dat de twee Steden, *Sodoma* en *Gomorrha*, door het vuer uyt den Hemel vernielt zyn? De ſtraffeloozheyd der Overſten! wat is de oorſaek, dat heden-dags de bedriegeryen, den woeker, Gods-laſteringen, dronckenſchappen, en onkuysheden nu niet meer onder de ſonden, maer onder de geoorloſde zeden gerekent worden? De ſtraffeloozheyd der Overſten! *Quia non profertur cito &c.*" Om dat het „ Vonnis tegen de goddeloozen niet ter eer- „ ſten gewêzen word, zoo is het dat de kin- „ deren der menſchen zonder eenigen ſchroom „ het quaed bedryven."

Dit heeft den H. *Bruno* ook wel aenmerkt, zeggende : *Ubi juſtitia non eſt. iniquitas dominatur, ibi cædes & rapina, furta, homicidia & ſecuritas nulla. (de ornam. Eccl. C. 4.)*" Al- „ waer geene Gerechtigheyd en is, daer heeft

„ de goddeloozheyd de overhand : daer zyn
„ bloed-ſtortingen, en roovery'en, diveryen,
„ dood-ſlagen en geene geruſtigheyd."

Hoe kan het anders zyn? Als die ſlaepen, die in Overheyd geſtelt zyn, dan moeten de ondeugden aengroeyen. Gelyk het onkruyd, het welk met de wortels niet uyt geroeyt word, allenskens den heelen acker vervult en bederft : gelyk een ſchorft ſchaep, 't welk niet weg genomen word, de heele kudde beſmet, aldus zegt den H. *Gregorius Nazianzenus*: *Vitium, ſi non reprimatur, docetur. (Orat. 2.)* „ De Ondeugd, zooſy niet wederhouden word, „ die word geleert." En in den zelven zin ſpreekt ook *Petrus Bleſſenſis*: *Impunitas eſt contumaciæ Mater & radix peccati. (tract. de Juſtit. Ep.)* " De ſtraffeloozheyd is de Moeder „ der wederſpannigheyd, en wortel der ſon- „ de." Den vrêde en geruſtigheyd van een Ryk oft van een huys, en kan niet lang ſtaende blyven, alwaer de Overſten in 't kaſtyden der miſdaeden van de onderdaenen ſlaepende zyn, oft al te veel door de vingeren zien.

Hier in heeft de Geeſtelyke en Weredlyke Overheyd van *Bruſſel* getoont, dat ſy niet ſlapende, maer wackende waeren : als de Geeſtelyke het grouwzaem Schelm-ſtuk der Joden neerſtelyk hebben onderzocht en aen de Heeren der Magiſtract over-gedragen ; den Hertog *Wenceſlaus* alle de Joden deede opzoeken en vangen, en de plichtige door ſyne Raeds-Heeren ondervragen en pynigen, tot dat ſy

de waerheyd van hun goddelooz misdaed beleden, waer van nu volgt de

HISTORIE.

NAer dat de goddelooze Joden, door 't gebod van den Hertog *Wenceslaus*, opgezocht en gevangen waeren, de plichtige door *Catharina* aengewezen, de weder-spannige door eenen anderen mede-plichtigen Jode verraeden, en de hertneckige in't loochenen der waerheyd, door de pyn-bank, tot de belydenisse van hun groot Schelm-stuk gebragt, en daer en boven alle de informatien wettelyk genomen, en alles, wat volgens Recht noodig was, behoorlyck gepleegt: zoo is men voort gegaen om dit procès Crimineel in forma te eyndigen, en de Sententie uyt te spreken. Alle de Joden, die plichtig waeren aen dit goddelooz misdaed en grouwzaeme Heylig-schendery, wierden verwêzen, om naer veele voor-afgaende tormenten, levendig verbrand te worden; waer van ik hier de Sententie (uyt den Eerw. Heer *P. De Casmeyer, C.* 11. ontleent) en den goedentieren Lezer mede-deyle.

SUBSTANTIE

Van het Vonnis des doodts, uyt gesproken tegens de Joden, die de Heylige Geconsacreerde Hostien, die uyt de Capelle van S. Catharina *gestolen waeren, wreedelyck door-steken hadden.*

„ DAt alle de Joden, overwonnen over
„ dit Feyt, handen en voeten gebonden
„ zynde, op wagens gevoert zouden worden
„ van het Gevangen-huys, genaemt de *Steen-*
„ *poorte*, naer de groote Merkt : ende van
„ daer naer de Capelle van Sinte *Catharina*,
„ alwaer het H. *Sacrament* was gestolen, en
„ genepen worden op alle de hoecken van de
„ straeten met gloyende tangen, en van
„ dese Capelle naer den Wollendries thôren,
„ staende op de vesten, tusschen de Naemsche
„ ende Halle poort; om aldaer aen stacken
„ gebonden, levendig verbrandt te worden:
„ 't gene alsoo geschiet is den dag voor den
„ Feest-dagh van de Hemelvaert *Christi*, anno
„ 1370. „

Boven dien wierden alle de Joden voor altyd gebannen uyt het Hertogdom van *Brabant*, ende sy worden in onse tegenwoordige tyden in het zelve alleenelyk maer gedoogt onder den Naem van *Portugiesen*. En al-hoewel de plakaerten nu nog in wêzen zyn, dat in dit heel Hertogdom geene Joden en mogen nestelen en vaste wooninge hebben; zoo weet men nogtans genoegzaem, dat de zelve al-

daer woonen, koopmanſchap dryven, geſtolen goed op-koopen, en in andere Landen aen die van hun ſchelmſche Natie toe zenden, en menigvuldigen anderen gouw-dieven handel plegen. En aengezien ſy niets anders en bedoelen, als de Chriſtenen door hunnen dieſachtigen handel te bedriegen: zoo geſchied het zomtyds wel, als ſy hunne borſſen met onrechtveerdig goed, van de Chriſtenen afgehaelt, rykelyk gevuld hebben; ſy dan op eenen vroegen morgen heymelyk eclipſeren, en naer onbekende Landen vertrocken zyn, niet achter-laetende als frauduleuſe bank-queroeten, tot groot naerdeel der Crediteurs, die ſy bedrogen, en tot armoede en verdriet gebragt hebben.

Dèze Jodſche Natie, eertyds van Godt zoo teer bemint, en met zoo veele weldaeden en wonderheden vereert, om dat ſy *Jeſus*, den Zoone Gods zoo wreedelyk aen 't Cruys hebben vermoort, is nu van Godt als onwederroepelyk verworpen en verſtooten. Dit blykt klaer, zoo uyt de ſtraffen, die nog tot hedendags dueren, als uyt de voorzeggingen der Propheten, waer van Godt tot *Ozeas* zegt: *Voca nomen ejus, non populus meus: quia vos non populus meus, & ego non ero veſter. (Ozeæ C. 1. ℣. 9.)* " Noemt ſynen naem een volk, „ dat het myn niet en is: want gy en zyt „ myn volk niet, en ik ſal den uwen niet „ wezen. „ Als ook door *Malachias*: *populus, cui iratus eſt Dominus uſque in æternum. (C. 1.*

v. 4.) " Een volk, waer op Godt tot in der eeuwigheyd vergramt is. „ Dit ellendig volk, het welk aen hemel en aerde haetelyk is, over al verſmaed, over al balling, over al als ſlaef, over al, zoo van de militaire, als borgelyke eerlyke Bedieningen uyt gefloten en berooft; verhôpt nogtans vaſtelyk, ja gelooft hartneckiglyk, dat hunnen ellendigen ſtaet, die nu als geheel verwoeſt is, wederom ſal op-gerecht en volkomen herſtelt worden. Aldus getuygen : *Nireph. L.* 10. *(32. & 33. Ammian L.* 23 *ap. Salm. C.* 4. *tr.* 39. *& Menoch. cent.* 9. *C.* 92.*)* Maer dat dêze vaſte hôpe en hartneckig geloof vruchteloos en zonder grond is, blykt uyt de dry volgende redenen.

I. Om dat hun ballingſchap van nu af duert over de duyzend en ſeven hondert jaeren, aengezien Godt nogtans door ſynen Propheet *Aggæus* belooft heeft, dat hy *naer zeer weynigen tyd* den hemel zoude openen, en zenden die verwacht was van alle volckeren : *Adhuc unum Modicum eſt... & veniet Deſideratus cunctis gentibus (Aggæi C.* 2. *v.* 7. *& 8.)* „ Het „ is nog een *Luttelken tyds* ... en die van alle „ 't volk *verlangt* is zal komen. „ Dat dêze Prophetie van den toe-komenden *Meſſias* verſtaen word, getuygen alle de H. Vaders en Uytleggers der H. Schrifture. Hoe kan dêze voor-zegginge, in de meyninge der Joden, waerachtig wêzen : aengezien dat zedert den tyd van *Aggæus* tot nu toe twee duyzend jaeren verloopen zyn ? Twee duyzend jaeren ! is dit

een *Luttelken tyds*? Hier door zyn vruchteloos geweeſt de poogingen en onder-nemingen van veele machtige Keyzers, die de gevalle Joden wederom wilden oprechten, gelyk eenen *Adrianus*, *Conſtantinus* en byzonder *Julianus*, den *Apoſtaet*, den welcken volgens *Nazianz.* (*Or.* 2. *in Jul. Imperfect. in Matth. hom.* 4.) op dat hy de Chriſtenen, die hy door de heele wereld wilde uyt roeyen, meer quaed zoude aen doen; begon hy de Joden opentlyk gunſtig te wêzen, zoo wyd, dat hy hunnen Tempel binnen *Jeruſalem* wilde op bouwen, hunne huyſen en erven herſtellen ende door heel de wereld, de dwaelende Joden wilde by een vergaederen; nogtans alles te vergeefz, en Sonder uytwerkzel.

II. Om dat den Propheet *Daniel* (*C.* 9.) voorzeyd heeft, dat naer twee-en-ſeſtig weken den *Meſſias* zoude komen en daer naer de belegeringe en verwoeſtinge van *Jeruſalem* geſchieden; en het welcke alles door den Propheet *Iſaias* wederom herhaelt word, met byvoeginge: *In his omnibus non eſt averſus furor ejus, ſed adhuc manus ejus extenta.* (*Iſaiæ C.* 5. v. 25.) " In alle dêze dingen en is niet „ afgekeert ſyn razende gramſchap; maer ſyn „ hand is nog uyt geſtreckt: „ om te blyven ſtraffen. Uyt welke woorden de H. *Hieronymus*, en andere H. Vaders aenwyzen, dat de woedende gramſchap van Godt tegen het geſlacht der Joden, met de verwoeſtinge der Stad van *Jeruſalem* niet en zoude eyndigen; maer

in lange toekomende tyden zoude blyven dueren, tot hunne altyd duerende verachtige, ballinſchap, verſmaetheyd, droefheyd, verdrucking en ellende; het welcke wy tot op den dag van heden zien en met de waerheyd ondervinden.

III. In alle andere plagen, waer mede Godt het Jods volk geſtraft heeft, hebben de Propheten daer van altyd het eynde voor-zeyd: gelyk van de ſlaverny in *Egypten*, van de gevangeniſſe in *Babylonien*, en van de vervolginge van *Antiochus*: maer van dêze alderleſte plage en word in de H. Schriftuere geen eynde aen gewêzen, het welk een teeken is, dat ſy tot het eynde des werelds zal blyven dueren. Ziet hier de ongeluckige overblyfzels der Joden, ſy zyn door heel de wereld verſtroeyt, ſy zyn het verfoeyelyk voorwerpzel van Gods woedende gramſchap, en zyn de verſmaetheyd en haet van alle volckeren!

Maer, zal iemand vragen; waerom blyft dan Godt met eenen onverzoenbaeren haet tegen de rampſalige Joden woeden? Waerom en roeyt hy de zelve tot den grond niet uyt? Waerom wilt hy, dat ſy door de wereld verſtroeyt zullen overig blyven? Den H. Vader *Chryſoſtomus in Pſalm.* 8. *Cit. a R. D. Claus Spic. Conc. P.* 3. *Fer.* 2. *Pentec. Conc.* 87. *n.* 10. antwoord: dat de Joden door heel de wereld verſpreyd zyn, gelyk de lichaemen der dieven en ſtruyk-roovers, de welcke by de publieke wegen, tot ſchrik van andere aen de galgen ge-

hangen worden, sy worden in de wereld over behouden, tot eene verfoeyelyke gedachteniſſe van hun goddeloos Schelm-ſtuk, waer van sy zonder ophouden de ſtraffe dragen, als sy nu zonder Koning, zonder Stad, zonder vaſte wooninge, zonder Prieſters, zonder Sacrificien, zonder Tempels, zonder Propheten, zonder Autaeren, zonder Heyligen, zonder kenniſſe, zonder Gods-dienſt, in de wereld dwaelen en rond loopen, van alle natien en volckeren gehouden wordende tot verachtinge en verfoeyelykheyd; en met hun dragende, als eenen *Urias-brief*, zommige Boeken van't oud Teſtament, om aen te toonen hunne doodplichtige ſtraffe en verdoemeniſſe van hunne Voor-Ouders.

CHRISTELYKE BEMERCKINGE.

HEt gene, in de voor-gaende Toe-paſſinge, van de Hooge Overheyd en Rechters gezeyd is, mag met meerder reden toe geeygent worden aen alle Vaders en Moeders, Meeſters en Meeſterſſen, de welcke, is 't dat sy de miſdaeden en Schelm-ſtuken van hunne kinderen en onder-daenen niet en beletten en ſtraffen, dan zullen zy-voor de Goddelyken Rechter zoo nauwe rekeninge moeten geven, al oft sy die miſdaeden en Schelm-ſtuken zelfs in perſoon hadden bedreven. Tot ſchrik en voor-beeld hier van ſtel ik den Prieſter *Heli* dêzen was van Godt tot Opperſten Prieſter en Rech-

ter van't volk geſtelt, en vervolgens was hy verplicht, om de boozheden van ſyne Onderdaenen, boven al van ſyne kinderen en huyſgenoten te beletten en te ſtraffen: maer ziet! om dat hy hier in naer-laetig geweeſt is, en de boozheden van ſyne kinderen al te veel door de vingeren gezien heeft, heeft hy aen Godt grootelyks mishaegt, ſyn twee Zoonen, *Ophni en Phinees*, die geſondigt hadden, zyn beyde met de dood geſtraft. De Philiſtynen hebben de Arcke des Heeren verovert, en dertig duyzend mannen van *Iſrael* verſlagen, en *Heli* zelfs is van ſynen ſtoel dood ter aerde gevallen. Hoort hier van den H. (*Reg. C.* 2.) *Petrus Damianus* ſprêken: *Heli, propter duos filios, quos non dignâ caſtigatione corripuit, cum eis ſimul & cum tota hominum multitudine periit.* (*Epiſt.* 6.) „ *Heli*, om ſyne twee Zoonen, dewelke hy „ met geene genoegzaeme kaſtydinge geſtraft „ en heeft, is met de zelve te zaemen en „ met de heele menigte der menſchèn ge„ ſtorven.

Ah! hoe veele dr[illegible]laenige *Heli* worden daer hedendags onder de Chriſtenen gevonden? Sy weeten, dat hunne kinderen, tot groote verergeniſſe der gemeynte, met ſchencken en drincken, met ſpeelen en tûyſſchen, met vloeken en ſweeren, met oneerbaerheden en hoerêren, èn andere ſonden vuyl beſmet zyn: de Moeder is heymelyk blyde, om dat haere Dochter een Bloem is, die veele weſpen naer haer treckt: den Vader ſwygt, oft durft

nauwelyks met *Heli* flauwelyk zeggen: *Quare facitis, quas ego audio res peſſimas?* Waerom doet gylieden die alderbooſte ſacken, die ik hoore? En hier mede neemt alle vermaeninge en ſtraffe een eynde, en de kinderen, die om hunne miſdaeden geen ander ſtraffen en ontfangen, worden hier door in hunne boozheyd nog meer geſtyft, waer door ſy dagelyks erger worden en meerder boozheden bedryven. Wat wonder dan, dat den Rechtveerdigen Godt de Landen komt ſtraffen met Oörlogen, ſterſte van beeſten, Hongers-nood, en andere plagen? *Heli* (volgens het gevoelen van den H. *Gregorius* (*Paſtor. C. 6.*) zoude met zyn twee Zoonen eeuwig verloren zyn, en duſdanige Ouders zullen met hun bedorven kinderen ook eeuwig in de helle moeten branden.

Niet alleen de Ouders om hunne kinderen, maer ook de Meeſters en Meeſterſſen om hunne Dienſtboden en Onderdanen, welckers ſonden ſy niet en beletten en ſtraffen, zullen van hunne miſdaeden voor Godt plichtig wêzen en ſtrenge rekeninge moeten geven. In't boek *Exodi* (*C.* 21. ℣. 29.) heeft Godt dêze wet geſtelt: *Quod ſi bos Cornupeta fuerit &c.* " Is 't nog-
„ tans dat dien Oſch te vooren hoornſtootig
„ was, en dat ſynen Meeſter, daer van opent-
„ lyk gewaerſchoud zynde, hem nochtans
„ niet opgeſloten heeft, en hy eenen Man oft
„ Vrouwe komt te dooden: zoo zal men dien
„ Oſch ſteenigen, en ook ſynen Meeſter? Voorwaer een wonder wet! dat Godt wilt,

dat men den wreeden Oſch, die iemand dood, zal ſteenigen, dat is recht: maer waerom moer ſynen Meeſter ook gedood worden? De reden is: *Quia conteſtati ſunt Dominum.* „ Om dat men ſynen Meeſter opentlyk ge„ waerſchoud hadde„ dat ſynen Oſch hoornſtootende was, en hy door hem op te ſluyten, de moord niet belet en hadde, dus was hy medeplichtig.

Den H. *Cyprianus* dêze Schrifture plaets in eenen byſprekenden zin uyt-leggende, verſtaet door den Oſch den ſtaet der Dienſt-boden; en hy zegt, is't saeken dat iemand van hun liêden, buyten weete van den Meeſter boozaerdig was, en hy Godt, ſynen Naeſten, oft ſyn zelve grootelyks hadde gehindert, dan zal den Meeſter onſchuldig wezen: is't dat hy nogtans te-vooren gewêten heeft de verergeniſſen en boozheden, die ſynen plichnen Dienſt bode bedreven heeft, en hem hier over niet geſtraft en heeft, dan zal den Meeſter mede plichtig wêzen, en onderworpen aen alle de ſtraffen, die ſynen ondeûgenden Dienſtbode moet onder-ſtaen. Dat hier op letten alle Meeſters en Meeſterſſen, ſy zien, kennen en wêten de ſonden, verergerniſſen en boozheden van hunne Dienſt-boden, is't saeken dat ſy hun quaed niet en beletten, oft ſtraffen; dan zullen ſy voor Godt en menſchen van de zelve miſdaeden mede plichtig wêzen, daer van ſtrengerekeninge moeten geven, en ſtraffen onder-ſtaen.

Noch niemand en mag hier uyt-vluchten zoeken, met te zeggen : ik wil myne Dienſtboden niet bedroeven oft miſdoen, ſy zoûden weg gaen en mynen dienſt verlaeten ; ik heb hun noodig, en ſy zyn my zeer voordeelig! O ellendige! met dêze ontſchûldinge en vermindert gy uw miſdaed niet, maer gy vermeerdert het zelve! eenen zekeren Roomſchen en Heydenſchen Heer hadde de Magiſtraet en't volk der Stad tegen den Apoſtel *Paulus* (*Act. C.* 16) op gehitſt, om dat hy ſyn Meyſſen van den boozen geeſt hadde verloſt, de welcke hem zeer voordeelig was, en te vooren, door duyvelſche konſten, en geeſt van waer-zeggen, groote winſten had aen gebragt. Den H. *Chryſoſtomus* dit aenmerckende, roept uyt : *O Paganorum inhumanitatem! ut pecuniam augeant! Puellam à Dæmonio vexari; volùnt? (in Act. Apoſt. hic.)* " O wreedheyd „ der Heydenen! Om't geld te vermeerderen! „ willen ſy dat de Dochter van den Duyvel „ zal gequollen worden ! Een woord veranderende, roep ik ook uyt : " O wreed- „ heyd der Chriſtenen ! de welcke uyt ge- „ trocken hebbende allen iever voor de eere „ Gods en ſaligheyd der zielen, van hunne „ huyſen liever maeken wooningen van Duy- „ vels, als van menſchen!" Als den knecht hun maer voordeelig is, en het meyſſen maer zeer werkzaem, voor't overig zyn ſy weynig bezorgt, oft ſy Godt oft den Duyvel dienen, oft ſy ſalig worden, oft verloren gaen : en al-

dus brengen sy hun eygen zielen tot den eeuwigen brand der helle!

Daerom dan, o Vaders en Moeders, Meesters en Meesterssen, en alle die, aen wie Godt de macht van Overheyd verleent heeft; trekt aen den iever van Gods eere en Saligheyd der zielen, en vlucht de sonde van oog-luykinge en strafloozheyd! volgt naer de voorbeelden der vroome leveraers des Heeren; ziet. Den Propheet *Samuël*, als hy den goddeloozen Koning *Agag*, van *Saul* zag in't leven gespaert, een sweerd nêmende, heeft den zelven door-steken. (1. *Reg.* C. 15.) Den Priester *Phinees*, als hy eenen Man van *Israël* zag met eene vrouwe onkuysselyk handelen, heeft dêze beyde met een lancie doorsteken (*Numer.* C. 25.) den Veld-oversten *Josue*, als hy de Stad *Jericho* hadde verovert, heeft den diefachtigen *Achan*, zonder medelyden, van allen het volk doen steenigen. (*Josue* C. 7.) Den Koning *David*, niet tegenstaende hy zoo zachtmoedig was, heeft den Amalecitischen Man, om dat hy den gezalfden des Heeren *Saul* hadde vermoort, met een Sweerd doen dooden. (2. *Reg.* C. 1.) *Christus* zelfs, als hy den Tempel, syn Vaders Huys, door de koopers, verkoopers en wisselaers zag ontheyligen, heeft van de koorden een geêssel gemackt, en met een heylige gramschap hun alle daer uyt gedreven. (*Joan.* V. 2.) aldus heeft ookgedaen den Hertog *Wenceslaus*, met de Heeren der Magistraet van *Brussel*, de Geestelyke en werelyke

Overheyd, ſtraffende het grouzaem feyt der goddelooze Joden, met het dood vonnis van levendig verbrand te worden. Daerom zeyt het Spreek-woord: *Fiat Juſtitia, vel pereat Mundus*, Dat is: aen het Recht moet zyn voldaen „ oft de wereld moet vergaen. „

De Afbeeldinge, waer in de Joden worden gevonniſt om levendig verbrand te worden, is de elffte Schilderye in de Kercke van de H. *Gudula*, bekoſtigt en vereert van de zeer Eerw. Mevrouwe *Maria Joſepha d'Eſpinoſa*, Abdiſſe der Edele Abdye van *Vorſt*, by *Bruſſel* &c. Onder de welcke ſtaet:

Ligatis manibus mittite eos in tenebras exteriores. Matth. 22.

Perfida gens capitur, gravibuſque coërcita vinclis
Mittitur in rigidos, & ſine luce, ſpecus.
Et bene, quæ, lucem fuit aſpernata, tenebris
Conditur; hinc Chriſto reſtituetur honos.

Het welck bedied:

Met gebonden handen worpt hun in de uyterſte Duyſterniſſen. Matth. 22.

Men vanght het booſe Rot, men vetert hun de handen,
De Steen-poort is haer Lot, een Hol met yſ're banden
Omringhelt, en berooft van Sonne ende Maen,
Die't waere licht verfoeyt, moet in het Duyſter gaen.

Eyndige dit Elffte Hoofd ſluk met de dry naervolgende Jaer Schriften:

JUDICANT, PUNIUNT INSIGNES MALEFACTORES.

Dat si:

Dat is:

CASTYDEN, OORDEELEN UYTSTEKENDE BOOZWICHTEN.

SACRILEGII NOXII CONDEMNANTUR.

Dat is:

De plichtige van Heyligſchendinge woorden verwezen.

XII. HOOFD-STUK.

De Joden worden op verſcheyde hoeken der Straeten van *Bruſſel* met geloeyende tangen genepen, en by den Wollendries tôren levendig verbrand.

DERTIENDE ZINNE-BEELD.

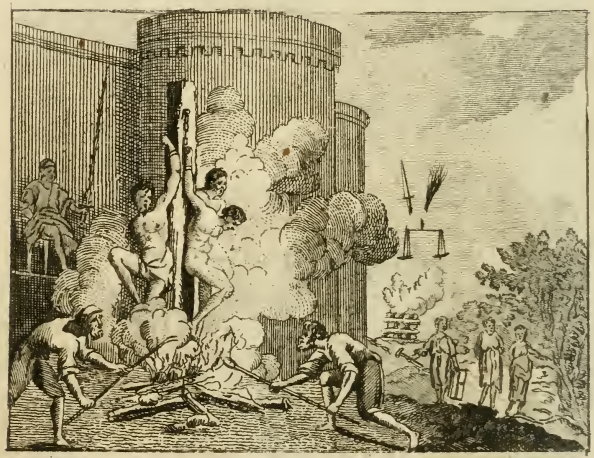

Omnis arbor, quæ non facit — fructum bonum, excidetur & in Ignem mittetur. Matth. C. 3. ℣. 10.

Den Boom, die geenzints goet en doet,
Tot Straf, in't vuer verbranden moet.

Verklaeringe van 't Zinne-Beeld.

IK was leſtmael eens uyt gegaen
Naer een plaets, daer veel boomen ſtaen;
Het was een Boomgaerd, fraey beplant
Met fruyt-boomen, ſchier t'alle kant.
Dit was ontrent den Herſt te doen,
Ick zag daer vruchten ryp en groen,
En ook een Appel-boom daer vond,

Met vruchten bloozend' ende rond;
Daer naer zág ik een Peerelaer,
Die was met fruyt gelaeden ſwaer,
Het fruyt hong af van tak tot tak,
't Was wonder, dat geen eenen brak.
Ik ging al voort, en aldaer zag,
Meer boomen van verſcheyde ſlag,
Met krieken, noten daer aen vaſt,
Als ook met Pruymen van Damaſt;
En voorder alder-hande fruyt,
Ik zag ſchier myn twee oogen uyt;
Ik vond daer in een groot genucht;
Want ieder boom droeg goede vrucht,
Daer lag een' appel op den grond,
Ik ſtak een ſtuk in mynen mond,
En proefde dat met groot vermaek,
En vond daer in een goeden ſmaek.
Ik peyſde toen in myn gemoed,
De boomen zyn hier alle goed:
Want naer de ſpraek, by ons gewent,
Den Boom, word uyt de vrucht gekent.
Maer zynde nog wat voort gegaen,
Zoo vond ik ander boomen ſtaen,
Met vruchten aen, meerſt rot en vooz.
Sy waeren vuyl en ſmaekelooz,
De bladers ſchenen ros en vael,
Niet een en dogt van altemael;
Daer was niet als ondeugend fruyt,
Daer zelfs de maeyën kropen uyt;
Niet een van al, off 't had een fout:
Ik peyzde, wat is dit voor hout?
Al d'ander boomen zyn heel goed
En dragen vrucht in overvloed,
En deez en dogen niet met al,
En ook ſy hellen naer den val.
Ik docht; wat doen die boomen hier;
Want ſy en dogen niet een zier?
Zoo ik hier Meeſter was geſtelt,
Sy wierden uyt den grond gevelt.
Terwyl ik nog wat tyds bleef ſtaen,

Den Meester en syn knecht quam aen,
Gelaeden met een byl en saeg,
Aen wie ik heb gedaen deez vraeg:
Wel Baes, wat is het, dat hier staet?
Niet eenen boom, oft hy is quaed,
En al de vruchten dogen niet,
Van blad tot blad, men rispen ziet,
Geen goed en is daer ergens aen;
Wat met deez' boomen dan gedaen?
Den Meester my tot antwoord gaf:
Al wat is quaed, verdient syn straf:
Ik zag, van over langen tyd,
Deez boomen vol ondeugentheyd;
Nu kôm ik met myn knecht hier aen,
En wil die al uyt roeyen gaen.
Hier op gaf hy den knecht bevel;
Gebruykt de saeg en byl hier wel;
Kapt al die quaede boomen uyt,
Spaert niet de alderminste spruyt,
En legt al't quaed houd aen den kant,
t'Is nergens goed, als tot den brand:
Den boom die geen goed vrucht en doet,
Tot straf, in't vuer verbranden moet.
Hier op wierd alles af gekapt,
En op een meyt by een gerapt,
En al dit brand-hout, naderhand,
Tot aschen toe wierd gans verbrand.
Deez waerheyd gaf Godt, onsen Heer,
Aen alle menschen tot een leer:
„ wat boom geen goede vrucht en draegt,
„ Word uyt gekapt, oft af gesaegt,
„ En dan moet die quaeden stam,
„ In't vuer verteert zyn door de vlam.
Door boomen word den mensch verstaen;
Dit *Aristoteles* weyst aen,
En dit in syne Schriften leert:
„ Den mensch een boom is omgekeert,
„ Syn wortels niet de d'aerde staen,
„ Maer boven 't hoofd ten hemel gaen.
En als den Blinden wierd verlicht,

Riep hy: " Ik zien met myn gezicht
, De menſchen, als de boomen aen,
„ Die wandelende t'zaemen gaen.
Dit was voorwaer geen blinden ſlag,
Als hy den Menſch voor Boom aen-zag.
Den menſch word eenen boom gezeyd,
Syn wercken, zyn ſyn vruchtbaerheyd;
En zoo ſyn wercken zyn heel goed,
Men dan den boom goed noemen moet:
Maer zyn ſyn wercken quaed en booz,
Als dan den boom is goddelooz,
En uyt gekapt word, door Doods hand,
En daer naer in't hels vuer verbrand!

DE Ioden booz en obſtinaet,
Gelyk de boomen waeren quaed,
Als ſy het Heylig *Sacrament*,
Waer in Heer *Jeſus* word herkent,
Met meſſen hebben dus door-wond,
Dat men het zelve bloedig vond.
Waerom den Hertog en den Raed,
Met d'Heeren van de Magiſtraet,
Deez' quaede boomen al-te-mael
Doen binden heeft aen ſtaek oft pael,
Waer aen ſy, door Scherprechters hand,
Tot aſſchen toe zyn heel verbrand.
Deez ſtraf zou nog genaedig zyn,
Zoo daer mé eynde hunne pyn:
Maer ah! naer dêzen brand, zoo zuer,
Sy eeuwig branden in't hels vuer!

TOE-PASSINGE.

DEn H. *Joannes Baptiſta*, predikende en doopende ontrent de *Jordaen*, hadde eenen grooten toe-loop van menſchen, die zoo van *Jeruſalem*, als van andere plaetſen tot hem quamen, om ſyne Sermoonen te hooren en van hem gedoopt te worden. Onder andere

quamen ook tot hem de Phariſeën en Sadduceën, tot de welcke hy veel ſtraffe woorden ſprak, hun noemende: *Progenies Viperarum, Matth.* 3. ℣. 10.) Gy geſlacht (oft broedzel) van ſlangen! en onder andere vermaeningen tot hun zeyde: *Omnis arbor, quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur. (Sup* ℣. 10.) „ Allen boom die geen goede vrucht voort en „ brengt, zal uyt gehouwen en in't vuer ge„ worpen worden." Aenmerkt dat dêze zelve woorden ook van *Chriſtus* geſproken zyn by *Mattheus, (c.* 7. ℣. 10.) Aenmerkt ook, dat allen boom, niet van hout; maer allen *Menſch*, die door den *Boom* verſtaen word, en van *Ariſtoteles* genoemt word *Arbor inverſa*;" Eennen omgekeerden Boom;" hebben de ſyne wortels, dat is ſyn hoofd en reden, om hoog naer den hemel, van waer hy ook ſyn geeſtelyk voedzel trekt; en ſyn tacken, dat is ſyne voeten, onder naer de aerde. Waerom den Menſch ook van *Clemens Alexandrinus* genoemt word: *Planta Cæleſtis?*" Eenen hemelſchen Boom, Dêze woorden van den H. *Joannes Baptiſta* en van *Chriſtus* zyn van groote kracht, en verdienen ook rypelyk aenmerkt te worden.

Voor eerſt hy zegt: *Omnis Arbor:* „ allen „ *Boom*", dat is: allen *Menſch*, die gekomen is tot de jaeren van verſtand en bequaem is vruchten van goede wercken voort te brengen: hy zegt: *Omnis*", alle", niemand uyt genomen; niet de koningen, niet de ryke, niet de arme, niet de oude niet de jonge: maer *Alle*,

niemant is hier uyt genomen. Als men eenen boſch ſchalmt oft afkapt, dan ziet men, dat hier en daer eenen boom geſpaert word en blyft ſtaen, als by voorbeeld, een rechte en hoog-verheve Eyke, eenen ſchoonen en zuyveren Linden-boom, om dat men van dêze naderhand meerder voordeel kan trecken. Maer aldus en geſchied het niet met de menſchen; alle, die geen vruchten van goede wercken voort en brenght, zal uyt gehouwen en in 't vuer geworpen worden, op wat plaets dat hy ook ſtaet, en hoedaenig hy ook kan wezen. Ziet *Lucifer* was in den Hemel, en eenen alderſchoonſten en hoog-verheven Engel, hy is 'er uyt gehouwen, en in 't hels vuer geſmeten. *Adam* was in 't aerds Paradys, den alderwyſten der menſchen en Koning van heel de wereld; zoo haeſt hy quaede vruchten der ſonde heeft voort gebragt, is hy daer uyt gedreven. *Saul* van Godt tot Koning van *Iſrael* verkoren, is uyt den Koninglyken Throon geſmeten: *Judas* uyt de vergaederinge der H. Apoſtelen; om dat ſy bevonden zyn zonder vruchten van goede wercken.

Ten tweeden zegt *Joannes Baptiſta* en *Chriſtus*." *Qui non facit.*" Die niet en doet." Hy zegt niet: *Fecit.*" Die niet gedaen en heeft." Want al-hoe-wel iemand voortyds veel goede wercken gedaen heeft, zoo hy ophoud van de zelve te doen, en quaede wercken doet, verlieſt hy die allegaeder Den Koning *Saul* had in ſyne jongheyd veel goed gedaen; den H. Geeſt

getuygt van hem: *Erat enim electus & bonus: & non erat vir de filiis Israel melior illo. (1. Reg. 9. ℣. 2.)*" Hy was uytverkoren en goed: en on-„ der de kinderen van *Israël* was geenen Man „ beter als hy." Waerom den Propheet *Samuel*, als hy hem Koning zalfde, omhelst en gekust heeft. *(1. Reg. C. 10.)* En nogtans dêzen goeden en uytverkoren Boom, zoo haest als hy begon onvruchtbaer te zyn, en quaede vruchten heeft voort gebragt, is hy van Godt verstooten, uyt geworpen, en zoo van het Ryk van *Israel*, als des Hemels berooft. *(M. Fabri par. fæstiv. Dom. 7. post Pent. Conc. 2. lit. C.)*.

Het is dan niet genoeg goed gedaen te hebben, maer men moet altyd voort gaen in 't goed doen; daerom word'er gezeyd: *Facit.*" „ Die doet;" en den wyzen *Salomon* zegt; *Quodcumque facere potest manus tua, instanter operare (Eccle. C. 9. ℣. 10.)* " Al wat uwe hand „ doen kan, doet dat zonder ophouden." Want wy wêten, dat van *Christus* den Vygen-boom vermaledeyd is, die geene vruchten hadde, in den tyd als *Christus* de zelve verlangde, al-hoe-wel het alsdan den tyd der vygen noch niet en was *(Matth. C. 21.)* Om dieswille dat door dien Vygen-boom den mensch beteekent wierd, die heel syn leven moet vruchtbaer zyn: want hy en word niet door de wermte der Sonne, gelyk den Vygen-boom: maer door synen wille en door de goddelyke gratie vruchtbaer gemaekt. Waerom den H. *Augustinus* wel zegt: *Illorum est culpa sterili-*

tas, quorum fæcunditas eſt voluntas (tract. 44. in Joan.) " De onvruchtbaerheyd is de ſchuld „ van die, van de welcke de vruchtbaerheyd „ den wille is.„

Ten derden zegt hy : *Fructum.* " Vrucht, " hy zegt niet bladeren : want door Bladeren, woorden en niet wercken, onder-wyzinge en niet de deugd, worden beteekent : en Godt is geenzints vergenoegt met ſchoone woorden, gelyk Chriſtus de eeuwige waerheyd daer by voegt : *Non omnis, qui dicit mihi Domine, Domine! intrabit in regnum cælorum; ſed qui facit voluntatem Patris mei (Matth. C. 7. ℣. 21.)* „ Niet alle, die tot my zeggen Heere, Heere! „ zal ingaen in 't ryk der Hemelen : maer „ die den wille van mynen Vader doet. „ De Bruyt heeft haeren Beminden niet genood op bladeren; maer op vruchten, zeggende *Deſcendat Dilectus meus in hortum ſuum, & comedat fructum pomorum ſuorum. (Cant. C. 5. ℣. 1.)* „ Dat mynen Beminden in ſynen hof komt, „ en dat hy eete de vrucht van ſyne Appe- „ len. " Door de vruchten der Appelen worden de goede wercken verſtaen : en Godt neemt geen behaegen in de bladers van ſchoone woorden; maer hy verzoekt de goede wercken. Hierom vermaent ons den H. *Joannes : Filioli, non diligamus verbo atque linguâ; ſed opere & veritate (Epiſt. 1. C. 3. ℣. 18.)* " Myne „ kinderkens, laet ons niet lief hebben met „ de woorden, nog met de tonge : maer met „ de wercken en met de waerheyd. " Door

de bladers worden ook verſtaen : de welſprekentheyd, wetenſchap, raed-gevinge, en vermaenigen, de welcke, als ſy niet vervoegt en zyn met de goede wercken, den boom geenzints en konnen bevryden van uyt-geroeyt en verbrand te worden. Den H. *Auguſtinus* beveſtigt dit, zeggende : *Bené loqui & malé vivere, nihil aliud eſt, quam ſe ſuâ voce damnare. (in Sent. n. 6.)* welcke ſchoone woorden ik aldus door myne *Muſa* laet vertaelen :

Als iemand heeft vuyl gebreken;
Schoon hy nog zoo ſchoon kan ſpreken;
"t dient tot ſyn verdoemenis :
Want ſchoon ſpreken, en quaed leven,
Is ſyn ziel den dood-ſteek geven,
Daer ſyn ſtem het Sweerd van is.

Chriſtus dan vraegt *vruchten*, en niet ydele bloemen : door de bloemen worden verſtaen, een Geloof, het welcke dood is; eenen uyt-wendigen tytel van Chriſten te zyn; den openbaeren ſchyn der Chriſtelyke Religie en Godsdienſtigheyd, het geeſtelyk Habyt te dragen &c. zonder oeffeninge van goede wercken; waer van den Propheet *Jeremias* zegt : *Bonas facite vias veſtras & ſtudia veſtra, & habitabo vobiſcum in loco iſto. Nolite confidere in verbis mendacii, dicentes : Templum Domini, templum Domini, templum Domini! (C. 7. ℣. 3.)*" Maekt „ uwe wegen en betrachtingen goed, en ik „ zal by u-lieden woonen in deze plaetſe. „ En wilt niet betrouwen in de woorden der „ logen-taele, zeggende : den Tempel des

„ Heeren, den Tempel des Heeren, den Tem-
„ pel des Heeren! " zegt Godt. Het en is dan niet genoeg in de waere Kercke van *Chriſtus* te wezen, ten zy wy in de zelve wel leven en goede wercken oeffenen. Waer toe dient het gene den H. *Hieronymus* zegt : *Non Hieroſolymis fuiſſè; ſed Hieroſolymis bené vixiſſè, laudabile eſt. Eſſe Chriſtianum grande eſt, non videri. (ad paulin.)* " Niet tot *Jeruſalem* geweeſt te
„ zyn; maer te *Jeruſalem* wel geleeft te heb-
„ ben, is zeer pryſbaer. Eenen Chriſten
„ menſch te zyn, is zeer groot; niet te ſchy-
„ nen. "

Daer en boven *Chriſtus* zegt *Bonum*, dat die vruchten moeten *Goed* zyn, en niet quaed : want is dat den boom, die geene goede vruchten voort brengt, zal uyt gehouwen en in 't vuer geworpen worden : wat zal'er dan geſchieden van de boomen, die quaede vruchten voort brengen? Van Hoereerders? Van Overſpeelders? Vloeckers en ſweerders? Dieven en roovers? Straet-ſchenders en moordenaers? Des te meerder en te eerder zullen dêze uyt geroeyt en in 't vuer geworpen worden. *Bonum*, Goede Wercken, niet *Veele* oft *Groote;* want niet die, de welcke *Veel;* maer die *Wel* bidden : niet die *Dickwils*; maer die *Godtvruchtig* biechten en Communiceren : niet die met een milde hand : maer met eene *Goede Meyninge* Aelmoeſſen geven, zullen aen Godt behaegen.

Eyndelyk : *Excidetur & in ignem mittetur.*
„ Zal uyt gehouwen en in 't vuer geworpen

„ worden. " Hy zal uyt gehouwen worden, niet door eene natuerlyke, zoete en geruſte dood; maer door eene benauwde, bittere en geweldige; waer in dien ramp-ſaligen menſch met eene knagende conſcientie, als met een ſcherpſnydende byl, zal af-gekapt worden, en ten leſten met een yſſelyk gerucht, geſchreeuw, ſchrick en ſchroom ſyn leven eyndigen. Het welk, onder de ſchier dagelykſche voor-beelden, ons klaer aentoont *Thomas Crammer*, die eerſt geweeſt is Biſſchop van *Cantelberg*, daer naer eenen verergelyken Apoſtaet, den Autheur der ketterye in *Engeland*, begonſt onder de Regeeringe van *Henricus* den VIII. die aldaer den eerſten, onder de Geeſtelyke, openbaerlyk een vrouwe heeft getrouwt en ten leſten van een ondeugdzaem leven en ketterye over-wonnen wezende, en als eene quaeden boom, tot het vuer verwezen zynde, is hy wanhôpig, met yſſelyk gehuyl, en met veele gods-laſteringen zoo tegen Godt, als ſyne Heyligen uyt geſpogen, levendig verbrand geworden, tot *Oxfort* den 21. Meert in 't Jaer 1556. aldus ſchryft *Florin. (lib. 6. de orig. hær. C. 8.)* Niet ongelyk van de dood en beweenelyk eynde van dêzen *Crammer*, is geweeſt de dood der ramp-ſalige Joden, de welcke om hun booz Feyt ook binnen *Bruſſêl* wanhopende en Godt laſterende levendig zyn verbrand geworden, waer van hier volgt de

HISTORIE.

ZOo haeft als het Proces crimineel was gesloten, en het Dood-vonnis tegen de plichtige Joden en Jodinnen uyt gesproken, wierden sy alle wederom op het Steen-poort gestelt, om op den bestemden dag ter dood gebragt te worden. Onder-tusschen de Geestelyke Herders, zoo door vuerige gebeden, als krachtige vermaeningen, dêden hun uytterste beste om dêze verblinde Natie van het Jodendom af te trecken, en tot het waerachtig Christen Geloof te brengen: maer alles te vergeefs; want gelyk hunne Voor-zaeten, ten tyde van den H. *Stephanus*, hertneckig aen de gratie van Godt den H. Geest hadden wederstaen, aldus weder-stonden dêze versteende Naer-zaeten ook aen alle vermaeningen der Geestelyke en aen de gratie Gods.

Als nu den bestemden-dag was verschenen van het Dood-vonnis uyt te voeren, tot schroom en spiegel van alle de Joden, als ook van alle andere boozwichten en Heylig-schenders; wierden sy alle op den avond van ons Heere Hemelvaert, in 't Jaer 1370. van het Steen-poort af gelaeten, wezende van boven half naekt en van onder met pek-rocken omhangen, de handen en armen gebonden, tusschen de Scherp-rechters en goede wacht, op wagens gestelt, en aldus naer de groote Merkt vervoert, ende aldaer, als mede op de hoe-

ken van de voornaemſte ſtraeten der Stad, daer ſy door wierden gevoert, met gloeyende tangen genepen, en het vleeſch van de voornaemſte deelen des lichaems getrocken, tot groot gekerm der plichtige en teer medelyden van ontellyke omſtaenders. Van de groote Merkt wierden ſy vervoert naer de Capelle van de H. *Catharina*, uyt de welcke de H. Hoſtien geſtolen waeren, alwaer ſy wederom zeer ſtraf genepen ende gepynigt wierden, om hier door eenigzints de oneere te herſtellen, die aen't H. *Sacrament* was geſchied.

Van de Capelle van de H. *Catharina* wierden ſy vervoert naer de Synagoge, nu genoemt *Zalazar*, en van daer naer de Veſten der Stad, daer den Wollen-dries- tôren ſtaet, tuſſchen de Naemſche en Halle poort, wezende alſdan de gewoonelyke plaetſe der Juſtitie van wegens het Hof. Sy wierden aldaer aen verſcheyde ſtaeken gebonden en vaſt geketent, en hunne verſteentheyd was zoo groot, dat ſy hun niet alleen van 't blind Jodendom wilden laeten af trecken; maer ſy trocken wreedelyk hunne kleyne kinderen met de armen, om die met hun in 't vuer te ſleuren, uyt vreeze, dat die naer hun dood tot het Chriſten Geloof zouden bekeert worden: maer zommige goede en ryke Borgers dit ziende, en met mede-lyden tot de zelve kinderen beweegt, hebben de zelve met geweld hun ontnomen, om die in't Chriſten Geloof op te voeden en te onder-weyzen, en behoorlyk on-

der-wezen zynde, wierd aen hun het H. *Sacrament* des Doopzels gegeven, om voortaen Chriſtelyk te leven.

Zoo haeſt het hout ontſtêken was, en de vuer-vlammen de vaſt gekêtende Joden begon te naederen, hoorde men jammerlyk gehuyl, tuſſchen menighvuldige vervloeckingen en Gods-laſteringen, die uyt hunne goddelooze monden voort quamen; ſy vrongen en ſwierden hun van alle kanten, om den woedenden brand te ontvluchten, tot dat ſy eyndelyk tot aſſchen verbrand zynde, hunne ramp-ſalige zielen in 't hels vuer hebben uyt gebraekt, gaende aldus van het tydelyk vuer over naer het eeuwig. Aldus zyn in dêze verſteende Joden waer bevonden de woorden van *Chriſtus Jeſus.* " zeggende: Allen boom, „ die geen goede vruchten voort en brengt, „ zal uyt gehouwen ende in 't vuer gewor„ pen worden. „

Uyt kracht van 't Dood-vonnis der zelve Joden, waeren ook alle hunne Goederen aengeſlagen en geconfiskeert: aldus kan men dit klaerlyk zien in de oude Reken-boeken van 't zelve Jaer 1370. die tot op den dag van heden alnog beruſten in de Reken-kamer van *Brabant* binnen *Bruſſèl.* En om de zelve reden waeren alle de Joden, ten eeuwigen dage gebannen uyt het Hertogdom van *Brabant.* Men bevind ook in de voor-genoemde Reken-boeken, dat de geconfiskeerde en verkochte Goederen der verbrande Joden, beliepen tot de

ſomme van viertien hondert dertien Moutoe-nen en twee quarten en een half. Men moet ook wêten, dat'er twee Regiſters zyn in de voorſz. Reken-kamer van den zelven inhoud, en door de zelve hand geſchreven : op eenen van de zelve, gebonden in parkement ſtaet van buyten op 't Couvert : *Judæi Combuſti Aſcenſione Domini :* " De Joden verbrand ontrent „ Ons Heere Hemelvaert. "

Dit alles word voorder beveſtigt in de *Hiſtorie van het H. Sacrament van Mirakelen*, beſchreven door den Eerw : Heer *Stephanus Ydens B. P. Lic.* over de hondert Jaeren gedrukt, en herdrukt, alwaer in den leſten druk tot *Bruſſel* by *Petrus de Dobbeleer*, onder andere Fol. 120. en 121. ſtaet de Notariële Overzettinge, Atteſtatie en Collationneringe van het gene voorſchreven is, gepaſſeert op den 26. Mey 1605. en door *Philippus van Asbroek*, openbaer Notarius geadmitteert in den Raed van *Brabant* en tot *Bruſſèl* reſiderende, onderteekent. Tot nog meerder verzekeringe van dêze waerheyd, heeft den Eerw. Heer *Petrus de Caſmeyer*, in ſyne Hoogweerdige Hiſtorie van het Alderheylighſte *Sacrament van Mirakel*, in Folio tot *Bruſſèl* gedrukt 1735. het zelve verſcheyde reyzen in de voorſz. twee Regiſters, beruſtende in de Reken kamer van *Brabant*, op den 10. Juny 1720. ter preſentie van de Heeren Reken-Meeſters en hunne Officialen, als ook van den Eerw. Heere *Guilielmus Dominicus Vinckels*, Prieſter en *Protonotarius*

rius Apoſtolicus, en meer andere geloof-weerdige Getuygen, nauw-keurig naer gezien, en hebben alles wel en Conform bevonden te wêzen : gelyk hy aldaer aentoont Fol. 20. en 21. waerom ik den weet-gierigen lezer tot de twee voorſz. Schryvers en Reken-kamer verzende.

Naer dat de plichtige Joden levendig verbrand waeren, is de voor-genoemde *Catharina* (volgens belofte) uyt de gevangeniſſe des Hertogs overgelevert in de gevangeniſſe der Heeren van 't Capittel, ende naer dat de zelve eenige ſtraffe, over haer quaede belofte, en ſchelms accort met de Joden, van de H. Hoſtien naer *Ceulen* te dragen, onderſtaen hadde, ende men haer de grauzaemheyd van die ſonde voor oogen hadde geſtelt, op dat ſy de zelve alle de dagen haer levens beweenen zoude, heeft men haer, naer negen weken gevangen gezeten te hebben, getrooſt en in 't Geloof verſterkt los gelaeten en op vry voeten geſtelt : waer naer ſy Chriſtelyk heeft geleeft en ook geſtorven is.

CHRISTELYKE BEMERCKINGE.

ALhoe wel Godt in't vyfde gebod onder de tien verboden heeft : *Non occides. (Exod. C. 20. ℣. 13.)* " Gy en zult niet dood-ſlaen, " waer door verboden is allen hinder en beſchadinge, die men ſynen Naeſten kan aendoen in ſyn leven en gezondheyd, het welk de

Heydenen zelfs, die geenen Godt en kennen, verfoeyen: des niet tegenſtaende en vermag de Geeſtelyke en wereldlyke Overheyd de dieven, ſtraet-ſchenders, roovers, moordenaers, en andere, die grove ſchelm-ſtucken bedryven, niet in het leven oft ongeſtraft laeten. De goddelyke Rechtveerdigheyd en het algemeyne beſt van 't Vader-land vereyſſchen, dat de verderffelyke en boozaerdige ſchelmen en boozwichten met de dood, oft anderzints, zullen geſtraft worden. Dat het algemeyn beſt dit vereyſcht is klaer en waer: want gelyk de goede Medicyn-meeſters de verrotte litmaeten af ſnyden, om het heel lichaem int' leven te bewaeren: aldus moeten de verderffelyke menſchen en ſtoorders der gemeyne ruſt uyt't leven genomen worden, op dat alle het volk niet en zoude vergaen.

Dat dit ook de goddelyke Rechtveerdigheyd vereyſcht, is nog meerder klaer en waer, als wy de H. Schriftuer en Hiſtorien willen door-bladeren. In de H. Schriftuere ſtaet uytdruckelyk geſchreven: *Maledictus, qui prohibet gladium ſuum a ſanguine (Jerem. 48. v. 10.)* „ vermaledyd is hy, die ſyn ſweerd weder„ houd van 't bloed. " En in de Hiſtorien lezen wy iets wonderlyk van den H. *Ludovicus* Koning van *Vrankryk*: eenen Moordenaer had ootmoedelyk van hem vergiffeniſſe gevraegt van ſynen dood-ſlag, den Koning heeft hem die goedertierlyk verleent: daer naer zig tot het gebed begevende en den Pſalm-boek open-

doende, vallen syne oogen ten eerste op dêze woorden : *Beati, qui Custodiunt Judicium & faciunt Justitiam in omni tempore. (Psalm. 105. ℣. 3.)* " Salig zyn sy, die 't gene recht „ is onderhouden, en die ten allen tyde de „ rechtveerdigheyd bewercken." Hy terstond dêze woorden aen nêmende, al oft sy van Godt tot hem gesproken waeren, heeft hy dien Moordenaer met de dood doen straffen. *(March. Tr. de Char. lect. 5. prop. 1.)* En zeer wel en wyselyk : want den rechtveerdigen Godt heeft menigmael geheele Ryken met swaere plaegen gestraft, om dat de boozheden, die volgens de wetten met de dood moesten gestraft worden, van de Overheyd door de vingeren wierden gezien : voorwaer ! niet en is 'er schaedelyker en verergelyker aen een Republick, als ledige galgen en de Steden vol dieven en boozwichten te hebben.

Den vroomen Veld-Oversten *Josue* heeft de Stad *Jericho* op een wonderbaere maniere verovert en ingenomen : hier toe hadde hy niet anders noodig, als dat allen het volk van *Israel*, met geroep, klank der trompetten, en met de Arcke des verbonds, zeven dagen de Stad zouden rond gaen. Als sy dit gedaen hadden, zoo ziet ! op den zevensten dag zyn de mueren en tôrens der Stad plotzelyk ter aerde gevallen, zoo dat ieder man recht voor hem eenen open ingang vondt, om zonder slag oft stoot, en zonder eenig bloed te storten, de Stad te veroveren en in te nêmen. En aenge-

zien dêze veroveringe aen de Soldaeten geenen arbeyd oft bloed gekoſt hadde, heeft Godt gewilt, dat ſy ook geenen buyt oft roof en zouden genieten, en hierom heeft hy op het ſtrengſte verboden, dat niemand der Soldaeten zig iets het minſte, van al wat in de Stad was, zoude toe eygenen, oft voor hem behouden. Tegen dit gebod van Godt heeft miſdaen den diefachtigen *Achan*, den welcken heymelyk eenen rooden mantel, twee hondert Siclen zilvers en nog iet anders geſtolen hadde: en ziet! van dien dag af is den voor-ſpoed en geluk van de Iſraeliten teenemael te ruch gekeert, het ellendig volk is ontrent de Stad *Hai* van de vyanden overwonnen en geſlagen geweeſt, en ſy hebben de plagen van Gods getergde gramſchap openbaerlyk beginnen te gevoelen. *Joſue* dit ziende, viel knielende ter aerde en aenriep de goddelyke bermhertigheyd: maer hy kreeg van Godt tot antwoord: *Non ero ultro vobiſcum, donec conteratis eum, qui hujus ſceleris reus eſt [Joſue c. 7. v. 12.]* " Ik en zal „ voortaen met ulieden niet meer wêzen, tot „ dat gy hem zult vernielt hebben, die aen dit „ groot miſdaed plichtig is. „ Wat dient 'er voorder gezeyd? Den diefachtigen *Achan* is openlyk van alle het volk geſteenigt, en dan is eerſt de gramſchap Gods geſtilt, en den goddelyken byſtand en zegen wederom over het volk van *Iſrael* gedaelt.

Het waer te wenſchen, dat alle Overheyd, Magiſtraet en Rechters wel in acht naemen,

dat Godt menigmael over Steden en Landen ſwaere plagen laet komen, om dat de boozheden en grove Schelm-ſtucken ongeſtraft blyven en door de vingeren worden gezien; daer zulkx geſchied, en is den goddelyken byſtand oft zegen niet. Daerom dan, o Rechters! en ſpaert geen Sweerden, en ſpaert geen ſtroppen, galgen en raders; de alderaengenaemſte offerranden, die Gy lieden Godt kond op dragen, is het ſtraffen en dooden der ondeugende boozwichten. Den geleerden *A Lapide* zegt: *Honoratur, & glorificatur Deus executione Juſtitiæ [in 2. Reg. C. 21. ℣. 9.]* " Godt word geëert, „ en verheerlykt door de uytwerckinge der „ Gerechtigheyd." En met reden want waer't ſaeken, dat geweld en wraek aen ieder een byzonder geoorloft was, en dat aen alle man toe gelaeten wierd ſyne geweldige handen aen het leven en goederen van een ander uyt te ſteken, wat zou daer dan eyndelyk gebeuren? Voor-waer dan zoude dit geſchieden het geen den H. *Auguſtinus* zegt: *Remotâ Juſtitiâ, quid ſunt Regna, niſi publica latrocinia? [Lib. 4. de Civ. C. 4.]* " Als de Gerechtigheyd weg-ge„ nomen is, wat zyn dan de Ryken en Lan„ den, als openbaere rooveryen en Straet„ ſchenderyen?" Is't ſaeken dat de Rechters hier in niet en voldoen aen hunne plicht en officien, dan zullen voorzeker alle de boozheden, Rooveryen, dood-ſlagen en andere ongerechtigheden, die door de goddelooze geſchieden, op hunnen hals komen, en daer van

voor den Opperſten Rechter moeten rekeninge geven.

Het is zeer aenmerckens weerdig, het gene aen *Ludovicus* den XI. Koning van *Vrankryk* weder-vaeren is: zekeren Perſoon, in den dienſt van ſyn Hof, hadde eenen dood-ſlag begaen: maer dêzen den Koning te voet vallende heeft door ſchoon bidden, genaede voor ſyn leven bekomen zonder eenige ſtraffe. Dêzen bloedgierigen Hoveling heeft daer naer wederom eenen dood-ſlag bedreven; en is wederom den Koning te voet gevallen, en heef naer lang bidden, ſtorten van menigvuldige traenen en tuſſchen-komſte van goede vrienden, eyndelyk ander-mael volle Pardon bekomen. Naer verloop van eenigen tyd heeft dêzen ondanckbaeren en alderwreedſten Moordenaer voor de derde mael wederom eenen dood geſlagen, en zynde wederom den Koning te voet gevallen, heeft hy hem met veel ſmeeken, traenen en goede beloftens om bermhertigheyd gebeden: maer den Koning als dan vol gramſchap zynde, zeyde tot hem: " Zult gy, o goddeloozen „ Boozwicht! naer eenen dryvoudigen dood„ ſlag aen my nog durven vergiffeniſſe vra„ gen? Geenzints, dat men den dryvoudigen „ Moordenaer ter dood brenge, voor hem is „ geen bermhertigheyd meer over: „

Terwyl den Koning dêze woorden uyt ſprak, was daer eenen anderen Hoveling, die voor Sot in't Hof ſpeelde, en dêzen dit doodvonnis hoorende, viel op ſyne knien en bad

den Koning met veele beweeg-reden om genaede voor den plichtigen: maer den Koning onverzoenbaer blyvende, antwoorde, dat'er geene genaede was voor eenen die dry moorden bedreven had; war op den Hof-nar antwoorde, dat hy maer een moord begaen hadde. la, maer een, zeyde den Koning, hy heeft 'er dry bedreven! doen antwoorde den Hof-nar: " Daer is maer een moord door hem „ begaen, te wêten de eerſte: de tweede en „ de derde moord hebt gy, ô Koning, zelf be„ dreven: want had gy hem naer de eerſte „ moord, volgens de wetten, terſtond met de „ doodgeſtraft, de twee naervolgende moor„ den en zouden noyt geſchied zyn. „ (*Marchant. tract. de Char. Lect. 5. prop. 1.*) Welenwyſſelyk geantwoord! en het dient tot een leeringe voor alle Rechters van de plichtige terſtond, zonder eenige oogluyckinge, te ſtraffen; want anderzints zullen de dieveryen, onkuyſheden, hoerderyen, moorden en andere boozheden dagelyks vermenigvuldigen, tot groot naerdeel en onherſtelbaere verergerniſſen van heel de Stad en Vader-land. Aldus heeft gedaen den Hertog *Wenceſlaus* met zynen Hof-raed en Heeren der Magiſtraet van *Bruſſel*, de welcke de plichtige Joden, om hun heylig-ſchenderye, terſtond zonder eenige oogluykinge volgens de wetten met een alder-pynelykſte dood geſtraft hebben.

Tot klaerder beweyz worden de volgende Informatien hier nog in gevoegt.

IN het Jaer 1402. heeft den Hoogw. Heer Biſſchop van *Cameryk*, onder wiens Biſdom ende Juriſdictie als dan de Stad *Bruſſel* was gelegen, bevolen, dat 'er wettig onderzoek ende Informatie zoude genomen worden van dêze voorſz. Hiſtorie, waer toe hy laſt ende commiſſie by geſchrifte gaf aen den Eerw. Heer *Joannes Van Ste. Guericus*, als dan Land-Dêken van *Bruſſel* wêzende, de welcke hy den 12. van Auguſtus van 't voorſz. Jaer 1402. aen de Heeren van 't Capittel van de H. *Gudula* preſenteerde: die hem zekeren dag ſtelden, om tot dien eynde te vergaderen in 't Capittel, tot het welk ſy wettelyk dêden roepen veele Perſoonen, zoo Geeſtelyke als Weredlyke, alle weerdig van geloove, die gewêten, gezien ende gehoort hadden het gene in dêze ſaeke (aengaende de geſchiedeniſſe van 't Alderh. *Sacrament van Mirakel*) was voor-gevallen ende geſchied: onder welcke geloof-weerdige Perſoonen nog in 't leven waeren de voor-genoemde Eerw. Heeren: *Petrus Van den Heede* ende *Joannes van Yſſche*, Canonink ende Schoolaſter, welckers verklaeringen en Atteſtatien wierden by geſchrifte in 't Latyn geſtelt, ende de Informatie en onder-zoek gedaen zynde, aen den Heere Biſſchop van *Cameryk* gezonden. Dêze Informatie heeft den Eerw. Heer *Ydens* uyt het Latyn in 't Frans over-gezet, en is te vinden

in synen Bock: *Histoire du St. Sacrement de Miracle*, gedrukt tot *Brussel* by *Rutger Velpius* in 't Jaer 1605. ende hier in 't Nederduyts is volgende:

INFORMATIE,

Genomen van het Alderh. Sacrament van Mirakel, *in 't Jaer* 1402. *uyt het Latyn in 't Neder-Duydts vertaelt.*

IN den naem van de Alderheyligste Dryvuldigheyd, in 't Jaer van gratie duyzendvier-honderd en twee, den twelfsten dag der maend van Augustus, is de Informatie gedaen door my *Joannes van Ste. Guericus*, Dêken der Christi Geloovigen tot *Brussel*, uyt kracht van de commissie en byzonderlyk bevel van den Hoog-weerdigsten Vader in Godt, Myn Heere den Bisschop van *Cameryk*, over het gene dat hier te vooren is over-gekomen aen het H. *Sacrament van Mirakel*, waer van de Heylige Hostien bewaert zynde in de Kercke van de H. *Gudula* tot *Brussel*, van den tyd dat de Joden aldaer woonden (aldus gelyk men waerachtiglyk daer van verzekert) dat dêze rampsalige en vervloekte Joden dieffelyk en schandelyk gestolen hebben de voorsz. H. Hostien, zynde in het Tabernakel der Kercke van de H. *Catharina*, gelegen in de Parochie van St. *Jan* te *Molenbeke* by de voorsz. Stad *Brussel*, in het Bisdom van *Cameryk*. Welcke

Heylige Hoſtien ſy ſchandelyk met meſſen hebben door-ſteken op de goeden vrydag, gelyk de merk-teekenen daer van nog zynde, klaer aen toonen, duſdaenig dat zelfs den voorſz. Heer Biſſchop en andere, die dêze gezien hebben, godtvruchtiglyk gelooven, dat daer mirakeleuſelyk druppelen bloed zyn uyt geloopen.

Volgens het bevel van den voorſz. Heer Biſſchop van *Cameryk*, heb ik my den 12. dag van Auguſtus 1402. begeven in de voorſz. Kercke van de H. *Gudula*, ontrent den tien ueren 's morgens, op de plaets van 't Capittel derzelve Kercke, de welcke de plaets was, alwaer ik my nootſaekelyk moeſt begeven, om de getuygeniſſen te hebben van de voorzeyde ſaeken: ende naer dat ik den eed had af-genomen van veele Getuygen, hier naer genoemt, heb ik de verklaeringen by gſchrift geſtelt, gelyk als hier volgt.

GETUYGENISSE

Van myn Heer Petrus Van den Heede.

ENde voor eerſt, myn Heer *Petrus Van den Heede* Prieſter, hier te vooren Paſtoor der Kercke van onſe Lieve Vrouwe *ter Cappellen* tot *Bruſſel*, en tegenwoordig Paſtoor van *Erenbodegem*, oud Seventig Jaeren, oft daer ontrent: den welcken, naer dat hy eed op ſyne Prieſterlyke waerheyd gedaen hadde, heeft ge-

zeyd, dat hy hier van te vooren, te wêten in 't Jaer 1369. ofte daer ontrent, naer syn beſt onthouden, wezende als dan Paſtoor der voorſz. Kercke van onſe Lieve Vrouwe *ter Cappellen*, ten tyde, dat zommige trouweloose en vervloekte Joden tot *Bruſſel* woonden, by hem gekomen is eene Vrouwe, genoemt *Catahrina*, die van over langen tyd het Jods geloof had af geſworen: ende doorgaens wel bekent by de voor-zeyde Joden, en dikwils met de zelve handelde: welcke *Cathrina*, onder andere ſaeken, aen my verhaelde, het gene ſy hadde hooren zeggen van deze vermaledyde Joden; de welcke op dien tyd ontrent den Feeſtdag van den H. *Bavo*, van den duyvel aen gedreven wezende, zouden heymelyk en by nacht in gegaen zyn de voorſz. Capelle van de H. *Catharina*, en hebben loozelyk open gebroken het Tabernakel, waer in het H. *Sacrament* bewaert wierd, en daer gevonden hebbende ontrent ſeſtien geconſacreerde Hoſtien (onder de welcke een grooter was als de andere) hebben ſy de zelve dieffelyk genomen, en mede gedragen en onder malkanderen gehouden tot den dag van den Goeden-vrydag, het welk den dag is, dat onſen Saligmacker aen 't Cruys geſtorven is: ende tot laſteringe en verſmaedinge van ſyn lyden, hebben ſy met meſſen en andere yzere inſtrumenten zeer ſchandelyk, verſmaedelyk en wreedelyk de voorſz. heylige Hoſtien geſteken en door-ſteken, uyt de welcke Mirakeleuſelyk zyn verſchenen en

gezien geweeſt druppels bloed uyt komen, gelyk korten tyd daer naer alnog gezien zyn, door alle, die de voorſz. heylige Hoſtien hebben willen bezichtigen : het grooſte deel der zelve, en by-zondelyk de die, de welcke veel grooter was als de andere, zyn gedragen geweeſt in de Kercke van de H. *Gudula*, en de overige zyn gebleven in de voorſz. Kercke van onſe lieve Vrouwe *ter Cappellen.*

Dit aldus gedaen zynde door de vervloekte Joden, ende ſy ziende duſdaenige teekenen en wonderheden (overvallen zynde met eene groote verſchriktheyd) zyn ſy gevallen en achterwaerts over ter aerde geſmeten; en naer dat ſy op-geſtaen waeren, hebben ſy de voorſz. *Catharina* ontboden, aen de welcke ſy alles verhaelt hebben, wat ſy gedaen hadden, en hebben haer gebeden, van de voorſeyde Hoſtien aldus door ſteken aen te nêmen en haer te verbinden, van de zelve te dragen naer eene heymelyke plaetſe, aen haer hier voor belovende, eene goede vergeldinge te geven; en verzochten haer ook op trouw, dat dêze daed niet en zoude komen tot kenniſſe der Chriſtenen : welcke *Catharina*, over-wonnen zynde door hunne ſchoone beloftens, en door het geld, dat ſy haer gaven, nam den laſt aen van de voorſz. Hoſtien weg te dragen, gelyk ſy zelfs met vryen wille aen den Getuyge heeft beleden, en ſy de zelve nu hebbende aengenomen, hadde ſy gehad en in haer gevoelt een groote knaeginge der conſcientie van

zoo een grouwelyk feyt te begaen; waerom sy haer begeven heeft by den voorsz. Getuyge, aen wie sy de voorseyde Hostien wilde ter hand stellen : maer den Getuyge aenmerckende het gevolg van een dusdaenig geval, niet willende zig op syn eygen goed-duncken betrouwen, is hy gegaen by myn Heer *Michaël de Bakeren*, Onder-plebaen in de Kercke van de H. *Gudula*, en by myn Heer *Joannes van Woluwe* Pastoor der Kercke van den H. *Nicolaus* : met de welcke hy over het voorverhaelde feyt heeft raed gehouden, en sy hebben onder hun besloten van de voorsz. *Catharina* by hun te ontbieden, de welcke daer heymelyk gekomen zynde, en hebbende beleden alles, wat hier boven verhaelt is, heeft den zelven Getuyge van haer de voorsz. heylige Hostien aen-genomen, den welcken vergezelschapt zynde van de twee bovengenoemde Heeren, hebben sy de zelve met groote eerbiedinge, maer nogtans zeer heymelyk, gedragen in de voorsz. Kercke *ter Cappellen*, en de zelve gestelt in eene wel-verzekerde bewaereniſſe : en hier naer hebben sy dit feyt te kennen gegeven aen myn Heer *Joannes van Ysche*, als dan Canonink ende Schoolaster der voorsz. Kercke van de H. *Gudula* : den welcken heeft doen onbieden de voorsz. *Catharina*, de welcke van hem ondervraegt zynde, heeft wederom met vryen wille het geheel feyt beleden, gelyk hier boven beschreven is. Den voorsz. Heer Schoolaster op den zelven tyd

daer van kenniſſe gegeven hebbende aen alle de Heeren van 't Capittel, en deze hebbende de voorſz. *Catharina* ook onder-vraegt, en ſy wederom het geheel feyt beleden hebbende, wierd ſy gevangen gehouden in de gevangeniſſe van 't voorſeyd Capittel : dêze Heeren Canoninken verlangende de voorſz. heylige Hoſtien onder hun macht te hebben, en hebbende hun tot dezen eynde begeven naer de voorſz. Kercke *ter Cappelle*, hebben de zelve gevraegt aen den Getuyge, die doen ter tyd aldaer Paſtoor was : den welcken om het groot getal der Parochiaenen en het overvloedig volk, dat toe geloopen quam naer de zelve Kerck, de welcke dêze weg-neminge wilden beletten, en vreezende voor eenen oploop, wirp hy op den hoogen Autaer de ſleutels van het Tabernakel waer in de voorſz. Hoſtien waeren : en eyndelyk de voorſz. Heeren van 't Capittel met de voorſz. Parochianen quamen t' zamen over een en verdeelden het getal der zelve Hoſtien, volgens dat hier vooren gezeyd is. Uyt oorſaek van dit gouwzaem feyt zyn de trouwe-looze Joden door vonnis veroordeeld, om levendig verbrand te worden: het welcke wierd gedaen en uyt-gevoert, in der manieren, dat den voorſz. Getuyge het zelve gezien heeft : den welcken neerſtig onderzocht en ondervraegt zynde, wiſt anders niet te zeggen.

BELYDENISSE

Van myn Heer Joannes van Yſſche.

DEn Eerw. Heer *Joannes van Yſſche* tegenwoordig Canonink en Archidiaken in de Kercke van *Cameryk*, reſiderende tot *Bruſſêl* en hier te vooren Schoolaſter en Canonink der Kercke van de H. *Gudula*, oud over de ſeventig-Jaeren, geeft getuygeniſſe over de ſaeken hier vooren vermeld, en heeft met ſolemnelen eede geſworen ende geantwoord op de maniere hier volgende. Dat hy heeft gehoort de belydeniſſe der waerheyd van den Heer *Petrus*, voorgaende Getuyge, over het feyt van de heylige Hoſtien dieffelyk genomen door de trouwelooze Joden, alzoo gelyk meerder oft breeder hier boven is beſchreven.

Naer dat ook dêze voorſz. *Catharina* neerſtelyk ondervraegt hadde geweeſt van den getuyge, over alles hier vooren vermeld, en hebbende beleden en de waerheyd gezeyd, dat hy haer heeft doen gevangen houden, en op den zelven tyd hy Getuyge was gegaen, daer van kenniſſe geven aen de Heeren van't Capittel, de welcke al te zaemen zyn gegaen in de Kercke van *ter Cappellen*, alwaer de voorſz. Heylige Hoſtien waeren geſtelt geweeſt door den boven-genoemde Getuygen, ende met meynige van hun te onderwinden van de voorſz. Hoſtien te vervoeren naer de voorſz. Kercke van de H. *Gudula*, tot veel grooter eerbiedinge en

toeneming van Gods-dienſtigheyd. Welcke H. Hoſtien waeren in veylige bewaereniſſe in het Tabernakel der Choor van de ſelve Kercke *ter Capellen*, waer uyt de voorſz. Heeren van t' Capittel de zelve niet hebben durven nêmen, om den grooten oploop en geſchreeuw, die de Parochianen maekten: maer den voorgaenden Getuyge, om geenen ondank te hebben van partyen, nam en wirp den Sleutel van 't Tabernakel op den grooten Autaer: en naer een eynde van hunne oneenigheyd gemaekt te hebben, zyn ſy over een gekomen, dat de voorſz. Heeren van t' Capittel zouden hebben ende nemen een groot deel van de voorſz. Hoſtien: het welk ſy dêden, en de zelve met eerbiedigheyd droegen in de voorſz. Kercke van de H. *Gudula*, gelyk den voorgaenden Getuyge wyd-loopiger heeft gezeyd: ende het gerucht van deze ſaek door heel de Stad verbreyd zynde, quam dit ook ter kenniſſe van de Souvereyne Princen, die als dan waeren *Wenceſlaus* den *Bohemer* ende Mevrouwe *Joanna* ſyne Huyf-vrouwe, door de gratie Gods Hertogen van *Brabant*, als ook van veele Barons en andere voornaeme Heeren van hnnnen Raed, te weeten: myn Heeren *De Schoon-vorſt*, *De Witham*, *Godefridus de la Tourre*, Onrſanger van *Brabant*, *Bernardus de Longeval*. en veel meer andere. Welcke Heeren van den Raed, willende dêzen voor-val kennen, hebben geboden, dat de voorſz. *Catharina* voor hun zoude gebragt worden, de welcke door

door het bevel van den Getuyge en andere van het voorsz. Capittel, uyt de gevangeniſſe tot hun gezonden wierd, met verzekeringe van de zelve weder te zenden: en zynde van de voorsz. Heeren van den Raed nauwkeurelyk onder-vraegt, bleef sy ſtantvaſtig in haer eerſte verklaeringen, en dit in de tegenwoordigheyd van de Joden, die sy ſtantvaſtiglyk beſchuldigde: welcke Joden over het feyt onder-vraegt zynde, en op de pyn-bank geſmeten, hebben eyndelyk alles beleden, het gene de voorsz. *Catharina* daer van hadde gezeyd: ende hier naer wierden sy door vonnis veroordeelt van verbrand te zyn, het welk gedaen en uyt gevoert zynde, is de zelve *Catharina* verloſt geworden door de voorsz. Heeren van 't Capittel en buyten die voorsz. gevangeniſſe geſtelt: ende dit is alles het gene den Getuyge heeft gezeyd, op 't gene hy onder-vraegt was.

BELYDENISSE

Van myn Heer Joannes Morelli.

MYn Heer *Joannes Morelli*, als dan Capellaen van de voorsz. Princen en Hertogen van *Brabant*, ende oud ſeſtig Jaeren oft daer ontrent, en tegenwoordig Canonink in de voorsz. Kercke van de H. *Gudula*, naer dat hy synen eed gedaen hadde, heeft verklaert, dat als dan en in den tyd, als wanneer de

voorſz. Joden onder-vraegt en op de pyn-bank getormenteert wierden, hy wêzende in't Hof en met andere ontbytende in de keuken van de voor-zeyde Princen, hy hoorde zeggen van eenen genoemt *Joannes* (die Jode was van natie ende geweeſt was van hunne factie, en van de kenniſſe der voorſz. Joden) zeer veele lichtveerdige woorden en vermeten redenen, zeggende: " waerom en belyden dêze ſtinc-„ kende honden der Joden de waerheyd niet, „ zonder zoo ſtraffe en vreede pynen te lyden, „ aengezien ſy wel wêten, dat ſy het feyt „ bedreven hebben, waer van ſy beſchuldigt „ worden:„ en op dêze woorden kregen veele Perſoonen quaed vermoeden tegen den voorſz. *Joannes*, en niet zonder reden; want de Joden hebbende de waerheyd beleden, beſchuldigden ſy hem, en op hunne beſchuldinge wierd hy gevangen gezet, en ten leſten door de Stad van *Bruſſêl* geſleypt ende met de andere Joden levendig verbrand, op dat hunne boozheyd meer kennelyk over al zoude worden. En anders en heeft dêzen Getuygen niet gezeyd op 't gene hem onder-vraegt was.

GETUYGENISSE

Van myn Heer Arnoldus de Buten.

MYn Heer *Arnoldus de Buten* Prieſter, en nu over de dertig en meer Jaeren, Capellaen in de voorſz. Kercke van de H. *Gudula*,

oud wêzende Seventig Jaeren oft daer ontrent, naer dat hy ſynen eed gedaen hadde, ende onder-vraegt was, over het gene hier boven verhaelt is, heeft bekent, dat hy tegen-woordig geweeſt is, als de voorſz. *Catharina*, hier boven genoemt, bekent heeft zoo aen den voorſz. Heer *Petrus Vanden Heede* en aen andere hier vooren genoemt; als ook aen de voorſz. Heeren van 't Capittel, allen den inhoud hier boven vermeld: ende ook, dat hy hadde tegenwoordig geweeſt, als de voorſz. Hoſtien zyn verdragen vande Kercke *ter Capelle* in die van de H. *Gudula*, als ook in de Strafs uytvoeringe, geſchied aen de voorſz. Joden, de welke door vonnis, tegen hun gegeven, levendig verbrand zyn: en dit is alles wat hy verklaert heeft.

GETUYGENISSE

Van myn Heer Godefridus.

MYn Heer *Godefridus*, Prieſter en Capellaen in de voorſz. Kercke van de H. *Gudula*, oud viertig Jaeren oft daer ontrent, naer dat hy ſynen eed gedaen hadde en ondervraegt was, heeft verklaert, dat hy verſcheyde reyſen hadde gehoort en verſtaen van de voorſz. *Catharina*, de welcke is gevangen geweeſt den tyde van negen weken, allen het gene hier boven gezeyd is, ende gelyk de voorgaende Getuygen hebben beveſtigt, ende dat

de trouwelooze Joden zyn verbrand geweeſt, en dat de voorſz. *Catharina*, is op vry voeten geſtelt als onſchuldig, door bevel van den Archidiaken en voorſz. Heeren van 't Capittel: ende dit is alles, wat hy gezeyd heeft op het gene hem neerſtig is ondervraegt.

GETUYGENISSE

Van Jacobus Taye.

DEn Eerbaeren Perſoon *Jacobus Taye*, Borger van *Bruſſel*, en eenen der Meeſters van de Fabrique der Kercke van de H. *Gudula*, oud ſeventig Jaeren oft daer ontrent, ondervraegt zynde en hebbende eed gedaen over alle de boven gezeyde ſaeken, heeft gezeyd, en verklaert in alles en door alles, gelyk den voorſz. Heere *Arnoldus de Buten*, Getuygen hier vooren gehoort, zonder daer iet het minſten van by oft af gedaen te hebben: ende hy en heeft geen ander antwoord weeten te geven.

SLUYT-REDEN

Van de genomen Informatien.

HEt welcke nu alles aenhoort, Hoog-weerde Heer, en door uwe Eerweerdigheyds Goed gunſtigheyd wyd-loopiger bekent, zoo door de Atteſtatien en getuygeniſſen van de boven genoemde deugdzaemne Lieden, en van

goed leven, door uw bevel en commissie onder-vraegt; als door eygen oogige bezichtinge, die uwe Hoog-weerdigheyd heeft gedaen van de voorsz. heylige Hostien, gewond ende door-steken, en uyt de welcke (gelyk men godt-vruchtiglyk gelooft) zyn druppelen van bloed geloopen, en de welcke de voorsz. Heeren van 't Capittel zyn gewoon jaerlyks in de Solemnele processie om te dragen op den Feest-dag van 't heylig *Sacrament*, dat het aen uwe Hoogweerdigheyd behaege, door syne goedertiere goed-gunstigheyd en Authoriteyt, te bevestigen en te bevelen alles het gene hier boven gezeyd is; en Af-laeten te verleenen aen alle de gene, die de voorsz. heylige Hostien devotelyk zullen aen bidden, en vergezelschappen in de processie, en aen die de Kercke van de H. *Gudula* zullen komen bezoeken, door eerbiedinge tot de voorsz. H. Hostien, om het volk hier door des vueriglyk te trecken tot de Godt-dienstigheyd. Daer en boven te doen ende te ordonneren over alle het gene, dat uwe Hoogweerdigheyd, door syne voorzigtigheyd, zal goed vinden te betaemen en dienstig te doen. Het gene de Zoone van den eeuwigen Godt gebenedyde, en gelieve te bewaeren tot eeuwen der eeuwen Amen.

Syne voorsz. Hoogweerdigheyd heeft dit verzoek goed-gunstig ingewilligt, Aflaeten verleent, met eygen hand onderteekent, en bisschoplyken zegel bekrachtigt.

De Afbeeldinge, waer in de Joden levendig

worden verbrand, is de twelffte Schilderye in de Kercke van de H. *Gudula*, bekoſtigt en vereert van Eerweerdigſten Heer *Stephanus Vander Stegen*, Abt der Abdye van Averbode &c.

Onder de zelve ſtaet:

Ignis Hoſtes tuos devoret. Iſai. 26. ℣. 11.

Turba ſuperſtructus exuritur impia flammis,
Digna quidem pœna deteriore mori;
Sed levis; illa foret poſituris morte dolores:
At ſuper eſt, animas qui cremat uſque, rogus.

Het welk bedied:

Dat het vier uwe Vyanden verſlinde. Iſai. 26. ℣. 11.

De Joden aen een ſtaek gehecht met yſ're banden,
Siet ghy hier levendigh by Wollendries verbranden;
Hun pyn waer kort en licht, waer't dat hun domme Ziel.
Verbrande door dit vuer, en niet in't eeuwigh viel.

Eyndige dit twelffte Hoofd-ſtuk met de vier naervolgende Jaer-Schriften:

SACRILEGOS JUDÆOS IGNIS TERRENUS CONSUMPSIT:

NUNC REI INCENDIUM INFERNALE SENTIUNT:

ZIET HEYLIG-SCHENDERS IN'T VUER VERSMACHT.

AL DEZE JODEN LIGGEN, EYLAES, IN'T VUER DER HELLE BEGRAVEN.

XIII. HOOFD-STUK.

De H. Doorwonde Hoſtien worden Solemnelyck gedrágen uyt de Parochiale Kercke van onſe lieve Vrouwe *ter Capelle*, naer de Collegiale Kercke van de HH. *Michael* en *Gudula*.

VIERTIENDE SINNE-BEELD.

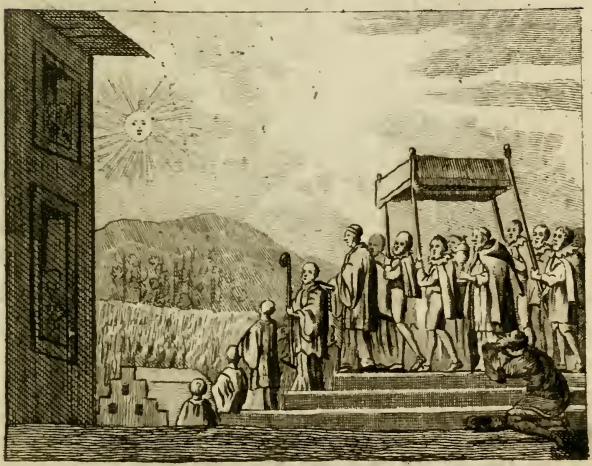

Pertranſiit Bene faciendo.
Act. C. 10. ℣. 38.

De Son, alwaer ſy henen reyſt,
Weldaeden overal beweyſt.

O Son! ô hemels ſchoonſte licht,
Gy, met uw' gulden wagen,
Toont over al een zoet gezicht,
De nachten deylt en dagen:
Gy, door uw' ſchoon'en klaeren ſchyn,
En door uw gulde verven,
Verlicht al die in't duyſter zyn,
En levend maekt, die ſterven:

Gy alles hier verquicken doet,
'tZy Menſchen, oft wel dieren;
Gy doet de heele wereld goed
Tot zelfs de kleynſte mieren.
Gy brengt den zoeten dageraet,
Die uyt U word gebôren,
En altyd voor haer Vader gaet,
En aen-toont lang te vôren.
Gy de Schoon Oog des werelds zyt,
En met uw heete ſtraelen
Tot door de vaſte aerde ſnyd,
En daer weet in te daelen.
Gy mackt de heele wereld ryk,
Met goud en zilver meynen,
Gy voort brengt wat is koſtelyk,
Fyn perlen en robynen.
Door U, ziet men op rots, oft hey,
De diamanten groeyën;
Door U, in eene groen valley,
De ſchoone bloemen bloeyen.
O Son! ô ziel van de natuer!
Hoe menig duyzend mylen
Door-reyſt gy niet op een kleyn uër?
Uw Licht heeft vlek noch feylen.
Gy loopt met over-groote macht,
Van in den vroegen morgen,
Tot dat uw onder-gang maekt nacht,
Voor U is niet verborgen.
Geen Land zoo wyd oft onbekent,
Oft laet uw Licht daer ſchynen,
Al waer gy maer en komt ontrent,
Moet dûyſternis verdwynen.
In't Noôrden, Lyf-land en Groen-land,
Daer Vorſt doet knipper-tanden,
Komt gy met uwen heeten brand
Zoo Ys, als Sneeuw verbranden.
Gy midden in de Sterren ſtaet,
En allen de planeten;
Door al de Hemels teekens gaet,
Niet een word daer vergéten.

En waer gy gaet, oft henen reyſt,
Daer volgen uw genaeden;
Gy heel de wereld goed beweyſt,
En op-vult met weldaeden.

O *Jeſu*! Godt vol wonderheyd,
In't Sacrament verheven:
De Sonne van Rechtveerdigheyd,
Is U tot Naem gegeven.
Gy een veel ſchoonder Sonne zyt,
Als dûyzend ander Sonnen;
Door uw ſchoon Licht en klaerigheyd,
Word alles over-wonnen.
Gy zyt het ſchoonſte werelds Licht,
Dat daer oyt is verſchênen;
Door uw klaer ſtraelend Aengezicht,
Al't duyſter is verdwenen.
Gy in de Sonne hebt geſtelt
Uw Heylig Tabernakel;
Uw Licht Schynt met een groot geweld
In't *Sacraments Mirakel.*
Aldaer gy de verlichting geeft
Aen ziels bedrukte blinden,
En die in dûyſterniſſe leeft,
Daer't waere Licht zal vinden.
Uw Licht ſtaet op den kandelaer,
Om alles te verlichten;
Geen dûyſternis zoo dik oft ſwaer,
Oft voor dit Licht moet ſwichten.
Dit Licht word nu gedragen rond
Met groote Heerlykheden;
Als eertyds d'Arcke van't verbond,
Om *Jerichontes* Stede.
De mûeren van de Kettery,
Hier door zyn neer geſlagen,
De *Bruſſels* heele Stad is bly
In't *Sacraments* om dragen.
De Prieſters in ſchoon kerk-gewaed,
Met Geeſtelyke Heeren,
Nu dragen Godt van Straet tot Straet,
En't Licht met licht vereeren.

Den Hertog met de Hertogin,
Met al hun' Hofs Gezellen,
Ook den Proceſſie weg gaen in,
En't *Sacrament* verzellen,
De Huyſen zyn op't Schoonſt-verciert,
Met meyen en tapeyten,
Waer tuſſchen by een Jaer-ſchrift ſwiert,
Met ander Rariteyten:
De Straeten zyn met groen beſproeyt,
En ſchoon geverſde bloemen;
Daer is zoo veel raer ſchoonigheyd,
Dat't men 't niet al kan noemen.
Men hoort de ſtemmen over al,
Met ſchoon Muſick door-dringen;
Dit mackt een bly en lief geſchal,
Om *Jeſus* Lof te zingen.
Het *Bruſſels Volk*, van ouds gewent,
Naer hun Voor-Ouders plichten,
Vereeren't Heylig *Sarament*
Met brandende waſch-lichten.
De Hoſtien met Bloed, door-wond,
Het Lichaem van den Heere,
Gedragen word in de Stad rond,
Met veel Triumph en eere.
Dit *Sacrament* zoo wonderbaer,
Nog blyft heel on-geſchonden,
Gelyk dit naer vier-hondert Iaer,
Tot *Bruſſel* word bevonden.
Het welk, naer zoo een langen tyd,
Onmogelyk kan blyven;
Ten waer door Gods Almogentheyd,
Die't zelve blyft bedryven.
Dat hier dan ſwygt een ketters mond,
Die wilt deez waerheyd liegen;
Gods woord is al te vaſt gegrond,
Om jemand te bedriegen.
Al zyn de ketters nog zoo fel,
Sy zyn hier over-wonnen;
De ſterkſte Poorten van de Hel,
Hier tegen niet en konnen.

Lof, Glorie zy aen Godt den Heer,
In 't Goddelyk Orakel:
De alder-grootſte *Bruſſels* Eer,
Is 't *Sacraments Mirakel.*

TOE-PASSINGE.

HEt gene de Sonne is onder de ſterren en Planeten, is *Chriſtus Jeſus* Godt en Menſch, tegenwoordig in 't Alderh. *Sacrament*, onder alle de godtminnende en uytverkore zielen. De Sonne is hierom geſtelt in 't midden der Planeeten, op dat ſy over de zelve niet alleen en zoude Heerſchappye voeren; maer ook aen ieder der zelve haer licht mede derylen. Den H. *Ambroſius* zegt: *Sol eſt oculus mundi, Jucunditas diei, pulchritudo Cæli: menſura temporum, & vigor omnium ſtellarum. [in Hexa. dic. 4.]* " De Sonne is de oog des werelds, de „ vermaekelykheyd van den dag, den ſchoonig- „ heyd des hemels, de bepaelinge der tyden, „ en de kracht van alle ſterren. " Door den opgang der Sonne word alles verquikt en levende gemaekt, en door haeren ondergangt treurt en, verſterft alles. Met een woord: de geheele wereld is mede-deelachtig van de weldaeden der Sonne, zonder de zelve is alles dood, onvruchtbaer, blind, en met ſwaere duyſterniſſen overtrocken. waerom men aen dit Schoon Hemels Licht, naer dat het de wereld beſtraelt heeft en allenskens tot ſynen onder-gang naerdert, de

woorden van den H. *Petrus* tot een onderfchrift mag geven:

Pertranſiit bené faciendo. (Act. C 10. ℣. 38.)

De Son, alwaer fy henen reyft,
Weldaeden over al beweyft.

Door dêze Sonne, de welcke in haeren dagelykfchen omloop aen heel de wereld zoo groote weldaeden doet, en eyndelyk tot haeren ondergang naerdert, mogen wy met recht verftaen *Jeſus* onſen Godt, die van *Malachias* genoemt word: *Sol Juſtitiæ (C.* 4. ℣. 2.) " De Sonne van Rechtveerdighyd," en van wie den H. *Petrus* zegt: *Pertranſiit* „ *bené faciendo, & ſanando omnes oppreſſos a* „ *Diabolo (Actor. C.* 10. ℣. 38.) „ Hy is „ door gereyft weldoende, ende genezende alle „ die verdruckt waeren van den Duyvel." Ah! wie is bequaem om alle deze menigvuldige weldaeden op te rekenen, die *Chriſtus Jeſus* door heel fyn leven aen ons ellendige menfchen gedaen heeft, en nog dagelyks doet? De welcke, waer 't dat fy befchreven waeren, oordeelt den H. *Joannes: Nec ipſum mundum capere poſſe eos, qui ſcribendi ſunt libros. (C.* 21. ℣. 25.) " Maer daer zyn nog veel „ ander dingen, die *Jeſus* gedaen, heeft, de „ welcke, waer 't dat men die fchreef elk by- „ zonder, zoo meyne ik, dat de wereld niet „ en zoude konnen begrypen de boecken, die „ men fchryven zoude. „

En ziet! op dat *Chriſtus* eyndelyk de leſte

paelen aen syne Almoogentheyd zoude stellen, en aen ons syne oneyndelyk liefde met volle geweld toonen; wat heeft hy gedaen? Ziet; als de Sonne van Rechtveerdigheyd aen haeren onder-gang naerderde: *Vespere autem facto &c. (Matth. C. 26. ŷ. 20.)* " En als t' avond was „ geworden, zat hy ter taefelen met zyn „ twelf Discipelen, enz. En den H. *Paulus* zegt: *In qua nocte tradebatur &c. (1. Cor. C. 11. ŷ. 23.)* " In den nacht als hy gelevert wierd, „ heeft hy 't brood genomen, en danckende „ heef hy 't gebroken, ende gezeyd: neemt en „ eet het: *Dit is myn Lichaem*, dat voor û- „ lieden zal gelevert worden enz. " Hier is eenen overgrooten en ganschen wonder-baeren Stryd van Liefde in het hert van den minnelyken Saligmaeker begonst geweest, den welcken den geleerden *Didacus Stella (in C. 22. Luc.)* aldus beschryft: *Duo Amores ad invicem oppositi, &c.* Twee liefdes, tegen malkanderen strydende, bestormden het hert van *Christus*: „ een van dêze wackerde hem aen, om weg te „ gaen, de andere om te blyven, De meerste „ liefde, die hy tot ons hadde, beweegde den „ aen tafel zittende; om weg te gaen, aengezien „ syne dood tot ons leven en verloffinge noo- „ dig was, en aldus heeft hy tot syne Disci- „ pelen gezeyd: *Expedit vobis, ut ego vadam:* „ Het is ulieden noodig, dat ik weg-gaen: „ „ want synen weg-gang was ons noodig. Al- „ dus dan de eene liefde zeyde, dat hy zoû- „ de weg-gaen en ons verlossen: maer de an-

„ dere liefde, met de welcke hy ons bemin-
„ de, was de aldergrootſte, de welcke hem
„ aenraede om te blyven; want aengezien
„ hy ons met eene oneyndelyke liefde bemin-
„ de, en konde hy van ons niet ſcheyden:
„ want die oprecht bemint, wilt altyd de
„ ſaek, die hy bemint, by hem hebben, en
„ verlangt vûeriglyk de zelve altyd in ſyn
„ aen-zien te hebben. Aen dêze twee liefdes
„ heeft *Chriſtus* zeer wyzelyk voldaen: want
„ hy is weg gegaen, en ook met ons geble-
„ ven. „ Hy is weg gegaen tot ſyn bitter ly-
den, Cruys en Dood; en hy is met ons ge-
bleven in 't Alderh. *Sacrament.* O oneyndige
en onuyt-ſprekelyke liefde! waer van het H.
Concilie van Trenten zegt: *In quo divitias ſui
erga homines amoris velut effudit. (Seſs. 13. C.
2.)* " In 't welcke *(Sacrament)* hy de ryk-
„ dommen van ſyne liefde tot de menſchen
„ als uyt geſtort heeft. "

Aenmerkt aendachtelyk dêze oneyndelyke en onuytſprekelyke Liefde van *Chriſtus* tot den menſch: het was aen ſyne liefde niet genoeg, dat hy dit H. *Sacrament* inſtellende, ſyn waerachtig Vleeſch tot Speyze, en ſyn dierbaer Bloed tot drank in 't leſte Avondmael aen ſyne Apoſtelen hadden gegeven; maer hy wilde tot het eynde des werelds by ons menſchen blyven: tot dien eynde heeft hy ſyne Apoſtelen tot Prieſters geweyd, op dat ſy, tot ſynder gedagteniſſe, de zelve Offerrande zouden offeren, en aldus de H. Miſſe

tot een altyd-duerende Sacrificie in de H. Kercke zoude blyven. Syne liefde gaet voorder, en wilt niet alleen, dat het H. Sacrificie der Misse tot eene onbloedige Offerrande zoude wêzen: maer ook dat syn waerachtig Vleesch en Bloed in 't H. *Sacrament* bewaert zoude worden, tot een wezentlyke nuttingeen godts-dienstige aenbiddinge der Christene Geloovigen: daer enboven, dat het zelve aen de krancken, in gevaer des doods zynde, tot een Teer-speyze gebragt, en in openbaere Processien met groote pracht en eerbiedinge zoude om-gedragen worden.

Wat aengaet de Processie, waer in het H. *Sacrament* word om gedragen, dêze is in 't Jaer 1264. door *Urbanus* de IV. om verscheyde heylige beweeg-redens in gestelt. Dêzen Feest-dag van 't Alderh. *Sacrament* word jaer-lyks met eene Solemnele Octave, door heel de H. Kercke met groote pracht geviert op den Donderdag, naer den Feest-dag van de H. *Dryvuldigheyd*, op welcken dag de Processie begint uyt de Hoofd-Kercke der Christelycke Steden, met vergezelschappinge van alle de parochien, biddende Orders, Magistraet, Ambachten enz. wordende op andere byzondere dagen van dêze Octave de Processie gehouden van de andere Parochien der Stad, en van de biddende Orders met hunne Broederschappen, Schoolen en Gemeêntens, waer onder veele gevonden worden, die de zelve vergezelschappen met brandende Keirssen, tot stichtinge van die de

zelve met eerbiedinge vergezellen en aenſchouwen.

De beweeg-reden, van den Paus *Urbanus* den IV. om dêze Proceſſie in te ſtellen, zyn onder andere dêze: op dat alle Chriſtenen, op dêzen Feeſt-dag, door de Solemnele Proceſſie hun godt-vruchtig Geloof van dit Alderh. *Sacrament* openbaerlyk, in 't gezicht van heel de wereld, zouden belyden, en t' zelve aenbidden: op dat ſy de onêer en heylig-ſchendinge, door de Joden, ketters en ongeloovigen dit H. *Sacrament* aengedaen, door gods-dienſtigheyd zouden herſtellen: op dat ſy tegen de vyanden van dit Alderh. *Sacrament*, de waerheyd zouden verkondigen, en den openbaeren triumph met Lof-zangen uyt-boezemen: als mede, op dat ſy de goddelyke gebenedydinge voor hun, voor de Stad, Dorp, oft Vader-land zouden verkrygen: en eyndelyk, gelyk onſe Moeder de H. Kerk op eenen dag de Gedachteniſſe viert van alle de Heyligen in den Hemel, op dat de Chriſtenen, die door het Jaer, om hunne menigvuldigheyd, onachtzaem zyn geweeſt, om de zelve te eeren en te aenroepen, op dêzen hunnen Feeſt-dag, hunne godtvruchtigheyd zouden vermeerderen, en de ſchaede van hunn ziele, herſtellen: aldus ook, het gene ſy door 't heel Jaer, in Miſſe hooren, Communiceren, en Aenbiddingen hebben verzuymt, ſy op dêze H. *Sacraments* Feeſt-dagen, met aendachtige eer-beweyzingen, ootmoedige aenbiddingen, Suyverheyd des

herten

herten en andere waere en openbaere Godsdienſtigheden zouden herſtellen en verbeteren. *(Ita Urbanus IV. in Decret. inſtit. hujus Feſti, quod habetur in Clement. L. 3. tit. 16. de relig. & vener. S S.*

Hoe aengenaem aen Godt zyn de Proceſſien, in de welcke het Alderh. *Sacrament* word omgedragen, kan men zelfs, door figueren, in 't Oud Teſtament aen toonen. *In 't 2. Boek der Koningen C. 6.* Word verhaelt, hoe den Koning *David* met dertig duyzend uyt-gelezen Mannen van *Iſrael* en allen het volck der Mannen van *Juda*, Proceſſie geweys zyn gegaen naer het huys van *Abinadab*, om de Arcke des Heeren af te haelen, de welcke ſy geſtelt hebben op eenen nieuwen wagen, en met muſicaele inſtrumenten en over groote blydſchap gebragt in het huys van *Obededom*, het welcke Godt wonderbaer en overvloedig heeft gezegent. Daer naer heeft *David*, met geene mindere vreugde-teekenen, de zelve Arcke weder gehaelt ende gebragt in *Jeruſalem*. Wederom de zelve Arcke ſeven dagen met geklank van trompetten en groot geroep van 't volk, gedragen zynde ronds-om de Stad *Jericho*, zyn de mueren om geſtort, en de Stad met alle haeren ryckdom gevallen in de handen van *Joſue* en zyn volck. Waerom en zal dan aen Godt niet meerder behaegen de godtvruchtige aenbiddinge en eerbiedinge omdraginge van het H. *Sacrament*, in het welk het waerachtig vleeſch en bloed, Godtheyd en Menſcheyd van

Chriſtus tegenwoordig is? Wat was in de Arcke tegenwoordig? De tien geboden, het Manna en de roede van *Aaron.* Heeft Godt dan om de eerbiedige omdraeginge dêr figueren het volk gebenedeyd, hoe meer zal hy ſynen zegen geven aen die de waerheyd eeren en omdragen.

Dêze eerbiedige omdraginge is ook niet zonder groote uyt werkzels en Geeſtelyke vruchten: want door de openbaere Proceſſien worden de onwêtende in de Hoofd-ſtucken van't Geloof onder-wezen, de Godtvruchtige verſterkt, de ongeloovige verwekt, de ketters beſchaemt gemackt, en de vyanden over-wonnen en verdreven. Om dit klaer te betoonen, zouden hier menigvuldige Mirakeleuſe geſchiedeniſſen konnen by gebragt worden, van de welcke ik dit naervolgende maer alleen hier ſtelle. Als de ongeloovige Saracenen de Stad *Aſſiſien* ſtormender-hand hadden ingenomen, en nu het Clooſter van de H. Clara wilden over-weldigen, zommige bezig zynde met de poorten open te breken, andere al tot boven de muêren geklommen: *Clara* kranck wêzende, en ziende het gevaer voor haer en voor haere Mede-Suſters, dêde haer brengen tot voor de poorte van't Clooſter, met haer mede dragende de Ciborié, waer in het Alderh. *Sacrament* was geſloten; en heeft aldaer gebeden: *Ne tradas Domine beſtiis animas confitentes tibi, & cuſtodi famulas tuas, quas pretioſo ſanguine redemiſti,* " Heer en levert

„ aen de beeſten niet over de zielen, die u „ belyden; en bewaert uwe Dienaereſſen, die „ gy met uw dierbaer Bloed verloſt hebt. " En terſtond op dit gebed zyn uyt de H. Hoſtie gehoort geworden dêze woorden: „ *Ego vos ſemper Cuſtodiam.* " Ik zal u-lieden „ altyd bewaeren. " En ziet! de Saracenen zyn ten deele op de vlucht geſmeten en die op de mueren geklommen waeren, met blindheyd geſlagen, zyn van boven ter aerde gevallen. *(Brev. Rom. in Feſt S. Claræ* 12. *aug. lect. 6.)*

Andere mirakeleuſe wel-daeden, door 't aenbidden en om-dragen van het Alder. H. *Sacrament* verkregen, gaen ik ſtil-zwygende voor by: als mede hoe binnen *Bruſſel*, door eene Godsdienſtige Proceſſie en omdragen van't Alderh. *Sacrament van Mirakel*, de peſt-ziekte is opgehouden, waer van wy zullen handelen in het vyfde Hoofd-ſtuk van den tweeden boek. Onder-tuſſchen gaen ik voorts in't beſchryven van de

HISTORIE.

NAer dat de heyligſchendende Joden door 't vuer levendig verbrand waeren, en alle de andere uyt het Landt gebannen; begonnen de Heeren van 't Capittel van de H. *Gudula*, t' zaemen raed te ſlagen, op wat ma-

niere sy dêze H. Mirakeleuse Hostien in hun macht zouden krygen, om de zelve te stellen in hunne Kercke, meynende hier toe gerechtigt te zyn, om dat dêze was de Hoofdkercke van de Stad, en dat de door-wonde H. Hostien met meerder eerbiedinge en weerdigheyd aldaer zouden bewaert en aenbeden worden, niet anders denckende, als met dien grooten Schat hun eygen Kercke te vereerlyken, en de godtvruchtigheyd der Inwoonders te vermeerderen. Maer de Parochianen van onse Lieve Vrouwe *ter Capelle* dit gewaer wordende, zochten het zelve door alle mogelyke middelen te beletten, voor-gevende, dat sy 'meerder recht hadden, om dien kostelyken Schat in hunne Kercke te bewaeren, om dat den zelven eerst aen hunnen Pastoor ter hand was gestelt, en op zoo wonderbaere maniere, door de goddelyke schickinge, nu in hunne Kercke rustende, alwaer hy zoo wel konde bewaert, geêert en aenbeden worden, als in de Kercke van de H. *Gudula.*

Dêze redenen wierden goed gekeurt en onder-steunt door veele treffelyke persoonen, zoo Geestelyke als Wereldlyke van de Stad, willende als met geweld, dat de H. door-wonde Hostien aldaer zouden verblyven; in tegen-deel wilden de Heeren van 't Capittel, ook gehandhaeft door groote en machtige Vrienden, de zelve in hunne Kercke overgebragt hebben, waer door, tusschen beyde

de partyen, geenen kleynen twiſt en heftigheden en ontſtonden. Den Eerw. Heer *Petrus van den Heede*, Paſtoor *ter Capelle*, dit hoorende en ziende, om den ondanck van ſyne Parochianen te ontgaen, en om zig geenen vyand van 't Capittel te maeken, willende zig in dêze oneenigheyd onpartydig houden, heeft de ſleutels van het Tabernakel, waer in de H. Hoſtien geſloten waeren, op den Autaer geworpen, zeggende: dat hy in hun verſchil geen deel en wilde hebben, nog zig daer voorder mede bemoeyen.

Ten leſten is dêze oneenigheyd, door de bemiddelinge van eenige aenzienelyke en geleerde Mannen, minzaem te neder geleyd, op dêze volgende conditie: dat de H. Mirakeleuſe Hoſtien, niet alle, en zouden verdragen worden naer de Kercke van de H. *Gudula*; maer alleen eenige, die ſy onder malkanderen verdeylden, (waer van ik noyt het effen getal by eenigen Schryver hebbe konnen achterhaelen) ende dat alle de andere H. Hoſtien moeſten blyven in de Parochiale Kercke van onſe Lieve Vrouwe *ter Capelle*, tot trooſt en aenbiddinge van des zelfs Gemeynte en andere, die de zelve aldaer zouden willen komen eeren en aenroepen. Dêze over-een-komſte aldus minzaem geſloten zynde, heeft men daer van eenen Act op eenen parquementen Brief geſchreven, den zelven van weder-kanten onderteeckent, en met zegels bekrachtigt. Aldus getuygt den Eerw.

Heer *Petrus de Cafmeyer*, Prieſter en Canonink der Collegiale Kercke van de H. *Michaël* en *Gudula* binnen *Bruſſel*, in ſyne Hoogweerdige Hiſtorie van het Alderh. *Sacrament van Mirakel in folio*, *C.* 13. *blad* 23.

Dit alles dus vereſſent zynde, hebben de Heeren van 't Capittel beſloten eene openbaere en algemeyne Proceſſie in te ſtellen, om de zelve H. Hoſtien, met groote plechtigheyd en luyſter, over te brengen in hunne Kercke. Als nu den beſtemden dag gekommen was, is dêze ſolemnele Proceſſie begonſt; in de welke tegenwoordig waeren den voorzeyden Hertog *Wenceſlaus* met ſyne Hertoginne van *Brabant*; vergezelſchapt met veele Heeren en Edelmannen van ſyn Hof, voornaementlyk den Heere van *Schoonvorſt*, den Heere van *Witham*, den Heere *Bernart van Borgneval*, den Heere *Godefridus de la Tour*, Rent-meeſter generael van den Hertog, met een zeer groot getal van andere aenzienelyke Edel-lieden, als mede van de voornaemſte Borgers der Stad, met alle de Gilden en Ambachten: de welcke alle t'zaemen, met de Heeren van 't Capittel en de biddende Orders, onder hun Cruyſen en Vaenen, in eene geſtichtige en godtvruchtige order gegaen zyn naer de Kercke van Onſe Lieve Vrouwe *ter Capelle*, alwaer ſy eerſt de H. Hoſtien hebben aenbeden en den almogenden Godt bedankt. Daer naer hebben de voorzeyde Heeren van 't Capittel, de H. Hoſtien, zoo ſy gedeylt waeren, van den Autaer genomen, en

met groote eerbiedinge gedragen uyt de voorzeyde Kercke, wezende deze Proceſſie verheerlykt met menigvuldige brandende flambeeuwen, en wordende onder-wegen door de Geeſtlykheyd Lof-zangen gezongen; ende aldus met groote Godtvruchtigheyd gekeert naer de Kerke van de H. *Gudula*, alwaer de H. doorſtêken Hoſtien op den Autaer zyn geſtelt, en alwaer ſy nog tot den dag van heden, naer verloop van vier hondert jaeren, ongeſchonden en mirakeleuſelyk bewaert, en met grooten toe-loop geëert en aenbeden worden, tot meerder glorie Godts, trooſt en hulp der Chriſtene Geloovigen.

Antonius Sanderus, eenen vermaerden Hiſtorie-ſchryver, volgens de aenteeckenige van den Eerw. Heer *Petrus vanden Eynde*, Prior der Abdye van *Grimbergen*, (eenen grooten onderzoeker der oudheden) zegt, dat den Eerw. Heere *Godefridus de Vos*, Prelaet vande voorſz. Abdye, de H. Hoſtien van de Joden door-ſteken, in eene Solemnele Proceſſie heeft gedragen uyt de Kercke *ter Capelle* naer de Hoofd-Kercke van de H. *Gudula*, vergezelſchapt wezende van den Hertog *Wenceſlaus* en eene ontellyke menigte van Menſchen. (*A. Sanderus in Brabant. illuſtr. ſub tit. Deſcript. Abb. Grimb. Fol.* 10. *col.* 2.) Den voorgenoemden Schryver zegt voorder (*ibid. col.* 2.) wederom volgens de aenteekeninge van den voorſz. Heer Prior *Petrus vanden Eynde*, dat den Eerw. Heere *Nicolaus Spira*, ook Prelaet van

Grimbergen, in de leſte Jaeren van ſyn leven met de aldergrootſte verbaeſtheyd gezien heeft, tot twee verſcheyde reyzen, als hy Pontificalyk de Hoog-Miſſe en Proceſſie dêde, in de welcke hy het Alder H. Sacrament omdroeg, dat de Heylige voor-genoemde Hoſtien vochtig wierden en verſch Bloed zweeteden.

Den zelven *Petrus vanden Eynde* getuygt voorder, dat hy dit Bloed zweeten der H. Hoſtien dikwils gehoort hadde uyt den mond van den Eerw. Heere *Philippus van Rauwbergen*, die hem verzekerde, dat hy dit zelfs den Heer *Spira* Prelaet verſcheyde mael hadde hooren zeggen, waer uyt dien Prelaet voorzag en voor-zeyde de bedrukte tyden, die haeſt volgen zouden, gelyk hy ook voor ſyne dood nog ondervonden heeft, ziende het beginzel der grouwelyke Beeld-ſtormerye en alder-beweenelykſten Staet van heel *Nederland*. Dêze Schroomelykſte tyden der Beeld-ſtormerye, als wanneer door de ondeugende Geuſen in dêze Landen alles onteert en verwoeſt is, het gene Goddelyk en Heylig was, trok de traenen uyt de oogen van alle oprechte Chriſtenen, en wierd met zoo een groote wreedheyd uyt gewerckt, dat allen de Kercken ontheyligt, alle Beelden gebroken en alle Clooſters geplundert wierden: Ia het ſcheen, dat de Duyvels uyt de Helle los gelaeten waeren, om alles te vernietigen, dat tot de glorie Gods konde dienen: waerom het voor een Mirakel mag aengezien worden, dat de H. H. Door-

wonde Mirakeleuſe Hoſtien in hunne handen niet en zyn gevallen, gelyk klaerder zal aengetoont worden in 't tweede Boek van dêze Hiſtoriſche zinne beelden, alwaer beſchreven zal wêzen, op wat maniere de H. Hoſtien aen de ketterſche Razerny zyn ontrocken en ongeſchonden bewaert geweeſt en gebleven. Onder-tuſſchen gaen ik over tot de.

CHRISTELYKE BEMERCKINGE.

ALs wanneer wy de Chriſtelyke Proceſſien aen mercken, in de welcke het Alderh. *Sacrament des Autaers* word om-gedragen, dan mogen wy wel zeggen, dat aen *Chriſtus Jeſus*, aldaer tegenwoordig, by naer het zelve geſchied, het gene hem weder-vaeren is als hy op een Ezellinne zittende Proceſſie geweyz ſyne Triumphante Inkomſte binnen *Jeruſalem* heeft gedaen. Den H. Evangeliſt. *Mattheus* beſchryft dêze (*C.* 21.) zeggende: dat de Apoſtelen hunne kleederen hebben uyt getrocken, en die op de Ezellinne geleyd, en *Jeſus* daer doen op zitten. Ook een groote Schaere van volk hebben hunne kleederen in den weg geſpreyd, de andere hebben tacken met groen loof van de boomen gehouwen, en ſtroeyden die in den weg, daer *Chriſtus* moeſt door-ryden: en de ſchaeren, die voor-gingen en die naer-volgden, riepen met blyde ſtemmen, zeggende: " *Hoſanna* den Zoone van „ *David*, gebenedeyd zy hy, die daer komt

„ in den naem des Heeren, *Hosanna* in 't Al-
„ derhooste." Andere zyn hier over beroert en verwondert geweest, vragende: *Quis est hic?* „wie is dêzen? „ Ende dit, om dat, sy zoo veele eerbiedinge zagen, en grooten Lof hoorden tot synder eere. De vyanden, van *Christus*, Princen der Priesteren en Schriben waeren daer ook tegenwoordig en hoorende de kinderen in den Tempel roepen: *Hosanna Filio David:* „ *Hosanna* den Zoone van *David.* „ Zyn sy zeer verergert en vergramt geweest, en hebben tot den Saligmacker gezeyd: *Audis, quid isti dicunt?* " Hoort gy, wat dêze zeggen? " Waer op *Jesus* heeft geantwoord: *Ja ik voorwaer:* en vroeg hun voorder, oft sy noyt gelesen hadden de woorden van *David*, zeggende: *Ex ore infantium & lactantium perfeciſti laudem. (Psalm. 8. ℣. 3.)* „ Uyt den mond „ der spraekelooze kinderen en der zuygelingen hebt gy den Lof volmackt. „ En volgens den H. Evangelist *Lucas (C. 19. ℣. 40.)* zoude *Jesus* daer nog by gevoegt hebben: *Dico vobis, si hi tacuerint, lapides clamabunt.* „ Ik zegge ulieden, is 't dat dêze zwygen, de „ steenen zullen roepen. „

Dit ziet men schier alles ook geschiedén in de Processien van 't *Venerabel*, in de welcke den zelven *Christus*, niet en is zittende op eene Ezellinne; maer met groote eerbiedinge door Priesterlyke handen gedragen word. Door de Apostelen, die hem vergezelschapten; mogen wy de Geestelyke verstaen, die hem in de Pro-

ceſſie met Lof-zangen vereeren : door de Schaeren, die hun kleederen uyt trocken en in den weg ſpreyden, de oprechte Chriſtenen, die hun ſondig kleed, door eene rauw-hertige Biechte, afleggen en dan godtvruchtelyk Communiceren : door die de groene tacken en meyën van de boomen ruckten ; de godtvruchtige Borgers, die hunne Huyſen ſchoon vercieren en behangen, en den Proceſſie-weg zuyveren en met groenigheyd en bloemen beſpreyen : door de ſchaere, die voor en achter ging ; die met brandende licht oft zonder, *Chriſtum* onſen Godt, geſtichtig en godtvruchtig vergezelſchappen. Maer door die beroert en verwondert waeren, vraegende : *Wie is dêzen* ? Al oft ſy Hem niet en kenden : mogen verſtaen worden de flauwe en zondige Chriſtenen, die met klappen en lagchen, zonder eenige geſtichtigheyd ofte godtvruchtigheyd ; maer met groote ſtooringe en verergerniſſe de Proceſſie verzellen : als mede die met een ydele nieuwsgierigheyd, zonder geloof en eerbewey-zing de zelve aenſchouwen ; booſaerdiger doen, de welcke (gelyk den rampzaeligen *Judas*) met een ſondige conſcientie Hem durven nutten.

Door de Princen der Prieſters, als wezende uyt 't geſlachte der Joden, die verergert en vergramt waeren, om dat aen *Chriſtus*, in de Proceſſie van Palmen-ſondag, zoo veel eer wierd aengedaen, mogen wy wel verſtaen de goddelooze en verſteende Joden, die gelyk

hunne voor-ouders, tot nu toe geſwore vyanden van *Chriſtus* in 't H. *Sacrament* zyn. Wy weeten, dat dêze rampſalige natie dagelyks onſen Heere *Jeſus Chriſtus* in hunne ſynagogen grauwelyk laſteren en vermaledyden, en door gacns vinden wy gedenk-teekenen, die ons aentoonen, dat dêze rampſalige natie den Heere *Jeſus* in ſyne H. Geconſacreerde Hoſtien als op een nieuw mishandelt en gekruyſt hebben: want buyten de heylig-ſchenderyen aen de H. Hoſtien binnen *Bruſſel* geſchied, getuygt den Hiſtorie-ſchryver *Bozius* (*tom.* 2. *fol.* 77. *de Signis Eccleſiæ.*) het zelve geſchied te zyn tot *Paſſaw*, tot *Deckendorf*, tot *Sternebach*, in 't Mark-graeffchap van *Brandenburg* in 't Dorp *Cnobloch*, en tot *Sachazeto* een Stad in *Polen.*

Door de Schriben, die verergert en vergramt waeren, om dat de Kinderen het *Hoſanna* riepen en dêze wilden doen zwygen; mogen wy de Ketters en wel voornaemtlyk de Calveniſten oft Gereformeerden verſtaen, de welcke de waere tegenwoordigheyd van *Chriſtus* in 't H. *Sacrament* loochenen, zeggende, dat het maer een figuere oft beteekeniſſe is. Maer het gene vyftien-hondert jaeren (tot den tyd van *Calvinus*) een goddelyke Waerheyd is geweeſt en al nog in de waere Kercke Godts een goddelyke Waerheyd blyft, en tot het eynde des werelds blyven zal, kan dat iemand der menſchen in eene figuere doen veranderen? Aen wie moet men gelooven,

oft aen *Chriſtus* die de eeuwige waerheyd is, en zegt, *Dit is myn Lichaem*? Oft aen *Calvinus*, eenen menſch, die volgens 't H. Schrift logenachtig is, en zegt: *Dit beteekent myn Lichaem*? O verſteende blindheyd! ô blinde verſteentheyd en hertneckige ongeloovigheyd!

De Proceſſien met het Alderh. *Sacrament* dienen dan ook, om dêze ketterſche verſteende blindheyd en hertneckige ongeloovigheyd beſchaemt te maeken: oft, om zoeter te ſpreken, om hun daer door te bekeeren en tot het oud en waerachtig geloof te brengen. Want als ſy, in dit geloofs point zien onſe ſtandvaſtigheyd, iever en eendragtigheyd, moeten ſy beſchaemt worden, om dat ſy van dêzen Gods-dienſt zyn afgeweken, en hunnen Godt niet en konnen aentoonen, aengezien ſy geene Prieſters, noch Sacrificien, en maer een enckel figuere en hebben. Gelyk dan door de tegenwoordigheyd van den gecruyſten *Jeſus* den goeden Moordenaer verwekt is geweeſt tot boetveerdigheyd en ſyne ſaligheyd; en den quaede moordenaer tot godslaſteringe en ſyne verdoemeniſſe: aldus de waere Chriſtenen, door de tegenwoordigheyd van *Chriſtus* in 't Alderh. *Sacrament*, worden verſterkt en verheugt; de ongeloovigen worden beſchaemt, bedroeft en knerſel-tanden van ſpyt. Wederom, gelyk om de tegenwoordigheyd van de Arcke des Verbonds (eene figuere van 't Alderh. *Sacrament*) de Kinderen

van *Jſraël* verkloekmoedigt en verblyd waeren, en in tegendeel de Philiſtynen verſchrikt en miſtrooſtig. Als ook, gelyk het helder licht der ſonne vermaekelyk is aen de goede gezonde oogen; en pynelyk en haetelyk aen quaede en loop oogen. Aldus is het H. *Sacrament* aen de goede het leven, en aen de quaede de dood, gelyk den H. *Thomas* zegt: *Mors eſt malis, vita bonis. (in Lauda Sion)* het welck als beduyd:

Dat de quaede den dood-ſteek geeft,
Hier door den goeden 't leven heeft.

Maer laet de ongeloovige ketters met de Proceſſie van 't Alderh. *Sacrament* ſpotten; laet hun zeggen, dat het onnutte koſten zyn: dat het eene duyvelſche afgoderye is: dat het bedrog en praetjens der Papen zyn, en meer diergelyke ſcheld-woorden: wy Roomſche Chriſtenen weeten beter, en zyn verzekert van *Chriſtus* wêzentlyke tegenwoordigheyd in dit H. *Sacrament*; waerom wy op allen hun geklap en geſchreuw, aen hun geen ander antwoord geven, als *Chriſtus* gegeven heeft aen de Schriben: *Dico vobis &c.* "Ik „ zegge u-lieden, is 't dat dêze zwygen, de „ ſteenen zullen roepen." Want daer zyn zoo menigvuldige klaere en waere getuygeniſſen van *Chriſtus* wêzentlyke tegenwoordigheyd in dit H. *Sacrament* en zoo veele Mirakelen, die het zelve beveſtigen, dat al waer 't dat wy daer van zwegen, de ſteenen zouden

roepen en dêze waerheyd aentoonen. Waer om ik nog zegge:

Laet vry een ketters tong dit *Sacrament* beſtryden;
Deez' waerheyd, vaſt gegrond, zal dueren t'alle tyden:
Eer zäl al wat'er is, ja, wereld zelfs vergaen,
Als dat't waer'woord van Godt (*Matth. C.* 24. *v.* 35.) meyn-eedig zoude ſtaen.

De afbeeldinge, waer in de H. doorwonde Hoſtien in de Proceſſie ſolemnélyk worden gedragen uyt de Kerke van Onſe Lieve Vrouwe *ter Capelle*, naer de Collegiale Kercke van de *H. Michaël* en *Gudula*, is de dertiende ſchilderye in de Kercke van de H. *Gudula*, bekoſtigt en vereert van den Eerweerdigſten Heer *Auguſtinus van Eeckhoudt*, Abt der Abdye van *Grimbergen &c.* Onder de zelve ſtaet:

Ducebant arcam Domini in Jubilo. 2. Reg. 6.

Sacratas Gudulæ Præſul Godefridus ad Ædes
Aſperſas Sacro Sanguine portat Opes.
Sacra triumphali deducitur Hoſtia pompa,
Sicuti per Solymæ fæderis Arca vias.

Het welck beduyd:

God'fridus Grimberghs-Abt gaet d'Heyligh' Hoſtien ſtellen
Uyt de Parochié van Ons Lieve Vrouw Capellen
In d' Hooft Kerck deſer Stadt. Siet d' Edel' Bruſſel aen,
Met Pracht en vreugde galm, de Levend d'Arck nu aen.

Eyndige dit dertiende en leſte Hooft-ſtuk van den eerſten Boek met de dry naervolgende Jaer Schriften.

PERTRANSIIT CHRISTUS BENEFACIENDO,
SANANDO QUOQUE OPPRESSOS A DIABOLO.

HY IN PROCESSIE IS DOOR-GEGAEN,
HEEFT ALLE BEDRUKTE WEL GEDAEN.

O SChoon en W b
Ô ChrIstI rakeL, onDer aer!
MI tot VIer h t J

Eynde van den eerſten Boék.

TAFEL

Van wat aenmerckens-weerdig in den Eerſten Boek van 't Vier-honderd jaerige Jubile van het H. Sacrament van Mirakel *verhandelt word.*

OP-dragt aen het Alderh. *Sacrament van Mirakel*, *fol.* 1.

Twee Anagrammata op de woorden der H. Conſecratie, *f.* XIV.

Voor-bericht tot den Goed-willige Lezer, *f.* XVI.

Inleydinge, en

EERSTE ZINNE-BEELD.

Vertoont eenen Terpentyn-boom, dicht getakt en gebladert, waer in eenige Wormen groeyen, die den Stam door-knagen en waer uyt eene heylzaeme Gomme vloeyd, die zeer medicinael is: dicht aen den Boom ſtaet eenen Krancken, die van dèze Gomme komt haelen om zig te genezen; van den anderen kant, onder de lommeringe van den Boom, ruſt eenen vermoeyden Reyzer, om ſyne verloren krachten weder te bekomen en voorder te reyzen. Het verſchiet verbeeld een Landſchap, waer in men de Stad van *Bruſſel* ziet, daer boven (tuſſchen Engelen, Wolcken en Glorie-ſtraelen) eenen Kelk met Dry Hoſtien, verbeeldende het H. *Sacrament van Mirakel*, het welk in die Stad ruſt, de zelve beſchermt en zegent. Hier op een Onder-ſchrift en verklaerende Rym-dicht, *f.* 1.

Toe-paſſinge, waer in den eygendom van den Terpentyn-boom beſchreven word, *f.* 3.

Door de Wormen, die den Terpentyn-boom door-knagen, worden de Joden verſtaen, die den Zoone Godts gewond en gedood hebben, *f.* 4.

Verſteentheyd, Blindheyd en Straffen der Joden, *f.* 4.

TAFEL.

De Joden tot *Bruſſel* door-ſteken de H. Hoſtien, waer uyt Mirakeleuſelyk Bloed vloeyt, *f.* 6.
Hier op een Rym-dichtie, *f.* 7.
Twee Eygendommen van den Terpentyn-boom, toegepaſt aen 't H. *Sacrament van Mirakel:* den Eerſten, hy heelt de wonden en geneeſt de krankheden, *f.* 8. Aldus geneeſt ook het H. *Sacrament* alle lichaemelyke en geeſtelyke krankheden, *f.* 8, 9, 10 en 11.
Hier op een kort Gedicht, met twee Jaer-ſchriften, *f.* 11 en 12.
Tweeden Eygendom; onder de ſchaduwe van den Terpentyn-boom word ruſte en verſterckinge gevonden, *f* 12. Aldus door 't H. *Sacrament* word de ruſt en ſterkte der Ziele gevonden, *f.* 17 en 18.
Jacob begraeft de Afgoden van *Laban* onder den Terpentyn-boom, *f.* 16. En waerom? *f.* 17 en 18.
XII. Vruchten van 't H. *Sacrament*, *f.* 19 en 20. I. Liefde, *f.* 20. II. Blydſchap, *f.* 21. III. Vrede, *f.* 22. IV. Verduldigheyd, *f.* 22. V. Zachtzinnigheyd, *f* 23. VI. Goedheyd, *f.* 23. VII. Langmoedigheyd, *f.* 24. VIII. Zachtmoedigheyd, *f.* 25. IX. Geloof, *f.* 25. X. Zeegbaerheyd, *f.* 26. XI. Kuysheyd, *f* 26. XII. Zuyverheyd, *f.* 27.
Rym-gedicht en Jaer-ſchrift, tot 't ſlot der Inleydinge, *f.* 28, 29 en 30.

I. HOOFD-STUK.

II. ZINNE-BEELD, f. 31.

VErtoont een Zee, waer op eenige Schepen laveren; voor aen den Oever ziet men in 't water een groote Steek-moſſel met open Schelpen, waer binnen haer lyf in een gekromt, en waer naer veele kleyne Viſchkens ſwemmen om in de open Schelpaes te vinden: men ziet ook toe-geſloten Steek-

moſſelen, waer in, van de gevangen Viſchkens, de koppen en ſteerten uyt-ſteken. Van den eenen kant ſtaet *Jonathas* met een goud-borze in d'hand, van den anderen kant *Jan van Loven*, bereyd om de zelve te ontfangen. Hier op een Onder-ſchrift en Rym-gedicht, *f.* 31 en 32.
Toe-paſſinge, waer in den Eygendom der Steek-moſſel word beſchreven, *f.* 33.
Door de Steek-moſſel worden de Verleyders tot het quaed verſtaen, *f.* 34.
Voor-beelden hier van met een Rym-gedicht, *f.* 35, 36.

Hiſtorie, *f.* 38.

Joden van Godt en Menſchen verworpen en gehaet, *f.* 39 en 40.
Jonathas, eenen ryken Jode, verleyd en verwint door geld *Jan van Loven*, om Geconſacreerde Hoſtien te ſtêlen en aen hem te leveren, *f.* 40, 41, 42 en 43.
Af-beeldinge van een der goude Moutoenen, waer voor de H. Hoſtien verkocht en gelevert zyn, *f.* 43.

Chriſtelyke Bemerckinge, *f.* 45.

Geld-gierigheyd beſtraft, met een Jaer-ſchrift daer op, *f.* 45.
Rampen en quaede gevolgen der Geld-gierigheyd, *f.* 46 en 47.
Geld-gierige vergeleken by Spinne-koppen, *f.* 47. en by een Vercken, *f.* 48 en 49.
Eerſte Schildery, verbeeldende dêzen goddeloozen Koophandel, met het Onder-ſchrift, *f.* 50.
Dry Jaer-ſchriften tot 't Slot van 't I. Hoofd-ſtuk, *f.* 51.

II. HOOFD-STUK.

III. ZINNE-BEELD, *f.* 52.

VErbeeld de binne Capelle van de H. *Catharina*, alwaer *Jan van Loven* de Ciborie met 16. H. Hoſtien ſteelt: voor het Tabernakel hangt een uyt-

gedoofde Lampe, waer uyt eenen Kerk-uyl de olie zuygt en de Capelle onreynigt. Hier op een Onderschrift en Rym-gedichtie, *f.* 52, 53 en 54.
Toe-paſſinge, waer in den aerd der Uylen word beſchreven, *f.* 55. Hier op een Rym-dichtie, *f.* 56.
Die quaed doet, haet het licht, *f.* 56 en 57.
Kerk-dieverye beſtraft, *f.* 57, 58, 59, 60, 61 en 62.

Hiſtorie, *f.* 62.

Jan van Loven brêkt by nacht in de Capelle van de H. *Catharina* tot *Bruſſel*, ſteelt aldaer de Ciborie met 16. H. Hoſtien, om aen *Jonathas* te leveren, *f.* 62, 63 en 64.
Een Jaer-ſchrift hier op ſlaende, *f.* 65.

Chriſtelyke Bemerckinge, *f.* 65.

Heylig-ſchenderye beſtraft, *f.* 65. Als ook de quaede Communien, *f.* 66, 67, 68 en 69.
Tweede Schildery met het Onder-ſchrift, dêzen Kerkroof verbeeldende, *f.* 69 en 70.
Dry Jaer-ſchriften tot ſlot van 't II. Hoofd-ſtuk, *f.* 70

III. HOOFD-STUK.

IV. ZINNE-BEELD, *f.* 71.

VErbeeld eene Wilderniſſe, in de welcke den Baſiliſcus ſyn vergift naer den Hemel uytbraekt; de kruypende Serpenten vluchten, de vliegende Vogels vallen dood, en de locht vol donder en blixem. Ter zyden ziet men een open Zael, waer in *Jonathas* met ſyn Huys-genoten en Joden de H. Hoſtien onteeren en beſchimpen, *f.* 71. Hier op een Onder-ſchrift en Rym-dicht, *f.* 71, 72 en 73.
Toe-paſſinge, waer in den aerd en eygendom van den Baſiliſcus word beſchreven, *f.* 73. 74 en 75.
Den Baſiliſcus is een afbeeldzel van de Godt-laſteraers, *f.* 75 en 76.

De Godt-lasteringe word bestraft, *f.* 77.
Christus den Zoone Gods is in syn lyden en dood, ja naer syne dood van de Joden grouwelyk beschimpt en gelastert, *f.* 77, 78, 79, 80 en 81.

Historie, *f.* 81.

Jonathas den Godt der Christenen in handen hebbende gekregen, beschimpt en lastert (naer 't voor-beeld van syne goddelooze Voor-ouders) de H. Hostien in de tegenwoordigheyd van syne Huysgenoten en andere Joden, *f.* 81, 82 en 83. met een Jaer-schrift.

Christelyke Bemerckinge, *f.* 84.

De Gods-lasteringen worden gestraft en hunne goddeloosheden aengewezen, *f.* 84, 85, 86, 87, 88 en 89.
Derde Schildery, met het Onder-schrift, de bespottinge der H. Hostien verbeeldende, *f.* 89.
Vier Jaer-schriften tot 't slot van 't III. Hoofd-stuk, *f.* 89 en 90.

IV. HOOFD-STUK.

V. ZINNE-BEELD, *f.* 91.

VErtoont een Wilderniſſe, waer in het Wezelke, met Wyn-ruyt gewapent, den Basiliscus bevecht, overwint en doodet. Ter zyden is eenen Lust-hof, waer in *Jonathas* van twee Straetschenders vermoort word, den Soone *Abraham* vlucht, en in de locht word de wrae Gods vertoont met een doods hoofd, sweerd en roede, *f.* 91. Hier op een Onder-schrift en Rym-gedicht, *f.* 91 en 92.
Toe-passinge, waer in den aerd en eygendom van de Wezelkens word beschreven, *f.* 93. Dooden den Basiliscus, en veranderen in Armelynen, *f.* 94.

Verſcheyde Gods-laſteraers van Godt geſtraft: *Cain*, *f.* 95. *Senacherib*, *f.* 95 en 96. *Holofernes*, *f.* 96. *Antiochus*, *f.* 96. *Nicanor*, *f.* 97. en Quaeden Moordenaer, *f.* 98. Jaer-ſchrift, *f.* 98.

Hiſtorie, *f.* 98.

't Heylig *Sacrament* is 't Leven aen de goede en Dood aen de quaede, *f* 88, 89 en 100.

Den Jode *Jonathas*, word door de Straet-ſchenders in ſynen hof vermoort, en *Abraham* ſynen Zoone ontkomt de dood door 't vluchten, *f.* 100, 101 en 102. hier op een kort Rym-gedicht, *f.* 102.

Chriſtelyke Bemerckinge, *f.* 103.

Vloeckers en Sweerders doen hun zelve 't grootſte leed, *f.* 103 en 104.

Quaede gewoonte van Vloeckers en Sweerders geſtraft, *f.* 104, 105, 106 *& ſeqq.*

Vierde Schildery, verbeeldende de Moord van *Jonathas*, met het Onder-ſchrift, *f.* 111.

Dry Jaer-ſchriften tot ſlot van 't IV. Hoofd-ſtuk, *f.* 112.

V. HOOFD-STUK.

VI. ZINNE-BEELD, *f.* 113.

VErtoont een woedende Zee vol baeren en winden, waer op twee Schepen in perykel van te vergaen, beteekenende *Abraham* met ſyne *Moeder*: een derde Schip in 't midden, het welk Schip-braek leyd en vergaet, beteekenende den vermoorden *Jonathas*. Voor aen den oever ziet men *Abraham* met ſyne *Moeder* het Tempeeſt aenziende; en de H. Hoſtien in eenen Sak naer *Bruſſel* dragende. In 't verſchiet ziet men eenen rookenden Tôren met ſpookende Duyvels, en *Jonas*, die van eenen Viſch uytgeſpogen word. Hier

op een Onder-schrift en Rym-gedicht, *f.* 113, 114, 115 en 116.
Toe-passinge, door de woedende Zee word de quaede en ongeruste conscientie van eenen Sondaer verstaen, 116, 117, 118 en 119.
Hier van een voor-beeld in *David*, *f.* 119 en 120. Als ook in den Koning *Balthasar*, *f.* 120 en 121. en in de herten van alle Sondaers, *f.* 121, 122 en 123.

Historie, *f.* 123.

De Philistynen, om de genomen Arcke des Heeren gestraft zynde, zenden die weder naer 't Land van *Israël*, *f.* 123. De Weduwe van *Jonathas* met haeren Zône brengen de Ciborie met de H. Hostien naer *Brussel*, *f.* 124.
Knagende conscientie van *Judas*, *f.* 124 en 125. als ook *Jonathas* Vrouwe, *f.* 125 en 126.
De H. Hostien worden in de Synagoge der Joden gestelt, *f.* 126. *Christus* lyden word ten deele vernieuwt, *f.* 127.

Christelyke Bemerckinge, *f.* 127.

Een sondige Conscientie is eenen altyd knagenden Worm, *f.* 128, 129 en 130. Dêzen knagenden Worm word door een rouwhertige Biechte gestilt, *f.* 130, 131 en 132. Hier op een Rym-gedicht, *f.* 132.
Vyfde Schildery, verbeeldende de Weduwe van *Jonathas* met haeren Zône, die de H. Hostien tot *Brussel* by de Joden brengen; met het Onderschrift. *f.* 133.
Vyf Jaer-schriften tot 't slot van 't V. Hoofd-stuk, *f.* 133 en 134.

VI. HOOFD-STUK.

VII. ZINNE-BEELD, f. 135.

VErtoont twee Kamers, de eene als eenen Plaet-druckers Winckel toe-gerust, alwaer de Drucker bezig is met Plaeten in eene Pers te drucken, van achter eenen bezig met Plaeten te snyden, van voor staet de Goddelyke Liefde, vertoonende een Plaet, waer in den Pelikaen syne borst open byt, om met syn bloed de doode jongskens levendig te maeken. De tweede Kamer verbeeld een Jodsche Synagoge, waer in de Joden de H Hostien tot bloedens toe door-stéken; zommige Joden vluchten, andere vallen achterwaerts over; ter zyde staen twee Engelen, die dèze goddelooze wreedheyd beweenen. Hier op een Onder-schrift en Rym-gedicht, *f.* 135, 136, 137 en 138.

Toe passinge, waer in de Plaet-snyders konst geprezen word, *f.* 138. Den Pelikaen is een Zinne-beeld der Goddelyke Liefde van *Christus* in 't H. *Sacrament*, *f.* 139 Eygendom van den Pelikaen, met de toe-passinge op 't H. *Sacrament*, *f.* 140, 141 en 142. Jaer-schrift hier op, *f.* 142.

Pelikaen, Zinne-beeld van *Clemens* den XI. Onder-schrift en Rym-galm hier op, *f.* 143 en 144 Rym-galm en twee Jaer-schriften, *f.* 145.

Een Cruys-beeld van de Joden door-stéken, stort over-vloedig Bloed, *f.* 146, 147 en 148.

Historie, f. 149.

De Joden op den goeden Vrydag beschimpen en door-stéken de H. Hostien, waer uyt Mirakeleus Bloed vloeyt, *f.* 149 en 150.

Tien proeven van dit Mirakeleus Bloed storten, *f.* 151, 152, 153, 154, 155 en 156. Dit Mirakel word van de Ketters ten onrecht geloochent, *f.* 157 en 158. Om wat reden? *f.* 159.

't Groot Mirakel van 't H. *Sacrament* tot *Amſterdam* 1345. geſchied, word bewezen en verweert, *f.* 160, 161. tot 174. *J. Vondels* Rym-gedicht hier op, *f.* 175, 176, 177 en 178.

Chriſtelyke Bemerckinge, *f.* 179.

De waere tegenwoordigheyd van *Chriſtus Jeſus* in het Alderh. *Sacrament* des Autaers, word uyt de getuygeniſſen van de vier H. Evangeliſten en van den H. Apoſtel *Paulus* klaer en ontegenſprekelyk betoont, *f.* 179 tot 189. Jaer-ſchrift hier op, *f.* 189.

Seſde Schildery, de Poingiaerderinge der H. Hoſtien verbeeldende, *f.* 189. en Onder-ſchrift daer van, *f.* 190.

Ses Jaer-ſchriften tot 't ſlot van 't VI. Hoofd-ſtuk, *f.* 190 en 191.

VII. HOOFD-STUK.

VIII. ZINNE-BEELD, *f.* 192.

VErtoont een Kamer, waer in een Tafel met ſpeys en dranck ſtaet; eenen der Joden geeft aen *Catharina* (een goud-borſe in d'hand hebbende) de Ciborie met de H. Hoſtien, om naer *Ceulen* te verdragen. Buyten de Kamer, in een open Veld, ziet men eenen witten Tôren, naer den welcken een Duyf voor uyt vliegt, die van veel andere, die door haer verleyd zyn, word nae gevolgt. Hier op een Onder-ſchrift en Rym-gedicht, *f.* 192, 193, 194 en 195.

Toe-paſſinge, aerd en eygendom der Duyven beſchreven. *f.* 195, 196 en 197. Duyven worden licht verleyd, *f.* 198, 199 en 200.

De zielen der Menſchen worden van den Duyvel, als onnoozele Duyven, op verſcheyde manieren verleyd, *f.* 201.

Een voor-beeld hier van in *Eva*, met de daer op ſtaende Carmina, *f.* 202.

TAFEL.

Hiſtorie, f. 202.

De Joden, door geld, *Catharina* verleyd hebbende, geven haer de Ciborie met de H. Hoſtien, om naer *Ceulen* by andere Joden te dragen, *f.* 202, 203, 204, 205, 206 en 207. Hier op twee Jaer-ſchriften, *f.* 208.

Chriſtelyke Bemerckinge, f. 208.

Verergelyke gezelſchappen moet men vluchten, *f.* 208. Rym-dicht hier op, *f.* 209.
Men moet voorzichtig zyn gelyk de Serpenten, *f.* 110. en 211.
De Verleyders tot de ondeugd zyn erger als den Duyvel, *f.* 211, 212 en 213. Voor-beelden hier van in *Job*, *f.* 213 en in andere.
De Verleyders beſtraft. Jaer-ſchrift hier op, *f.* 216.
Sevenſte Schildery, verbeeldende de verleyde *Catharina*, met het Onder-ſchrift, *f.* 216.
Twee Jaer-ſchriften tot 't ſlot van 't VII. Hoofd-ſtuk, *f.* 216.

VIII. HOOFD-STUK.

IX. ZINNE-BEELD, f. 217.

VErtoont een Slaep-kamer, waer in *Catharina* te bedde ligt, met de handen op de borſt en oogen naer den hemel geſlagen, waer uyt eenen Engel nederdaelt, haer beſtraffende: de Ciborie ſtaet tuſſchen twee brandende keerſſen op een tafel, den H. Geeſt voor-komt haer met ſyne goedertiere gratie. In 't verſchiet ziet men eenen verdroogden Rooſen-boom, zonder bloemen en bladers; maer met ſcherpe doornen bezet: de rooſen en bladers liggen op den grond afgevallen. Hier op een Onder-ſchrift en Rym-gedicht, *f.* 217, 218, 219 en 220.

Toe-paſſinge, een knagende Conſcientie is eenen baſſenden hond en ſcherp-ſtekende doornen, *f.* 220

en 221. Oorſaek hier van met een Rym-gedicht, *f.* 222 en 223. Wondere Hiſtorie hier op toe-gepaſt, *f.* 223. Rampſalige geſtelteniſſe van een knagende Conſcientie, *f.* 225, 226 en 227.

Hiſtorie, *f.* 228.

Catharina word, door haer knagende Conſcientie, by nacht zeer gepynigt, en door eenen Engel van Gods wegen vermaent de H. Hoſtien niet naer *Ceulen*, maer by haeren Paſtoor te dragen, *f.* 228, 229, 230, 231 en 232. hier op twee Jaer-ſchriften, *f.* 233.

Chriſtelyke Bemerckinge, *f.* 233.

De gratie Gods is aen alle menſchen, maer byzonderlyk aen de Sondaers, ten hoogſten nootſaekelyk, *f.* 233 en 234. Dêze verloren hebbende, moet men de zelve neerſtelyk zoeken, *f.* 234 en 235.

Beſchryving der Goddelyke Gratie, *f.* 236. Weerdigheyd der Goddelyke Gratie, *f.* 237. Hier op een Rym-dicht, *f.* 239.

Achtſte Schildery, verbeeldende den Engel des Heeren, die *Catharina* des nachts vermaent tot afſtand van haer quaed voornêmen, met het Onderſchrift, *f.* 239 en 240.

Twee Jaer ſchriften tot 't ſlot van 't VIII. Hoofd-ſtuk, *f.* 240.

IX. HOOFD-STUK.

X. *ZINNE-BEELD*, *f.* 241.

VErtoont eene Kamer, waer in *Catharina* knielende de Ciborie met de H. Hoſtien in eenen open ſak aen den Paſtoor vertoont, die de zelve daer eerbiedlyk uyt neemt, om tuſſchen twee brandende keerſſen op een tafel te ſtellen, omringelt zynde van andere geeſtelyke Heeren. In 't verſchiet ziet men de Arcke van *Noë* op de waters

vlotten, waer naer eene Duyve, met den Olyftak vliegt, tot teeken van genade. Hier op een Onder-ſchrift en Rym-gedicht, *f.* 241, 242, 243 en 244.

Toe-paſſinge, *Chriſtus*, als Medicyn-meeſter der Zielen, gebruykt bitterheden en tegenſpoet, om de Menſchen tot beterniſſe te brengen, *f.* 244 en 245. Dus heeft hy 't volk van *Iſraël* verbetert, *f.* 245. *Tobias*, *f.* 246 en 247. Dit blykt in ongevoelyke ſaeken, *f.* 248. Als ook in den Verloren Zoone, *f.* 249. en in deze *Catharina*, *f.* 250.

Hiſtorie, *f.* 251.

Catharina behandigt de Ciborie met de door-ſtêke H. Hoſtien aen haeren Heer Paſtoor, *f.* 251, 252 en 253. Hier op een Jaer-ſchrift en Rym-gedichtje, *f.* 254.

Chriſtelyke Bemerckinge, *f.* 254.

Men moet met de Goddelyke Gratie mede-wercken. *f.* 254, 255, 256 en 257. Een Fabel hier op ſlaende, *f.* 258. Zonder de medewerckinge van den menſch, is menigmael de Goddelyke Gratie vruchteloos, *f.* 259, 260 en 261.

Negenſte Schildery, verbeeldende *Catharina*, die de Ciborie met de H. Hoſtien by haeren Paſtoor brengt, met het Onder-ſchrift, *f.* 261 en 262.

Twee Jaer-ſchriften tot 't ſlot van 't IX. Hoofd-ſtuk, *f.* 262.

X. HOOFD-STUK.

XI. ZINNE-BEELD, *f.* 263.

VErtoont van den eenen kant het Steen-poort, waer op, door Soldaeten en goede Wacht, de gevange plichtige Joden worden opgeſloten: van den anderen kant een Boſſchaſie, met netten aen de boomen, alwaer de Herders met honden de

wolven jagen en vangen; in de locht ziet men de Weeg-schael der Rechtveerdigheyd en een bloot Sweerd. Hier op een Onder-schrift en Rym-gedicht, *f.* 263, 264 en 265.
Toe passinge, de wereldlyke Macht moet zig vervoegen met de Geestelyke Macht, om het quaed te beletten en te straffen, *f.* 265, 266 en 267.
De Strafloozheyd der Oversten is oorsaek van veele boozheden, *f.* 267, 268 en 269. Wat niet gestraft word, schynt geöorloft te zyn, *f.* 269 en 270. Klachten hier over van Godt, *f.* 271.

Hisstorie, *f.* 272.

De plichtige Joden worden gevangen, op de Steenpoort gestelt, beschuldigt en gepynigt, om hun booz Schelmstuk te doen belyden, *f.* 272, 273 tot 277. hier op een Jaer-schrift, *f.* 277.

Christelyke Bemerckinge, *f.* 277.

Beschryvinge der Gerechtigheyd, *f.* 277, 278 en 279.
Processen en twist-saeken vergeleken by een Zeeldraeyers koorde, *f.* 279. Een Gedicht hier op staende, *f.* 280.
Fabel, leerende niet te Procederen, *f.* 281 en 282.
Tiende Schildery, ver-beeldende de gevangenisse der plichtige Joden, met het Onder-schrift, *f.* 282.
Twee Jaer-schriften tot 't slot van 't X. Hoofd-stuk, *f.* 282.

XI. HOOFD-STUK.

XII. ZINNE-BEELD, *f.* 283.

VErtoont een Rechters-Zael, waer in de Rechters met het Sweerd en Roede van Justitie zitten, en het dood-vonnis voor de plichtige Joden lezen: in 't verschiet ziet men een Wilderniss, alwaer den Arent in de locht met het blixems-vuer de Draeken en Serpenten vernielt, die syne jongs-

kens in den neſt gedood hebben. Hier op een Onderſchrift en Rym-gedicht, *f.* 283, 284 en 285.
Toe-paſſinge, het quaed moet door de Overheyd geſtraft worden, *f.* 285 en 286. De Overheyd, die het quaed niet en ſtraft, word van Godt geſtraft, *f.* 286 en 287. De Wereldlyke Macht kan hier in meerder uytwercken als de Geeſtelyke; hiſtorie hier van, *f.* 287 en 288. Het quaed niet ſtraffen, is het quaed leeren, *f.* 289, 290 en 291.

Hiſtorie, f. 292.

De plichtige Joden worden ter dood gevonniſt, *f.* 292 en 293.
De Joden van Godt en Menſchen verworpen. *f.* 294. Verwachten te vergeefs hunnen Meſſias, dit blykt uyt dry redenen, *f.* 295, 296 en 297.

Chriſtelyke Bemerckinge, f. 298.

De Ouders zyn verplicht het quaed van hunne Kinderen te ſtraffen, *f.* 298, 299 en 300. Hier toe zyn ook verplicht alle Meeſters en Meeſterſſen ten opzicht van hunne Onder-daenen, *f.* 300, 301, 302 en 303.
Elfſte Schildery, verbeeld het dood-vonnis der plichtige Joden, met het Onder-ſchrift, *f.* 304.
Dry Jaer-ſchriften tot 't ſlot van 't XI. Hoofd-ſtuk, *f.* 304 en 305.

XII. HOOFD-STUK.

XIII. ZINNE-BEELD, f. 306.

VErtoont den Wollendries Tôren en Veſten, waer op de plichtige Joden aen ſtaeden levendig verbrand worden in 't gezicht der Rechters en andere Omſtaenders. In 't verſchiet eenen Boom-gaerd, met goede en quaede Fruyt-boomen; waer in twee Heeren, en eenen Knecht met ſaeg en byl om de quaede Bóomen tot brand-hout uyt te roeyen, ter

zyden een brandende hout-meyt, boven de roede van Justitie met het Sweerd. Hier op een Onderschrift en Rym-gedicht, *f.* 306, 307, 308 en 309.
Toe-passinge, de woorden van *Christus* en van den *H. Joannes Baptista: Allen Boom, die geen goede vruchten voort en brengt, zal uytgehouwen en in vuer geworpen worden*, zedelyk uytgeleyt, *f* 310 tot 315. Rampsalige dood van *Thomas Crammer*, *f.* 316.

Historie, *f.* 317.

De plichtige Joden worden naer veel tormenten levendig verbrant, *f.* 317 tot 321. *Catharina* word uyt de gevangenisse verlost, *f.* 321.

Christelyke Bemerckinge, *f.* 321.

Plichtige van groote Schelm-stucken moeten met de dood gestraft worden, *f.* 321 en 322. Blykt uyt den *H. Ludovicus* en H. Schriftuere, *f.* 323 en 324. Als ook uyt de H. Vaders en Voor-beelden, *f.* 325, 326 en 327.
Wettige Informatien genomen, door bevel van syne Hoog-weerdigheyd Bisschop van *Cameryk*, over de geschiedenisse van 't *H. Sacrament van Mirakel*, binnen *Brussel* den 12. van Augustus 1402. *f.* 328 en 329.
Getuygenisse van Heer *Petrus van den Heede*, *f.* 330, 331 tot 334.
Belydenisse van Heer *Joannes van Ysschc*, *f.* 335 tot 337.
Belydenisse van Heer *Joannes Morelli*, *f.* 337 en 338.
Getuygenisse van Heer *Arnoldus Buten*, *f.* 338 en 339.
Getuygenisse van Heer *Godefridus*, *f.* 339 en 340.
Getuygenisse van *Jacobus Taye*, *f.* 340
Sluyt-reden van de genomen Informatien, *f.* 340 en 341.
Twelfste Schildery, verbeeld de plichtige aen staeken levendig verbrand, met het Onder-schrift, *f.* 342.
Vier Jaer-schriften tot slot van 't XII. Hoofd-stuk, *f.* 342.

XIII. HOOFD-STUK.

XIV. ZINNE-BEELD, f. 343.

VErtoont een Solemnele Proceſſie, in de welcke de H. Mirakeleuſe Hoſtien uyt de *Capelle* Kercke naer de Collegiale van de *H. Gudula* over-gebragt worden. In 't verſchiet eenen Wyn-gaert en terwe Veld, de welcke van eene heldere Sonne beſtraelt en vruchtbaer gemaekt worden. Hier op een Onderſchrift en Rym-gedicht, *f.* 343 tot 347.

Toe-paſſinge, de ſchoonheyd en nuttigheyd der Sonne, *f.* 347.

Oneyndelyke Liefde van *Chriſtus* in 't *H. Sacrament*, *f.* 348, 349 tot 351.

Proceſſie van 't *H. Sacrament* ingeſtelt, *f.* 351 tot 353.

De Proceſſien zyn aengenaem aen Godt, *f.* 353. en ook voordeelig aen de menſchen, *f.* 354 en 355.

Hiſtorie, *f.* 355.

Een deel der H. Mirakeleuſe Hoſtien, naer eenig verſchil daer over, worden met een Solemnele Proceſſie uyt de *Capelle* Kercke overgebragt naer de Collegiale van de *H. Gudula*, *f.* 355 tot 359.

De Eerw. Heeren Abten van *Grimbergen* hebben voortyds de Goddelyke Dienſten en Proceſſien van 't *H. Sacrament van Mirakel* bedient, *f.* 359 tot 361.

Chriſtelyke Bemerckinge, *f.* 361.

De Proceſſie van *Chriſtus* op Palmen Sondag binnen *Jeruſalem* gehouden, is als een afbeeldzel der hedendaegſche Proceſſien met het *H. Sacrament*, *f.* 361 tot 365. Dienen ook tot Triumph der Chriſtenen en beſchaemtheyd der Ketters, *f.* 365 en 366. met een Rym-gedicht hier op ſtaende.

Dertiende Schildery, verbeeld de voorſz. Solemnele Proceſſie met het Onder-ſchrift, *f.* 367.

Dry Jaer-ſchriften tot ſlot en eynde van den eerſten Boek, *f.* 368.

Eynde der Tafel en van den eerſten Boek.